

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**

col·lecció eines 21

Estudi sobre l'atenció als joves extutelats: Evolució, valoració i reptes de futur

21

Carme Montserrat
Ferran Casas
Clara Sisteró

Versions:

- Castellano
- English

© Generalitat de Catalunya, 2015

Avis legal:

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons.

Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es>

Edita:

Departament de Benestar Social i Família
Avinguda del Paral·lel, 50-52
08001 Barcelona

1a edició electrònica:

octubre de 2015

Autors:

Carme Montserrat, Ferran Casas i Clara Sisteró

La Federació d'Entitats i Projectes Assistits (FEPA) i l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJET) van encarregar la redacció d'aquest estudi als professors Carme Montserrat, Ferran Casas i Clara Sisteró de l'Equip de Recerca sobre Infància, Adolescència, Drets dels infants i la seva Qualitat de Vida (ERÍDIQV) de l'Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida de la Universitat de Girona.

Maquetació i gràfics:

Eduard Bosch

Podeu trobar aquesta i les altres obres que ha publicat el Departament de Benestar Social i Família al nostre catàleg de publicacions: http://benestar.gencat.cat/ca/el_departament/publicacions/

Agraïments

Als professionals de les entitats que han participat en les entrevistes i grups de discussió:

Via Laboral (ASJTET), Actua SCCL, Aldees Infantils SOS Catalunya, Associació AMICS, Associació PROBENS, Associació Assistencial Llar Trobada, Associació Aula Natura Cortatiu CADÍ, Associació Casa Don Bosco, Associació Recerca Cultural ARCS, Associació Educativa ESPAVILAT, Associació Punt de Referència, Compañía hijas de la Caridad, Pis Güell, Comunitat Servents Sant Josep Llar Butinyà, Escola Pia Catalunya, Fundació Ciutat i Valors, Fundació Privada EVEHO, Fundació Maria Raventós, Fundació Mercè Fontanilles, Fundació Obra Social Comunitària OSCOBE, Fundació Privada Servei Solidari, Fundació Projecte i Vida, Fundació Privada Resilis, Fundació Institut reinserció social IRES, Fundació Nazareth, Fundació Persona i Valors, GEDI, Gestió i disseny, SCCL, Germans Maristes Llar Champagnat, Grup d'Esplai Blanquerna, Associació IN VIA, Iniciatives i Projectes Sociolaborals, Iniciatives Solidàries, Llar Enric d'Ossó, SUARA cooperativa.

Als joves que han participat en les entrevistes i els grups de discussió (pseudònims):

Ofir, Bilal, Nadi, Omar, Dimitri, Agbal, Mohamed, Gema, Stela, Boyne, Yasmin, Ryan, Kelen, Anuar Tetuani, Rebut, Rosa, Svart, Laura, Awura Abena, Maria, Eder, Bagheera, Floripondia, Cristal, Adela, Neva, Vira, Des, Veilyn.

Als professionals de les entitats que treballen amb joves de 16 a 18 anys i que han respost els qüestionaris en línia:

Aldees Infantils SOS Catalunya, Barlovento Mistral, CA Coda, CA Mas Pins, CA Mare de Déu de la Mercè, CA Talaia, CA Gaudí, CA Mas Garriga/UFA Sant Daniel, Casa d'Infants de Blanes, Casa de Joves de Vilaseca, Casa Família Trafalgar, CA Llar Garbí, CA Estrep, Fundació Ciutat i Valors, Codina, CRAE Alt Penedès, CRAE Baix Empordà, CRAE Ball de Cavallets, CRAE Can Tai, CRAE Casa de Família Natzaret, CRAE Casa Sant Josep, CRAE Dolors Aleu, CRAE Enric Llabèria, CRAE Fluvià, CRAE Garrigues, CRAE Joan Torras, CRAE Kairos, CRAE La Llar, CRAE La Pastoreta, CRAE La Vinya, CRAE L'Albera, CRAE Les Garrigues, CRAE Les Palmeres, CRAE Minerva, CRAE Pla la Selva, CRAE Sant Andreu, CRAE Sobrequés, CRAE Ter, CRAE Urrutia, CRAE Vilanova de Bellpuig, CRAE Voramar, CRAE Seonee, CREI El Guaret, Folch i Camarasa, Llar Betània, Llar Claudina, Llar Vilanova, Llars de Campsentelles, Llars Torre Vicenç – ACTUA, Pis assistit Noguerola, Pis Autonomia per a Joves de l'Hospitalet, Pisos d'inclusió Maragall, Pisos majors 18 anys Hàbitat4 i Hàbitat5, Pis Portal de l'Àngel, Residència Maternal Antaviana.

Als professionals de les entitats que treballen amb joves de 18 a 21 anys i que han respost els qüestionaris en línia:

ARCS, Associació Assistencial Llar Trobada, Associació Casa Don Bosco, Associació Cedre, Associació In Via, Escola Pia, Fundació Eveho, Fundació Filles de la Caritat, Fundació IRES, Fundació Maria Raventós, Fundació Privada Resilis, Fundació Projecte i Vida, Fundació Servei Solidari, Fundació Nazareth, Germans Maristes Llar Champagnat, Grup Esplai Blanquerna, Iniciatives i Projectes Sociolaborals, Iniciatives Solidàries, Llar Butinyà, PROBENS, Punt de Referència, Suara Cooperativa.

Al Jordi Bach, l'Eduard Hernández, l'Antonio Ponce i el Pedro Arive de l'ASJTET.

A la Pepa Arqué, la Maria Iglesias i el Miquel Badia de la FEPA.

Presentació

És un plaer prologar aquesta nova publicació de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) promoguda en col·laboració amb la Federació d'entitats i projectes assistits (FEPA). Ho és especialment perquè aborda un àmbit, el dels joves extutelats, que fins ara ha atret poc l'atenció de recerques en l'àmbit socioacadèmic. Per tant, d'entrada, benvinguda sigui i celebrem que contribueixi a omplir aquest buit.

Han passat vint anys des del primer Pla de coordinació de mesures interdepartamentals adreçades als joves tutelats que arribaven a la majoria d'edat, nou des de la creació de l'Àrea de suport als joves tutelats i extutelats (ASJTET) dins de l'estructura del Departament de Benestar Social i Família. Un temps més que suficient per fer balanç, valorar la situació actual i afrontar els reptes de futur. Aquest és precisament el sentit de l'estudi que teniu al davant.

L'atenció al jove extutelat respon a una voluntat política inequívoca i ininterrompuda per part de la Generalitat d'acompanyament i guiatge al col·lectiu en el seu trànsit cap a la vida adulta, amb l'objectiu de consolidar una estabilitat personal, sense mancances i amb plena igualtat d'oportunitats.

La DGAIA té la responsabilitat de protegir i tutelar aquells infants i adolescents que tenen un entorn familiar deteriorat o inexistent, així com aquells que arriben al nostre país essent menors d'edat i sense referents familiars a Catalunya. Per tal d'evitar una emancipació forçada, el nostre Departament promou programes d'orientació i integració social, d'inserció sociolaboral, així com actuacions per millorar la capacitació dels joves en termes sociolaborals quan arriben a la majoria d'edat.

Actualment l'ASJTET ofereix suport a joves d'entre 16 i 21 anys, tutelats o extutelats, en matèria d'habitatge, inserció laboral, seguiment socioeducatiu i psicològic, assessorament jurídic i suport econòmic. Ho fa en col·laboració estreta amb entitats del Tercer Sector com FEPA. Uns i altres hem consolidat al llarg d'aquestes dues dècades un sistema de protecció pioner i referent a escala internacional. És just i necessari reconèixer que s'ha fet bé la feina i que hem sabut estar al costat dels joves més vulnerables. Com tot a la vida sempre es pot millorar, tot és perfectible. Per això hem impulsat aquest estudi, per acabar de llisar les arestes que entorpeixen el correcte desenvolupament i la progressió dels nois i noies.

Perquè Catalunya ha estat, és i –n'estic convençuda– continuarà essent en el futur un país capaç d'atendre els seus fills, més enllà dels 18 anys. Un país que fa de la lluita contra el desemparament una de les seves raons de ser.

Neus Munté i Fernàndez
Consellera de Benestar Social i Família

ÍNDIX

1	Presentació de l'estudi	6
1.1.	L'encàrrec	6
1.2.	Els objectius.....	6
1.3.	El context	6
1.4.	Els programes i les entitats.....	8
2	Metodologia	11
2.1.	Anàlisi secundària	11
2.2.	Estudi qualitatiu.....	12
2.3.	Estudi quantitatiu	14
3	Anàlisi secundària de la base de dades de l'ASJTET	15
3.1.	Resultats descriptius	15
3.2.	Resultats valoratius en funció de quan i com surten els joves de l'ASJTET	18
3.3.	Resultats valoratius en funció de les característiques de la població atesa	23
4	Resultats a partir de les entrevistes i dels grups de discussió	28
4.1.	Sobre l'estada al centre residencial.....	28
4.2.	Quan els joves marxen del centre.....	29
4.3.	Sobre la xarxa de suport familiar i social.....	31
4.4.	Sobre la formació	32
4.5.	Situació laboral dels joves.....	34
4.6.	Situació econòmica dels joves	34
4.7.	Sobre l'habitatge	34
4.8.	Sobre la vida actual del joves extutelats	36
4.9.	Sobre la feina dels professionals.....	37
4.10.	Consells que donen els joves	38
5	Resultats a partir dels qüestionaris	40
5.1.	Característiques dels professionals de la mostra.....	40
5.2.	Valoracions sobre l'estada que els joves fan al centre residencial	41
5.3.	Quan els joves marxen del centre.....	42
5.4.	Sobre la xarxa de suport familiar i social dels joves extutelats	43
5.5.	Sobre la formació dels joves.....	44
5.6.	Sobre el Programa d'habitatge.....	45
5.7.	Altres aspectes de la vida dels joves.....	46
5.8.	Valoració de la feina dels professionals, satisfacció i propostes de millora	46
6	Contrast de punts de vista entre els joves i els professionals	49
7	Conclusions i reptes de futur	52
	Referències	54
	Annexos	55
	Guió entrevista adreçada a joves de 18 a 21 anys que són actualment a l'ASJTET.....	56
	Guió entrevista adreçada a joves de més de 21 anys que han passat per l'ASJTET	58
	Guió grup de discussió adreçat a professionals que atenen joves extutelats	60
	Guió grup de discussió adreçat a joves que es troben actualment a l'ASJTET	62
	Guió grup de discussió adreçat a joves que han passat per l'ASJTET	63
	Qüestionari adreçat a professionals que treballen amb joves de 16 a 18 anys.....	66
	Qüestionari adreçat a professionals que treballen amb joves de 18 a 21 anys.....	70
	Taules explicatives dels gràfics del 3 al 8 i del 10 al 13	74

Estudio sobre la atención a los jóvenes extutelados: Evolución, valoración y retos de futuro.

Study of services for young people formerly in care: Development, valuation and challenges for the future.

Presentació de l'estudi

1.1. L'encàrrec

L'any 2013, en el marc de la celebració dels divuit anys de vida de l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats de la DGAIA (ASJTET), la Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA) i l'ASJTET van encarregar a l'Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida de la Universitat de Girona un estudi sobre l'atenció que reben els joves extutelats pel que fa a l'evolució de les prestacions i serveis al llarg dels anys; sobre la valoració de l'impacte que aquestes prestacions i serveis suposen en els joves, i sobre els reptes de futur.

Es va comptar amb la participació activa de membres de l'Administració i la FEPA, amb la seva implicació i lideratge en algunes de les parts del procés. Així, l'Àrea va tenir un paper fonamental en el recull de les dades quantitatives i la gestió de la base de dades de l'ASJTET, mentre que la FEPA va tenir una dedicació especial en la fase de recull d'informació qualitativa i va animar joves i professionals a participar en les entrevistes i grups de discussió.

El projecte es va desenvolupar entre el mes d'octubre de 2012 i el mes de juny de 2013.

1.2. Els objectius

Els objectius de l'estudi eren els següents:

- Conèixer l'evolució i situació actual de la població atesa amb més profunditat: tendències i punts d'inflexió a partir d'un nou tractament de les dades disponibles.
- Comprendre la situació dels joves atesos, identificant-hi els factors que faciliten els processos d'emancipació i els factors els obstaculitzen.
- Valorar el pas dels joves pels recursos i serveis de suport des de la perspectiva dels implicats.
- Realitzar propostes de millora i considerar els reptes de futur.
- Fer l'estudi centrat inicialment a Catalunya, però que pugui ser replicat en un futur a altres territoris espanyols.

1.3. El context

Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET)

L'any 1994 es va iniciar l'activitat de l'Àrea amb el nom de Pla interdepartamental de majors de 18 anys. L'acord de Govern de la Generalitat de 28/9/1994 va donar lloc al Primer Pla i el Decret 185/2003 al Segon Pla, motivats per la necessitat de donar suport als joves tutelats, ingressats a centres residencials d'Acció Educativa i propers a complir la majoria d'edat (a partir dels 16 anys), quant a habitatge i inserció laboral. L'objectiu era afavorir-los el procés de transició a la vida adulta reduint-hi les possibles situacions de risc i exclusió social a què podien estar abocats.

A més a més, el Decret 243/2005 ja apunta vers la promoció de programes d'orientació i integració social dels joves tutelats i extutelats a partir dels 16 anys i d'actuacions encaminades a millorar la seva capacitat amb relació a l'adquisició i desenvolupament de competències socials i laborals. Aquest fet feia necessari d'ampliar el suport als joves extutelats majors de 18 anys, per això, el 2005, la DGAIA va crear l'ASJTET. Cal afegir també que la Llei 13/2006 de prestacions socials de caràcter econòmic va millorar ostensiblement el suport econòmic adreçat a aquest col·lectiu.

L'ASJTET ofereix als joves d'entre 16 i 21 anys, sense recursos propis ni familiars, suport tècnic i educatiu, i en fa el seguiment mitjançant cinc grans programes:

- Habitatge
- Inserció laboral
- Assessorament jurídic
- Suport econòmic
- Recerca d'orígens

L'objectiu d'aquests programes és aconseguir la inserció social i laboral plena d'aquests joves, en un context d'autonomia i independència, per poder finalitzar el procés educatiu iniciat als recursos del sistema de protecció, especialment als centres residencials.

La Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA)

Aquesta Federació va néixer com a coordinadora catalana el 1999 amb l'objectiu d'aglutinar les organitzacions que desenvolupaven projectes d'atenció a joves tutelats i extutelats de més de 16 anys. L'any 2001 es va convertir en una federació de caràcter estatal. Es tracta d'una organització de segon nivell, formada per entitats que treballen amb projectes que donen resposta a les necessitats dels joves tutelats, extutelats i/o en risc d'exclusió social. Amb seu a Barcelona, actualment té federades més de quaranta entitats, la majoria de Catalunya, però comprèn també entitats d'altres comunitats autònomes: Madrid, Castella - La Manxa, Andalusia, Illes Balears, Galícia, País Basc i Aragó.

La seva missió és afavorir l'autonomia i la igualtat d'oportunitats dels nois i les noies sense suport familiar en procés d'emancipació, especialment dels tutelats i extutelats. Aquesta missió es realitza a través de la participació activa de les entitats que els atenen.

En aquest estudi han participat entitats adherides a la Federació de Catalunya, tant en els grups de discussió i entrevistes com en les respostes dels qüestionaris.

La Llei 14/2010

La legislació catalana preveu des de l'any 2010 el suport als joves extutelats i n'és pionera dins de l'Estat espanyol. Aquest marc ha suposat un reconeixement de les estructures preexistents des de 1994 i ha reafirmat la necessitat de donar un servei impulsat des de l'Administració.

Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència

Capítol IV. Suport posterior a l'emancipació o a la majoria d'edat

Article 151. Mesures assistencials

1. Assolida la majoria d'edat, l'emancipació o l'habilitació d'edat, s'extingeixen les mesures de protecció. Això no obstant, l'organisme competent de la Generalitat pot disposar les mesures assistencials que consideri necessàries, mitjançant resolució motivada i amb el consentiment de la persona interessada o, si manca el consentiment, si es tracta d'un presumpte o una presumpta incapaç, mitjançant autorització judicial.
2. Aquestes mesures assistencials poden tenir contingut econòmic, jurídic i social o consistir en l'atorgament o el manteniment d'una plaça en centre i es poden estendre fins als vint-i-un anys d'edat.
3. L'advocat o advocada de la Generalitat pot representar i defensar en judici les persones extutelades que en assolir la majoria d'edat, l'emancipació o l'habilitació d'edat ho sol·licitin, sempre que la representació i defensa s'hagi iniciat durant la minoria d'edat.

Article 152. Programes de suport a l'emancipació i a l'autonomia personal dels joves extutelats i en situació de risc per a promoure la igualtat d'oportunitats

1. L'organisme competent ha de facilitar l'orientació, la formació i el suport necessaris als joves extutelats que en arribar a la majoria d'edat, l'emancipació o l'habilitació d'edat ho sol·liciten, sempre que compleixin els requisits establerts pels programes d'autonomia personal.
2. Els programes d'autonomia personal tenen com a objectiu oferir als joves extutelats els recursos de suport personal, d'habitatge, formatius i laborals necessaris per tal d'assessorar-los i acompanyar-los en l'exercici de la plena ciutadania en condicions d'igualtat, amb responsabilitat i amb el màxim grau d'integració en la societat on viuen.
3. Els programes d'autonomia personal han d'incloure metodologies d'inserció fonamentades en l'anàlisi de gènere per tal d'assegurar l'adquisició de competències professionals que permetin millorar l'ocupabilitat dels joves extutelats.

1.4. Els programes i les entitats

Tot seguit s'exposen els programes de l'ASJTET i les seves característiques i es relacionen amb les entitats que els ofereixen i gestionen, la majoria federades a la FEPA. De manera introductòria, la Taula 1 il·lustra a grans trets l'any d'inici de cadascun dels programes.

Taula 1. Evolució històrica dels programes i serveis de l'ASJTET

1995	I Pla de coordinació de mesures interdepartamentals adreçades als joves tutelats des de l'Administració de la Generalitat.	
	Programes inicials:	- Habitatge - Formació i inserció sociolaboral - Seguiment
2002	Modificació programa:	- Formació i inserció sociolaboral amb la incorporació de "Via Laboral"
2003	II Pla de coordinació de mesures interdepartamentals adreçades a persones joves tutelades.	
	Nou programa:	- Suport econòmic amb els ajuts al desinternament
2005	Creació Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET)	
	Modificació programa:	- Habitatge amb la incorporació dels pisos de 16 a 18 anys i les residències de joves treballadors
2006	Nou programa:	- Acompanyament jurídic
	Modificació programa:	- Habitatge (SAEJ)
2007	Modificació programa (Llei de prestacions):	- Suport econòmic
2010	Modificació programes:	- Residència joves estudiants (Cabestany) - Suport econòmic als joves estudiants - Via laboral BCN
2011	Modificació programa:	- Via laboral Girona
2012	Programa de recerca d'origens	

El Programa d'habitatge

Està destinat a joves majors de 16 anys amb un projecte de futur, ja sigui el de treballar o d'estudiar. Aquest programa es va iniciar el curs 1994-95, amb els pisos assistits i pisos d'autonomia. L'any 2005 es va obrir una residència per a joves treballadors i l'any 2010 es va iniciar el projecte de la residència per a joves estudiants de l'Espai Cabestany.

Taula 2. Relació d'entitats que ofereixen recursos del Programa d'habitatge

ACTUA SCCL	Escola Pia de Catalunya	Fundación Natzaret
Aldees Infantils SOS	Fundació Benèfica Maria Raventós	Grup Blanquerna
Ass. Espavila't	Fundació Casa Sant Josep	Iniciatives i Projectes
Ass. Recerca Cultural i Socioeducativa	Fundació Champagnat	Obinso
Associació In via	Fundació EVEHO	Obra Social Comunitaria de Bellvitge
Associació Punt de Referència	Fundació iniciatives Solidàries	Patronat Esperança
Associació Casa de Don Bosco	Fundació L'Heura Tarragona	PROBENS
Associació Llar Trobada	Fundació Mercè Fontanilles	Siervas de San José
Casal dels Infants	Fundació Projecte i Vida	Suara Cooperativa
Centre de Formació i Prevenció	Fundació Resilis	Teresianes de Catalunya
Companyia filles de la Caritat	Fundació Servei Solidari	

Les tipologies de recursos quant a l'habitatge poden ser les següents¹:

a) Servei de pis assistit per a jovent de 16 a 18 anys

Servei d'habitatge de caràcter assistencial i educatiu per a joves d'entre 16 i 18 anys, per als quals es considera necessari iniciar un procés de desinternament progressiu per assolir la majoria d'edat amb la capacitat suficient per obtenir la integració social, tot i que l'entitat pública de protecció a la infància en manté la tutela i el control. Tenen un educador/a social permanent per pis assistit que atén entre sis i vuit joves.

b) Servei de pis assistit per a jovent major de 18 anys

Són habitatges destinats a noies i nois entre 18 i 21 anys sense recursos propis ni familiars, que, en arribar a la majoria d'edat, surten de les institucions on han estat acollits/des. Comptem amb una ràtio d'un educador/a social responsable per pis i la mitjana és de quatre persones usuàries per pis assistit.

c) Servei de residència o pisos per a jovent vinculat a programes d'inserció laboral

Servei residencial per a persones treballadores menors d'edat (de 16 a 18 anys) tutelades per l'Administració de la Generalitat de Catalunya i per a persones majors d'edat (de 18 a 20 anys) extutelades. Atén una mitjana de dotze persones per dispositiu. Tenen recursos específics i especialitzats en la formació prelaboral i inserció laboral.

d) Servei d'acompanyament especialitzat per a jovent (SAEJ)

La situació personal i les característiques de determinats col·lectius de joves, fan que els serveis de la DGAIA corresponents valorin la necessitat d'una atenció especialitzada fent servir recursos alternatius o complementaris a la institucionalització en centres. Especialment en el cas de joves immigrants, el projecte dels quals es basa en la recerca de feina, o de joves que ja treballen i mantenen relació amb la família d'origen. També és un recurs per a nois i noies del país quan, com en els casos anteriors, l'ingrés en un recurs residencial hagi estat valorat com a contraproductiu.

El Programa d'inserció sociolaboral

El programa està pensat per a joves de 16 a 21 anys, amb l'objectiu de millorar les seves competències i afavorir que tinguin accés a un lloc de treball que els suposi una font estable d'ingressos que els permeti cobrir les necessitats bàsiques. A la Taula 3 s'esmenten les entitats col·laboradores amb l'ASJTET i que gestionen i ofereixen serveis d'assessorament laboral als joves que en formen part.

Taula 3. Entitats que col·laboren amb l'ASJTET en el Programa d'inserció sociolaboral

Fundació Engrunes	El Casc Antic	Sant Bernat Clavell EXIT
Fundació OSCOBE	Fundació Formació i Treball	Escola Pia Calassanci
Coop. Vitral (ADIS)	Fundació ADSIS	Fundació Bayt al-Thaqafa
Fundació ÈXIT	CIJCA	AVBC
Fund. Plataforma Educativa (Eina Activa)	Fundació Integre	CEJAC - Formació, promoció, inserció
Fundació Marianao	Fundació Trinijove	Associació Aptos
Salesians Sant Jordi	Càritas Diocesana de Girona (ECOSOL, SL)	Centre de Formació i Prevenció
Fundació el Llindard	Associació SAO PRAT	
Fundació Comtal	Fundació Obra Socai "La Caixa"	

El Programa d'assessorament jurídic

Aquest programa pretén fer un acompanyament jurídic i de mediació de caràcter individualitzat, molt flexible, per adaptar-se a les característiques de cada situació dels joves en els àmbits següents:

- Estrangeria: orientació, tramitació del passaport i de la documentació, autoritzacions i permisos de residència i treball, mediació amb l'empresa i altres agents.
- Matèria penal: infraccions en el cas de joves menors d'edat, seguiment de l'execució i de les mesures alternatives.

1 Per a més informació vegeu <http://benestar.gencat.cat/ca/>

- Matèria civil: nacionalitat, incapacitacions i altres qüestions que afecten les persones majors d'edat extutelades.
- Mediació entre les persones joves i la comunitat professional, les famílies, l'empresa i altres agents socials.
- Suport i seguiment de qüestions jurídiques en qualsevol altre àmbit que tant els joves i la comunitat professional de l'Administració com les entitats col·laboradores puguin plantejar².

El Programa d'assessorament jurídic l'ofereixen directament l'ASJTET i la FEPA.

El Programa de suport econòmic

El programa pretén proporcionar als joves majors d'edat extutelats, ingressos econòmics que els permetin desenvolupar el seu projecte d'autonomia i independència de manera progressiva.

El suport econòmic està obligatòriament lligat al desenvolupament d'un pla de treball individual i al Programa de seguiment socioeducatiu. La persona jove s'ha de comprometre a seguir aquest Pla, i rep el seguiment d'un/a professional de l'ASJTET. Els suports econòmics poden ser de diferent índole:

- Prestació econòmica per a joves extutelats, iniciada l'any 2007. Aquesta ajuda prevista per la Llei³ és una prestació de dret subjectiu, de caràcter temporal, per atendre situacions de necessitat dels joves extutelats que han estat sota la tutela de la Generalitat durant un mínim de tres anys.
- Beques salari. Aquestes beques s'adrecen a persones joves que desenvolupin alguna activitat formativa o laboral en empreses i estan condicionades a l'aprofitament de l'activitat i l'assistència continuada al lloc de treball.
- Ajuts al desinternament. L'objectiu és facilitar la integració social i laboral dels joves extutelats i tutelats, tant dels qui ja han assolit la majoria d'edat com dels qui estan en procés de desinternament, mitjançant ajuts econòmics d'entre tres i sis mesos. Els requisits bàsics d'aquests ajuts són dos: haver estat tutelat per la DGAIA, i seguir un pla de treball individualitzat (PTI) d'integració social adequat al perfil del jove.
- Renda mínima d'inserció. Els joves extutelats poden acollir-se a la renda mínima d'inserció, cal que els serveis socials bàsics la proposin, que vagi acompanyada d'un període de formació i que estigui vinculada a un pla de treball aprovat i supervisat per l'Àrea de la DGAIA.
- Suport econòmic per a activitats formatives de la Fundació "La Caixa". Aquestes ajudes s'adrecen als joves extutelats entre divuit i vint-i-quatre anys per donar suport als seus itineraris formatius.

A part dels programes descrits, s'ofereix un seguiment socioeducatiu a tots els joves que participen en algun dels programes anteriors, com per exemple, en recursos d'habitatge o de prestació econòmica. De fet, aquest seguiment socioeducatiu és obligatori per poder acollir-se a les ajudes de la Llei de prestacions socials.

Diverses entitats de la FEPA tenen projectes de reforç escolar, espais d'aprenentatge, programa de referents, escola bressol per als fills de les mare joves, projectes de mediació, així com oferta d'activitats de lleure i temps lliure.

El programa Orígens

Tot i que en aquest estudi no s'han tractat les dades relatives a aquest programa endegat el 2012, cal fer-ne esment per la seva rellevància i novetat. El programa Orígens consisteix a facilitar l'accés, un cop el jove extutelat assoleix la majoria d'edat i l'hagi sol·licitat, a l'expedient que conté la informació sobre els seus orígens, el passat del jove i sobre la seva família.

2 Vegeu més informació a <http://benestar.gencat.cat/ca/>

3 Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic.

Metodologia

La metodologia desenvolupada en aquesta recerca es fonamenta en els aspectes següents:

- Anàlisi secundària de les dades existents a la base de dades de l'ASJTET de la DGAIA.
- Estudi qualitatiu mitjançant l'ús d'entrevistes semiestructurades a joves i grups de discussió amb joves i professionals.
- Estudi quantitatiu mitjançant l'aplicació d'un qüestionari dirigit al conjunt de professionals dedicats a les franges d'edat de joves de 16 a 18 anys i de 18 a 21 anys.

D'acord amb els objectius plantejats, a la Taula 4 podem observar les tècniques emprades, els subjectes amb els quals s'ha treballat i la magnitud de les mostres. S'han analitzat les dades de 5538 expedients de joves d'un total de 6338 que han passat per l'ASJTET entre el 1994 i el 2012; a les entrevistes i grups de discussió han participat 49 joves i 10 educadors, i han contestat els qüestionaris un total de 218 professionals.

Taula 4. Objectius, metodologia i mostra

Objectius	Tècnica	Subjectes	Nom.
1) Conèixer l'evolució i la situació actual de la població atesa amb més profunditat: tendències i punts d'inflexió a partir d'un nou tractament de les dades disponibles.	Anàlisi secundària	Joves més de 15 anys	5.538*
2) Comprendre més a fons la situació dels joves atesos pels serveis per a extutelats, i identificar els factors que obstaculitzen i que faciliten els processos d'emancipació.	Entrevistes	Joves de 18 a 21 anys	10
		Joves més de 22 anys	5
	Grups de discussió	Joves de 18 a 21 anys	10
		Joves més de 22 anys	6
3) Valoració per part dels propis implicats del pas dels joves pels recursos i serveis de suport per tal d'acostar-nos als conceptes d'eficàcia dels serveis, realitzar propostes de millora i identificar reptes pendents.	Qüestionaris	Joves noies de 18 a 21 anys	8
		Educadors que treballen en la franja de 18 a 21 anys	10
	Qüestionaris	Educadors que treballen en la franja de 16 a 18 anys	164
		Educadors que treballen en la franja de 18 a 21 anys	54

* S'han analitzat les dades corresponents a 5.538 joves d'un total de 6.338.

2.1. Anàlisi secundària

A la base de dades de l'ASJTET consten 6338 joves dels quals hi ha 5538 amb expedients amb dades informatitzades. Amb aquestes mostres, doncs, s'ha realitzat l'anàlisi secundària. S'han treballat les dades corresponents als períodes entre el 1994 i el 2012; s'ha procedit a realitzar les anàlisis, tant descriptives com de resultats, especialment en els casos que ja estaven tancats i per tant ja hi constaven les valoracions finals; s'han convertit les dades, originàriament en Accés i Excel, a SPSS (v19.0). Al llarg del procés d'anàlisi, hi ha hagut diverses reunions amb els tècnics i responsables de l'Administració i de la FEPA per contrastar els primers resultats obtinguts i reformular hipòtesis.

2.2. Estudi qualitatiu

Selecció de la mostra i procediment

Quant a la fase qualitativa, es van dur a terme quinze entrevistes semiestructurades i es van formar cinc grups de discussió. De la selecció dels participants, se'n va fer càrrec la FEPA que va fer una crida a través de les entitats federades per buscar joves i professionals que hi volguessin participar. Vam acordar que la mostra de joves hauria de reunir les condicions que es detallen més a baix per tal d'obtenir les opinions directament dels implicats que estiguessin en diferents situacions vitals. Havíem programat de fer deu entrevistes a joves que encara estiguessin atesos en algun programa de l'ASJTET, que tinguessin, per tant, entre 18 i 21 anys, i fer sis entrevistes a joves que ja no formessin part de cap programa, això és, de més de 22 anys, i es va mirar també que hi hagués diversitat entre les variables de sexe, país de procedència i situació formativa i laboral, tal com es descriu continuació:

Entrevistes a joves integrants actualment d'algun programa de la DGAIA a l'Àrea:

- Noia, espanyola, que estudia o treballa, pis assistit
- Noia, estrangera, que estudia o treballa, pis assistit
- Noia espanyola, que no estudia ni treballa, pis assistit
- Noia, estrangera, que no estudia ni treballa, pis assistit
- Noia, ASJTET no pis assistit, família extensa
- Noi, espanyol, que estudia o treballa, pis assistit
- Noi, MENA, que estudia o treballa, pis assistit
- Noi espanyol, que no estudia ni treballa, pis assistit
- Noi, MENA, que no estudia ni treballa, pis assistit
- Noi, ASJTET no pis assistit, família extensa.

Cal dir que a la pràctica eren pocs els que treballaven i gairebé tots estaven estudiant, (estudis reglats o no).

Entrevistes semiestructurades a joves que han passat per l'ASJTET, però que ja no hi són:

- Noia, espanyola, va ser en pis assistit
- Noia, estrangera, va ser en pis assistit
- Noia, ASJTET, no pis assistit, família extensa
- Noi, espanyol, va ser en pis assistit
- Noi, MENA, va ser en pis assistit
- Noi, ASJTET, no pis assistit, família extensa

Totes les entrevistes es van fer entre els mesos de novembre i desembre de 2012 als locals de la FEPA i finalment van ser quinze entrevistes, de les quals deu van ser amb joves que encara estaven sent atesos; vuit joves pertanyien al Programa d'habitatge i cinc ja tenien l'expedient tancat, quatre dels quals havien estat també en pis assistit. No vam poder localitzar en aquest període de temps el perfil de noia atesa per l'ASJTET mentre vivia amb la família extensa.

Taula 5. Característiques dels joves entrevistats

Joves	Sexe	Edat	País d'origen	Atesos actualment?	Pis assistit?
15	7 dones 8 homes	19-24 anys	8 Espanya 5 Marroc 1 Mali 1 Ghana	10 atesos 5 expedient tancat	8 encara hi són 4 hi havien estat 3 no hi havien estat mai

Totes les entrevistes es van dur a terme amb el consentiment informat dels joves i seguint els protocols de protecció de dades i confidencialitat. Per mantenir l'anonimat, se'ls va demanar que, si volien, podien escollir un pseudònim i així només ells es podrien identificar a l'informe final. En general els va semblar bona idea. Tanmateix, se'ls va demanar una dada de contacte per tal de poder enviar-los l'estudi un cop finalitzat.

Pel que fa als grups de discussió, vam acordar de fer-ne, d'una banda, amb els joves i, de l'altra, amb els professionals que treballen amb ells.

Pel que fa als grups de discussió de joves, vam establir de fer-ne 4 segons els criteris següents:

- Grup de discussió (1) format per noies, nascudes a Espanya, ateses per l'ASJTET, majoritàriament en servei d'habitatge i prestació econòmica.
- Grup de discussió (2) format per joves atesos per l'ASJTET, majoritàriament en servei d'habitatge, més altres: prestació econòmica, assessoria legal, aspectes de formació i inserció laboral i que estan estudiant o treballant.
- Grup de discussió (3) format per joves atesos per l'ASJTET, majoritàriament en servei d'habitatge, més altres: prestació econòmica, assessoria legal, aspectes de formació i inserció laboral i que no estudien ni treballen. Aquest darrer criteri no es va complir ja que la majoria estaven fent alguna via de formació perquè no trobaven feina i per tant no n'hi havia cap sense fer res. La trobada va tenir lloc a l'Espai Jove de Girona.
- Grup de discussió (4) format per joves que havien estat atesos per l'ASJTET (majoritàriament en servei d'habitatge), més altres: prestació econòmica, assessoria legal, aspectes de formació i inserció laboral i amb l'expedient tancat.

Els nois i les noies participants pertanyien a les entitats següents:

Mercè Fontanilles, Punt de Referència, Fund. St. Pere Claver, SAEJ-Mercè Fontanilles, Associació AMICS, Servei Solidari, Fundació Resilis, SAEJ-Girona, SUARA, Pisos Figueres, Associació In Via, Fundació Nazareth, Llar Enric d'Ossó, Aldeas SOS. A part, hi havia tres persones ateses directament pels tècnics de l'ASJTET.

Taula 6. Característiques dels joves participants en els grups de discussió

Grups	Sexe	Edat	País d'origen
Grup 1 (8 joves)	8 noies	19-21 anys	8 Espanya
Grup 2 (10 joves)	9 nois 1 noia	19-23 anys	6 Marroc 1 Mali 1 Ghana 1 Argentina 1 Espanya
Grup 3 (10 joves)	8 nois 2 noies	18-22 anys	7 Marroc 2 Espanya 1 Mali
Grup 4 (6 joves)	4 nois 2 noies	21-23 anys	2 Espanya 1 Marroc 1 Ghana 1 Bangladesh 1 Moldàvia

Pel que fa al grup de discussió d'educadors i altres professionals, es volia que fossin de diferents entitats que treballen amb joves extutelats, tant de pisos assistits, com del servei d'inserció laboral o d'altres. Les característiques dels membres d'aquests grups de discussió es detallen a la Taula següent:

Taula 7. Característiques dels joves participants en els grups de discussió

Grups	Sexe	Entitat
Grup 1	8 dones 2 homes	Punt de Referència, Aldees Infants SOS, Llar Enric d'Ossó, Assoc. In Via, SAEJ- Fundació Mercè Fontanilles, Fundació Servei Solidari, Fundació IRES, tècnics d'ASJTET i FEPA.

Les sessions dels grups de discussió van ser enregistrades totes amb àudio, amb el consentiment previ dels participants.

Els instruments

Per al disseny dels instruments ens vam inspirar inicialment en els utilitzats en tres recerques prèvies: la de l'estudi europeu YIPPEE (Montserrat, Casas et al. 2012); la realitzada amb joves que sortien de centres de les comarques gironines (Montserrat, Casas, 2009); i l'anglesa de Dixon et al. (2004). L'esborrany va ser valorat pels tècnics de la FEPA i de l'Administració, s'hi van fer alguns canvis i finalment es va aplicar una versió consensuada. Tots els instruments de la fase qualitativa tenen la mateixa estructura organitzada en vuit grans blocs i un apartat final per a comentaris.

- 1 Sobre l'estada al centre residencial
- 2 Sobre la sortida del centre
- 3 Sobre la família i els amics
- 4 Sobre la formació i la feina
- 5 Sobre l'habitatge i els diners
- 6 Sobre la seva vida actual
- 7 Sobre la feina dels professionals i altres persones dels recursos
- 8 Sobre la seva preparació per a la vida adulta

A l'annex es poden consultar tots els models que s'hi van utilitzar:

- Entrevista adreçada a joves de 18 a 21 anys que estan actualment a l'ASJTET
- Entrevista adreçada a joves de més de 21 anys que han passat per l'ASJTET
- Grup de discussió adreçat a professionals que atenen joves extutelats
- Grup de discussió adreçat a joves que es troben actualment a l'ASJTET
- Grup de discussió adreçat a joves que han passat per l'ASJTET

L'anàlisi de les dades

Un cop recollides les dades de les entrevistes i dels grups de discussió, es va procedir a fer una anàlisi de contingut utilitzant el paquet informàtic NVIVO. Es van codificar i categoritzar les respostes a partir dels temes com a unitat d'anàlisi.

2.3. Estudi quantitatiu

Un cop finalitzada la fase de l'estudi qualitatiu, es van dissenyar els qüestionaris mantenint la mateixa estructura dels 8 blocs, però adaptant i creant les preguntes en funció dels resultats obtinguts en les entrevistes i grups de discussió. D'aquesta manera es va poder afinar més sobre els temes més rellevants del fenomen segons els mateixos implicats. Els qüestionaris van seguir també un procés de validació d'interjutges amb professionals de la FEPA. Se'n van elaborar dues versions:

- Qüestionaris adreçats als professionals que atenen joves extutelats de més de 18 anys
- Qüestionaris adreçats als professionals que atenen joves tutelats de 16 a 18 anys des dels centres residencials.

Els qüestionaris es van fer arribar online sense que hi constés cap dada personal identificativa de la persona que els contestava. La FEPA es va encarregar d'enviar l'enllaç electrònic del qüestionari a les entitats federades i l'ASJTET als centres residencials de DGAIA amb població d'aquesta edat. Els qüestionaris van estar disponibles durant els mesos de març i abril de 2012.

L'estructura del qüestionari constava de preguntes tancades, la majoria demanava el grau d'acord o desacord d'una sèrie d'afirmacions, deixant l'apartat de propostes i suggeriments de millora com a pregunta oberta (vegeu annex). L'explotació de les dades es va fer mitjançant el paquet estadístic SPSS v19.

Anàlisi secundària de la base de dades de l'ASJTET

Amb l'objectiu de conèixer més a fons l'evolució i la situació de la població atesa pels diferents programes de suport als joves que surten del sistema de protecció, es va realitzar una anàlisi estadística de les dades disponibles a la base de dades de l'ASJTET de la DGAIA. El període analitzat és el comprès entre 1994 i 2012 i les dades es van treballar conjuntament amb els tècnics de l'Àrea.

La principal finalitat no era fer una anàlisi merament descriptiva de les dades, atès que l'Àrea havia anat elaborant informes en aquest sentit (ASJTET, 2008)⁴, sinó poder copsar algunes tendències i detectar-hi punts d'inflexió. En aquest sentit es van explorar les dades quantitatives mitjançant el paquet estadístic SPSS 19.0.⁵

Ara bé, per poder extreure'n resultats més de caire valoratiu que descriptiu, calia identificar quines eren les dades, registrades al llarg dels anys, que ens podien servir. Aquestes van resultar ser menys del que esperàvem i amb alguns biaixos d'interpretació que finalment es van resoldre. Es tracta certament d'una limitació de l'estudi que ara presentem. Compartim amb els tècnics de l'Àrea la necessitat de poder millorar i incrementar en el futur les variables relatives a outputs o resultats obtinguts dels joves atesos; és una qüestió important si volem avaluar la feina feta.

Dit això, els resultats relatius a l'anàlisi de les dades registrades a l'ASJTET des de l'any 1994 s'han organitzat en tres apartats:

a Resultats descriptius

Ens il·lustren les característiques de la població atesa en funció de l'edat, el país d'origen i el sexe al llarg dels anys a l'ASJTET. Aquestes dades ens conviden a reflexionar sobre l'evolució des del 1994 dels joves atesos i dels serveis de l'Àrea, així com la interdependència que hi ha entre aquestes variables.

b Resultats valoratius en funció de quan i com surten els joves de l'ASJTET

S'han seleccionat les variables que podien fer referència a la valoració dels resultats obtinguts, és a dir, quin ha estat el motiu de baixa del servei, el tipus de sortida (on ha anat a viure el/la jove) i la valoració final que n'han fet els professionals. Tot això combinat amb els tipus de programes on els joves han estat i el temps d'estada.

c Resultats valoratius en funció de les característiques de la població atesa

S'han combinat les variables de les característiques de la població atesa amb els resultats valoratius per tal d'identificar en quines circumstàncies es concentren els resultats més positius.

3.1. Resultats descriptius

Des de l'any 1994 fins al 2012⁶, la DGAIA ha atès a través de l'ASJTET un total de 6309 joves. D'aquests, hi consten les dades informatitzades de tot el procés, des de l'ingrés fins a la baixa, de 5538, dels quals a final de desembre 1045 continuaven tenint l'expedient obert. Els 4493 restants corresponen a joves atesos en el passat i que actualment tenen ja l'expedient tancat. D'aquests darrers hi consta la valoració final, el motiu de la baixa i el tipus de sortida. Els gràfics i les taules següents reproduïxen aquestes dades.

4 També hi ha tres documents multicopiats produïts pels tècnics de l'Àrea corresponents a anys anteriors sobre estudi de la població atesa, a banda de les memòries anuals, d'ús per als professionals.

5 S'han calculat els khi-quadrat per tal de comprovar si les diferències entre les puntuacions eren estadísticament significatives.

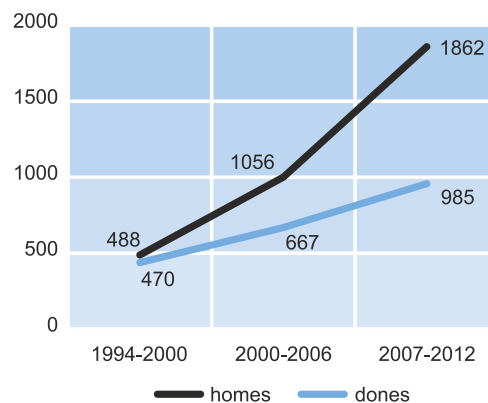
6 31 de desembre de 2012.

Al Gràfic 1, s'observa que el nombre total de joves atesos ha anat creixent exponencialment. Durant els primers sis anys (1994-2000) es van atendre 598; entre el 2001-2006 la xifra ja s'havia triplicat i en el darrer període 2007-2012 el nombre inicial s'havia multiplicat per cinc.

Distribució per sexe segons períodes

Pel que fa al sexe, tot i que es va començar amb percentatges molt igualats entre nois i noies, a partir de 2001 la balança es decanta clarament cap a una majoria masculina⁷, tendència que es reafirma en l'augment encara més accentuat a partir de 2007, especialment si ens fixem en els casos tancats (68,3 % de nois).

Gràfic 1. Evolució dels joves atesos segons el sexe entre el 1994 i el 2012

Taula 8. Distribució segons sexe dels joves al llarg dels anys a l'ASJTET

	Sexe	1994-2000		2001-2006		2007-2012		Total	
		Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%
Casos tancats	Home	488	50,9	1056	61,5	1.230	68,3	2.784	62,0
	Dona	470	49,1	667	38,5	572	31,7	1.709	38,0
	Total	958	100	1733	100	1.802	100	4.493	100
Casos oberts	Home	-	-	-	-	632	60,5	632	60,5
	Dona	-	-	-	-	413	39,5	413	39,5
	Total	-	-	-	-	1.045	100	1.045	100
Total		558		1.733		2.847		5.538	

País d'origen per períodes cronològics

Quant al país d'origen (Taula 9) cal destacar:

- Quan la DGAIA va crear l'ASJTET, la majoria dels joves atesos eren nascuts a l'Estat espanyol (86,6 %) però a partir de 2001 es produeix un canvi superlatiu amb l'entrada de joves estrangers que a partir de llavors passen a ser la meitat dels casos. Aquesta és també la situació que correspon al context sociodemogràfic més general a Catalunya a la primera dècada del segle XXI, quan s'incrementa la immigració i el nombre de joves menors estrangers no acompanyats.
- Actualment, la tendència creixent de persones nascudes fora de l'Estat espanyol s'ha frenat i fins i tot està minvant. Si observem els casos oberts en el període 2007-2012, els estrangers ocupen, novament, una xifra més modesta (33,6 %); també d'acord amb la frenada que la immigració ha experimentat els darrers tres anys en un context més general.

Taula 9. Distribució segons país d'origen dels joves atesos a l'ASJTET

	Nascuts a	1994-2000		2001-2006		2007-2012		Total	
		Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%
Casos tancats	Estat espanyol	830	86,6	930	53,7	853	47,3	2.613	58,2
	Fora de l'Estat espanyol	128	13,4	803	46,3	949	52,7	1.880	41,8
	Total	958	100	1.733	100	1.802	100	4.493	100
Casos oberts	Estat espanyol	-	-	-	-	694	66,4	694	66,4
	Fora de l'Estat espanyol	-	-	-	-	351	33,6	351	33,6
	Total	-	-	-	-	1.045	100	1.045	100
Total		558		1.733		2.847		5.538	

7 La major probabilitat de trobar més nois que noies en el darrer període assoleix significació estadística $\chi^2(2) = 79,836, p > 0,000$

Distribució per país d'origen segons sexe

Segons demostra la Taula 10 hi ha molts més estrangers entre els homes (54,3 %) que entre les dones (17,4 %). Per països, la majoria dels estrangers provenen del Marroc (1387 nois i 167 noies), seguit de Ghana (107), Senegal (67), Gàmbia (45), Mali (37) i Guinea (37), i, com hem dit, la majoria són homes. Les dones són majoria quan es tracta de persones procedents de països llatinoamericans, sobretot de Colòmbia i d'Equador (25 joves cada un), i de la República Dominicana (22), per tant, molt lluny de la presència africana. Cal dir també que en 13 dels casos els joves no hi van fer constar el seu país d'origen.

Taula 10. Distribució segons país d'origen dels joves atesos a l'ASJTET

Sexe	País d'origen	Nombre	%
Home	Estat espanyol	1.557	45,7
	Fora de l'Estat espanyol	1.850	54,3
	Total	3.407	-
Dona	Estat espanyol	1.750	82,6
	Fora de l'Estat espanyol	368	17,4
	Total	2.118	-
Total		5.525*	

* En 13 casos no consta el país.

Edat d'ingrés segons períodes de temps

Pel que fa a l'edat d'ingrés (Taula 11), la majoria té 17 anys; per franges, la més nombrosa és la dels 16 als 18 anys.

Ara bé, si observem l'evolució al llarg dels anys, hi ha més dispersió pel que fa a l'edat d'entrada en els primers períodes de funcionament de l'ASJTET, moment en què hi havia joves que hi ingressaven amb més de 21 anys, fet que no succeeix en l'actualitat. Tot fa creure que l'esforç d'intentar acotar i potenciar la franja dels joves entre 16 i 21 anys s'ha anat aconseguint favorablement al llarg dels anys.

Taula 11. Distribució segons l'edat dels joves quan ingressen a l'ASJTET

	Edat	1994 -2000	2001-2006	2007-2012	Total
Casos tancats	15	12	15	8	35
	16	114	296	199	609
	17	482	992	738	2.212
	18	186	278	593	1.057
	19	67	75	160	302
	20	38	27	74	139
	21	16	17	19	52
	22 +	43	33	11	87
	Total	958	1.733	1.802	4.493
Casos oberts	15	-	-	17	17
	16	-	-	137	137
	17	-	-	526	526
	18	-	-	331	331
	19	-	-	26	26
	20	-	-	7	7
	21	-	-	1	1
	Total	-	-	1.045	1.045
Total	558	1.733	2.847	5.538	

3.2. Resultats valoratius en funció de quan i com surten els joves de l'ASJTET

L'objectiu d'aquest apartat és valorar l'estada del conjunt de joves a l'ASJTET en funció dels resultats finals obtinguts després de tancar-ne el cas, és a dir, en funció de quin va ser el tipus de sortida (on van anar a viure), el motiu de la baixa/tancament del servei i quina va ser la valoració final que en van fer els professionals (Figura 1). També s'ha tingut en compte quant temps van ser atesos i el tipus de programa per on van passar.

Cal destacar la importància de valorar els casos un cop tancats perquè d'aquesta manera se'n poden analitzar més a fons els resultats. La dificultat rau a l'hora d'interpretar correctament el terme de "valoració neutra". Malgrat que els tècnics de l'Administració l'atorguen en general als joves que han realitzat un bon projecte educatiu tot i que, per baixa voluntària, no l'han acabat, hi ha diferències entre els professionals: dels que no acostumen a utilitzar mai el terme, als que el fan servir sovint i en sentit divers. Després d'haver realitzat una aproximació directament amb els tècnics sobre aquesta qüestió, tot indica que un 70 % dels casos fa referència que el jove ha fet un procés positiu però que l'ha acabat, de manera consensuada, abans d'hora. El 30 % restant té una connotació més negativa, es tracta dels casos en què el procés queda interromput unilateralment.

Taula 12. Exposició del tipus de resultats valoratius

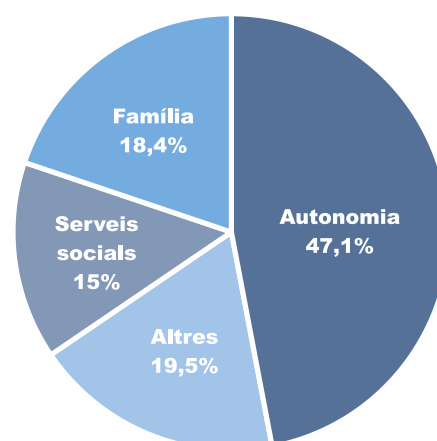
Tipus de sortida	<ul style="list-style-type: none"> • Autonomia • Família • Serveis socials • Altres
Motiu de baixa	<ul style="list-style-type: none"> • Finalització del procés • Baixa voluntària • Altres motius (trencament del procés: no es pot donar el suport adequat, estancament del procés, expulsió, no presentat, fugida, retirada de la proposta, manca de recurs laboral, defunció)
Valoracions	<ul style="list-style-type: none"> • Positiva • Neutra (ha realitzat, en general, un bon projecte educatiu però no l'ha acabat per baixa voluntària) • Negativa

Tipus de sortida

On han anat les joves després de ser atesos per algun servei de la DGAIA a l'ASJTET? Dels 4493 joves que han passat per l'ASJTET i que el 31 de desembre de 2012 tenien l'expedient tancat, observem que (Gràfic 2):

- 2.116 se n'han anat a viure autònomament
- 825 han retornat a la pròpia família
- 675 han estat derivats a la xarxa de serveis socials per atendre la seva situació futura
- 877 han tingut altres tipus de sortida sense especificar quina (en aquesta variable hem agrupat els ítems que deien "altres", "altre recurs" i "desconeguda"). De cara al futur, caldrà definir millor aquesta variable.

Gràfic 2. Tipus de sortida

Motius de baixa i tipus de sortida

Si ens fixem en els motius de baixa (Gràfic 3), observem que:

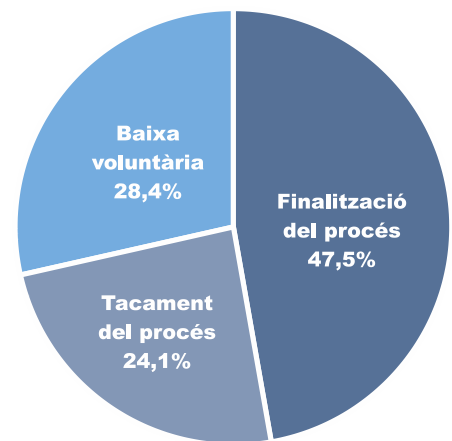
- 2.132 dels joves han finalitzat el seu procés a l'ASJTET de la DGAIA segons la planificació primera
- 1.277 el van acabar abans del que estava planificat de forma voluntària
- 1.084 el van acabar d'altres maneres, en la majoria dels casos hi va haver un trencament unilateral del procés. En aquest apartat s'inclouen els ítems corresponents als casos en què es considera, sobretot en la fase d'estudi, que "no s'hi pot donar el suport adequat" (416) i moltes vegades aquests joves re-

tornen al servei d'on provenien o són derivats a altres recursos: "estancament del procés" (233), "expulsió" (192), "no presentat" (104), "fugida" (69), "retirada de la proposta" (35), "manca de recurs laboral especial" (28) i "defunció" (7). Aquest conjunt és heterogeni tot i que en general fa referència a situacions poc desitjables.

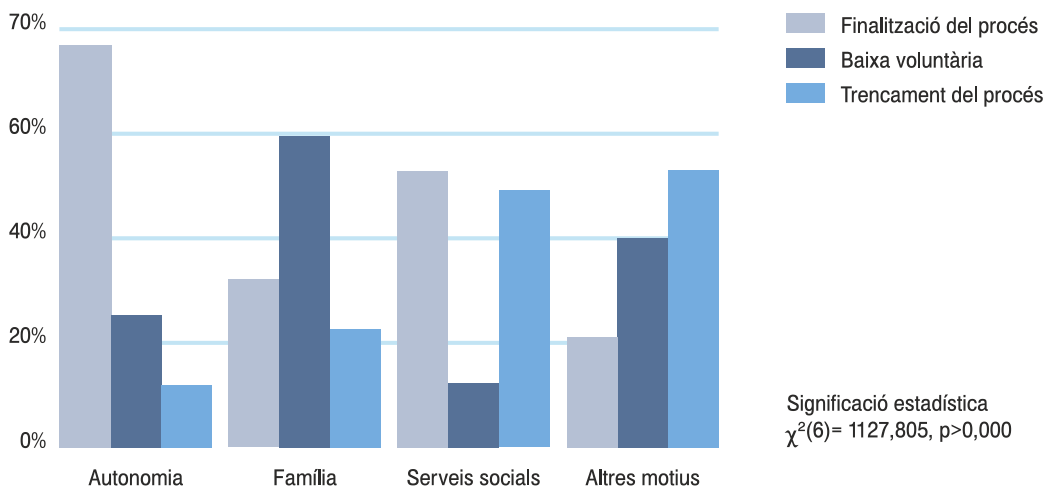
Les relacions amb el tipus de sortida per motius de baixa ens assenyalen que:

- Els que acaben el procés de la manera prevista tenen molta més probabilitat d'anar a viure de forma autònoma. A més, en nombres absoluts, són el conjunt majoritari. Aquest resultat està en sintonia amb l'objectiu principal de l'àrea que és afavorir els processos d'autonomia.
- Aquells que han acabat el procés abans d'hora de forma voluntària tenen molta probabilitat que hagin retornat a la pròpia família.
- Els que finalitzen el procés a l'ASJTET amb d'altres tipus de sortida, amb molta probabilitat han estat derivats a la xarxa de serveis socials o a d'altres recursos. Aquest resultat correspon a la realitat d'aquells joves que, sense poder independitzar-se ni retornar amb la família, el seu procés de sortida dependrà estretament de la xarxa assistencial.

Gràfic 3. Motiu de baixa

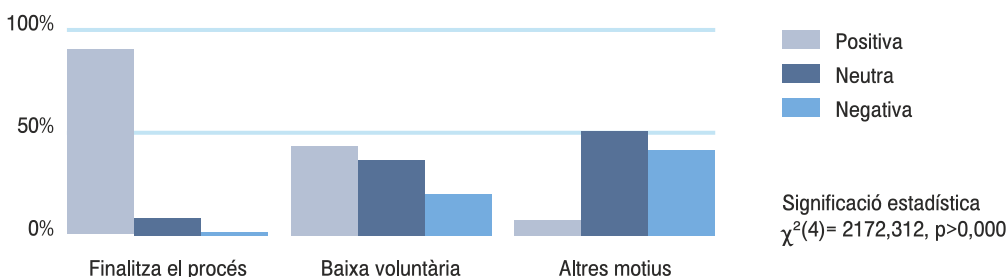
Gràfic 4. Motius de baixa segons el tipus de sortida que fan els joves atesos a l'ASJTET

Valoració final, motiu de baixa i tipus de sortida

Les valoracions finals positives representen més de la meitat del nombre de joves atesos a l'ASJTET (56,8 %); una quarta part n'han obtingut una "valoració neutra" (projecte positiu però interromput abans d'hora). D'altra banda, les valoracions negatives suposen el 16,4 % dels casos.

Gràfic 5. Valoració final segons els motius de la baixa

Però quina relació hi ha entre les valoracions i les tipus de baixa i sortida dels joves? Tal com poden observar, les relacions són congruents des del punt de vista de la intervenció professional:

- Al llarg dels anys, les valoracions positives s'han emès sobretot en les situacions que els joves han deixat l'ASJTET un cop acabat el procés de manera prevista.
- Les valoracions neutres corresponen majoritàriament a joves que s'han donat de baixa dels serveis de forma voluntària.
- Les valoracions negatives es concentren sobretot en els joves que han marxat per altres motius.

Taula 13. Valoració final segons motius de baixa i tipus de sortida

Tipus de sortida	Motiu de baixa	Valoració final						Total
		Positiva		Neutra		Negativa		
		Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	
Autonomia ¹	Finalitza procés	1.371	96,1	50	3,5	5	0,4	1.426
	Baixa voluntària	272	58,2	110	23,6	85	18,2	467
	Altres	54	24,2	27	12,1	142	63,7	223
	Total	1.697	80,2	187	8,8	232	11,0	2.116
Família ²	Finalitza procés	211	90,0	14	6,0	7	3,0	232
	Baixa voluntària	430	46,7	145	33,7	84	19,5	430
	Altres	16	9,8	59	36,2	88	54,0	163
	Total	428	51,9	218	26,4	179	21,7	825
Serveis socials ³	Finalitza procés	231	74,0	70	22,4	11	3,5	312
	Baixa voluntària	8	11,0	52	71,2	13	17,8	73
	Altres	9	3,1	250	86,2	31	10,7	290
	Total	248	36,7	372	55,1	55	8,1	675
Altres ⁴	Finalitza procés	104	64,2	50	30,9	8	4,9	162
	Baixa voluntària	73	23,8	159	51,8	75	24,4	307
	Altres	4	1,0	214	52,5	190	46,6	408
	Total	181	20,6	423	48,2	273	31,1	877
Total		2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4	4.493

1 Significació estadística $\chi^2(4) = 1057,407$, $p > 0,000$

2 Significació estadística $\chi^2(4) = 293,662$, $p > 0,000$

3 Significació estadística $\chi^2(4) = 354,258$, $p > 0,000$

4 Significació estadística $\chi^2(4) = 310,607$, $p > 0,000$

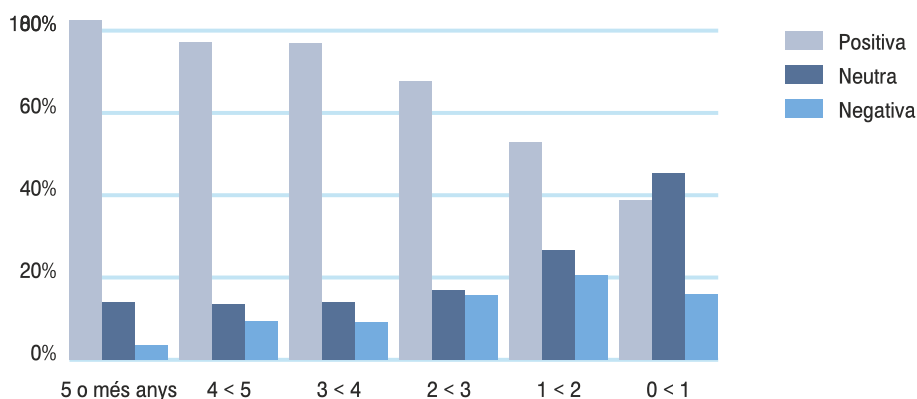
Aquesta distribució de les valoracions es repeteix força si analitzem separatament els quatre tipus de maneres de deixar l'Àrea (Taula 13). Entre els que han deixat l'ASJTET per viure autònomament o per retornar a la família, veiem que si han finalitzat tot el procés planificat, presenten una altíssima probabilitat de tenir una valoració positiva, mentre que si han estat baixa voluntària abans de finalitzar aquest procés, la probabilitat més alta és la de tenir valoració neutra (de fet concorda amb la definició feta sobre les valoracions neutres). Els que han finalitzat d'altres maneres tenen molta probabilitat d'una valoració negativa.

Podem fer alguna petita matisació dels resultats si analitzem només els que han deixat l'ASJTET per ser consegüentment derivats a la xarxa de serveis socials. Entre els que han finalitzat el procés planificat observem molta més probabilitat d'obtenir una valoració positiva; entre els que han estat baixa voluntària, la major probabilitat és d'obtenir una valoració negativa o neutra; i entre els que l'han deixat per d'altres motius, la major probabilitat és de tenir una valoració neutra. D'altra banda, les valoracions positives també es poden donar si ha calgut recórrer a altres recursos (per exemple, un recurs per a persones amb discapacitat).

Valoració final segons el temps d'estada a l'ASJTET

Els que han rebut valoració positiva han estat de mitjana significativament més temps rebent serveis de l'Àrea (Gràfic 6), que els que l'han rebuda neutra o negativa⁸. Els que han rebut valoració neutra han estat significativament menys temps atesos a l'ASJTET que la resta, i com ja hem vist, entre aquests darrers s'inclouen sovint els que demanen la baixa voluntària.

Gràfic 6. Valoració final segons els anys d'estada a l'ASJTET

Més concretament, entre els que han estat a l'ASJTET menys d'un any s'observa molta més probabilitat de valoracions neutres, i entre els que han estat entre un i dos anys, molta més probabilitat de valoracions negatives.

Per contra, la major probabilitat de valoracions positives s'observa entre aquells que hi han estat dos o més anys (un total de 1.698 joves), fet que reafirma la importància de l'estabilitat, del tot necessària per produir canvis en positiu.

Motiu de baixa i tipus de sortida segons períodes

Si analitzem el motiu de baixa per períodes, veiem una evolució en positiu en el sentit que a la primera època de l'ASJTET de la DGAIÀ (1994-2000), el motiu majoritari eren les baixes voluntàries i, en canvi, al darrer període (2007-2012) el motiu principal ha estat la finalització del procés tal com estava planificat, i aquesta diferència té, per tant, significació estadística⁹.

D'altra banda, si ens fixem en el tipus de sortida al llarg dels anys, en el primer període (1994-2000) hi havia molts més retorns a la família i poques derivacions a serveis socials, al contrari del que succeeix en el darrer període (2007-2012) on augmenten de manera molt rellevant les derivacions a la xarxa de serveis socials i decreixen els retorns familiars¹⁰. En canvi, el fet d'anar a viure de forma autònoma el tipus de sortida majoritari³, es reparteix uniformement al llarg dels anys.

Aquests resultats conviden a fer una reflexió més profunda. D'una banda, sembla que el context socioeconòmic hi influeix ja que les dificultats econòmiques de les famílies han augmentat i els retorns esdevenen més difícils, fet que provoca l'augment de les derivacions a la xarxa assistencial (això no vol dir que finalment puguin ser ateses). En canvi, sembla que els serveis aconseguixen mantenir al llarg dels anys la proporció de joves que se'n van a viure autònomament, la qual cosa diu molt a favor dels esforços que deuen estar fent tant els serveis com els joves en el context actual.

Valoració final segons els períodes temporals

En nombres absoluts, al llarg dels períodes prevalen les valoracions positives¹¹. Ara bé, aprofundint-hi una mica més, veiem que tenien molta més probabilitat de produir-se durant el primer període (1994-2000) i, en canvi, les valoracions neutres són més probables a partir de l'any 2001 i sobretot entre el 2007 i el 2012. Això podria indicar les dificultats creixents amb què topa, no només la població atesa, sinó el conjunt

8 Significació estadística $\chi^2(10) = 406,979$, $p > 0,000$

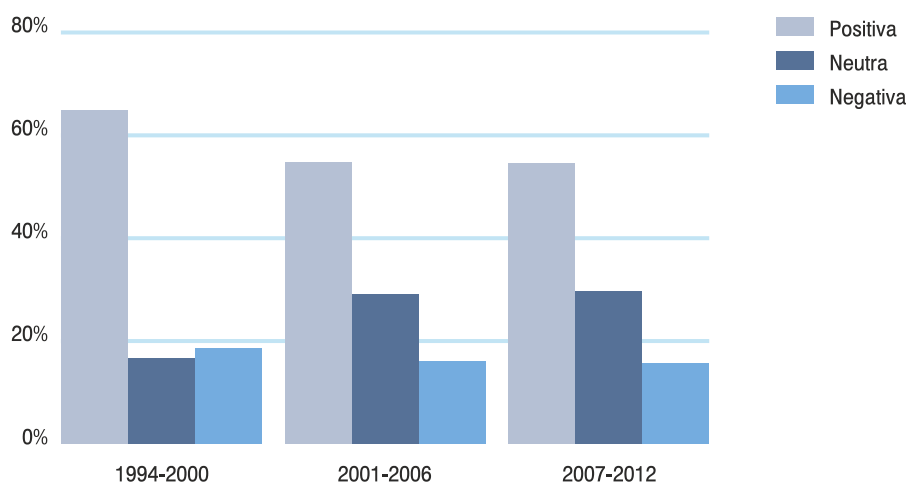
9 Significació estadística $\chi^2(4) = 205,223$, $p > 0,000$

10 Significació estadística $\chi^2(6) = 366,813$, $p > 0,000$

11 Significació estadística $\chi^2(4) = 62,52$, $p > 0,000$

de la societat arran de la greu crisi socioeconòmica del moment. Les valoracions negatives tenen gairebé la mateixa probabilitat de produir-se en qualsevol dels tres períodes analitzats.

Gràfic 7. Valoració final segons els períodes temporals

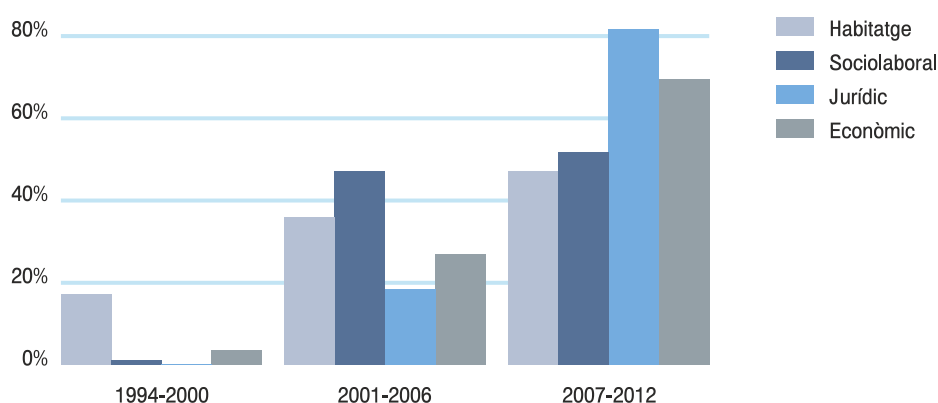
Participació als programes segons períodes

Al llarg dels anys d'existència de l'ASJTET de la DGAIA han participat al Programa d'habitatge 2.372 joves; al d'acompanyament jurídic 859; al d'inserció sociolaboral 1.113, i al de suport econòmic 1978. A part, gairebé tots han estat en seguiment (5.147).

Tots els programes augmenten en nombre de joves d'acord amb l'increment d'aquests a l'ASJTET. Podem observar al Gràfic 8 que el programa d'ajudes econòmiques té una rellevància especial a partir de 2007, com també la té el d'acompanyament jurídic tot i que aquest últim ha experimentat una davallada aquests darrers dos anys atesa la menor afluència de joves estrangers.

Aquesta anàlisi per períodes concorda amb l'explicació que fèiem dels diferents programes segons l'any que els joves els hagin iniciat. Així doncs, el Programa d'habitatge és el que té més joves adscrits des de la creació de l'Àrea i s'observa una entrada especialment important en el període 2001-06. El programa sociolaboral fa un salt quantitatiu a partir de 2001, el d'acompanyament jurídic a partir de 2007 i el de suport econòmic especialment a partir de la Llei de prestacions econòmiques de 2007.

Gràfic 8. Participació en els diferents programes segons l'any d'ingrés a l'ASJTET

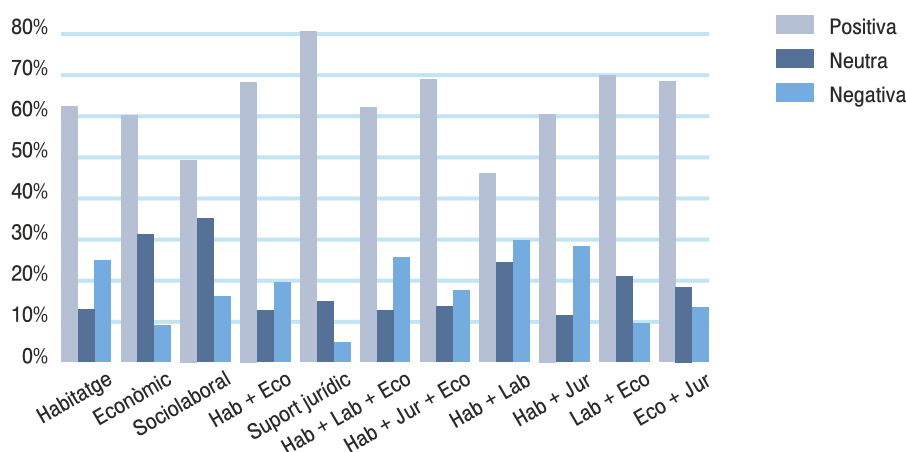

Valoració final, motiu de baixa i tipus de sortida segons tipus de programes

En considerar totes les combinacions possibles dels programes de suport en què cada jove ha participat, dels 4493 que ja tenen el cas tancat, n'hi ha 3305 que han participat en un o més dels quatre programes establerts per la DGAIA a l'Àrea. Els 1188 joves de la resta han estat sota seguiment sense participar en cap dels quatre programes esmentats. La intersecció de programes en complica l'extracció dels resultats valoratius. Quan analitzem els motius de baixa en funció del programa en què han participat, trobem el següent:

- La majoria dels que han viscut en pisos assistits o d'autonomia:
 - Finalitzen el procés tal com estava planificat, tant els que participen en altres programes com els que només estan en el d'habitatge; hi són menys rellevants les baixes voluntàries i altres situacions.
 - En surten per anar a viure de manera autònoma; hi són molt més baixos els percentatges dels que retornen a la família d'origen i dels que acaben sent derivats a la xarxa de serveis socials. L'única excepció d'aquest grup la constitueixen aquells joves que participen al mateix temps del programa d'acompanyament jurídic, és a dir, estrangers amb dificultats per renovar els permisos de residència i treball que, quan surten del pis, tenen menys possibilitats d'autonomia i més probabilitats que siguin derivats a la xarxa de serveis.

Gràfic 9. Participació en els diferents programes de l'any d'ingrés a l'ASJTET

Si considerem les combinacions de programes en què els nois i noies han participat amb la valoració final rebuda (Gràfic 9), hi observarem algunes diferències significatives:

- Tenen més probabilitats d'obtenir una valoració positiva aquells que han rebut suport econòmic, especialment en combinació amb alguns dels altres programes. També és rellevant el percentatge de valoracions positives pel que fa al programa d'acompanyament jurídic.
- Tenen més probabilitats d'obtenir una valoració neutra aquells que han participat només en el programa d'inserció laboral.
- Tenen més probabilitats d'obtenir una valoració negativa aquells que han participat en programes sense suport econòmic.

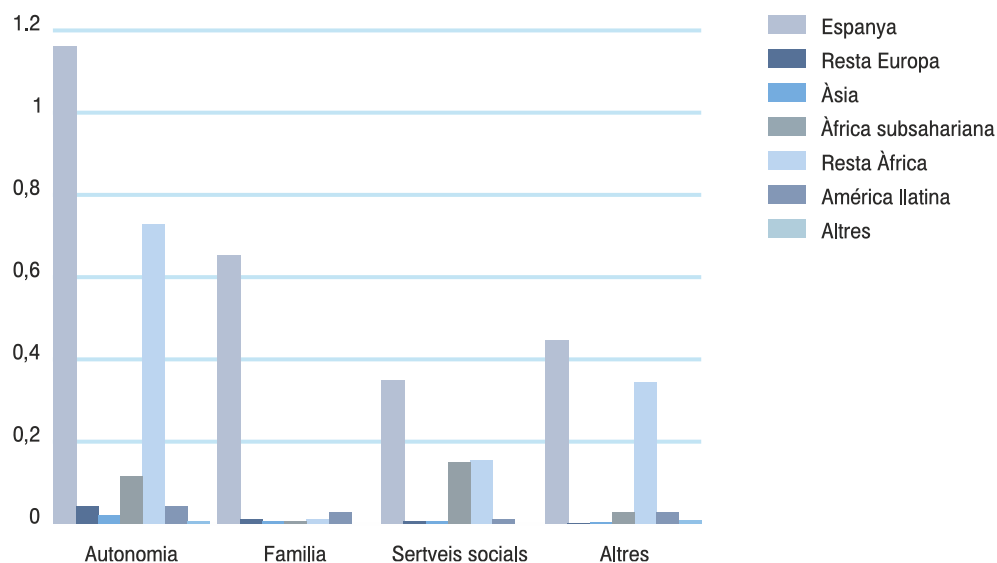
3.3. Resultats valoratius en funció de les característiques de la població atesa

Motius de baixa, tipus de sortida i valoració final segons lloc d'origen

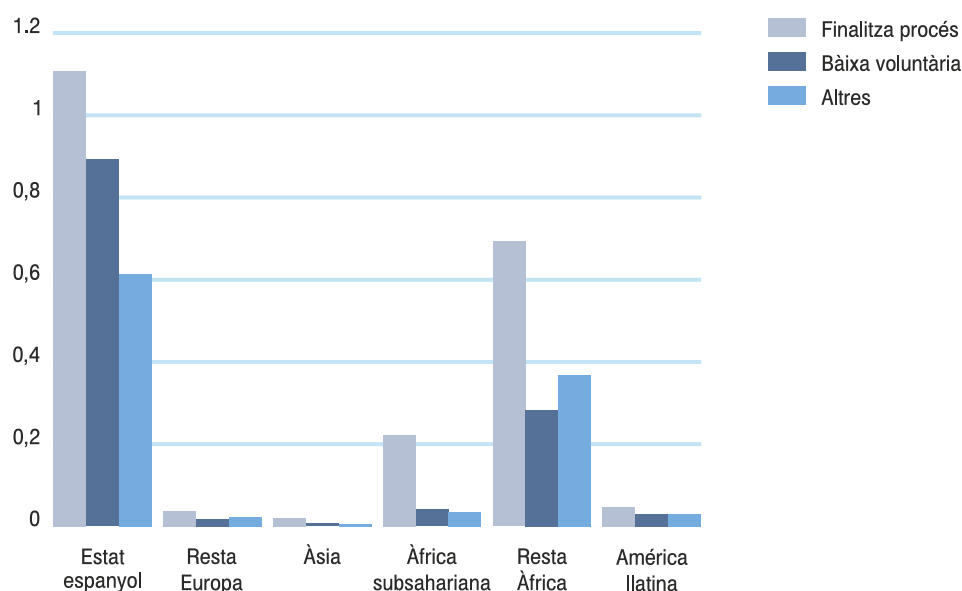
Gairebé la meitat dels espanyols se'n van a viure autònomament després de sortir de l'ASJTET, tot i que si s'observa el conjunt dels joves que retorna a la família, el percentatge més alt l'ocupen els espanyols, la qual cosa és del tot lògica ja que, comparat amb els estrangers, són els que tenen la família al país (Gràfic 10). Els joves provinents de l'Àfrica no subsahariana, majoritàriament del Marroc, tenen una major probabilitat de deixar l'ASJTET per anar a viure autònomament, malgrat que aquest col·lectiu també és el que mostra més probabilitat de ser derivat cap a altres tipus de recursos. Entre els nascuts a l'Àfrica subsahariana s'observa molta més probabilitat de ser derivats cap a la xarxa de serveis socials.

El procés educatiu, tal com estava planificat a l'inici (Gràfic 11), el van acabar 1108 joves espanyols. Ara bé, entre aquells que es van donar de baixa voluntària, el col·lectiu dels nascuts a l'Estat espanyol és el que té major probabilitat de fer-ho, com ja hem vist, una part torna a casa amb la família. D'altra banda, la major probabilitat de finalitzar el procés planificat s'observa entre els nascuts a l'Àfrica subsahariana, procés que molts d'ells acaben en els circuits de la xarxa de serveis socials; seguits pels nascuts a la resta d'Àfrica, aquests amb moltes probabilitats de causar la baixa per altres motius. La resta de motius de baixa no mostra diferències destacables segons el lloc d'origen.

Gràfic 10. Tipus de sortida segons lloc de naixement

Gràfic 11. Motius de baixa i lloc de naixement

La relació de les valoracions finals desglossades segons el país d'origen i el motiu de la baixa mostra de manera significativa que:

- Entre els nascuts a l'Estat espanyol hi ha una probabilitat molt alta de tenir valoració positiva si han finalitzat el procés planificat, mentre que la major probabilitat és de tenir-la neutra, o fins i tot negativa, si el jove ha estat baixa voluntària o ha finalitzat el procés per d'altres raons.
- Entre els nascuts a la resta d'Europa i a Àsia, s'observa una probabilitat molt alta de tenir valoració positiva si han finalitzat el procés planificat, mentre que la major probabilitat és de tenir-la negativa si han finalitzat el procés per d'altres raons.
- Entre els nascuts a Àfrica, s'observa una probabilitat molt alta de tenir valoració positiva si han finalitzat el procés planificat; neutra o fins i tot negativa si el jove ha estat baixa voluntària, i negativa o neutra si el procés ha finalitzat per d'altres raons.
- Entre els nascuts a Hispanoamèrica, s'observa una probabilitat molt alta de tenir valoració positiva si han finalitzat el procés planificat; neutra si el jove ha estat baixa voluntària, i negativa o neutra si el procés ha finalitzat per d'altres raons.

Valoració final segons l'estada anterior dels joves en centres residencials i per períodes temporals

Les dades ens indiquen que tenen una major probabilitat de tenir valoracions positives els que han estat en centres que els que no, especialment entre els nascuts a l'Estat espanyol i que hi han estat més de cinc anys. Cal matisar que aquesta dada no compara els que han estat en centres versus en acolliment familiar, ja que són molt pocs aquests darrers que acudeixen a l'Àrea de la DGAIA atès que generalment ja compten amb un suport per afrontar la transició cap a la vida adulta. Al calaix dels que no procedeixen de centres, n'hi ha que provenen de casa o bé de situacions prematures d'independència, entre altres. Per tant, podríem pensar que els que han estat en centres poden tenir més facilitat per adaptar-se a la convivència d'un pis assistit o al seguiment d'un educador, tot i que en cap cas això es pot generalitzar. Sigui com sigui, la intervenció en joves que havien estat abans en centres va ser més senzilla i millor, la qual cosa ens suggereix que com més d'hora s'hi intervingui millor (Taula 14), fet que corrobora també la hipòtesi inicial dels tècnics de l'Àrea en el sentit que quan els joves han estat poc temps en centres, els resultats són menys positius. En canvi, no rep suport la segona hipòtesi que es manejava segons la qual si els joves es quedaven més de cinc anys en centres els resultats no eren positius. De fet, les dades ens indiquen el contrari: com més anys d'estada al centre, més valoracions positives, l'estabilitat, doncs, és un argument crucial.

Sí que es corrobora també una tercera hipòtesi que intuïa resultats menys positius en els joves estrangers que prèviament no havien estat gaire temps en centres.

Si tenim en compte la variable de si els joves han estat en centres abans d'entrar a l'ASJTET o no, en funció de la valoració final al llarg dels diferents períodes de temps, obtenim resultats molt similars als que exposàvem a l'apartat 3.2: en el primer període (1994-2000) la probabilitat de tenir una valoració positiva és més alta, mentre que les valoracions neutres són molt més probables a partir del 2001 i especialment al període 2007-2012¹². Aquesta tendència a augmentar les valoracions neutres, pot ser un reflex de les dificultats amb les quals s'enfronta aquesta població en l'últim període.

Taula 14. Valoració final segons el lloc d'origen i anys d'estada prèviament a centres

Ha estat al centre?	Anys	Valoració final						Total	
		Positiva		Neutra		Negativa			
		Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%		
Nascut a l'Estat espanyol	No	506	53,9	308	32,8	124	13,2	938	
	Sí*	0-1	85	50,9	42	25,1	40	24,0	167
		1-5	600	54,2	332	30,0	175	15,8	1.107
		5-10	166	61,0	55	20,2	51	18,8	272
		+10	78	60,5	24	18,6	27	20,9	129
Fora de l'Estat espanyol	No	328	59,5	135	24,5	88	16,0	551	
	Sí	0-1	261	56,9	106	23,1	92	20,0	459
		1-5	520	60,9	195	22,8	139	16,3	854
		5-10	9	60,0	3	20,0	3	20,0	15
		+10	0	0	0	0	1	100	1

* Significació estadística $\chi^2(6) = 21,799$, $p > 0,001$

Valoració final segons el nivell de formació en el moment d'ingrés a l'ASJTET

El nivell d'estudis en el moment d'ingrés a l'Àrea (Taula 15) és en general de poc qualificat; la meitat dels joves només té estudis primaris, la secundària sense acabar o segueix una formació ocupacional no reglada. EL 22 % té el graduat d'ESO i el 2 % està fent batxillerat o estudis superiors en el moment d'ingressar a l'Associació.

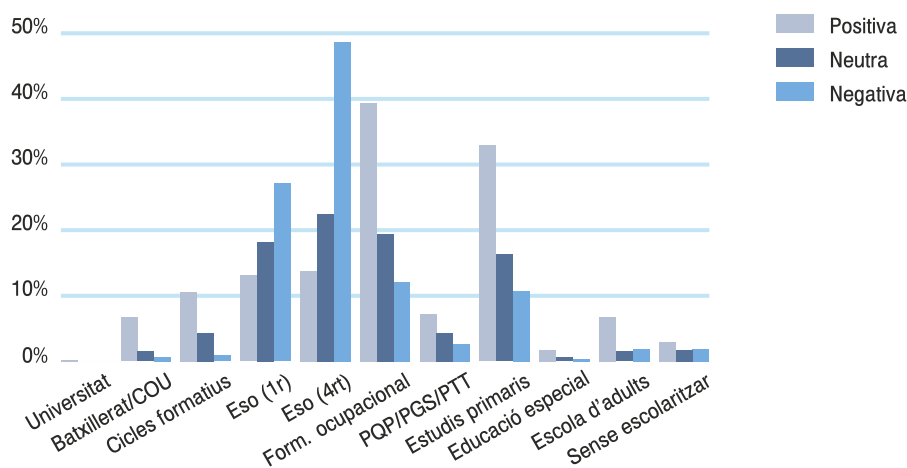
D'altra banda, de 1167 joves no hi ha dades sobre el seu nivell de formació a l'hora d'ingressar a l'ASJTET, i això no només limita la interpretació de la resta de dades sinó que reclama una millora en el registre d'aquest camp. Els tècnics expliquen que molts d'aquests joves provenien de l'antic SAAEMI (Servei d'atenció i acompanyament a estrangers menors immigrants), servei que va ser traspassat al SAEJ a partir de

12 Significació estadística $\chi^2(4) = 98,68$, $p > 0,000$

2006, i no tenien concretament aquesta dada informatitzada. Una part important de joves no havia acabat ni els estudis primaris i d'altres tenien estudis però resultava francament difícil trobar-ne l'equivalència al nostre sistema educatiu.

Segons les dades obtingudes (Gràfic 12) tenen major probabilitat de tenir una valoració final positiva els que tenen estudis reglats (postobligatoris: acadèmics o de cicles formatius i superiors), valoració neutra o negativa els que tenen només 1r d'ESO i negativa els que no han estat mai escolaritzats. Resultat que reforça una vegada més la importància de la formació reglada en els joves que surten de DGAIA.

Gràfic 12. Valoració final segons nivell d'estudis en el moment d'ingressar a l'ASJTET

Si observem aquest gràfic per períodes (Taula 15), el nombre de casos sense informació ha augmentat en els darrers cinc anys. Pel que fa als que sí que estan informats, sembla que durant el període 2001-2006 hi hagués hagut una tendència a la millora (sense poder confirmar-la estadísticament atès el nombre de caselles amb xifres baixes), quant a estudis reglats dels joves per comparació al període posterior i especialment l'anterior.

Taula 15. Nivell d'estudis dels joves en el moment d'ingressar a l'ASJTET segons la valoració final i els períodes de temps

En ingressar-hi tenien algun curs de:	Positiva			Neutra			Negativa			Total
	94-00	01-06	07-12	94-00	01-06	07-12	94-00	01-06	07-12	
Universitat	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Batxillerat/Cou	12	37	18	2	6	7	1	3	3	89
ESO (1r)	40	85	146	32	49	101	19	45	67	584
ESO (4rt)	148	199	140	28	114	82	36	60	42	849
Cicles Form.	36	45	25	2	26	15	1	4	4	158
Form. ocupac.	41	235	118	8	119	67	12	74	35	709
PQPI/PGS/PTT	13	28	31	4	21	18	4	13	9	141
Est. primaris	110	67	152	44	41	78	56	15	36	599
Educ. especial	3	11	4	1	3	2	1	3	0	28
Escola adults	5	29	34	1	5	9	4	7	8	94
Sense escol.	4	14	11	4	9	4	10	4	5	65
Sense dades	209	198	304	34	112	152	33	51	74	1.167

Valoració dels programes segons sexe i país d'origen dels joves i segons el seu ingrés i temps d'estada a l'ASJTET

Pel que fa al temps que han estat als programes i les diferències per raó de sexe i país d'origen, s'hi observa el següent:

- Segons una distribució per sexes, s'hi observen diferències significatives en el Programa de suport econòmic, ja que en general les noies reben més sovint aquest suport durant més temps que no pas els nois. Pel que fa al programa d'acompanyament jurídic, s'hi inclouen, com era de preveure, més nois i especialment aquells que el reben entre 13 i 24 mesos.

- Pel que fa al país d'origen, en el Programa d'habitatge els estrangers es concentren més en estades d'entre 1 i 3 anys, i en canvi hi ha més espanyols en estades inferiors a un any o bé més llargues. Ben bé al contrari d'allò que succeeix en el Programa de suport econòmic, en què els nascuts a l'Estat espanyol s'hi mantenen amb més probabilitat en una durada del programa que oscil·la entre 13 i 36 mesos. Els estrangers reben més sovint el suport econòmic per intervals inferiors a un any.

Pel que fa a les valoracions en funció del lloc de naixement, si ens centrem en el Programa d'habitatge, podem fer-hi les observacions següents:

- En les estades de menys d'un any, no hi ha diferències segons el lloc d'origen i en general hi ha menys probabilitat d'obtenir valoracions positives.
- En les estades de més d'un any, hi ha més probabilitat de produir-se valoracions positives, també independentment del lloc de naixement.

D'aquestes observacions es desprèn que el temps òptim d'estada d'un jove en aquest programa, per maximitzar-ne la possibilitat d'una bona avaluació, ha de ser de més de 13 mesos.

Si ens centrem en el programa d'acompanyament jurídic, s'hi aprecia un descens a partir de 2012, ja que les noves incorporacions que no són ateses per cap més programa de la DGAIA a l'ASJTET han estat derivades al consorci de serveis socials de Barcelona. D'altra banda, cal dir que el temps òptim d'estada d'un jove en aquest programa, per maximitzar-ne la possibilitat d'una bona avaluació, és de més de 24 mesos, òbviament per als nascuts fora de l'Estat espanyol que són els que majoritàriament l'utilitzen.

Quant al programa d'inserció laboral, es desprèn que el temps òptim d'estada d'un jove en aquest programa, per maximitzar-ne la possibilitat d'una bona avaluació, és de més de 25 mesos com a mínim si és nascut a fora de l'Estat espanyol. En general aquest programa té més valoracions neutres atesa la dificultat d'inserció laboral d'aquests joves, especialment si són estrangers.

Pel que fa al Programa de suport econòmic, les ajudes econòmiques s'incrementen notablement a partir de 2007, coincidint amb la prestació per a joves extutelats.

Si relacionem les dades, s'hi observa que en períodes inferiors a un any obtenen valoracions més positives els estrangers (molts d'ells amb ajuts per desinternament que van de 2 a 6 mesos de durada) que els espanyols. En canvi, a partir de 24 mesos, hi ha més probabilitat d'obtenir valoracions positives, independentment del lloc de naixement. En aquest cas es tracta majoritàriament de prestacions econòmiques que la llei preveu atorgar a joves entre els 18 i 21 anys que hagin estat tres o més anys tutelats per la DGAIA.

Ara bé, el que és realment destacable és la formació que duen a terme els joves que gaudeixen d'ajudes econòmiques (Taula 16). Aquest binomi dona molts bons resultats ja que dels 478 joves que al mes de desembre de 2012 es trobaven en aquesta situació, el 8,6 % era a la universitat, un 9,8 % estava cursant un grau superior, i un 49,6 % era a la secundària d'educació reglada postobligatòria (batxillerat, grau mitjà o prova d'accés). Aquests percentatges són clarament més similars als de la població general i tenen poc a veure amb els percentatges mostrats quan ingressen a l'ASJTET.

Taula 16. Formació dels joves que formen part del programa d'ajudes econòmiques

	Prestació joves extutelats	Beca "La Caixa"	Total	%
Universitat	27	14	41	8,6
Grau superior	35	12	47	9,8
Proves d'accés	67	8	75	15,7
Batxillerat	26	-	26	5,4
Grau mitjà	126	10	136	28,5
Formació privada	28	-	28	5,9
Graduat escolar	63	-	63	13,2
PQPI	33	-	33	6,9
Formació ocupacional	11	-	11	2,3
Altres	13	-	13	2,7
Accés a la universitat	5	-	5	1,0
Totals	434	44	478	100

Resultats a partir de les entrevistes i dels grups de discussió

En aquest apartat presentem els resultats obtinguts a partir de les entrevistes i dels grups de discussió. Es mostren de manera conjunta els dels joves i dels educadors seguint l'estructura comú dels guions perquè s'hi reflecteixin els punts més rellevants així com les coincidències i les discrepàncies. Les opinions dels participants es presenten textualment en l'idioma original, i en el cas dels joves, se'n fa constar, de vegades el pseudònim, i en d'altres només si és noi o noia. Atès que es van fer 15 entrevistes, 4 grups de discussió amb joves i només un grup de discussió amb educadors, s'hi troben reflectides més citacions dels joves. En canvi, el capítol cinquè reflecteix sobretot la perspectiva dels professionals.

Per tal de contextualitzar els resultats que es mostren a continuació, cal tenir present que els joves que han participat en les entrevistes i els grups de discussió són els que han estat derivats a l'Àrea, ja que un dels objectius de la recerca era comptar amb l'opinió dels joves atesos pels serveis adreçats als extutelats. Això vol dir que la majoria havia anat a viure en un pis assistit i no amb la família d'origen i que molts d'ells havien rebut ajudes per seguir estudiant.

4.1. Sobre l'estada al centre residencial

Gairebé tots els joves que van participar en l'estudi havien estat en centres (residencials o d'acollida). Hi hem separat els aspectes que assenyalen com a positius dels negatius en dos subapartats:

Aspectes positius del pas dels joves pels centres residencials abans dels 18 anys

Una part dels entrevistats coincidien a dir que el fet d'haver passat per un centre residencial els havia permès desenvolupar-se de manera positiva i els havia ofert l'oportunitat de formar-se i d'accedir a uns estudis.

Alguns van comentar que els havia servit per ser més responsables i per aprendre a controlar-se davant de diferents situacions. En general, coincidien a assegurar que els havia ajudat a tenir més autonomia, a organitzar-se millor i preparar-se per a la vida adulta. Van valorar molt bé el tema de les normes, i tot i que alguns no les compartien mentre eren al centre, després les van acabar acceptant i trobant del tot útils.

- ▶ *Está bien porque te dan una oportunidad de estudiar, te dan a elegir, en casa no tienes estas oportunidades.* (Noia, grup de discussió.)

D'altra banda, hi van palesar un sentiment generalitzat, especialment entre els que hi van entrar més joves, que el centre era un lloc on se sentien protegits i que gràcies a ell havien evitat situacions de risc major.

- ▶ "T'ajuda molt a organitzar-te, sobretot la part econòmica així com el dia a dia, tasques de la casa, per exemple: cuinar, administrar els diners, fer una bona recerca de feina, etc., abans dels 18. Amb els estudis també donaven suport. Tinc un grup de música i vaig poder gravar un disc amb els diners que em van deixar." (Svart, entrevista.)
- ▶ *Prefiero estar en un CRAE que con mi familia.* (Noia, grup de discussió.)

Membres del col·lectiu MENA també reconeixen el centre com una "taula de salvament" però pensen que hi podrien haver gaudit de millors condicions.

Els joves també en destaquen l'ajuda econòmica, tot i que en general no és el primer que diuen. També reconeixen la importància de "l'ajut de desinternament", tot i que alguns d'ells es queixen que no el van poder cobrar perquè van estar poc temps al centre.

Dins el grup d'educadors, comenten que el grau d'aprofitament de l'estada en un centre depèn de diversos factors, com el temps que hi hagin estat, i hi diferencien entre els joves autòctons i els joves immigrants, atès que els motius pels quals han estat institucionalitzats els uns i els altres són diferents, i fan especial èmfasi en el tema de l'assoliment d'hàbits i normes.

- ▶ “Depèn del temps que hagin estat al centre. També depèn del tema pel qual van entrar al centre, depèn de si són joves immigrants o autòctons (desemparament, maltractament, etc.). Els immigrants vénen per altres motius, no deixen de tenir la seva família, en molts casos precària, però els estimen i esperen alguna cosa d’ells. Aspectes positius, per als autòctons són per exemple: la possibilitat de seguir uns hàbits, uns horaris, unes normes, una estructura que amb les seves famílies potser no tenien.” (Educatora, grup de discussió.)

Aspectes negatius del pas pel centre residencial abans dels 18 anys

A les entrevistes, els joves comenten que una de les principals dificultats va ser la fase d’adaptació al centre, és a dir, els primers temps, especialment pel que fa a aspectes com ara conviure amb altres persones, mantenir un ordre, formar part d’una organització i respectar unes normes concretes.

En general comenten que les normes s’haurien d’adaptar a cada jove, ja que les situacions entre ells són molt diferents. Aquest tema es va debatre especialment en el grup de noies.

- ▶ *Los horarios o las normas, cada chica tiene su horario, una será más responsable que la otra. Una si está hasta las 21.30 h en la calle no le pasa nada y otra pues, se puede buscar problemas. Entonces creo que las normas tendrían que ir un poco con la persona.* (Noia, grup de discussió.)

Es va comentar també el tema de les visites a la família, de les sortides i de les trucades telefòniques ja que tot això està pautat, i si bé a alguns ja els anava bé, uns altres haurien volgut gaudir de més decisió pròpia.

Dins del grup de discussió d’educadors es va comentar que, sobretot pel que afectava els joves immigrants -amb pocs recursos i molt independents-, quan ingressaven al centre deixaven de fer coses pròpies i perdien autonomia.

També coincidien a dir que molts dels joves ja havien passat per diversos centres i, per tant, tenien massa “referents”, la qual cosa feia que molts d’ells, cansats d’haver-se d’adaptar contínuament a noves situacions, rebutgessin els educadors/es i no volguessin sentir a parlar més de “referents”.

A més, els joves que havien passat per centres d’acollida, coincidien a valorar de manera molt negativa l’experiència: pel tipus de població que hi havia trobat, pel tipus de tracte que alguns havien rebut i per la situació d’aïllament i trencament que per a molts els va representar (lluny de l’escola, dels amics, de la família, etc.).

En els grups de discussió, i en alguna entrevista també, es va comentar que els educadors evidentment no sempre poden estar per tots els joves que tenen al càrrec, i consideren que en alguns casos caldria reconsiderar les ràtios actuals.

- ▶ “És bo ja que t’ho ensenyen tot, però n’haurien de fer el seguiment. T’agafen quan arribes però quan surts no tens feina i podrien ajudar, quan fas 18 anys jo estava fent cursos, però no tenia feina. Vaig anar allà (a l’associació) i em van ajudar a aconseguir un pla d’ocupació. Quan va acabar ja no tenia res més, no tinc res, no he pogut baixar a Àfrica i porto sis anys aquí.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “L’organització dels educadors: hi ha un educador per cada 24 persones. Si hi ha conflictes, no hi ha prou educadors per atendre’ls tots. Molts nens i pocs educadors i no els presten suficient atenció.” (Noia, grup de discussió.)

4.2. Quan els joves marxen del centre

Procés de presa de decisió sobre on anar després del centre

Tant en les entrevistes com en els grups de discussió, els participants coincideixen a afirmar que en la majoria de les vegades són els educadors del centre o els tècnics de l’Administració o la DGAIÀ els qui proposen als joves d’anar a un pis assistit o a algun altre programa per a extutelats. Són pocs els casos que el mateix jove demana poder anar a un pis, ja sigui perquè algun germà o germana hi han anat o perquè saben, per altres fonts, que existeixen.

- ▶ *A mí me dieron a elegir. Me dieron la oportunidad de irme a mi casa o tener un proyecto y seguir estudiando. Escogí el piso porque no sé si en mi casa hubiera tenido la oportunidad de seguir estudiando. En base a eso me permito elaborar un poco mi futuro, también buscar trabajo, ser un poco independiente.* (Noia, grup de discussió.)

No tots els joves als quals proposen anar a un pis assistit s'hi avenen, i sobretot admeten que la proposta no arriba a tots els joves. En aquest sentit, els joves entrevistats pensen que cal reunir unes condicions com la de demostrar que ets capaç de complir unes normes i de seguir treballant o estudiant. La majoria dels que hi han anat, mostren una imatge pròpia positiva, en el sentit que saben que van ser escollits gràcies al seu esforç i comportament.

- ▶ “Normalment per anar a un pis depèn del projecte que tinguis, si veuen que t’hi forces, que vols arribar fins aquí. És com un premi.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “També depèn del teu comportament, com tractes les persones del voltant. Si ho fas bé, pots anar a un pis.” (Noi, grup de discussió.)

Alguns dels joves diuen que el fet d’anar a un pis depèn d’un motiu econòmic, perquè no tenen cap altre lloc on anar i/o perquè tenen clar que no volen tornar amb la família. Si viuen en un pis assistit tenen la possibilitat de seguir formant-se, de buscar una feina per després poder viure pel seu compte, i per tant, de retardar la seva emancipació i d’assemblar-se una mica més a la població general.

Els educadors del grup de discussió estan d’acord en el fet que, si els joves que són en un centre comptessin amb el suficient suport de la família, la majoria no necessitaria del Programa d’habitatge.

- ▶ “Anar al pis pot ser una decisió dels educadors. Però si tinguessin el suport de la família no anirien al pis, ningú aniria al pis. Però no el tenen i per això hi van.” (Educadora, grup de discussió.)

Estan preparats per viure de manera autònoma quan marxen del centre?

Tots els grups de discussió comparteixen la idea que hi ha grans diferències entre centres, des dels que tenen un pla d’autonomia a partir dels setze anys que inclou tant tasques domèstiques com altres aprenentatges socials, als que organitzativament el màxim que fan els joves és “arreglar-se l’habitació”. Aquests darrers es queixen del perjudici que els ha suposat “no saber fer res”.

- ▶ *Por ejemplo, en mi CRAE se fomentaba la autonomía, algunos días cocinábamos nosotras, nos lavábamos la ropa, entonces en un CRAE ya se te prepara, si no estás preparado para asumir ese tipo de criterios pues vete a tu casa porque en un piso no vas a aguantar.* (Noia, grup de discussió.)
- ▶ *En mi centro, por ejemplo, nos lo daban todo tan hecho que luego fue salir del piso y quedarte completamente desorientada, la verdad es que no sabía hacer absolutamente nada. Prácticamente nos lo hacían todo...* (Noia, grup de discussió.)

Una de les qüestions que gairebé tots afirmen que han hagut d’aprendre és el fet d’obrir un compte bancari i fer les gestions oportunes amb els bancs.

Contacte amb alguna persona del centre residencial un cop en són fora

La majoria dels joves mantenen relació amb alguns dels nois i noies del centre un cop en són fora, amb alguns continuen sent amics i fins i tot en algun cas han anat a viure junts. Però també hi ha joves que prefereixen no tenir-hi relació i el seu cercle d’amics és completament diferent al que tenien al centre.

- ▶ “Mantinc contacte amb algunes noies, amb el meu tutor i amb la directora. Amb tots ells ens veiem o parlem de tant en tant.” (Laura, entrevista.)
- ▶ “Mantinc contacte amb els nois, tinc amics que encara són al centre. Alguns altres no són aquí. Amb els educadors, l’últim centre on vaig ser ja està tancat. I la tècnica, no sé on treballa.” (Ryan, entrevista.)

Pel que fa a la relació amb els educadors que tenien al centre, molts dels joves diuen que mantenen una relació ara més distanciada però que encara es veuen en algunes ocasions esporàdiques. Altres joves admeten que la relació ha continuat sent propera malgrat els anys que han passat, i en valoren la feina, com podem veure en aquest diàleg que reproduïm a continuació del grup de discussió de noies:

- ▶ *-Porque a la larga también han sido ellos un poco que te han cuidado, no?, que te han hecho como de familia.*
-Han sido como tus padres...
-Y eso, quieras o no, lo tienes en cuenta, los aprecias y creo que es importante...

4.3. Sobre la xarxa de suport familiar i social

Canvis en la relació amb la família quan han sortit del centre

La majoria dels nois i noies que han passat pels centres constaten canvis importants quant a la relació amb les seves famílies d'origen. En alguns casos, les relacions amb la família es tornen més fluides, en d'altres se'n distancien, i en alguns fins i tot s'interrompen. Quan són al centre normalment tenen les visites i els contactes telefònics pautats; quan en surten, són ells qui decideixen quan van a veure la família i quan li truquen. La possibilitat de decidir-ho, en general, els agrada, tot i que hi ha alguna excepció.

- ▶ “Bastanta diferència. En el sentit que quan ets al centre, amb els educadors, l'EAlA, el tutor, si hi ha un permís, només pot ser aquell dia. Quan ets al pis, en canvi, els pots veure sempre que vols. Són decisions teves, que ja ets major d'edat.” (Noi, grup de discussió.)

Moderadora: “Un cop heu sortit del centre, l'heu vista més o menys, a la família?” La majoria del grup de discussió de joves respon que “menys, molt menys.”

Entre les persones que afirmen que les relacions familiars han augmentat, hi ha els joves immigrants. Mentre són al centre comenten que no poden anar als seus països a veure els familiars i que tenen les trucades molt pautades. Quan surten del centre el primer que fan és anar a veure la família, fins i tot si això suposa gastar en el viatge tots els diners que tenen.

- ▶ “En el cas dels marroquins, abans dels divuit anys no pots viatjar, quan els tens, tens la llibertat de viatjar. Conflictes familiars no crec, però el fet d'estar lluny... quan fas els divuit tens més llibertat. Per als que són d'aquí, penso que és totalment diferent.” (Noi, grup de discussió.)

Persones clau per als joves mentre eren al centre residencial o al pis assistit

En general els joves parlen dels educadors i les educadores com a persones molt importants per a ells mentre són al centre o al pis assistit. Són els adults més propers que tenen i senten que són atesos. Alguns joves han fet forts lligams amb els educadors i encara hi mantenen contacte. D'altres han trobat els referents més propers en la família col·laboradora (oficial o buscada per ells mateixos), o en els amics o la parella. Una jove identifica com a referents els seus professors de l'institut on anava, amb els quals encara manté una relació estreta. Seguint els seus relats, tots ells constitueixen el que alguns autors (Cyrulnik, 2002) en diuen “tutors de resiliència”.

- ▶ “La meva padrina i el meu padrí, que viuen al poble. Tenien una casa de colònies i hi anàvem tots els del centre. Van voler acollir també el meu germà, però no va poder ser. Quan vaig sortir del centre, jo vaig mantenir-hi el contacte i sempre passo el Nadal amb ells.” (Rebut, entrevista.)
“El meu tutor.” (Badria, entrevista.)
- ▶ “Els professors (en diu els noms) i les monges.” (Yasmin, entrevista.)
- ▶ “L'educador, que m'ajuda molt en tots els aspectes.” (Kelen, entrevista.)

També alguns joves fa referència a la família com les persones més importants per a ells, tot i que reconeixen que no els és una font d'ajuda. Un jove parla de la mare i un altre del pare com les persones més significatives. Altres esmenten el germà, la germana o els avis.

- ▶ “La meva mare i la meva germana són importants encara que no m'ajudin gaire. I algun amic en especial.” (Laura, entrevista.)

En el grup de discussió d'educadors també expliquen que hi ha casos on els joves agafen de referents els professors/es de l'escola o l'institut o famílies col·laboradores, fet que valoren positivament per al seu desenvolupament. Tanmateix, també comenten que hi ha joves que n'esperen molt, d'aquests referents, i de vegades hi ha més d'una frustració.

- ▶ “Tenim exemples de noies que han creat el lligam amb adults, amb algun professor per exemple. Són casos que són magnífics perquè no els has hagut de planificar sinó que ja vénen així. Depèn de cada història.” (Educadora, grup de discussió.)

És cert que hi ha joves que han tingut tants educadors, que n'estan cansats i ja no busquen referents, busquen fer la seva vida pel seu compte, i especialment els joves que tenen la família a Àfrica que, per lluny que sigui, continua fent-los de referent i en segueixen els consells.

- ▶ “Al contrari, estan cansats del tutor i l’educador. Tenen molt clares aquestes idees. No seràs ni el seu pare ni el seu amic, només ets l’educador. Però sí que els que vénen ja s’han adonat d’això, ho tenen clar perquè han passat per molts educadors. També tenen clar que encara que el seu pare/mare sigui al Marroc, el que ells diguin va a missa. La seva influència és molt més forta que qualsevol altre referent o educador d’aquí. T’adones que el seu referent màxim és la família.” (Educador, grup de discussió.)

Les relacions amb els amics

La majoria dels joves especifiquen que els amics que tenen són de l’escola o l’institut. Alguns també tenen amics del barri on vivien abans o bé on viuen ara. Alguns conserven els amics que van fer al centre residencial on van ser i la majoria reconeix que hi manté algun tipus de contacte.

- ▶ *La mayor parte de mis amigos son del colegio pero del centro te sientes siempre que llevas alguien especial, alguien con quien te llevabas muy bien y no cortas la comunicación, sigue siendo alguien muy cercano.* (Noia, grup de discussió.)

L’esplai, l’agrupament escolta o el club esportiu també són llocs on creixen amistats importants.

- ▶ “Actualment tinc amics de l’agrupament escolta, tot i que tinc una amiga amb qui anava a l’escola. Vaig començar a anar-hi als tretze anys, a uns campaments, als catorze un altre cop i després m’hi van apuntar directament. Conservo una amiga del centre i que va també al cau.” (Bagheera, entrevista.)

Per a tots els joves les relacions amb els amics són molt importants a la seva vida. Alguns qualifiquen les relacions d’amistat com si fossin de família: un pilar de recolzament en els pitjors i els millors moments.

- ▶ “Els amics s’ocupen de fer-me de germans, és l’única família que tinc. Ocupen el lloc d’un familiar.” (Bahore, entrevista.)

Pensen que els amics influencien, per bé o per mal, i que són ells mateixos els qui els han escollit. Han hagut de prendre distància de grups que no eren gens “prosocials”, tot i que algun d’ells reconeix que té amics que viuen en situacions de força exclusió social.

4.4. Sobre la formació

Els estudis

La majoria dels joves que han participat en aquesta enquesta estaven estudiant, bé sigui perquè continuaven els seus estudis postobligatoris o fins i tot superiors, bé sigui perquè no tenien feina i ocupaven el temps fent algun tipus de formació, gairebé sempre no reglada. Entre els que feien estudis reglats, la majoria cursava un cicle formatiu: el grau mitjà o el grau superior. Aquests comentaven que voldrien anar a la universitat, però són conscients que no els preparen per a això, sinó per fer cicles i per buscar feina. Alguns, pocs, tenien però molt clar que hi arribarien.

Tots els que han fet o estan fent un PQPI opinen que actualment això és perdre el temps, perquè no té sortides professionals i no es valora gens en el mercat de treball. De fet, afirmen que té més valor tenir el graduat d’ESO, que consideren imprescindible; són conscients que un PQPI no els aporta la sortida laboral que s’esperaven: fan les pràctiques, això sí, però després no tenen feina. Els joves voldrien que els professionals, tant dels centres com de l’ASJTET, els ajudessin a treure’s l’ESO, i prioritzar aquesta alternativa davant de moltes altres. Alguns tenen la sensació que els fan fer algun curset amb l’únic objectiu d’ocupar el temps, però això no els fa guanyar realment el temps.

- ▶ “Són cursos curts que després no serveixen per res (els PQPI). Haurien de ser cursos importants per poder després treballar, com ara el de fusteria, que ja no existeix! La majoria dels nois dels centres estan fent cursos PQPI i quan tinguin divuit anys tindran problemes per trobar feina. Tindran un diploma i ja està.” (Noi, grup de discussió.)

Facilitats per continuar estudiant

Tothom està d’acord que el fet d’estar cobrant una prestació econòmica i/o viure en un pis assistit els ajuda, fins i tot els resulta imprescindible si volen dedicar-se als estudis sense haver de treballar a jornada

completa. La majoria dels joves veuen que estudiar és útil, pensen que els servirà per progressar a la vida, que sense estudis no podran decidir ni escollir i tindran moltes menys oportunitats. Sobretot en moments de crisi en què no sobra la feina, consideren que si es té algun títol és més fàcil d'obtenir-ne una que si no en tens cap. De tota manera alguna veu reconeix que ara molts estudien perquè "no tenen cap altra opció" però que "si tornés a haver-hi feina com abans, ja es veuria què passaria".

- ▶ "M'agrada molt estudiar, sobretot idiomes. Vull intentar anar a la universitat si m'ho puc pagar. És molt útil estudiar. Hi ha gent que només ha fet l'ESO i està treballant tot el dia en un bar. Segueixo estudiant perquè s'ha d'anar estudiant." (Awura Abena, entrevista.)

Dificultats a l'hora d'estudiar

Alguns joves reconeixen que quan eren adolescents els costava valorar els estudis, donaven importància a altres coses de la seva vida i no feien cas als educadors ni als mestres. Tot i així, coincideixen a afirmar que si els haguessin motivat i obligat a treure's el graduat d'ESO, els haurien facilitat molt la situació tan difícil en què avui es troben. Pensen que en algunes situacions ja els derivaven directament cap a un PQPI, com si ja d'entrada fossin casos perduts. Aquesta és una qüestió molt present entre els joves que no tenen l'ESO a les entrevistes i grups de discussió. Reconeixen han canviat les seves opinions. Amb l'edat, i després d'haver passat dificultats serioses relacionades amb la manca de formació, han canviat radicalment la seva opinió i actitud quant al tema de la formació.

- ▶ "Em van forçar a fer l'ESO i vaig dir que no, penso que si m'haguessin forçat una mica més i en un altre moment, ara n'estaria molt agraïda. He estat parlant amb l'educadora del pis per preparar-me per l'examen de l'ESO; si puc, m'hi presentaré." (Laura, entrevista.)

El principal problema dels joves amb estudis reglats per seguir estudiant és el dels diners: quan deixen o deixin de tenir la prestació econòmica hauran de treballar per poder mantenir-se i no podran destinar tant de temps als estudis, situació que viuen amb molta preocupació.

- ▶ "El tema econòmic té molt de pes a l'hora de seguir estudiant o no. Ara que estan privatitzant tots els estudis, a mi la matrícula d'aquest any m'ha costat molt. Si no hagués treballat fora, no m'ho hauria pogut pagar. És públic, però ens fan pagar molt. El futur el veig difícil." (Noi, grup de discussió.)
- ▶ *Yo voy muy justa, quiero estudiar hasta los 22 y no podré. El último año tendré que buscarme la vida porque no tendré dinero para pagarme, han sido tres años de paga y luego, si no has acabado los estudios, ¿qué haces?* (Noia, grup de discussió.)
- ▶ *A mí me han dado una plaza de un año. A mí me gustaría poder seguir estudiando, yo no sé qué voy a hacer, en el caso que haga un grado superior, no sé qué voy a hacer.* (Noia, grup de discussió.)

Els educadors comenten que cada vegada les ajudes són menys i també dubten de l'efectivitat dels PQPI a l'hora de trobar feina després de fer el curs. Però hi identifiquen altres factors obstaculitzadors, un d'ells és la manca de coneixements bàsics amb la qual arriben els joves als serveis per a extutelats; el rebuig que manifesten envers tot allò que soni a escolar atès que ho consideren com a sinònim de malson. Es tracta de nens emocionalment inestables i un nen afectat emocionalment és impossible que pugui dedicar-se a estudiar. Els joves també hi destaquen el tema de les baixes expectatives que en general es té davant d'aquest col·lectiu.

- ▶ *Yo pienso que tampoco hay suficiente apoyo para la gente para que sigan estudiando cuando salen del centro, debería haber más apoyo porque se exige mucho. Yo tengo una beca desde que salí del centro, pero no hay suficiente apoyo. Tampoco esperan que chavales como nosotros hagan una carrera, muy pocos llegan.* (Noia, grup de discussió.)

4.5. Situació laboral dels joves

La majoria dels entrevistats no treballa. Molts han fet pràctiques en algun lloc, però després no han tingut feina. Els pocs que treballen saben que són l'excepció i se'n senten molt satisfets.

- ▶ *Ahora no puedo trabajar, debo seguir estudiando porque teniendo solo la ESO..., cuando tenga un título ya podré trabajar. Me gustaría en el campo social, con chavales.* (Maria, entrevista.)

El context de crisi econòmica està castigant enormement aquest col·lectiu. Formen part del grup de joves amb poca formació i amb poc suport familiar i social. El primer que comenten és que actualment no hi ha feina enlloc. El segon que comenten és que si no hi ha feina ni per a les persones que tenen títols, per a ells, que alguns no tenen ni l'ESO, encara menys.

- ▶ “Depèn de quin títol, segons quin títol, tenint-lo tampoc no es troba feina. Joestic estudiant laboratori (grau mitjà) i fins que no tingui estudis superiors no trobaré feina. Amb l'ESO o el grau, ni amb això, en trobes. És que no hi ha feina. Els professors ens ho diuen.” (Noia, grup de discussió.)

Hi ha joves que no disposen de permís de treball i això encara dificulta més el tema de la feina. Molts comenten que, si no aconsegueixen els papers, acabaran marxant cap a altres llocs d'Europa:

- ▶ “Si n'hi ha aquí, sí; sinó a França.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “Si t'agrada molt el que vols fer, doncs, a França o Anglaterra. A mi m'agrada molt la cuina, si trobo feina, doncs, cap allà. Em faria una mica de por, però ho faria.” (Noi, grup de discussió.)

Els educadors comenten que si els joves aconsegueixen treballar és gràcies a la xarxa de coneguts que tenen però molts d'ells no tenen gaire xarxa. Consideren que com que tenen menys ajudes que abans, si no poden fer pràctiques en cap lloc, tampoc poden accedir-hi després com a possibilitat de feina.

- ▶ “Els que treballen és gràcies a la xarxa, perquè tenen coneguts.” (Educador, grup de discussió.)
- ▶ “I el tema del permís de treball, és que sense pràctiques, no hi ha opcions. Només hi ha un recurs d'alguna empresa d'inserció, la resta en queden fora.” (Educadora, grup de discussió.)

4.6. Situació econòmica dels joves

El 90 % dels entrevistats cobra algun tipus de prestació econòmica. Els únics que no reben res són un jove que està treballant, un altre que ja ha esgotat totes les vies i no cobra res i malviu, i un altre que de moment l'ajuda una educadora. La prestació econòmica és molt valorada pels joves, per ells és un puntal clau per a la seva transició a la vida adulta.

- ▶ *Cobro la PIRMI, pero no me salen las cuentas; 350 de piso, a veces me ayuda mi novia, a veces trabajo en negro de jardinero, pero lo calcules como lo calcules, no te salen las cuentas.* (Ali, entrevista.)

En general saben administrar-se els diners, els en tenen per pagar el pis i les despeses bàsiques. En alguns casos poden estalviar una mica. Molts comenten que al principi no sabien administrar tan bé els diners i que és un procés que han anat aprenent.

- ▶ “El tutor ens aconsella les opcions. La decisió és teva, això depèn de tu. El tutor et donarà suport, potser et fotràs una hòstia, però n'hauràs après.” (Noi, grup de discussió.)

Els joves immigrants, en la seva majoria, intenten enviar a casa tots els diners que poden, fins i tot venent, si cal, algunes pertinences personals.

4.7. Sobre l'habitatge

- ▶ *Yo estaría súper mal si no me hubieran dado la oportunidad del piso. Espero que no lo cierren nunca.* (Noia, grup de discussió.)

Entre els joves que han participat de l'estudi, alguns encara estan en pisos assistits o d'autonomia, molt pocs han marxat a viure amb algun familiar i d'altres s'han independitzat i viuen generalment amb algú altre. Molt pocs viuen sols. Un jove viu en una casa ocupada. Quasi tots han passat pel Programa d'habitatge.

Avantatges d'anar a un pis assistit

- ▶ *Estoy muy a gusto en mi piso, mi compañera es genial y mi educador también. Ya que me han dado la oportunidad de este piso, la voy a aprovechar al máximo.* (Noia, grup de discussió.)

Les persones entrevistades coincideixen a dir que el pis assistit els ha donat la possibilitat d'aprendre a organitzar-se millor, de gestionar el temps i els diners, de conviure i d'aprendre a fer les feines de casa. Viure en aquests pisos els ha ajudat a créixer i a esdevenir autònoms i responsables.

- ▶ *Perfecto, mi salvación. No me costó adaptarme porque venía de situaciones peores. Pero en general no sabía ni hacerme un huevo frito ni había entrado nunca en la lavandería. El piso me ha ayudado con los estudios, a ganar autonomía, también a nivel económico. En el piso, los jóvenes al principio se encuentran perdidos, no saben nada de limpieza, ni de cocinar.* (María, entrevista.)

Els nois i noies coincideixen que és positiu no haver-se d'enfrontar sols a la vida adulta als disset anys, sinó als vint o més; als vint anys les coses es veuen de manera diferent, ells es comporten de manera diferent, i en definitiva es consideren més madurs.

Tots ells destaquen la importància de cobrar una prestació econòmica mentre són al pis assistit i que les despeses del pis resulten menors i assumibles si s'organitzen bé els diners, fet que els ajuda a preparar-se per a la vida adulta.

- ▶ “És com un pont, et preparen. Tens dos anys de marge i hauràs de progressar i fer alguna cosa. Aprendre la convivència, a compartir la vida amb altres companys de pis. Hi ha un període que t'hauràs d'espavilar. Si estàs estudiant o treballant, quan fas els divuit et diuen que estaràs al pis uns dos anys màxim. No t'hauràs de preocupar pel menjar ni per res si fas les coses que has de fer. Si ets bastant madur per a aquesta oportunitat, l'aprofitaràs. Si no, ho perdràs tot.” (Noi, grup de discussió.)

Tots els joves sense excepció creuen que els pisos han de seguir existint, per a ells és un dels recursos més necessaris; la majoria no vol ni imaginar-se què hauria passat si no haguessin tingut aquesta oportunitat. El 90 % de les opinions indiquen que si no haguessin pogut anar a un pis ara estarien molt pitjor. Comenten que estarien “descontrolats”, “no podrien estudiar”, “hauria estat molt pitjor”, “potser seria a la presó o al carrer”, etc.

Algú va comentar que potser hauria hagut d'anar a viure amb la família i no hi hauria estat gens bé. Hauria deixat d'estudiar. Tots estan del tot segurs que aquest servei funciona i que és necessari.

- ▶ “La majoria no estaria estudiant. Estaria buscant feina desesperadament per poder pagar-lo.” (Noia, grup de discussió.)

Dificultats que sorgeixen en els pisos assistits

- ▶ *Yo ya me he ido. Es complicada la vida fuera porque es mucho más cara, pero llega un momento que quieres tu libertad, tu piso, tu casa [...] me cuesta mantenerme pero voy haciendo, tarde o temprano hay que hacerlo.* (Noia, grup de discussió.)

En aquest apartat s'esmenten especialment tres punts. El primer fa referència a les dificultats de convivència amb els companys de pis. Com que ells no els han triat, pot ser que s'hi avinguin o no. En cas que no, consideren que això fa que l'organització sigui més complicada, especialment a l'hora de fer les feines de casa i repartir responsabilitats, però també a l'hora de protegir les pertinences i els espais personals. El tema de la convivència és sempre present en els grups de discussió dels joves.

El segon tema important és el de les normes a complir dels pisos assistits, sobretot perquè no poden convidar altres persones a casa, fet que els situa d'una manera estranya davant el seu grup d'amics. Aquesta qüestió és interessant perquè crea molta controvèrsia. Per als que la defensen suposa una mesura protectora, els protegeix especialment d'algunes amistats “perilloses”. Per als que la rebutgen, és una mesura que limita i estigmatitza innecessàriament.

El tercer punt delicat afecta la diferència entre un pis assistit i un pis d'autonomia; alguns joves no s'adapten al primer, d'altres, al segon. Molts dels joves que han passat força anys en un mateix centre on es trobaven bé, prefereixen un pis on no estiguin sols, per tant, un d'assistit on hi hagi altres companys i més presència d'un educador.

D'altres però, que ja portaven un tipus de vida més autònoma o menys protegida, consideren el pis assistit com un centre; reivindiquen més autonomia i menys companyia. Així doncs, les queixes apareixen quan no hi ha un bon encaix entre les característiques del jove i les del pis. Els joves són diferents entre ells i tenen necessitats diferents.

- ▶ “No em va costar gaire adaptar-m'hi. Què no funciona bé?, ara no ho sabria dir. Potser de vegades necessites més presència educativa si alguna vegada tens algun problema i no et pots posar en contacte amb l'educador. Sí que passa de manera regular, però pot ser que no passi. Aniria bé pactar un dia fix per a cada pis.” (Svart, entrevista.)

- ▶ “Els primers dies em va costar adaptar-m’hi perquè hi havia moltes noies, cada una amb les seves coses diferents. Em va costar una setmana adaptar-m’hi, no coneixia ningú i estava sola i avorrida. Ara estic bé, ja ha passat i em sento adaptada.” (Badria, entrevista.)

4.8. Sobre la vida actual del joves extutelats

Els problemes principals

En general, tots aquests joves parlen de la seva preocupació pel futur, sobretot els preocupa la feina i el seu nivell econòmic i són conscients del context general de crisi en què està sumit país. La inseguretat de no saber què passarà quan s’acabi la prestació que reben els preocupa dramàticament.

- ▶ “El tema econòmic em preocupa, ja que els estalvis no em duraran sempre. Els estudis també em preocupen, el fet d’aprovar els exàmens, l’examen final sobretot.” (Laura, entrevista.)

Als joves immigrants els preocupa no tenir el permís de residència o de treball i, per tant, no trobar feina aquí i molts d’ells es plantegen marxar a altres països europeus o nord-americans. Fins i tot, algun jove pensa que ara que té estudis (CFGS), podrà tornar al Marroc per trobar-hi una feina qualificada.

- ▶ “Jo vull tenir un bon treball aquí i, si no, aniré a un altre país. M’agradaria anar a Canadà, ja volia anar-hi quan era més petit, però em vaig quedar aquí perquè aquí m’anava bé.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “Tornar a Marroc no, aconseguir un títol aquí i anar a un altre país d’Europa.” (Noi, grup de discussió.)

Tenen la sensació que el tema econòmic a Catalunya pot empitjorar, també els preocupa el pis, haver de marxar o canviar, no trobar feina en un futur o perdre la que tenen i pensen que han de ser molt forts per fer-hi front. Alguns diuen que si han arribat fins aquí, poden anar encara més lluny.

- ▶ “Tirar la tovallola seria el pitjor que podria passar.” (Badria, entrevista.)

Les coses que van bé

Bona part dels participants comenten que estan orgullosos de les amistats que tenen, dels vincles i les persones amb les quals estan. Una jove explica com la família col·laboradora continua sent un puntal i un referent clau en la seva vida.

Els pocs que treballen estan contents amb la feina que fan i se senten bé de no dependre de ningú econòmicament. En general estan orgullosos de ser capaços d’organitzar-se, d’haver aconseguit una certa estabilitat i sobretot de la confiança guanyada en ells mateixos, tot això, reconeixen, els fa pujar l’autoestima.

- ▶ “Estic orgullós de com m’organitzo tot per poder continuar amb tot, amb els meus hobbies i tot. Valoro la meva situació al pis, poder estar amb la gent, etc.” (Svart, entrevista.)

En general estan contents de poder estudiar i d’anar encaminant-se cap al futur que desitgen. Aquest sentiment és unànime entre les noies.

- ▶ “Confio en mi mateixa. Començo una cosa i, tot i que me’n canso i no puc més, he de seguir endavant. De vegades ploro perquè vull fer moltes coses i no puc, no hi arribo pels diners, o necessito alguna persona que m’escolti i en qui pugui confiar.” (Bagheera, entrevista.)

Reconeixen que el que podria millorar seria el fet de poder trobar una feina. D’altres pensen que els podria anar millor amb els estudis i que potser es podrien estabilitzar.

- ▶ “Trobar feina, regularitzar els papers, trobar una parella, etc.” (Badria, entrevista.)

El temps lliure: com tots els joves

La gran majoria passa el temps lliure amb els amics: ja sigui per anar a fer una volta, xerrar o prendre alguna cosa. D’altres aprofiten i juguen a futbol amb els amics.

Alguns pensen que mirar la TV o estar ajagut al sofà és perdre el temps. Com que tenen la sensació que en tenen poc, l’han d’aprofitar. Un jove comenta que els joves no utilitzen bé el seu temps lliure, en general, vol dir que el temps lliure no és per estar estirat mirant la TV, i és millor dedicar-lo a una cosa de la qual treguin més profit.

Formar part d'un conjunt musical, d'un equip de futbol, d'un agrupament escolta o altres activitats de voluntariat són també maneres de passar el temps lliure que ells comenten: hi troben amics i els fomenta un bon desenvolupament personal.

- ▶ "El cau m'ha ajudat a créixer com a persona, a prendre consciència del tipus de societat que tenim." (Bagheera, entrevista.)

Bona salut

La gran majoria dels joves a les entrevistes i als grups de discussió afirmen que està bé de salut. En dues ocasions parlen d'insomni i algú altre reconeix que va al psicòleg.

Pocs problemes amb la justícia

Excepte tres situacions puntuals, la resta dels participants a l'estudi no ha tingut cap problema amb la justícia. Algunes noies verbalitzen que el contacte amb la justícia ha estat arran d'haver denunciat al pare o per altres qüestions familiars en les quals s'han vist implicades, però no perquè hagin comès cap fet delictiu per part seva.

El tema més generalitzat entre els joves estrangers és la por a no poder renovar en un futur els permisos de residència i que els caigui a sobre el pes de la justícia.

4.9. Sobre la feina dels professionals

Valoració dels joves de la feina dels educadors dels programes de l'ASJTET

En general, tots els joves entrevistats valoren molt positivament la feina que fan els educadors. Sobretot quant a aspectes com ara ajudar-los a buscar feina, organitzar-se i tenir responsabilitats per poder mantenir un pis. També valoren el suport emocional que reben: no els deixen "tirar la tovallola". Noten que els educadors es preocupen per ells, els pregunten sovint com estan i els donen suport i consells.

- ▶ "Valoro positivament la feina que fa, m'ajuda molt." (Laura, entrevista.)
- ▶ "Amb el tutor del pis, hi tinc força confiança, em va ajudar molt: no he de tirar la tovallola, confia en mi." (Badria, entrevista.)
- ▶ "Em pot ajudar a buscar feina i pis, m'ajuda molt. També amb coses personals, perquè influeix en els estudis, que jo encara hi continuï. Serveix tot el que fa." (Rosa, entrevista.)
- ▶ "El més útil és que em pregunta com estic i m'ajuda a reflexionar [...] M'anima molt i m'escolta." (Svart, entrevista.)

Els educadors també valoren la tasca que desenvolupen tot i que comenten que una cosa és la feina que fan i l'altra és la feina que els joves els deixen fer, això és, si es deixen acompanyar més o menys en el procés. A part, es troben amb altres limitacions que fan referència a la reducció de les prestacions i recursos per als joves, dificultats a l'hora d'obtenir permisos de residència i treball, i especialment dificultats davant la inserció laboral de molts joves, en general, i molt especialment, els que no han acabat l'ESO.

En què podria millorar la tasca dels professionals?

La majoria dels joves diu que no caldria millorar res, que els educadors dels pisos assistits i dels altres serveis fan tot el que poden. Algun dels joves pensa que potser hauria d'haver més educadors per poder rebre una atenció més continuada i individualitzada, però d'altres pensen el contrari, que els estan massa a sobre i que necessiten més independència.

- ▶ "D'ara endavant podria fer altres coses, amb el tema de la feina, tot i que no tinc el permís de feina. A veure si amb les pràctiques del curs em poden fer un contracte." (Ryan, entrevista.)
- ▶ "Si m'haguessin posat en un equip de futbol, ara estaria millor. Jo tampoc vaig demanar que m'hi possessin, però m'hauria ajudat." (Anuar Tetuani, entrevista.)
- ▶ "De vegades és molt al pis, no caldria que vingués cada dia. Dos cops a la setmana ja aniria bé." (Eder, entrevista.)

També els agradaria que hi hagués més estabilitat a la plantilla d'educadors, atès que els joves han de fer un esforç per adaptar-se a la manera de ser i fer de cada educador i que els canvis els dificulten la relació.

Un dels temes de millora que apareix en el grup de discussió dels educadors és el treball de les emocions. Hi troben a faltar més formació en aquest sentit, ja que sovint el tema s'oblida o es posposa i, en canvi, opinen que és molt important a l'hora de treballar amb aquests joves.

- ▶ “En què fallem o què podríem millorar?, treballem prou l'aspecte laboral, els estalvis, l'autonomia i la part emocional? Quan porten 10 o 15 anys en una institució, els enviem a psicòlegs, però no hi volen anar. La part emocional és una altra cosa, i aquí caldrà seure amb les universitats (perquè les universitats tenen el saber) i treballar aquest món, perquè ens donaria moltes pistes a nosaltres i a ells. Cal entendre què passa, posar-hi nom i gestionar les emocions. Aquest és un aspecte clau, perquè les emocions ben treballades permeten avançar en la part cognitiva, el saber, afecta tota la vida. Jo no sé com s'ha de fer. Hi ha un buit, ara com ara no els estem oferint una cosa que és fonamental per viure.” (Educador, grup de discussió.)

Sobre la preparació per a la vida adulta

Així com una part dels joves i dels educadors pensen que segons en quin centre residencial hagin estat, adquireixen nivells molt baixos d'autonomia i donen fe d'una sobreprotecció, el seu pas pel servei de l'habitatge, contràriament, els prepara bé, segons els propis usuaris, per afrontar l'etapa adulta; el valoren com a procés de transició necessari i efectiu. Evidentment, n'hi ha que arriben a aquest servei més preparats i que l'únic que el pis ofereix és, o bé donar-los l'empenta final que els calia, o bé possibilitar allargar els seus anys d'estudis. Hi ha joves que hi aprenen a fer tot el que necessitaran per a la seva posterior independència: saber mantenir l'habitatge en bones condicions, saber gestionar els diners, aprendre a comprar i cuinar, gestionar el tema de la neteja, de la roba, etcètera.

És cert que alguns joves apunten el tema de la soledat que senten sobretot quan surten dels centres residencials, però alguns també provinents dels pisos, en el sentit que potser necessitarien més preparació per afrontar-se tot sols a la realitat, a la recerca de la feina, a les relacions amb les persones. Això té a veure amb el que comentaven alguns educadors que, a part de les qüestions pràctiques, és important saber gestionar les pròpies emocions.

Cap de les noies entrevistades actualment té fills, estan orgulloses d'haver après a controlar aquest aspecte quan es comparen amb altres noies que havien estat companyes seves al centre i que ara són mares adolescents.

- ▶ *No es el momento aún, tenemos que vivir mucho. Más adelante, cuando tengamos dinero, tiempo...* (Noia, grup de discussió.)

4.10. Consells que donen els joves

Consells que els mateixos joves donarien als adolescents que són en centres residencials

- ▶ *Que no sean tontas, que no se fuguen y no pierdan la oportunidad de ir a un piso. Y que sigan estudiando. Que hay tiempo para todo, pueden salir con los amigos, pero que estudien.* (Noia, grup de discussió.)

Els consells adreçats als adolescents en què més s'ha insistit, tant a les entrevistes com als grups de discussió, són els següents:

- Que aprofitin tot el que reben del centre.
- Que aprofitin el temps per estudiar, ja que en el futur és el que més agrairan.
- Que estableixin un vincle positiu amb els educadors, que confiïn en ells i segueixin els seus consells.
- Que aprenguin a autocontrolar-se i ser responsables.

Els joves insisteixen especialment que, si se'ls ofereix, cal aprofitar l'oportunitat d'anar a un pis assistit.

- ▶ “Que aprofitin el temps al màxim, que facin tot el que els diguin, que aprofitin per aprendre. Que hoaprofitin al màxim perquè, quan ensurtin, estiguin ja ben preparats.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “Que siguin ambiciosos en el sentit que s'exigeixin més d'ells mateixos. Que valorin el que tenen, però amb més autoexigència.” (Noia, grup de discussió.)

- ▶ “Que ho aprofitin, que no mirin com podrien estar si no fos per..., que intentin formar-se més. Canvis de centres, de col·legis, d’amics..., en comptes de queixar-te, mira-hi el costat positiu: 4 o 5 centres i 6 o 7 escoles diferents, hi coneixes gent, etc.” (Eder, entrevista.)

Una jove diu que l’ideal seria poder transportar, per un moment, aquests adolescents al futur:

- ▶ *Al principio no me gustaba nada el CRAE, deseaba salir, pero a los primeros meses de estar en el piso ya quería volver al CRAE. Porque no se las puede llevar al futuro (a las niñas), porque, se darían cuenta...* (Noia, grup de discussió.)

Consells que els joves donarien als educadors de centres residencials

Els joves coincideixen d’una manera majoritària a ressaltar la importància del tracte emocional: els aconsellarien que tractin bé els joves, que hi tinguin molta paciència, que els escoltin i que siguin empàtics, que els educadors compreguin que cadascú ha viscut una història diferent i molts tenen la família lluny, físicament o emocionalment. Demanen directament que se’ls estimin i que els tractin de manera diferenciada, especialment reclamen que la normativa s’adapti a cada cas.

- ▶ *Que se pongan en la piel de los niños que están lejos de sus padres, de lo que significa estar en un centro, tener tus problemas y además tener que cumplir un montón de normas a rajatabla. Podrían ser un poco más flexibles, adaptarse un poco. Vale que son muchos niños y la normativa es así, pero tendrían que adaptarse a cada niño en particular. No puedes educar a todos por igual porque no son todos iguales.* (Noia, grup de discussió.)
- ▶ “Que els entenguin, que sàpiguen que els nens els necessiten. Que manifestin una mica d’empatia, que entenguin que els nens necessiten la figura del pare o la mare que no han tingut. Els educadors haurien d’estar preparats per fer aquest paper.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “Que escoltin els nens.” (Noia, grup de discussió.)
- ▶ “Que els educadors sabessin què és estar en un centre de menors, que sigui un crèdit de la carrera.” (Eder, entrevista.)

També els agradaria que els educadors insistissin als joves que han d’estudiar i els donessin el màxim suport, no els han de sobreprotegir i els han de preparar per quan surtin del centre. Reconeixen que el treball dels educadors és difícil, especialment amb adolescents per les característiques del propi moment vital, com es pot veure en aquest diàleg:

- ▶ *-Hay educadores que hacen muy bien su trabajo, el problema está más en con quién se juntan los chicos y chicas. En la adolescencia somos más influenciables y depende de con quién te juntas, no es muy buena compañía para ti y te arrastra. Y si te dicen que no estudies y vayas con ellos pues lo haces porque estás en la edad de dejarte arrastrar, porque te apetece salir. -Pero si tienes confianza en el educador, como mínimo ya es diferente. Si ves al educador como que está de tu parte más que como un enemigo, es diferente porque puedes contar con él.*

Els joves pensen que seria molt interessant poder mostrar als centres com els ha anat a alguns joves que n’han sortit, tant en positiu com en negatiu, perquè els adolescents encara al CRAE poguessin comparar i reflexionar, i insisteixen també en augmentar el nivell d’autonomia i responsabilitat entre els joves:

- ▶ *Pero si se puede, que vieran a la gente que ha ido a un piso. Y que comparen. Yo conozco a mucha gente que son madres solteras muy jóvenes, adolescentes con problemas de drogas o con la justicia. Son privilegiados los que pueden estudiar. Que desde el centro se intentara no dárselo todo hecho, sino que se lo ganen, porque sino, es como una burbuja, no saben qué hay fuera. La ropa no viene del cielo ni la ropa se lava sola. Que los niños comenzaran a valorar antes las cosas.*

Consells que els joves donarien als professionals que treballen amb joves extutelats majors d’edat

La majoria coincideixen a valorar molt favorablement la tasca que fan els professionals i el consell més repetit és que continuïn fent el que ja fan i, sobretot, que procurin que l’administració no retalli els recursos que hi destina ni el nombre de professionals.

- ▶ “Jo els donaria les gràcies i ja està.” (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “Tots els educadors que tinc jo són perfectes. Quan més els necessito, són allà, quan no, no. Són molt comprensius. Quan ja és hora d’anar a dormir, ells no vénen; però si hi ha un problema, allà són. T’aconsellen, t’ajuden. Cal que segueixin igual.” (Noi, grup de discussió.)

5

Resultats a partir dels qüestionaris

5.1. Característiques dels professionals de la mostra

D'entrada vam enviar un enllaç als qüestionaris en format electrònic a 34 entitats federades a la FEPA i a 80 centres residencials que acullen joves de 16 a 18 anys (tot i que alguns centres abracen un ventall més ampli d'edats). En vam rebre respostes de 25 entitats de la FEPA i de 55 centres. La mostra total, doncs, correspon a 218 professionals (Taula 17).

Taula 17. **Nombre del professionals de la mostra**

Nombre de professionals de centres per a menors de 18 anys	164
Nombre de professionals de serveis per a joves de 18 a 21 anys	54
Total	218

Dels 164 professionals de centres que han contestat, n'hi ha 39 del CRAE, 8 de centres d'acolliment, 5 de pisos assistits per a nois i noies de 16 a 18 anys, 1 de CREI, 1 de casa d'infants i 1 de residència maternal. Els 54 professionals de serveis per a majors de 18 anys extutelats treballen a 25 entitats federades a la FEPA.

L'edat dels professionals (Taula 18) es concentra a gairebé la meitat de la mostra entre els 30 i els 39 anys, el col·lectiu no és, per tant, excessivament jove. La mitjana se situa en 36 anys pel que fa als professionals dels centres, i gairebé en 38 pel que fa als de serveis per a extutelats.

Taula 18. **L'edat dels professionals dels Serveis de 16 a 21 anys**

	Professionals centres menors 18 anys	Professionals serveis de 18 a 21 anys	Total
24-29 anys	35	4	18,9 %
30-39 anys	70	27	47,1 %
40-49 anys	41	16	27,7 %
50-61 anys	9	4	6,3 %
Total	155	51	100 %

Entre els professionals dels centres, la gran majoria són dones (Gràfic 13), però entre els que treballen en serveis per a joves extutelats els percentatges estan més anivellats.

Gràfic 13. **Sexe dels professionals dels serveis de 16 a 21 anys**

Pel que fa a les titulacions (Taula 19), la majoria són educadors socials (diplomats o habilitats) i la resta de titulacions acullen sobretot el camp de la psicologia, la pedagogia o el treball social.

Taula 19. Titulació dels professionals dels serveis de 16 a 21 anys

	Professionals centres menors 18 anys	Professionals serveis de 18 a 21 anys	Total
Educació social*	106	27	62,7 %
Psicologia	13	9	10,4 %
Pedagogia	9	4	6,1 %
Treball social	9	4	6,1 %
CFGS	8	4	5,7 %
Psicopedagogia	1	1	0,9 %
Altres	13	4	8,0 %
Total	159 (75 %)	53 (25 %)	212

* Incloses habitacions.

Les respostes indiquen que som davant d'un col·lectiu de professionals amb bastants anys d'experiència (Taula 20), ja que gairebé tres de cada quatre d'aquests professionals fa més de cinc anys que treballen en aquest camp.

Taula 20. Anys d'experiència dels professionals

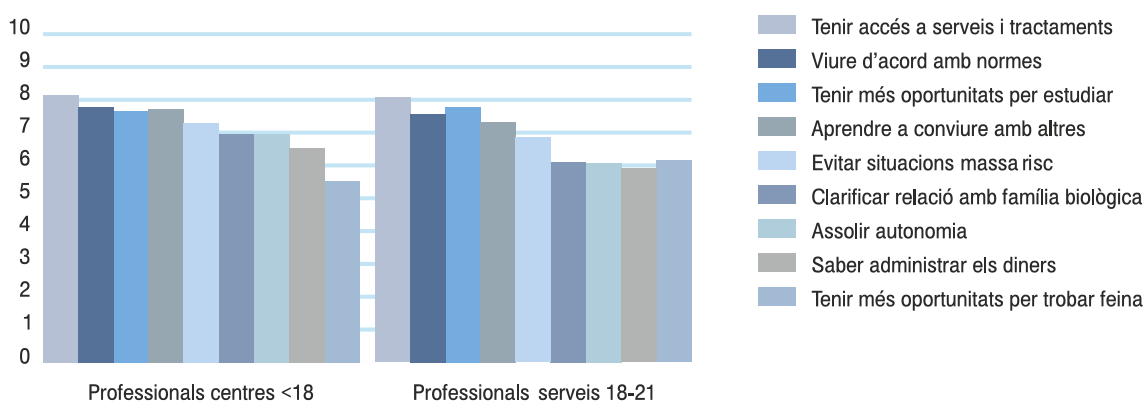
	Professionals centres menors 18 anys	Professionals serveis de 18 a 21 anys	Total
0-4 anys	54	6	27,9 %
5-9 anys	55	20	34,9 %
10-14 anys	28	8	16,7 %
15-19 anys	17	7	11,2 %
20 o més anys	10	10	9,3 %
Total	164 (76,3 %)	51 (23,4 %)	215 (100 %)

Als subapartats següents es mostren els resultats de les valoracions que els professionals fan sobre diferents aspectes del procés de transició dels joves provinents de centres residencials. Les escales tenien valors d'1 a 10, l'1 significava "molt en desacord" i el 10 "molt d'acord".

5.2. Valoracions sobre l'estada que els joves fan al centre residencial

Si es té en compte la majoria dels joves, els professionals valoren que el més útil d'haver estat en un centre abans dels 18 anys, és haver pogut tenir accés als serveis i tractaments oficials, el aprendre a viure d'acord amb normes, també haver tingut més oportunitats per estudiar i per conèixer amb altres persones (Gràfic 14). A l'altre extrem, tots coincideixen a dir que actualment els serveix molt poc a l'hora de trobar feina. Els ítems que fan referència a evitar situacions de major risc, de clarificar la relació amb la família biològica i d'assolir més autonomia, no destaquen en el rànquing. Val la pena comentar que, en general, a aquestes darreres preguntes responen amb valoracions més positives els mateixos professionals dels centres residencials.

Gràfic 14. Aspectes valorats pels professionals de l'estada als centres abans dels 18 anys

5.3. Quan els joves marxen del centre

Per tal d'aprofundir en els aspectes de la sortida dels joves dels centres i en la decisió de derivar-los o no a alguns dels programes de l'ASJTET (Taula 21), es preguntava als professionals sobre els motius i les circumstàncies que s'acostumen a donar.

Taula 21. Participació dels joves sobre la derivació a l'ASJTET

Els joves participen en la decisió d'anar al programa:	Professionals centres menors 18 anys		Professionals serveis de 18 a 21 anys		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
De suport econòmic	-	-	8,15	1,459	-	-
De pisos assistits	7,69	1,973	7,54	2,044	7,65	1,988
D'inserció sociolaboral	-	-	7,56	1,633	-	-
De suport jurídic	-	-	7,46	1,883	-	-
Els joves coneixen els serveis on poder accedir	5,80	2,470	6,24	1,980	5,91	2,358

Tots coincideixen que en l'aspecte en què més participen els joves és a l'hora de decidir que necessiten un suport econòmic, però també s'interessen a formar part d'altres programes. Finalment també hi ha força acord en el fet que els joves desconeixen en general els recursos de què disposen quan fan els 18 anys.

El qüestionari recollia un conjunt de preguntes destinades només als professionals dels centres residencials (Taula 22) que feien referència a la sortida dels joves dels centres. D'una banda, se'ls preguntava sobre el percentatge aproximat de derivacions que feien al servei d'habitatge de l'Àrea. Les respostes indiquen que hi ha bastants centres que no acostumen a derivar cap jove als pisos assistits i alguns altres que ho fan ab més freqüència, la mitjana entre tots els consultats se situa en el 15% de derivacions.

D'altra banda, entre els que proposen el/la jove a l'ASTJET, el programa més sol·licitat és el dels pisos assistits, seguit del d'inserció laboral i prestacions econòmiques.

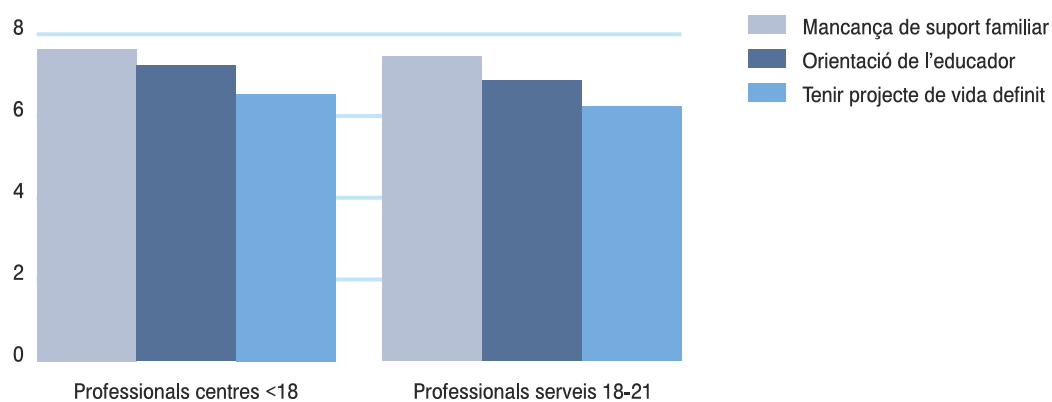
Taula 22. Segons programes derivats a l'ASJTET des dels diferents centres

Professionals centres menors 18 anys	
Servei habitatge	83,3 %
Serveis prestacions econòmiques	52,8 %
Servei inserció sociolaboral	62,9 %
Servei acompanyament jurídic	11,8 %

Es podia triar més d'una resposta; per això el total no suma 100.

S'ha intentat aprofundir en els motius que condueixen a derivar els joves al Programa d'habitatge i en els motius que en provoquen el desistiment. Els professionals coincideixen que el principal motiu per anar a un pis assistit és la manca de suport familiar juntament amb l'orientació de l'educador que aconsella l'acolliment del jove o la jove al Programa d'habitatge (Gràfic 15).

Gràfic 15. Motius pels quals es deriven els joves als pisos assistits

Contràriament, els factors que frenen el proposar-los aptes per al Programa d'habitatge (Taula 23) són de tipus personal: les característiques del jove, la seva conducta i motivació. El fet de no tenir estudis reglats, però, no en sembla el principal impediment.

Taula 23. Motius pels quals els joves no són derivats als pisos assistits

El motiu principal pel qual els joves no van a un pis assistit és:	Professionals centres menors 18 anys	
	M	DT
Per característiques incompatibles dels joves amb el perfil del pis	7,81	2,067
Per problemes de conducta	7,57	2,120
Per manca de motivació dels joves	6,24	2,750
Per manca de projecte definit dels joves	5,94	2,250
Per existència de suport familiar	5,65	2,835
Perquè el jove s'independitza	4,69	2,590
Per manca d'estudis reglats dels joves	4,54	2,306
Perquè el CRAE no coneix el recurs de pis assistit	2,53	2,198

5.4. Sobre la xarxa de suport familiar i social dels joves extutelats

Els professionals dels centres amb nois i noies fins als 18 anys mostren una gran variabilitat a l'hora de respondre la pregunta de si la majoria dels joves acaba decidint el tipus de relació que vol tenir amb la seva família biològica. La mitjana de la resposta resultant és del tot moderada (Taula 24). Quan se'ls pregunta si tenen una xarxa d'amics que els proporcionin suport, la mitjana de les respostes positives és ben baixa, tot i que és una mica més alta que la dels professionals que atenen joves de la franja de 18 a 21 anys.

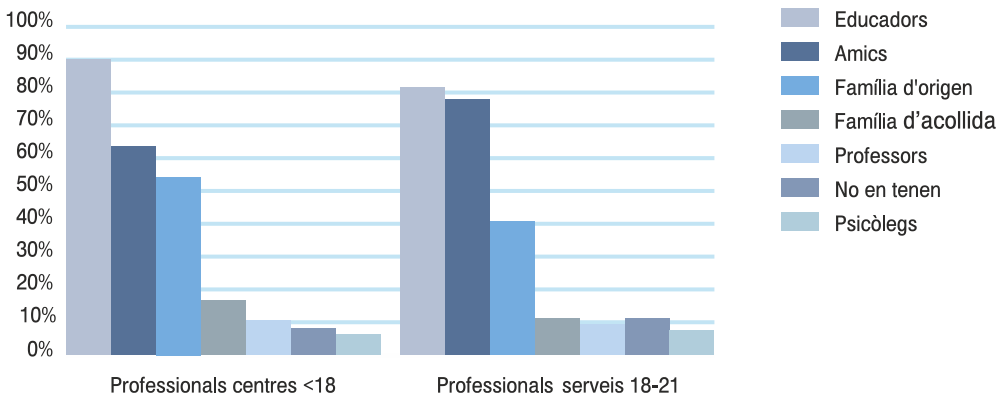
En general els nois i noies extutelats coincideixen a dir que els educadors constitueixen un dels seus principals referents mentre s'aixopluguen dins el sistema de protecció, després hi ha els amics. La família, en canvi, ocupa el tercer lloc, i la resta d'opcions és en proporció molt menys rellevant, tal com veiem al Gràfic 16.

Taula 24. Sobre la família i els amics

Els joves:	Professionals centres menors 18 anys		Professionals serveis de 18 a 21 anys		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Decideixen la relació amb la família	-	-	8,15	1,459	-	-
Tenen una xarxa d'amics que els proporciona suport *	7,69	1,973	7,54	2,044	7,65	1,988

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals dels dos col·lectius.

Gràfic 16. Principals referents dels joves

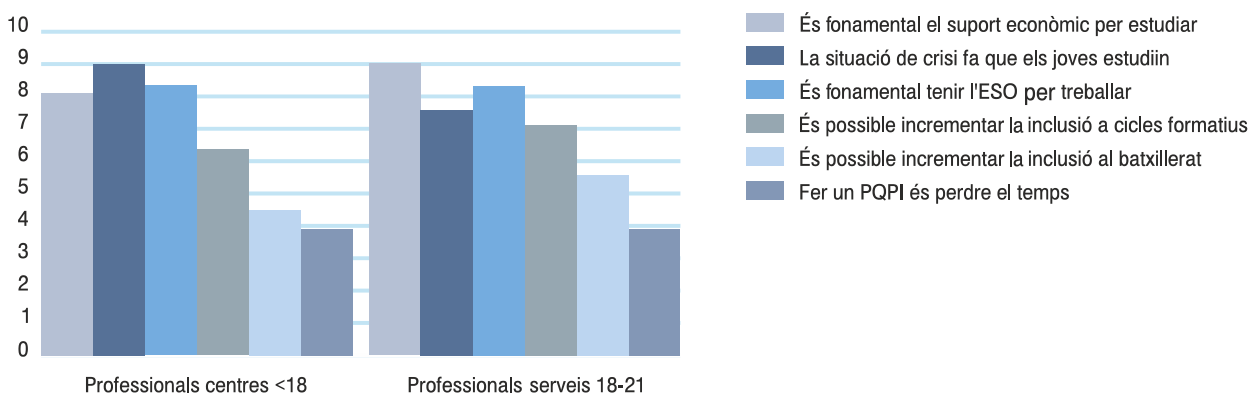

5.5. Sobre la formació dels joves

Entre els joves hi ha un gran acord que per seguir estudiant els cal suport econòmic i sabem de la importància de tenir com a mínim el graduat d'ESO (Gràfic 17). Els professionals que treballen en centres residencials també pensen que la situació de crisi econòmica actual fa que els joves vegin el fet d'estudiar com l'única opció que tenen de cara al futur professional ja que d'una altra manera trobar feina els sembla impossible.

Tanmateix, es mostren pessimistes davant les possibilitats d'incrementar la seva inclusió en l'ensenyament reglat, cicles formatius o batxillerat i no creuen que fer un PQPI sigui perdre el temps, tot i que hi ha una gran variabilitat de respostes en aquest ítem.

Gràfic 17. Sobre la formació dels joves

Amb relació als factors que influeixen en les baixes taxes de graduats d'ESO entre els joves tutelats (Taula 25), els educadors dels centres residencials pensen que els principals responsables són de caire personal, és a dir: la manca de motivació, la inestabilitat emocional dels joves en aquesta edat i les poques capacitats, i això coincideix també amb les opinions esmentades pels professionals de la franja entre 18 i 21 anys.

En general, els professionals són menys proclius a pensar en factors més de caire social o de l'entorn com ara la manca de xarxa de suport, de reforç escolar o de recursos adients, i encara menys, a causa de l'entorn residencial.

Taula 25. Motius principals pels quals els joves no aconsegueixen el graduat d'ESO

	Professionals centres menors de 18 anys	Professionals serveis de 18 a 21 anys	Total
Manca de motivació	84,7 %	-	84,7 %
Inestabilitat emocional	81,0 %	60,4 %	75,9 %
Manca capacitats del/la jove	48,5 %	56,6 %	50,5 %
Manca xarxa suport apropiada	35,6 %	32,1 %	34,7 %
Manca reforç escolar	22,7 %	28,3 %	24,1 %
Manca recurs on fer-lo	22,1 %	20,8 %	21,8 %
Manca estabilitat en el recurs residencial	11,7%	-	11,7 %

Podien triar més d'una resposta, per la qual cosa el total no suma 100

5.6. Sobre el Programa d'habitatge

El qüestionari preguntava als joves sobre per a què els servia estar en un pis assistit (Taula 26). En aquest sentit les respostes amb puntuacions més altes fan referència a assolir autonomia, tenir més oportunitats per estudiar, guanyar en responsabilitats i, consegüentment, no entrar en espirals d'exclusió social. Segons l'enquesta, pel que menys serveix és per clarificar la relació amb la família biològica, fet que no constitueix tampoc cap objectiu en cap dels programes de l'ASJTET.

Taula 26. Per què serveix anar a un pis assistit i/o d'autonomia?

	Professionals serveis 18-21 anys	
	M	DT
Assolir autonomia	8,24	1,212
Tenir més oportunitats formatives	8,20	1,279
Assolir responsabilitat i maduresa	8,15	1,106
Evitar entrar en exclusió social	8,09	1,229
Aprendre a conviure amb altres persones	8,00	1,213
Tenir accés a serveis i tractaments	7,93	1,372
Evitar situacions de major risc	7,80	1,294
Viure d'acord amb unes normes	7,79	1,321
Saber administrar millor els diners	7,74	1,443
Clarificar la relació amb la família	6,30	1,716

Pel que fa a les principals dificultats que els professionals de la franja de 18 a 21 anys troben en els pisos assistits o d'autonomia (Taula 27), trobem que cap dels ítems assoleix puntuacions gaire altes, s'hi assehalen els aspectes quant tasques domèstiques i d'administració de diners.

Taula 27. Principals dificultats en els pisos assistits i d'autonomia

	Professionals Serveis 18-21 anys	
	M	DT
Problemes per desenvolupar tasques domèstiques	6,94	1,669
Problemes d'administrar els diners	6,47	1,987
Problemes amb les normes	5,57	1,755
Problemes de convivència	5,44	2,169
Problemes d'adaptació	5,44	1,978

5.7. Altres aspectes de la vida dels joves

En general, sembla que els professionals que treballen amb extutelats tenen una percepció de la vida dels joves com a més normalitzada (Taula 28) que els que treballen en centres residencials, ja que perceben que tenen menys problemes amb la justícia, fan un ús més comunitari del seu temps lliure, i tenen menys problemes de salut. També hi perceben un anhel de voler marxar del país per trobar feina.

Taula 28. Altres aspectes de la vida dels joves

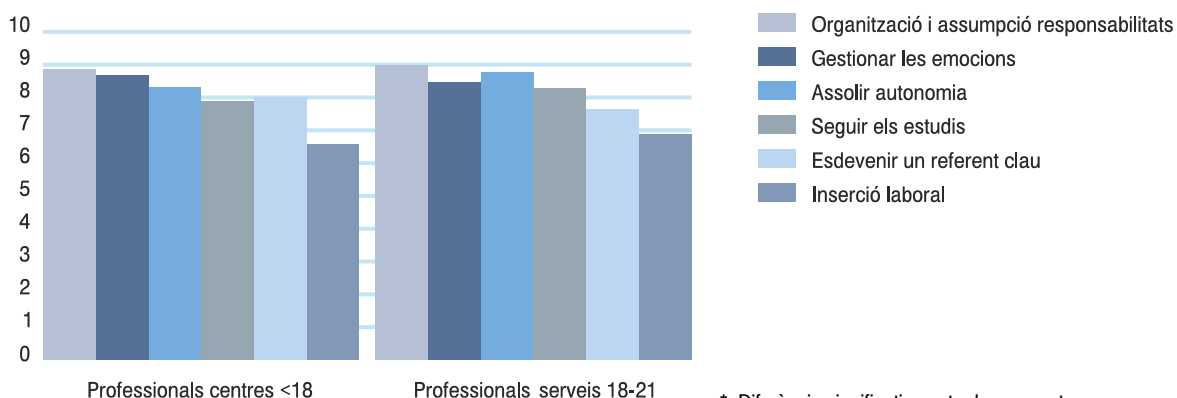
Els joves:	Professionals centres menors 18 anys		Professionals serveis de 18 a 21 anys		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Tenen més problemes amb la justícia que la resta de joves *	6,24	2,329	4,89	2,246	5,90	2,377
Fan un ús del temps lliure similar a la resta	5,72	2,441	6,30	1,919	5,87	2,329
Tenen més problemes de salut que la resta de joves	4,19	2,586	3,79	1,925	4,09	2,440
Cada vegada més intenció de marxar del país*	3,58	2,502	4,83	2,263	3,90	2,499

*Diferència significativa entre les respostes dels professionals d'ambdós col·lectius.

5.8. Valoració de la feina dels professionals, satisfacció i propostes de millora

Davant la pregunta: "en què consisteix principalment la feina dels professionals?", la majoria esmenta el fet que els puguin ajudar en l'organització i assumptió de responsabilitats, i en canvi, valora molt menys que els puguin ajudar a trobar feina, atès presumiblement el context de crisi econòmica del moment (Gràfic 18).

Gràfic 18. Valoració de la feina dels professionals

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals d'ambdós col·lectius

Pel que fa al grau d'acord sobre les propostes de millora que caldria implementar (predefinides al qüestionari) (Taula 29), els professionals de centres residencials posen més èmfasi en cada un dels aspectes assenyalats que els que treballen amb extutelats, especialment en tot allò que fa referència a augmentar l'oferta de suport als joves que no poden accedir a l'actual cartera de serveis de la DGAIA que gestiona l'ASJTET.

Taula 29. **Millores que proposen els professionals**

Caldrien millores en:	Professionals centres menors 18 anys		Professionals serveis de 18 a 21 anys		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Dissenyar suport pels +18 anys que no accedeixen a l'ASJTET *	8,87	1,668	8,19	1,545	8,70	1,661
Augmentar l'oferta de pisos assistits *	8,64	1,593	7,46	2,238	8,34	1,845
Augmentar la formació reglada dels joves	8,23	1,818	8,06	1,535	8,19	1,749
Augmentar el treball per aconseguir més autonomia *	8,47	1,422	7,38	1,894	8,19	1,619
Proporcionar més suport emocional i ajudar en la gestió de les emocions	-	-	7,85	1,537	7,85	1,537

Es va demanar també als professionals quins altres recursos pensaven que hauria d'oferir l'ASJTET que actualment no oferia i també si podien fer noves propostes a la part final destinada a anotar-hi observacions. Per als professionals que treballen amb joves extutelats de 18 a 21 anys, les propostes, ordenades de major coincidència a menys, són les següents:

- Crear més pisos assistits (sense presència 24 h dels educadors) destinats a adolescents de 16 a 17 anys on puguin començar a fer estades curtes, començar a viure autònomament i treballar competències específiques com a fase preparatòria a la seva entrada al pis assistit per a majors d'edat.
- Oferir diversos serveis de tipus terapèutic, odontològic, oculista i altres, atès que molts dels joves extutelats no tenen recursos econòmics per pagar-ne el cost.
- Oferir-los avantatges com a col·lectiu vulnerable, facilitant-los l'accés a beques, formació, habitatge social/protegit, descomptes de transport, etc.
- Donar un suport econòmic a aquells que queden exclosos o no tenen dret a cap ajut econòmic, tenint-hi també en consideració els estrangers amb situacions complicades.
- Ampliar les possibilitats per a tots aquells joves que no entren dins el perfil per anar a un pis assistit. També treballar la motivació en el jove per buscar alternatives (família, amics, etc.) i potenciar les seves capacitats i habilitats per aconseguir-ho.
- Programar formació continuada i permanent per als educadors. Supervisar el treball educatiu que realitzen els educadors del projectes.
- Potenciar més l'ASJTET com a medidora entre el centre i les empreses per oferir-los una bona inserció laboral.
- Oferir ajuts als joves extutelats que hagin estat tutelats per altres administracions de l'Estat espanyol i que ho puguin demostrar.
- Oferir suport econòmic per a activitats de temps lliure normalitzades.
- Oferir formació par als joves estrangers que arriben sense estudis (o només estudis religiosos) per tal que puguin accedir després als ensenyaments reglats.
- Oferir programes psicopedagògics (formació) i recursos psicològics (gestió de les emocions) per a joves.

A més, un 7 % dels professionals va respondre que els recursos que ofereix la DGAIA amb l'ASJTET ja són molt complets, i no va assenyalar-hi cap millora.

Entre els professionals que treballen en centres amb joves menors de 18 anys, les propostes que hi fan, ordenades també de major a menor freqüència, són les següents:

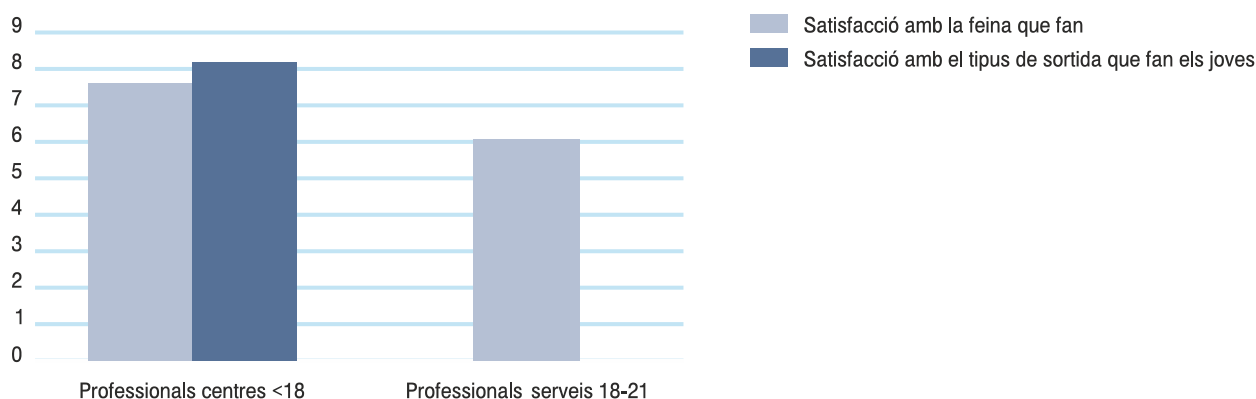
- Crear més diversitat d'oferta de pisos per a majors de 18 anys que inclogui joves amb característiques i circumstàncies diverses:
 - Pisos on puguin anar les noies amb els seus fills o filles quan surtin del centre i durant més temps.
 - Habitatges per a nois i noies amb discapacitat intel·lectuals i/o altres problemes, per exemple, de conducta.
 - Pisos assistencials per a joves que no han complert la majoria d'edat però que per situacions diverses s'han d'emancipar.

- Ampliar el servei d'orientació d'inserció laboral, tant per a joves tutelats com extutelats, i també per a joves amb discapacitats.
- Oferir més suport a la formació acadèmica dels joves:
 - Ampliar el ventall de possibilitats formatives per als joves tutelats i extutelats.
 - Promoure activitats per augmentar les competències lingüístiques, especialment per a joves sense estudis primaris.
 - Oferir un servei de voluntaris que donin suport acadèmic als joves tutelats i extutelats.
- Oferir recursos professionals de seguiment i d'acompanyament en situacions diverses:
 - Per a joves que compleixin la majoria d'edat i no responguin al perfil de pis assistit.
 - Oferir serveis assistencials a prop, si pot ser, de la residència on han conviscut.
 - Oferir recursos per a nois i noies amb falta de motivació o amb problemes de consum de tòxics.
 - Oferir un seguiment tutelat per a joves amb intel·ligències límits o malalts mentals.
- Ampliar els recursos de suport econòmic per a joves tutelats i extutelats.
- Crear un servei de suport psicològic per atendre els joves tutelats i extutelats en relació a preocupacions, malalties mentals, gestió de les emocions, etc.
- Crear una xarxa de serveis jurídics per ajudar els joves amb casos judicials pendents.
- Proporcionar formació pràctica als joves en diferents àmbits que pugui ser funcional per a ells (declaració d'hisenda, nacionalització, contractació laboral...)
- Oferir un servei de formació permanent per als tutors dels joves.
- Continuar treballant hàbits i competències específiques amb els joves, especialment amb aquells que no han pogut assolir-los abans de la majoria d'edat.
- Disposar de més professionals i recursos per un millor funcionament dels serveis.
- Oferir als joves mediació, suport i acompanyament amb professionals dintre de l'àmbit familiar.
- Atorgar més flexibilitat als programes.
- Crear un espai de trobada entre joves tutelats i extutelats perquè s'hi expliquin les seves experiències positives i negatives.
- Establir major control als pisos per evitar-hi furtus i la falta de disciplina. Consensuar unes normes de convivència per millorar-la als pisos i als centres.
- Millorar la coordinació dels EAIA amb els serveis, inclosos els de majors de 18 anys.
- Promoure la participació més directa del tutor en la gestió de l'ajuda econòmica.
- Eliminar el circuit per als MENA, és segregatiu i els resta oportunitats d'inserció cultural i laboral.
- Utilitzar les enquestes per millorar els recursos adreçats als joves tutelats i extutelats.

També un 7 % dels enquestats va indicar que no trobava a faltar res i que la situació ja està bé com està.

Finalment, a l'apartat destinat a valorar la satisfacció en relació a la feina, s'hi mostren puntuacions més o menys altes (Gràfic 19). Hi ha però diferències entre els col·lectius, el dels professionals que treballa amb els joves extutelats és el més satisfet amb la feina. D'altra banda, cal assenyalar que per als professionals que treballen en centres la satisfacció amb el tipus de sortida que tenen els joves no és gaire alta.

Gràfic 19. Satisfacció amb la feina

Contrast de punts de vista entre els joves i els professionals

En aquest apartat es ressalten i resumeixen els resultats exposats en els apartats 4 (grups de discussió i entrevistes majoritàriament a joves) i 5 (qüestionaris a educadors) amb l'ànim de contrastar-ne les respostes.

El pas pel centre residencial

Joves i educadors coincideixen que el pas pel centre pot ajudar els adolescents a aprendre a viure d'acord amb unes normes, a tenir més oportunitats per estudiar i a aprendre a conviure amb els altres. Els educadors ressalten l'accés a serveis i tractaments que el centre els facilita. Els joves en canvi hi destaquen el fet d'haver pogut evitar així situacions de major risc, per a molts el centre ha estat una *taula de salvament* i en alguns casos un *trampolí*.

D'altra banda, els joves suggereixen que es podrien treballar més els aspectes d'autonomia, ja que en alguns centres, segons reconeixen, els ho donen tot fet; també voldrien tenir referents més estables. Les queixes s'adrecen especialment als centres d'acollida. Educadors i joves coincideixen en l'afirmació que actualment estar en un CRAE els serveix molt poc a l'hora de trobar feina.

Els consells que els joves donarien als adolescents que encara són a centres és que aprofitin el temps per estudiar, que estableixin un vincle positiu amb els educadors, que autocontrolin el comportament, que aprenguin a ser responsables i que aprofitin l'oportunitat d'anar a un pis assistit si els l'ofereixen.

Als educadors dels centres residencials els recomanen que tinguin molta paciència, que escoltin els adolescents i que siguin empàtics, que els tractin de manera diferenciada, que els obliguin a estudiar i que no els donin sobreprotecció.

Quan els joves marxen dels centres residencials

En general, els joves desconeixen els recursos que tenen a l'abast quan fan 18 anys i creuen que són els educadors els que els haurien d'orientar i proposar d'anar a un pis assistit. Entre els centres consultats, però, n'hi ha bastants que no acostumen a derivar cap als pisos assistits, majoritàriament a causa de les característiques personals i socials dels joves que hi ha en els centres, aspecte que els joves entrevistats mateixos confirmen ja que són conscients que per aconseguir-ho cal un compromís que no tots poden assumir. El fet de no tenir estudis reglats no n'és el principal impediment, ja que molts hi accedeixen amb nivells acadèmics baixos.

El principal motiu per poder accedir a un pis assistit és l'econòmic, o també perquè no tenen cap altre lloc on anar a viure o perquè tenen clar que no volen tornar amb la família. Tots els joves reconeixen que el fet de viure en un pis assistit els dona la possibilitat de seguir formant-se i de retardar la seva emancipació, assemblant-se així a la majoria d'altres joves. Reconeixen també el sentiment de soledat que els envaeix de vegades en el moment de sortir dels centres residencials.

La xarxa de suport familiar i social

Un cop han marxat del centre, per a alguns joves les relacions amb la família es tornen més fluides mentre que per a altres suposa distanciament o fins i tot un trencament definitiu. Gairebé ningú dels que han participat en l'estudi viu amb cap dels progenitors, la majoria, o bé continua en un pis assistit o s'ha independitzat. Gairebé ningú reconeix que la família li sigui actualment cap font de suport, però sí al contrari, especialment pel que fa a joves immigrants.

La gran majoria dels joves afirma que la xarxa d'amics els proporciona suport (amistats que molt sovint fan en l'àmbit formatiu), i en canvi els educadors són més moderats quan valoren aquest aspecte.

Uns i altres coincideixen que els educadors són un dels principals referents per als joves mentre romanen dins el sistema de protecció. Un cop se n'han anat del centre, molts dels joves diuen que mantenen encara la relació amb els seus educadors i també amb alguns dels nois i noies.

Bastants joves expliquen que han cercat o/i trobat persones clau en el seu itinerari, dins o fora del sistema de protecció, a qui han pogut recórrer quan les han necessitat.

L'àmbit educatiu/formatiu dels joves

Hi queda palesa la necessitat de potenciar el binomi suport a *l'estudi + suport econòmic* (i habitatge quan cal). Hi ha un gran consens quan es tracta de valorar la importància d'estudiar per millorar la seva situació, però per seguir estudiant els cal suport econòmic i saben com n'és d'important tenir com a mínim el graduat d'ESO. També coincideixen a dir que, davant la impossibilitat de trobar feina, estudiar és l'única alternativa que els queda, no obstant això, admeten que els és difícil accedir a l'ensenyament reglat postobligatori. Els joves són molt contundents, però, a l'hora d'afirmar que actualment fer un PQPI significa perdre el temps, i que el que cal fer és incidir directament en l'obtenció del graduat d'ESO.

Els educadors dels centres residencials pensen que els principals impediments per assolir el graduat d'ESO són els de caire personal (motivació, inestabilitat emocional i capacitats). Els joves opinen que, amb l'edat i després d'haver hagut de lluitar i vèncer nombroses dificultats relacionades amb la manca de formació, han canviat radicalment d'opinió i ara tenen una actitud favorable envers els estudis.

Els educadors no acostumen a justificar el fracàs escolar amb arguments de base social o ambiental com ara la manca de xarxa de suport, de reforç escolar o de recursos adient, i encara menys esmenten motius relacionats amb l'entorn residencial. Però els joves pensen que, malgrat que alguns es neguin a estudiar mentre són al centre, caldria més contundència, suport i implicació per part del sistema de protecció per tal d'aconseguir que seguissin estudiant.

Els pisos assistits

Educadors i joves asseguren que ser en un pis assistit els serveix per assolir autonomia, tenir més oportunitats per estudiar, guanyar responsabilitats i, consegüentment, no entrar en espirals d'exclusió social. Els joves diuen que l'estada en el pis els ha permès aprendre a organitzar-se, a gestionar el temps i els diners, a conviure i fer les feines de casa però sobretot els ha estalviat d'haver de fer front tot sols amb divuit anys a la vida adulta.

Tots sense excepció creuen que els pisos han de continuar existint, la majoria no vol ni imaginar què hauria estat d'ells si no haguessin tingut aquesta oportunitat. En tot cas asseguren que mai haurien continuat els estudis.

Pel que fa a les principals dificultats entre els joves cal destacar tres aspectes: les dificultats de convivència amb els companys de pis; les normes que cal acceptar en els pisos assistits, i finalment el grau d'autonomia i/o de control que hi ha. A la mostra apareixen arguments tant a favor com en contra de tots tres aspectes.

El joves asseguren que el pas pel servei d'habitatge els prepara bé per afrontar l'etapa adulta; el valoren com un procés de transició necessari i efectiu.

Altres aspectes de la vida dels joves

En general hi ha una percepció general que els joves tenen menys problemes amb la justícia del que sembla en l'imaginari col·lectiu; fan un ús del temps lliure similar als altres joves, i no pateixen gaires problemes de salut. Els professionals que treballen amb extutelats tenen una percepció de més normalitat de la vida dels joves en comparació amb la percepció que en tenen els educadors que treballen al CRAE.

És cert que aquests joves tenen molts problemes economicolaborals ja que pateixen molt especialment la manca de feina. De fet, entre els joves de la mostra, a penes ningú estava treballant i això els angoixava molt, ja que tenien la sensació que la seva situació futura encara podia empitjorar més. Alguns juguen amb la idea de marxar del país per trobar feina quan acabin els estudis o la prestació econòmica que estan rebent. Als joves estrangers, a més a més, els preocupa molt el tema del permís de treball i residència.

Si pensen en el present, estan orgullosos de poder estudiar, de tenir amics i un sostre. Mostren una autoconfiança destacable. Cap de les noies de la mostra no té fills i això elles ho valoren molt positivament.

Valoració de la tasca desenvolupada pels professionals i propostes de millora

En general, tots els joves entrevistats valoren molt positivament la feina que fan els educadors. Sobretot en destaquen aspectes com ara el fet d'haver-los acompanyat en el seu procés, aconsellat i ajudat a l'hora de buscar feina, ensenyat a organitzar-se i tenir responsabilitats per poder mantenir un pis, etc. També valoren el suport emocional que n'han rebut i que no els hagin deixat defallir davant els problemes. Noten amb claredat que els educadors es preocupen per ells, veuen que els pregunten sovint com estan i que els donen suport i consells.

Els educadors es mostren bastant satisfets amb la tasca que desenvolupen (n'estan més satisfets els dels serveis de 18 a 21 anys que els que treballen en centres residencials). Fan notar, però, limitacions com ara que no sempre els joves es deixen acompanyar o també la reducció de les prestacions i recursos per als joves, les dificultats amb què es topen per obtenir els permisos de residència i treball, i especialment les dificultats que tenen amb el tema de la inserció laboral, aspecte que en general i molt especialment pateixen les persones que no tenen l'ESO acabada. Coincideixen amb els joves que caldria millorar en el treball de la gestió de les emocions.

Els consells que els joves donen als professionals que treballen amb joves extutelats majors d'edat és que continuïn fent el que ja fan, i sobretot que procurin que l'administració no retalli els recursos ni el nombre de professionals.

Els educadors, tant dels centres com dels serveis de 18 a 21 anys, fan tot un seguit de propostes de millora (detallades a l'apartat 5.h) i de manera majoritària fan especial èmfasi en tot allò que es refereix a augmentar l'oferta de suport –d'habitatge i d'altres– per als joves que no poden accedir a l'actual cartera de serveis de l'ASJTET.

Conclusions i reptes de futur

És ja un mèrit que l'administració, en aquest cas la catalana, tingui un servei per als joves extutelats des de 1994. La xifra de més de 6000 joves atesos parla per ella mateixa. És sens dubte una excepció en el marc de l'Estat espanyol i en gran mesura també europeu. També ho és el fet que s'hagin recollit des de llavors unes dades de manera sistemàtica i que ara ens permetin reflexionar sobre què ha funcionat i què caldria millorar. I és també un mèrit a destacar que la xarxa d'entitats hagi fet possible amb el seu esforç (no sempre reconegut ni suficientment recompensat) una oferta considerable de serveis i programes per als joves que surten del sistema de protecció, la utilitat i la qualitat dels quals és reconeguda per tots els agents socials implicats. Que els tècnics d'aquesta administració i les entitats hagin promogut conjuntament un estudi valoratiu del procés i dels resultats assolits al llarg d'aquests anys (des de 1994) palesa la ferma voluntat d'aprendre de l'experiència i de millorar de cara al futur.

La recerca duta a terme ha perseguit copsar el punt de vista de les persones implicades directament en el procés –joves i professionals– i s'hi ha inclòs la perspectiva de l'evolució històrica. La col·laboració de tots els agents esmentats ha estat molt alta i això ha facilitat la tasca en tot moment.

Quan l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats va iniciar el seu camí¹³, les característiques de la població atesa eren majoritàriament joves espanyols d'ambdós sexes els objectius principals dels quals eren aconseguir pis i feina. La dècada del 2000 reflecteix de manera progressiva una entrada al sistema de protecció de joves immigrants, molts d'ells sense la família al país, que van fer decantar la balança cap al gènere masculí i amb limitacions notables en la seva motxilla acadèmica. Tanmateix, aquesta període ve acompanyat d'un salt qualitatiu endavant quant a suport econòmic, acompanyament jurídic, pisos per a joves de 16 a 18 anys i la cobertura que la Llei 14/2010 dona per al suport dels joves extutelats. Finalment, el gir modest però ferm cap al foment i la prioritat de la formació acadèmica queda reflectit amb la creació de la residència d'estudiants i les beques de suport als estudis¹⁴, a més dels esforços de reforç escolar que fan les entitats.

Joves i educadors coincideixen que el context socioeconòmic ha influenciat també l'evolució seguida: a finals dels noranta i fins ben entrada la dècada del 2000 amb una mínima formació s'aconseguia entrar al mercat laboral. Les feines eren poc qualificades i inestables però permetien iniciar l'emancipació dels joves en termes d'habitatge i independència econòmica. En els darrers anys, la combinació de manca d'ofertes laborals per a persones sense una mínima formació reglada i la difícil situació a l'hora de trobar feina (encara més complicada per a la població estrangera sense els permisos de treball), han fet canviar l'escenari. Una de les conseqüències d'això és que la formació ha guanyat rellevància, ja sigui amb l'esperança d'aconseguir feina en un futur, o per mantenir el temps ocupat. Aquest escenari requereix òbviament de la disponibilitat d'un coixí econòmic.

Aquesta recerca ha contribuït a dissipar alguns dubtes sobre la utilitat dels serveis:

- Les dades analitzades en el període 1994 -2012 evidencien que:
 - Per l'ASJTET han passat més de 6000 joves que majoritàriament han obtingut valoracions positives pel que fa al seu projecte educatiu un cop tancat el seu cas.
 - Majoritàriament han finalitzat el procés d'emancipació amb èxit.
 - Majoritàriament han estat capaços d'anar a viure de manera autònoma després de passar per l'ASJTET.
- Els joves entrevistats i els que han participat als grups de discussió han manifestat majoritàriament que:
 - Si no haguessin estat atesos per l'ASJTET, especialment amb l'oferta de pis assistit i suport econòmic, probablement estarien malvivint.
 - Molts d'ells no haurien pogut continuar estudiant.

13 Amb el nom de *Pla interdepartamental per a joves majors de 18 anys*.

14 Programa dut a terme amb el suport de "La Caixa".

- No haurien pogut tenir el suport per trobar una feina.
- Els ha ajudat a aprendre a viure de manera autònoma.
- Els professionals en general coincideixen en aquests mateixos punts i mostren satisfacció per la feina feta. Ara bé, tant els joves com sobretot els professionals identifiquen àrees on caldria anar millorant i que constitueixen veritables reptes de futur.

Alguns reptes de futur quant als serveis per a joves extutelats de 16 a 21 anys

- 1. Mantenir els actuals programes que ofereixen l'ASJTET de la DGAIA i les entitats vinculades.**
Aquest estudi ens permet destacar que: a) les dades del període 1994-2012 mostren resultats positius; b) els joves usuaris d'aquests serveis en fan una valoració molt positiva, i c) en general també la fan els professionals que hi treballen. Aquest repte pren molta rellevància en el context socioeconòmic de la segona dècada del segle XXI i el seu abast fa referència tant als programes d'habitatge, com el de suport econòmic, d'inserció sociolaboral i acompanyament jurídic. Seguir oferint aquests serveis sobretot implica –atesos els resultats– invertir en autonomia i educació en la franja dels joves vulnerables, i per tant, representa treballar de manera eficaç i eficient en pro de la seva inclusió social.
- 2. Perfeccionar el sistema de recollida de dades** per tal que pugui reflectir amb claredat els resultats obtinguts i el tipus d'atenció rebuda.
- 3. Diversificar l'oferta de serveis per tal que arribi a més joves que surten del sistema de protecció.**
Caldria, doncs, augmentar el ventall d'oferta de serveis per tal de poder-hi incloure els joves extutelats amb algun tipus de discapacitat (malaltia mental, problemes de conducta o altres), i augmentar l'oferta de pisos per a joves de 16 a 18 anys. Aquesta diversificació i ampliació de serveis afecta principalment els programes d'habitatge, suport econòmic i inserció laboral. És a dir, la valoració és molt positiva per part dels que s'hi han acollit, però els joves amb les dificultats esmentades necessiten recursos més adaptats a la seva situació per poder fer front al procés de transició a la vida adulta de manera satisfactòria.
- 4. Aprofundir en determinades àrees per estabilitzar-ne i augmentar-ne els resultats positius:**
 - a. Prioritzar la inclusió del joves a l'ensenyament reglat. Aquest repte no només implica l'Àrea i les entitats, sinó també el departament d'Ensenyament i la DGAIA per tal de millorar l'adequació del sistema educatiu i l'entorn residencial a les necessitats específiques dels infants i adolescents sota mesura de tutela. Els resultats ens indiquen que el binomi suport per a l'educació més suport econòmic afavoreix la inclusió social d'aquests joves.
 - b. Suport als professionals que treballen amb aquests joves pel que fa al treball de la gestió de les emocions.

Alguns reptes de futur quant a l'atenció residencial de majors de 18 anys

Tot i que no era l'objecte principal d'estudi, va ser una àrea que es va explorar tant a nivell quantitatiu com qualitatiu atès que la majoria dels joves que s'acull a l'ASJTET prové dels seus centres. Els resultats ens indiquen el següent:

1. Caldria augmentar el treball que afavorís l'autonomia personal i social dels adolescents en alguns centres, fent-los més responsables i participants del seu propi procés.
2. Cal prioritzar la inclusió dels joves en l'ensenyament reglat obligatori i postobligatori, i alhora disminuir els elevats percentatges de PQPI, que tots els joves critiquen perquè no veuen que els afavoreixi a introduir-se al mercat laboral.
3. Cal poder rebre una atenció més personalitzada i arribar a establir vincles propers i estables entre els adolescents i els educadors. Les dades ens indiquen que una major estabilitat en l'atenció residencial afavoreix els resultats posteriors.

Acabem amb una frase d'una de les noies entrevistades quan deia que “ens han de permetre que caiguem i ens han de donar l'oportunitat d'aixecar-nos”. La primera i única raó de ser dels serveis és, al capdavall, evitar l'exclusió social d'aquests joves, moltes vegades veritables herois del nostre temps.

REFERÈNCIES

ASJTET (2008), "Estudi sobre els joves residents en recursos de la DGAIA. L'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET), principal recurs de sortida". *Butlletí d'Infància*, núm. 21, p. 2-7.

CASAS, F., I MONTSERRAT, C. (2009), "Els itineraris educatius dels joves extutelats a Europa". *Inf@ncia. Butlletí dels professionals de la infància i l'adolescència*, núm. 29, p. 1-6, <http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num29/index.htm>

DIXON, J., LEE, J., WADE, J., BYFORD, S., i WEATHERLY, H. (2004), *Young People Leaving Care: An Evaluation of Costs and Outcomes*. Report to the Department for Education and Skills. University of York, York.

MONTSERRAT, C., CASAS, F., MALO, S., i BERTRAN, I. (2012), *Els itineraris educatius dels joves extutelats*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família.

MONTSERRAT, C., GONZÁLEZ, M., i MALO, S. (2010), "Podem identificar alguns factors d'èxit en l'acolliment d'infants i adolescents en els CRAE?", *Inf@ncia. Butlletí dels professionals de la infància i l'adolescència*, núm. 41, p. 1-6. <http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num41/>

ANNEXOS

- Guió entrevista adreçada a joves de 18 a 21 anys que són actualment a l'ASJTET
- Guió entrevista adreçada a joves de més de 21 anys que han passat per l'ASJTET
- Guió grup de discussió adreçat a professionals que atenen joves extutelats
- Guió grup de discussió adreçat a joves que són actualment a l'ASJTET
- Guió grup de discussió adreçat a joves que han passat per l'ASJTET
- Qüestionari adreçat a professionals que treballen amb joves de 16 a 18 anys
- Qüestionari adreçat a professionals que treballen amb joves de 18 a 21 anys
- Taules explicatives dels gràfics del 4 al 12 i del 14 al 19

Guió entrevista adreçada a joves de 18 a 21 anys que són actualment a l'ASJTET¹⁵

- L'organització de serveis dedicats als majors de 18 anys (FEPA), juntament amb la DGAIA (ASJTET) i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que heu estat en centres residencials o en acolliment familiar i que actualment esteu atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys.
- L'objectiu de la recerca és saber a partir del suport que rebeu, què us ajuda a preparar-vos per a la vostra autonomia i què us suposa una dificultat o un problema.
- Atès que vosaltres sou els principals protagonistes de la situació, els vostres punts de vista i les vostres opinions són fonamentals per entendre el que funciona i el que cal millorar.
- La vostra participació activa en l'estudi podrà ajudar a millorar la situació dels joves que surten del sistema de protecció.

Informació confidencial

- Tot el que responguis serà tractat de manera confidencial. Tant si remarques aspectes positius com negatius, totes les opinions són vàlides i respectables i res tindrà cap repercussió en la teva situació individual. Només els investigadors veurem i analitzarem el contingut de l'entrevista.
- El teu nom no serà utilitzat en cap publicació que se'n faci, però pots escollir un pseudònim.
- Pots parar o acabar l'entrevista quan ho desitgis i no necessites explicar el perquè ho fas, així com tampoc estàs obligat a contestar les preguntes que no vulguis.

Sobre la teva estada al centre residencial

1. Què va tenir de positiu el teu pas pel centre residencial abans dels 18 anys?
2. Què va tenir de negatiu el teu pas pel centre residencial abans dels 18 anys?

Quan vas marxar del centre

3. Vas poder influir en la decisió sobre quin moment marxar del centre i a on? Qui et va ajudar a prendre la decisió?
4. Mantens encara contacte amb alguna de les persones del centre on vas estar?

Sobre la família i els amics

5. Com és el contacte/la relació amb la teva família en aquests moments? És diferent de quan vivies al centre? En quines coses penses que t'ajuden? En què et perjudiquen?
6. Com és el contacte/la relació amb els teus amics? D'on són (de l'escola, del centre, de la feina, etc.)? En quines coses penses que t'ajuden? En què et perjudiquen?
7. Quines són les persones més importants per tu en aquests moments?

Sobre la formació i el treball

8. Estàs estudiant actualment? Ho veus útil o penses que és una pèrdua de temps? Com és ara la teva experiència com a estudiant comparada amb quan eres al centre?
9. Què t'ajuda a seguir estudiant i que t'ho dificulta?
10. Estàs treballant actualment? Com ho valores? Què t'ajuda a seguir treballant i que t'ho dificulta?

Sobre l'habitatge i els diners

11. On vius actualment? Quins aspectes positius hi trobes? Quins de negatius? T'ha costat adaptar-t'hi?
12. Quina és la teva situació econòmica actual? Com la valores? Et costa administrar-te els diners?

Sobre la teva vida actual

13. Quins són els principals problemes que tens ara?
14. Quines són les coses que et van bé?
15. Què penses que podria millorar? Què podria empitjorar?
16. Què destacaries de la teva salut? (En positiu o en negatiu)
17. Què destacaries del teu temps lliure? (En positiu o en negatiu)
18. Hi ha algun aspecte relacionat amb la justícia o de tipus legal que et preocupi?

15 En algun servei adreçat als joves extutelats (18-21 anys) que ofereixen entitats de FEPA.

Sobre els professionals i altres persones amb qui tens contacte

- 19. Com valores la feina que fan amb tu? Quines de les feines que fan trobes que et són més útils o necessàries? I quines menys?
- 20. Què necessaries que fessin? Què faries si fossis ells?
- 21. Quines és/són la/es persona/es més important en el moment actual? (no el nom, la funció)

Sobre la teva preparació per a la vida adulta

- 22. Com valores la teva preparació per a la vida autònoma/adulta? Sobre quines coses reps informació i ajuda? En què penses que no reps ajuda?
- 23. Quines són les persones que més t'ajuden a preparar-te?
- 24. Amb quines dificultats penses que et trobaràs?
- 25. Quines coses penses que t'aniran bé?
- 26. Com penses que t'hauria anat si no haguessis tingut el suport dels serveis per a majors de 18 anys (ASJTET)?
- 27. Quin consell donaries als nois i noies que són en centres i s'apropen a la majoria d'edat? I als professionals dels centres? I als professionals de l'ASJTET?

Vols afegir-hi algun comentari final?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Moltes gràcies per la teva col·laboració!

Guió entrevista adreçada a joves de més de 21 anys que han passat per l'ASJTET¹⁶

- L'organització de serveis dedicats als majors de 18 anys (FEPA), juntament amb la DGAIA (ASJTET) i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que heu estat atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys.
- L'objectiu de la recerca és saber a partir del suport que vau rebre, què us va ajudar a preparar-vos per a la vostra autonomia i què us va suposar una dificultat o un problema.
- Atès que vosaltres sou els principals protagonistes de la situació, els vostres punts de vista i les vostres opinions són fonamentals per entendre què funciona i que cal millorar.
- La vostra participació activa en l'estudi podrà ajudar a millorar la situació dels joves que surten del sistema de protecció.

Informació confidencial

- Tot el que responguis serà tractat de manera confidencial. Tant si remarques aspectes positius com negatius, totes les opinions són vàlides i respectables i res tindrà cap repercussió en la teva situació individual. Només els investigadors veurem i analitzarem el contingut de l'entrevista.
- El teu nom no serà utilitzat en cap publicació que se'n faci, però pots escollir un pseudònim.
- Pots parar o acabar l'entrevista quan ho desitgis i no necessites explicar el perquè ho fas, així com tampoc estàs obligat a contestar les preguntes que no vulguis.

Sobre la teva estada al centre residencial

1. Què va tenir de positiu el teu pas pel centre residencial abans dels 18 anys?
2. Què va tenir de negatiu el teu pas pel centre residencial abans dels 18 anys?

Quan vas marxar del centre

3. Vas poder influir en la decisió sobre quin moment marxar del centre i a on? Qui et va ajudar a prendre la decisió?
4. Mantens encara contacte amb alguna de les persones del centre on vas estar?

Sobre la família i els amics

5. Com és el contacte/la relació amb la teva família en aquests moments? És diferent de quan vivies al centre? En quines coses penses que t'ajuden? En quines coses et perjudiquen?
6. Com és el contacte/la relació amb els teus amics? D'on són els teus amics (escola, centre, treball, etc.)? En quines coses penses que t'ajuden? En quines coses et perjudiquen?
7. Quines són les persones més importants per tu en aquests moments?

Sobre la formació i el treball

8. Estàs estudiant actualment? Ho veus útil o penses que és una pèrdua de temps? Com és ara la teva experiència com a estudiant comparada amb quan eres al centre?
9. Què t'ajuda a seguir estudiant i que t'ho dificulta?
10. Estàs treballant actualment? Com ho valores? Què t'ajuda a seguir treballant i que t'ho dificulta?

Sobre l'habitatge i els diners

11. On vius actualment? Quins aspectes positius hi trobes? Quins de negatius? T'ha costat adaptar-t'hi?
12. Quina és la teva situació econòmica actual? Com la valores? Et costa administrar-te els diners?

Sobre la teva vida actual

13. Quins són els principals problemes que tens ara?
14. Quines són les coses que et van bé?
15. Què penses que podria millorar? Què podria empitjorar?
16. Què destacaries de la teva salut? (En positiu o en negatiu)
17. Què destacaries del teus temps lliure? (En positiu o en negatiu)
18. Hi ha algun aspecte relacionat amb la justícia o de tipus legal que et preocupi?

16 En algun servei adreçat als joves extutelats (18-21 anys) que ofereixen entitats de FEPA.

Guió grup de discussió adreçat a professionals que atenen joves extutelats¹⁷

- La FEPA juntament amb l'ASJTET i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que han estat en centres residencials o en acolliment familiar i que actualment estan atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys.
- L'objectiu de la recerca és saber a partir del suport que reben, què els ajuda i que els és un obstacle per a la seva vida adulta/autònoma.
- Atès que vosaltres esteu directament implicats en el procés, els vostres punts de vista i les vostres opinions són fonamentals per entendre què funciona i que cal millorar.
- La vostra participació activa en l'estudi podrà ajudar a millorar la situació dels joves que surten del sistema de protecció.

Informació confidencial

- Tot el que parreu en el grup de discussió serà tractat de manera confidencial. Tant si remarqueu aspectes positius com negatius, totes les opinions són vàlides i respectables i res tindrà cap repercussió en la vostra situació professional.
- Ens agradaria gravar la discussió del grup per tal de poder analitzar bé totes les vostres opinions.

Nota per als conductors del grup

No es tracta de preguntar totes les qüestions que es detallen a continuació. Es pretén que sigui una guia per anar seguint, no necessàriament en aquest ordre, ja que hi haurà temes que sortiran abans i altres després i, en cap cas, s'han de repetir qüestions que ja hagin sortit prèviament. És important parlar sobre les vuit grans àrees.

1. Sobre l'estada dels joves al centre residencial

- Què va tenir de positiu per als joves el pas pel centre residencial abans dels 18 anys?
- I què va tenir de negatiu?

2. Quan van marxar del centre

- Penseu que els joves van poder influir en la decisió sobre el moment de marxar del centre?
- Qui els va ajudar a prendre la decisió d'on anirien quan sortissin del centre? (ASJTET, família, amics, etc.)? Fins a quin punt van poder escollir?
- Mantenen contacte, en general, amb alguna de les persones del centre on van ser?

3. Sobre la seva família i els amics

- Penseu que les relacions amb les famílies canvien quan ja no s'està en un centre residencial?
- En termes generals, penseu que la família els ajuda o pot ser-los un obstacle quan ja són majors d'edat?
- Què destacaríeu com el més important dels seus amics?
- Per als joves que han estat tutelats, quines són les persones més importants a partir dels 18 anys?

4. Sobre la formació i el treball

- En general, els joves que ateneu, estan estudiant actualment? Ho veieu útil o penseu que és una pèrdua de temps?
- Què els ajuda a continuar estudiant i que els ho dificulta?
- Estan treballant actualment? Quina valoració en feu?
- Què els ajuda a continuar treballant i que els ho dificulta?

5. Sobre l'habitatge i els diners

- Trobeu que estans satisfets del seu habitatge actual? Quins aspectes positius hi trobeu? Quins de negatius?
- Els ha costat adaptar-s'hi?
- Com valoreu la seva situació econòmica actual?
- Penseu que els costa administrar-se els diners?

17 En algun servei adreçat als joves extutelats (18-21 anys) que ofereixen entitats de FEPA.

6. Sobre la seva vida actual

- Quins penseu que són els principals problemes que tenen en l'actualitat?
- Quines són les coses que els van bé?
- Què podria millorar?
- Què podria empitjorar?
- Hi ha algun aspecte relacionat amb la salut que destacaríeu?
- Hi ha algun aspecte relacionat amb el temps lliure que destacaríeu?
- Hi ha algun aspecte relacionat amb la justícia que destacaríeu?

7. Sobre la vostra feina amb els joves

- Com valoreu la feina que feu amb els joves?
- Quines de les tasques que feu trobeu que són les més útils? I quines menys?
- Què necessitaríeu fer que no feu?
- Què faríeu si fóssiu al lloc dels joves?
- Quines penseu que són les persones/a més important per ells en el moment actual? (No el nom, la funció.)

8. La preparació per a la vida adulta

- Penseu que, en general, se'ls està preparant bé per a la vida autònoma/adulta?
- Sobre quines coses reben més informació i/o ajuda/suport?
- En quines coses penseu que no se'ls ajuda gaire?
- Quines són les persones que més els ajuden a preparar-se?
- Amb quines dificultats penseu que es trobaran?
- Quines coses penseu que els aniran bé?
- Com penseu que els hauria anat si no haguessin tingut el suport de l'ASJTET?
- Quin consell donaríeu als nois i noies que estan en centres i s'apropen a la majoria d'edat?
- Quin consell donaríeu als professionals dels centres?
- Quin consell donaríeu als altres professionals de l'ASJTET?

Guió grup de discussió adreçat a joves que es troben actualment a l'ASJTET¹⁸

- L'organització de serveis dedicats als majors de 18 anys (FEPA), juntament amb la DGAIA (ASJTET) i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que heu estat en centres residencials o en acolliment familiar i que actualment esteu atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys.
- L'objectiu de la recerca és saber a partir del suport que rebeu, què us ajuda a preparar-vos per la vostra autonomia i què us suposa una dificultat o un problema.
- Atès que vosaltres sou els principals protagonistes de la situació, els vostres punts de vista i les vostres opinions són fonamentals per entendre què funciona i que cal millorar.
- La vostra participació activa en l'estudi podrà ajudar a millorar la situació dels joves que surten del sistema de protecció.

Informació confidencial

- Tot el que parreu en el grup de discussió serà tractat de manera confidencial. Tant si remarqueu aspectes positius com negatius, totes les opinions són vàlides i respectables i res tindrà cap repercussió en la vostra situació individual. Només els investigadors veurem i analitzarem el contingut de la discussió.
- Ens agradaria gravar la discussió del grup per tal de poder analitzar bé totes les vostres opinions.
- El vostre nom no serà utilitzat en cap publicació que se'n faci, però podeu escollir un pseudònim.

Nota per als conductors del grup

No es tracta de preguntar totes les qüestions que es detallen a continuació. Es pretén que sigui una guia per anar seguint, no necessàriament en aquest ordre, ja que hi haurà temes que sortiran abans i altres després i, en cap cas, s'han de repetir qüestions que ja hagin sortit prèviament. És important parlar sobre les 8 grans àrees.

1. Sobre la vostra estada al centre residencial

- Quins aspectes penseu que té de positiu haver estat en un centre residencial abans dels 18 anys?
- I quins de negatius?

2. Quan vau marxar del centre

- Penseu que, en general, podeu influir en la decisió sobre quin és el moment de marxar del centre?
- Quines persones són les que ajuden més a prendre la decisió d'on anar en sortir del centre? (educadors, família, amics,...)? Fins a quin punt podeu escollir?
- És important mantenir el contacte amb algú del centre residencial?

3. Sobre la família i els amics

- Penseu que les relacions amb les famílies canvien quan ja no s'està en un centre residencial?
- En termes generals, penseu que la família us ajuda o esdevé un obstacle quan ja sou majors d'edat?
- Què destacaríeu com el més important de tenir amics?
- Per als joves que heu estat tutelats, quines són les persones més importants a partir dels 18 anys?

4. Sobre la vostra formació i treball

- Com veieu el tema de continuar estudiant: ho veieu útil o penseu que és una pèrdua de temps?
- Quines coses penseu que ajuden a l'hora de continuar estudiant i quines ho dificulten?
- Com valoreu el fet de poder treballar?
- Què ajuda actualment a poder treballar i què ho dificulta?

5. Sobre l'habitatge i els diners

- Quins aspectes positius i quins de negatius trobeu que hi ha en els pisos assistits?
- Què és el que més costa de l'adaptació?
- En general, què penseu de la situació econòmica dels joves que ja teniu més de 18 anys i que heu estat tutelats?
- És fàcil administrar els diners?

18 En algun servei adreçat als joves extutelats (18-21 anys) que ofereixen entitats de FEPA.

6. Sobre la vostra vida actual

- Quins són els principals problemes que tenen els joves en la vostra situació?
- Quins són els principals avantatges?
- Què podria millorar?
- Què podria empitjorar?
- Destacaríeu especialment algun aspecte relacionat amb la vostra salut?
- I algun aspecte relacionat amb el vostre temps lliure?
- I algun aspecte relacionat amb la justícia o temes legals que us afecti?

7. Sobre els professionals i altres persones amb qui teniu contacte

- Com valoreu la feina que fan els professionals amb els joves en la vostra situació?
- Quines de les feines que fan els professionals trobeu que són més útils o necessàries? I quines menys?
- Què penseu que caldria que fessin?
- Què faríeu si fóssiu ells?
- Quines són les persones/a més importants per als joves en la vostra situació? (No el nom, la funció.)

8. La vostra preparació per a la vida adulta

- Penseu que us estan preparant bé per a la vida autònoma/adulta?
- Sobre quines coses rebeu informació i/o ajuda/suport?
- En quines coses penseu que no rebeu ajut?
- Quines són les persones que més ajuden a preparar els joves en la vostra situació?
- Amb quines dificultats penseu que us trobeu?
- Quines coses penseu que us aniran bé?
- Com penseu que us hauria anat si no haguéssiu tingut el suport dels serveis d'ajuda als majors de 18 anys (ASJTET)?
- Quin consell donaríeu als nois i noies que són en centres i s'apropen a la majoria d'edat?
- Quin consell donaríeu als professionals dels centres?
- Quin consell donaríeu als professionals de l'ASJTET?

Moltes gràcies per la teva col·laboració!

Guió grup de discussió adreçat a joves que han passat per l'ASJTET¹⁹

- L'organització de serveis dedicats als majors de 18 anys (FEPA), juntament amb la DGAIA (ASJTET) i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que heu estat en centres residencials o en acolliment familiar i que després van ser atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys.
- L'objectiu de la recerca és saber, a partir del suport que van rebre, què us va ajudar a preparar-vos per a la vostra autonomia i què us ho va dificultar.
- Atès que vosaltres sou els principals protagonistes de la situació, els vostres punts de vista i les vostres opinions són fonamentals per entendre el que funciona i el que cal millorar.
- La vostra participació activa en l'estudi podrà ajudar a millorar la situació dels joves que surten del sistema de protecció.

Informació confidencial

- Tot el que parreu en el grup de discussió serà tractat de manera confidencial. Tant si remarqueu aspectes positius com negatius, totes les opinions són vàlides i respectables i res tindrà cap repercussió en la vostra situació individual. Només els investigadors veurem i analitzarem el contingut de la discussió.
- Ens agradaria gravar la discussió del grup per tal de poder analitzar bé totes les vostres opinions.
- El vostre nom no serà utilitzat en cap publicació que se'n faci, però podeu escollir un pseudònim.

Nota per als conductors del grup

No es tracta de preguntar totes les qüestions que es detallen a continuació. Es pretén que sigui una guia per anar seguint, no necessàriament en aquest ordre, ja que hi haurà temes que sortiran abans i altres després i, en cap cas, s'han de repetir qüestions que ja hagin sortit prèviament. És important parlar sobre les 8 grans àrees.

1. Sobre la vostra estada al centre residencial

- Quins aspectes penseu que són positius d'haver estat en un centre residencial abans dels 18 anys?
- I quins són negatius?

2. Quan van marxar del centre

- Penseu que, en general, podeu influir en la decisió sobre quin moment heu de marxar del centre?
- Quines persones són les que més ajuden a prendre la decisió d'on anar en sortir del centre? (educadors, família, amics...)? Fins a quin punt es pot escollir?

3. Sobre la família i els amics

- Penseu que les relacions amb les famílies canvien quan ja no s'està en un centre residencial?
- En termes generals, penseu que la família us ajuda o és més aviat un obstacle quan ja sou majors d'edat? Vosaltres sou una font d'ajuda?
- Quin valor destacaríeu com el més important dels amics?
- Quina és la persona més important per a vosaltres en aquests moments?

4. Sobre la vostra formació i feina

- Esteu estudiant?
- Com veieu el tema de continuar estudiant: ho considereu útil o penseu que és més aviat una pèrdua de temps?
- Quines coses us ajuden a continuar estudiant? Quines coses us dificulten l'estudi?
- Com valoreu el fet de poder treballar?
- Què ajuda actualment a l'hora de poder treballar i què ho dificulta?

5. Sobre l'habitatge i els diners

- És fàcil administrar els diners?
- Quin seria el problema més gran amb què us podríeu trobar?
- De quines coses esteu més orgullosos a la vostra vida?

19 En algun servei adreçat als joves extutelats (18-21 anys) que ofereixen entitats de FEPA.

6. Sobre la vostra vida actual

- Destacaríeu especialment algun aspecte relacionat amb la vostra salut?
- I algun aspecte relacionat amb el vostre temps lliure?
- I algun aspecte relacionat amb la justícia o temes legals?

7. Sobre els professionals i altres persones amb qui teniu contacte

- Com valoreu la feina que fan amb els joves en la vostra situació?
- Quines de les feines que fan trobeu que són més útils o necessàries? I quines menys?
- Què penseu que es necessitaria que fessin?

8. La vostra preparació per a la vida adulta

- Penseu que us han preparat bé per a la vida adulta?
- Com penseu que us hagués anat si no haguéssiu tingut el suport dels serveis d'ajuda als majors de 18 anys (ASJTET)?
- Quin consell donaríeu als nois i noies que estan en centres i s'apropen a la majoria d'edat?
- Quin consell donaríeu als professionals dels centres?
- Quin consell donaríeu als professionals de l'ASJTET?

Moltes gràcies per la teva col·laboració!

Questionari adreçat a professionals que treballen amb joves de 16 a 18 anys²⁰

La Federació d'Entitats de Projectes i Pisos Assistits (FEPA), juntament amb la DGAIA (ASJTET) i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que han estat en centres residencials o en acolliment familiar i que actualment són atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys.

Les vostres opinions són fonamentals per entendre quines coses funcionen i quines cal millorar i us agrairíem que responguéssiu aquest qüestionari atès que els centres que teniu població d'entre 16 i 18 anys sou part implicada en aquest procés.

Les preguntes que hi ha a continuació han estat elaborades a partir de la informació extreta dels grups de discussió i d'entrevistes amb joves i educadors.

Totes les preguntes són tancades i a la part final podeu afegir les consideracions que cregueu oportunes.

NOM DEL CRAE:

ANY DE NAIXEMENT:

SEXE:

TITULACIÓ:

ANYS D'EXPERIÈNCIA AMB EL TREBALL AMB ADOLESCENTS:

a) Valoració sobre aspectes de l'estada al CRAE o centre d'acolliment dels joves

Responen, si us plau, pensant en la majoria dels joves de la franja d'edat de 16 a 18 anys que esteu atenent.

L'estada al centre els serveix per:		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a1	Assolir autonomia.										
a2	Aprendre a conviure amb altres persones.										
a3	Viure d'acord amb unes normes.										
a4	Evitar situacions de major risc.										
a5	Tenir accés a serveis o tractaments als quals no accedirien d'altra manera.										
a6	Tenir més oportunitats per estudiar.										
a7	Trobar feina.										
a8	Clarificar la relació amb la família biològica.										
a9	Saber administrar els diners.										
a10	Mantenir el contacte amb algun educador del centre un cop hagin marxat.										

b) Sobre la família i els amics

Valoreu les afirmacions següents respecte als joves que esteu atenent de la franja de 16 a 18 anys:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b1	La majoria dels joves decideix el tipus de relació que vol tenir amb la família biològica.										
b2	La majoria dels joves té una xarxa d'amics que els proporciona suport.										

b3 Quins creieu que són els seus principals referents mentre són al centre:

- Amics
- Família d'origen
- Família acollidora o col·laboradora
- Educadors
- Professors
- Psicòlegs
- En general, no en tenen

20 El qüestionari es va passar en línia.

c) Formació i treball

Valoreu les afirmacions següents respecte als joves que ateneu de la franja de 16 a 18 anys:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c1	Tinc la sensació que fer-los fer un PQPI actualment és perdre el temps.										
c2	És possible realment incrementar la inclusió d'aquests joves en cicles formatius.										
c3	És possible realment incrementar la inclusió d'aquests joves a batxillerat i estudis superiors.										
c4	És fonamental que tinguin prestació econòmica perquè segueixin estudiant.										
c5	Per a la inserció laboral, és fonamental actualment tenir com a mínim l'ESO.										
c6	L'actual situació de crisi econòmica està afectant enormement la inserció laboral d'aquests joves.										

c7 Per als que no tenen l'ESO, la principal dificultat es deu a:

- Manca de capacitats per estudiar del jove
- Manca de recurs adequat on fer-la
- Manca de reforç escolar
- Inestabilitat emocional del jove
- Manca de motivació pels estudis
- Manca d'una xarxa de suport apropiada
- Manca d'estabilitat en el recurs residencial

d) Aspectes de la sortida del centre dels joves

- d1 Quin percentatge aproximat acostumeu a derivar al servei d'habitatge de l'ASJTET?
- d2 Quin percentatge aproximat torna amb la família biològica?
- d3 Quin percentatge aproximat se'n va amb la família extensa?
- d4 En cas de ser derivat a l'ASJTET, a quin programa els acostumeu a derivar?
 - Servei habitatge
 - Servei d'acompanyament jurídic
 - Servei d'inserció laboral
 - Serveis de prestacions econòmiques

Motius pels quals deriven els joves a un pis assistit

Indica el grau d'acord o desacord amb les següents afirmacions:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d5	La majoria dels joves participa activament en la decisió d'anar a un pis assistit.										
d6	Per part dels joves el motiu principal de voler anar a un pis és la manca de suport familiar.										
d7	Per part dels joves el motiu principal de voler anar a un pis és tenir un projecte de vida força definit.										
d8	La majoria dels joves que va a un pis assistit ho fan gràcies a l'orientació i proposta de l'educador.										
d9	Els joves coneixen força bé els serveis i les prestacions a les quals poden accedir a partir dels 18 anys.										

Motius pels quals no deriveu els joves als pisos assistits

Indica el grau d'acord o desacord amb les següents afirmacions:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d10	Hi ha al darrere suficient suport familiar.										
d11	Problemes de conducta dels joves.										
d12	Manca d'estudis reglats dels joves.										
d13	Manca d'un projecte de vida definit.										
d14	Manca de motivació dels joves per anar-hi.										
d15	Els joves opten per independitzar-se pel seu compte.										
d16	Manca de coneixement per part del CRAE de l'accés als pisos assistits i altres serveis de l'ASJTET.										
d17	Característiques dels joves incompatibles amb el perfil que es demana per anar a un pis assistit.										

e) Altres aspectes de la vida dels joves

Pensant en la majoria dels joves d'entre 16 i 18 anys que ateneu, indiqueu el grau d'acord o desacord amb les afirmacions següents:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e1	La majoria dels joves fa un ús del temps lliure similar al de la resta de joves de la població.										
e2	Tenen més problemes de salut que la resta de joves.										
e3	Tenen més problemes amb la justícia que la resta de joves.										
e4	La població que ateneu cada vegada pensa més en la possibilitat d'abandonar el país.										

f) Valoració de la feina dels professionals

El que feu principalment a la feina és:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f1	Ajudar en la inserció laboral dels joves.										
f2	Ajudar-los perquè continuïn els estudis.										
f3	Ajudar en l'organització i assumpció de responsabilitats.										
f4	Ajudar-los en la gestió de les emocions.										
f5	Esdevenir un referent clau per al jove.										
f6	Ajudar-los a assolir un grau d'autonomia suficient per poder viure pel seu compte.										

Caldria poder millorar els aspectes següents:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f7	Augmentar-ne els nivells d'autonomia.										
f8	Augmentar-ne la formació reglada (ESO, cicles formatius, batxillerat o estudis superiors).										
f9	Augmentar l'oferta de pisos assistits.										
f10	Dissenyar un suport per als majors de 18 anys que no accedeixen actualment a l'ASJTET.										

g) Satisfacció amb la feina

		Molt en desacord					Molt d'acord				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g1	Fins a quin punt et trobes satisfet/a amb la feina que fas al centre?										
g2	Fins a quin punt et trobes satisfet/a amb el tipus de sortida que fa la majoria dels joves del centre?										
g3	Quins recursos penses que hauria d'oferir l'ASJTET que ara no ofereix?										

Observacions generals:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Moltes gràcies per la teva col·laboració!

Questionari adreçat a professionals que treballen amb joves de 18 a 21 anys²¹

La Federació d'Entitats de Projectes i Pisos Assistits (FEPA), juntament amb la DGAIA (ASJTET) i la Universitat de Girona estem realitzant un estudi sobre els joves que han estat en centres residencials o en acolliment familiar i que actualment estan atesos per algun servei de suport als majors de 18 anys. Les vostres opinions són fonamentals per entendre quines coses funcionen i quines cal millorar.

Atès que la majoria dels joves que ateneu procedeixen d'un centre, veureu que les preguntes en fan referència.

Les preguntes que hi ha a continuació han estat elaborades a partir de la informació extreta dels grups de discussió i d'entrevistes amb joves i educadors.

Totes les preguntes són tancades i a la part final podeu afegir les consideracions que cregueu oportunes.

ENTITAT ON TREBALLEU:
 ANY DE NAIXEMENT:
 SEXE:
 TITULACIÓ:
 ANYS D'EXPERIÈNCIA AMB EL TREBALL AMB ADOLESCENTS:

a) Valoració sobre aspectes de l'estada que els joves han fet, amb anterioritat, als crae o centres d'acolliment

Responen, si us plau, pensant en la majoria dels joves que ateneu.

La seva estada al centre els ha servit per:		Molt en desacord					Molt d'acord				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a1	Assolir autonomia.										
a2	Aprendre a conviure amb altres persones.										
a3	Viure d'acord amb unes normes.										
a4	Evitar situacions de major risc.										
a5	Tenir accés a serveis o tractaments als quals d'altra manera no hi accedirien.										
a6	Tenir més oportunitats per estudiar.										
a7	Trobar feina.										
a8	Clarificar la relació amb la família biològica.										
a9	Saber administrar els diners.										
a10	Mantenir el contacte amb algun educador del centre un cop han marxat.										

b) Sobre la sortida dels joves del centre

Valoreu les afirmacions següents respecte als joves que esteu atenent especialment en la franja d'edat de 18 a 21 anys:

		Molt en desacord					Molt d'acord				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b1	Els joves participen activament en la decisió d'anar a un pis assistit.										
b2	Els joves participen activament en la decisió de ser atesos pel servei jurídic.										
b3	Els joves participen activament en la decisió de ser atesos pel servei sociolaboral.										
b4	Els joves participen activament en la decisió de ser atesos pel servei de prestacions econòmiques.										
b5	Per part dels joves, el motiu principal de voler anar a un pis és la manca de suport familiar.										
b6	Per part dels joves, el motiu principal de voler anar a un pis és tenir un projecte de vida força definit.										
b7	La majoria dels joves que va a un pis assistit ho fa gràcies a l'orientació i proposta de l'educador.										
b8	Els joves coneixen força bé els serveis i les prestacions a les quals poden accedir a partir dels 18 anys.										

21 El qüestionari es va passar en línia.

c) Sobre la família i els amics

Valoreu les afirmacions següents respecte als joves que ateneu especialment en la franja d'edat de 18 a 21 anys:

		Molt en desacord					Molt d'acord				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c1	La majoria dels joves que ateneu augmenten la relació amb la seva família d'origen comparat amb la relació que tenien quan eren menors d'edat i eren al centre.										
c2	La majoria dels joves que ateneu tenen una xarxa d'amics que els proporciona suport.										

c3 En cas de ser derivat a l'ASJTET, a quin programa els acostumeu a derivar?

- Amics
- Família d'origen
- Família acollidora o col·laboradora
- Educadors
- Professors
- Psicòlegs
- En general, no en tenen

d) Formació i treball

Indiqueu el grau d'acord o desacord amb les afirmacions següents:

Valoreu les afirmacions següents respecte als joves que ateneu de la franja de 16 a 18 anys:

		Molt en desacord					Molt d'acord				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d1	Tinc la sensació que fer-los fer un PQPI actualment és perdre el temps.										
d2	És possible realment incrementar la inclusió d'aquests joves en cicles formatius.										
d3	És possible realment incrementar la inclusió d'aquests joves a batxillerat i estudis superiors.										
d4	És fonamental que tinguin prestació econòmica perquè continuïn estudiant.										
d5	Per a la inserció laboral, és fonamental actualment tenir com a mínim l'ESO.										
d6	L'actual situació de crisi econòmica està afectant enormement la inserció laboral d'aquests joves.										
d7	L'actual situació de crisi econòmica i la dificultat per trobar feina fan que la majoria dels joves que ateneu torni a estudiar.										

d8 Quant als joves que no tenen l'ESO, la principal dificultat per obtenir-la a partir dels 18 anys es deu a:

- Manca de capacitats per estudiar del/la jove
- Manca del recurs adequat on fer-la
- Manca de reforç escolar
- Inestabilitat emocional del/la jove
- Manca d'una xarxa de suport apropiada
- Altres:

e) Sobre els pisos assistits i d'autonomia

Valoreu les afirmacions següents respecte a la majoria dels joves que ateneu:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e1	Assolir autonomia.										
e2	Assolir responsabilitat i maduresa.										
e3	Aprendre a conviure amb altres persones.										
e4	Viure d'acord amb unes normes.										
e5	Evitar situacions de major risc.										
e6	Evitar entrar en l'exclusió social.										
e7	Tenir accés a serveis o tractaments als quals no accedirien d'altra manera.										
e8	Tenir més oportunitats formatives.										
e9	Clarificar la relació amb la família.										
e10	Saber administrar millor els diners.										

Principals dificultats dels pisos assistits o d'autonomia

Indiqueu el grau d'acord o desacord amb les afirmacions següents:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e11	Problemes de convivència.										
e12	Problemes d'adaptació.										
e13	Problemes amb les normes.										
e14	Problemes a l'hora de desenvolupar les tasques domèstiques.										
e15	Problemes amb l'administració dels diners.										

f) Altres aspectes de la vida dels joves

Valoreu les afirmacions següents respecte a la majoria dels joves que ateneu:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f1	Els joves que ateneu fan un ús del temps lliure similar al que en fa la resta de joves de població.										
f2	Tenen més problemes de salut que la resta de joves.										
f3	Tenen més problemes amb la justícia que la resta de joves.										
f4	La població que ateneu cada vegada pensa més en la possibilitat d'abandonar el país.										

g) Valoració de la feina dels professionals

En la vostra feina, el que feu principalment és:

		Molt en desacord						Molt d'acord			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g1	Ajudar en la inserció laboral dels joves.										
g2	Ajudar-los perquè continuïn els estudis.										
g3	Ajudar-los en l'organització i assumpció de responsabilitats.										
g4	Ajudar-los en la gestió de les emocions.										
g5	Esdevenir un referent clau per als joves.										
g6	Ajudar-los a assolir un grau d'autonomia suficient per viure pel seu compte.										

Taules explicatives dels gràfics del 4 al 12 i del 14 al 19

Taula a. **Motius de baixa segons el tipus de sortida que fan els joves atesos a l'ASJTET**

Tipus de sortida:	Motius de baixa						Total	
	Finalització del procés		Baixa voluntària		Trencament procés			
	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%
Autonomia	1.426	67,4	467	22,1	223	10,5	2.116	47,1
Família	232	28,1	430	52,1	163	19,8	825	18,4
Serveis Socials	312	46,2	73	10,8	290	43,0	675	15,0
Altres	162	18,5	307	35,0	408	46,5	877	19,5
Total	2.132	47,5	1.277	28,4	1.084	24,1	4.493	100

Significació estadística $\chi^2(6) = 1127,805$, $p > 0,000$

Taula b. **Valoració final segons motius de la baixa**

Valoració final:	Motius de baixa						Total	
	Finalització del procés		Baixa voluntària		Altres motius			
	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	100.	%
Positiva	1.917	89,9	554	43,4	83	7,7	2.554	56,8
Neutra	184	8,6	466	36,5	550	50,7	1.200	26,7
Negativa	31	1,5	257	20,1	451	41,6	738	16,4
Total	2.132	100	1.277	100	1084	100	4.493	100

Significació estadística $\chi^2(4) = 2172,312$, $p > 0,000$

Taula c. **Valoració final segons anys d'estada a l'ASJTET**

Anys a l'ASJTET	Valoració final						Total
	Positiva		Neutra		Negativa		
	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.
0 < 1 anys	405	38,8	473	45,3	166	15,9	1.044
1 < 2	926	52,9	464	26,5	361	20,6	1.751
2 < 3	648	67,6	161	16,8	149	15,6	958
3 < 4	349	77,0	63	13,9	41	9,1	453
4 < 5	156	77,2	27	13,4	19	9,4	202
5 o més anys	70	82,4	12	14,1	3	3,5	85
Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4	4.493

Significació estadística $\chi^2(10) = 406,979$, $p > 0,000$

Taula d. **Valoració final segons períodes temporals**

	Valoració final						Total Nre.
	Positiva		Neutra		Negativa		
	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	
1994 - 2000	621	64,8	160	16,7	177	18,5 %	958
2001 - 2006	949	54,8	505	29,1	279	16,1 %	1.733
2007 - 2012	984	54,6	535	29,7	283	15,7 %	1.802
Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4 %	4.493

Significació estadística $\chi^2(4) = 62,52$, $p > 0,000$

Taula e. **Participació en els diferents programes segons l'any d'ingrés a l'ASJTET**

Programes:	1994-2000		2001-2006		2007 - 2012		Total
Habitatge	407	17,2	851	35,9	1.114	47,0	2.372
Sociolaboral	13	1,2	523	47,0	577	51,8	1.113
Jurídic	2	0,2	157	18,3	700	81,5	859
Econòmic	71	3,6	532	26,9	1.375	69,5	1.978

Taula f. **Participació en els diferents programes de l'ASJTET**

Programes:	Valoració			Total
	Negativa	Neutra	Positiva	
Només habitatge	24,7%	12,9 %	62,3 %	881
Només econòmic	8,9 %	31,0 %	60,0 %	503
Només sociolaboral	15,9 %	34,9 %	49,2 %	427
Habitatge + econòmic	19,3 %	12,5 %	68,2 %	311
Només suport jurídic	4,8 %	14,8 %	80,4 %	271
Habitatge + sociolaboral + econòmic	25,5 %	12,5 %	62,0 %	216
Habitatge + jurídic + econòmic	17,5 %	13,6 %	68,9 %	206
Habitatge + sociolaboral	29,7 %	24,3 %	45,9 %	185
Habitatge + suport jurídic	28,2 %	11,4 %	60,4 %	149
Sociolaboral + econòmic	9,4 %	20,8 %	69,8 %	96
Econòmic + suport jurídic	13,3 %	18,3 %	68,3 %	60

Taula g. **Motius de baixa i tipus de sortida segons lloc de naixement**

N=4493	Tipus de sortida ¹				Motiu de baixa ²		
	Autonomia	Família	Serveis socials	Altres	Finalitza el procés	Baixa voluntària	Altres
Espanya	1.162	654	350	447	1108	892	613
Resta Europa	43	10	5	20	37	19	22
Àsia	20	5	5	3	21	7	5
Àfrica subsahariana	115	7	149	28	223	41	35
Resta Àfrica	729	120	154	343	693	284	369
Amèrica Llatina	42	26	12	28	47	30	31
Altres	5	3	0	8	3	4	9
Total	2.116	825	675	877	2.132	1.277	1.084

1 Significació estadística $\chi^2(18) = 527,394$, $p > 0,000$

2 Significació estadística $\chi^2(12) = 184,356$, $p > 0,000$

Taula h. **Valoració final segons el nivell d'estudis en el moment d'ingressar a l'ASJTET**

En ingressar a l'ASJTET estava estudiant o tenia algun curs de:	Valoració final			
	Positiva	Neutra	Negativa	Total
Universitat	2	0	0	2
Batxillerat/COU	67	15	7	89
ESO (1r) ¹	131	182	271	584
ESO (4t) (finalitzat)	138	224	487	849
Cicles Formatius ²	106	43	9	158
Formació ocupacional	394	194	121	709
PQPI/PGS/PTT	72	43	26	141
Estudis primaris	329	163	107	599
Educació especial	18	6	4	28
Escola d'adults	68	15	19	102
Sense escolaritzar	29	17	19	65
Sense dades	711	298	158	1.167

Significació estadística $\chi^2(30) = 98,38$, $p > 0,000$

1 N'hi ha 5 que tenen 2n o 3r d'ESO.

2 Majoritàriament CFGM.

Taula i. **Aspectes valorats pels professionals de l'estada als centres abans dels 18 anys**

L'estada al centre els ha servit per:	Professionals centres <18		Professionals serveis 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Tenir accés a serveis i tractaments*	8,15	1,447	8,07	1,528	8,13	1,464
Viure d'acord amb normes*	7,79	1,549	7,57	1,248	7,74	1,481
Tenir més oportunitats per estudiar	7,65	1,767	7,78	1,858	7,68	1,786
Aprendre a conviure amb altres	7,73	1,499	7,33	1,542	7,63	1,516
Evitar situacions de massa risc	7,30	1,667	6,85	1,742	7,19	1,693
Clarificar relació amb família biològica*	6,96	1,779	6,11	1,734	6,75	1,802
Assolir autonomia*	6,96	1,744	6,07	2,045	6,74	1,859
Saber administrar els diners*	6,54	1,711	5,91	2,142	6,38	1,842
Tenir més oportunitats per trobar feina*	5,53	1,786	6,15	1,903	5,68	1,830

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals dels dos col·lectius.

Taula j. **Motius pels quals es deriven els joves als pisos assistits**

El motiu principal pel qual els joves van a un pis és:	Professionals centres < 18		Professionals serveis 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
La manca de suport familiar	7,64	2,249	7,45	1,976	7,59	2,181
Per l'orientació de l'educador	7,24	2,068	6,87	1,415	7,15	1,927
Tenir projecte de vida definit	6,54	2,117	6,24	1,932	6,46	2,071

Taula k. **Principals referents dels joves**

	Professionals centres < 18	Professionals serveis 18-21	Total
Educadors	90,1 %	81,5 %	88,0 %
Amics	63,6 %	77,8 %	67,1 %
Família origen	54,3 %	40,7 %	50,9 %
Família acollidora	16,7 %	11,1 %	15,3 %
Professors	10,5 %	9,3 %	10,2 %
En general, no en tenen	8,0 %	11,1 %	8,8 %
Psicòlegs	6,2 %	7,4 %	6,5 %

Podien triar més d'una resposta per la qual cosa el total no suma 100.

Taula l. **Sobre la formació dels joves**

	Professionals centres <18		Professionals serveis 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
És fonamental el suport econòmic per estudiar*	8,11	2,003	9,02	2,034	8,75	2,329
La situació de crisi fa que els joves tornin a estudiar*	9,00	1,765	7,57	1,876	8,65	1,892
Per a la inserció laboral és fonamental tenir l'ESO*	8,34	1,877	8,32	1,889	8,33	1,876
És possible incrementar la inclusió en cicles formatius*	6,36	2,018	7,19	1,781	6,56	1,990
És possible incrementar la inclusió en el batxillerat*	4,48	2,361	5,57	2,034	4,75	2,329
Que facin un PQPI és perdre el temps*	3,90	2,292	3,91	2,087	3,90	2,239

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals dels dos col·lectius.

Taula m. **Valoració de la feina dels professionals**

La seva feina consisteix principalment en:	Professionals centres <18		Professionals serveis 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Ajudar-los en l'organització i assumpció de responsabilitats	8,85	1,074	8,96	0,823	8,88	1,016
Ajudar-los a gestionar les emocions	8,66	1,517	8,47	1,280	8,61	1,461
Ajudar-los a assolir autonomia per viure pel seu compte*	8,30	1,541	8,76	1,132	8,41	1,460
Ajudar-los a continuar amb els estudis	7,87	1,696	8,28	1,262	7,97	1,605
Esdevenir un referent clau	7,99	1,573	7,62	1,572	7,90	1,577
Ajudar-los en la inserció laboral	6,56	1,960	6,87	2,065	6,64	1,987

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals dels dos col·lectius.

Taula n. **Satisfacció amb la feina**

	Professionals centres <18		Professionals serveis 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Satisfacció amb la feina que fan*	7,60	1,980	8,26	1,067	7,76	1,817
Satisfacció amb el tipus de sortida que fan els joves	6,07	1,884	-	-	-	-

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals dels dos col·lectius.

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**

col·lecció eines 21

Estudio sobre la atención a los jóvenes
extutelados:
Evolución, valoración y retos de futuro

21

Carme Montserrat
Ferran Casas
Clara Sisteró

Versions:

- Català
- English

Agradecimientos

A los profesionales de las entidades que han participado en las entrevistas y los grupos de discusión:

Via Laboral (ASJTET), Actua SCCL, Aldees Infantils SOS Catalunya, Associació AMICS, Associació PROBENS, Associació Assistencial Llar Trobada, Associació Aula Natura Cortatiu CADÍ, Associació Casa Don Bosco, Associació Recerca Cultural ARCS, Associació Educativa ESPAVILAT, Associació Punt de Referència, Compañía Hijas de la Caridad: Piso Güell, Comunitat Servents Sant Josep Llar Butinyà, Escola Pia Catalunya, Fundació Ciutat i Valors, Fundació Privada Eveho, Fundació Maria Raventós, Fundació Mercè Fontanilles, Fundació Obra Social Comunitària OSCOBE, Fundació Privada Servei Solidari, Fundació Projecte i Vida, Fundació Privada Resilis, Fundació Institut de Reinserció Social - IReS, Fundación Nazareth, Fundació Persona i Valors, GEDI, Gestió i Disseny, SCCL, Germans Maristes Llar Champagnat, Grup d'Esplai Blanquerna, Associació IN VIA, Iniciatives i Projectes Sociolaborals, Iniciatives Solidàries, Llar Enric d'Ossó, SUARA cooperativa.

A los jóvenes que han participado en las entrevistas y los grupos de discusión (seudónimos):

Ofir, Bilal, Nadi, Omar, Dimitri, Agbal, Mohamed, Gema, Stela, Boyne, Yasmin, Ryan, Kelen, Anuar Tetuani, Rebut, Rosa, Svart, Laura, Awura Abena, Maria, Eder, Bagheera, Floripondia, Cristal, Adela, Neva, Vira, Des, Veilyn.

A los profesionales de las entidades que trabajan con jóvenes de 16 a 18 años y que han respondido a los cuestionarios online:

Mercè, CA Talaia, CA Gaudí, CA Mas Garriga/UFA Sant Daniel, Casa d'Infants de Blanes, Casa de Joves de Vila-seca, Casa Família Trafalgar, CA Llar Garbí, CA Estrep, Fundació Ciutat i Valors, Codina, CRAE Alt Penedès, CRAE Baix Empordà, CRAE Ball de Cavallets, CRAE Can Tai, CRAE Casa de Família Natzalet, CRAE Casa Sant Josep, CRAE Dolors Aleu, CRAE Enric Llabèria, CRAE Fluvià, CRAE Garrigues, CRAE Joan Torras, CRAE Kairos, CRAE La Llar, CRAE La Pastoreta, CRAE La Vinya, CRAE l'Albera, CRAE Les Garrigues, CRAE Les Palmeres, CRAE Minerva, CRAE Pla la Selva, CRAE Sant Andreu, CRAE Sobrequès, CRAE Ter, CRAE Urrutia, CRAE Vilanova de Bellpuig, CRAE Voramar, CRAE Seonee, CREI El Guaret, Folch y Camarasa, Llar Betània, Llar Claudina, Llar Vilanova, Llars de Campsentelles, Llars Torre Vicenç – ACTUA, Pis assistit Noguerola, Pis Autonomia per a Joves de l'Hospitalet, Pisos de inclusió Maragall, Pisos para mayores 18 años Hàbitat4 y Hàbitat5, Piso Portal de l'Àngel, Residencia Maternal Antaviana.

A los profesionales de las entidades que trabajan con jóvenes de 18 a 21 años y que han completado los cuestionarios online:

ARCS, Associació Assistencial Llar Trobada, Associació Casa Don Bosco, Associació Cedre, Associació In Via, Escola Pia, Fundació Eveho, Fundació Filles de la Caritat, Fundació IRES, Fundació Maria Raventós, Fundació Privada Resilis, Fundació Projecte i Vida, Fundació Servei Solidari, Fundació Nazareth, Germans Maristes-Llar Champagnat, Grup Esplai Blanquerna, Iniciatives i Projectes Sòcio-Laborals, Iniciatives Solidàries, Llar Butinyà, PROBENS, Punt de Referència, Suara Cooperativa.

A Anna Solà y Cristina Viegas por la traducción al castellano.

A Jordi Bach, Eduard Hernández, Antonio Ponce y Pedro Arive del ASJTET.

A Pepa Arqué, Maria Iglesias, Ana Villa y Miquel Badia de FEPA.

ÍNDICE

1	Presentación del estudio	4
1.1.	El encargo	4
1.2.	Los objetivos.....	4
1.3.	El contexto	4
1.4.	Los programas y las entidades.....	6
2	Metodología	9
2.1.	Análisis secundario.....	9
2.2.	Estudio cualitativo.....	10
2.3.	Estudio cuantitativo	12
3	Análisis secundario de la base de datos del l'ASJTET	13
3.1.	Resultados descriptivos.....	13
3.2.	Resultados valorativos en función de cuándo y cómo salen los jóvenes del ASJTET.....	16
3.3.	Resultados valorativos en función de las características de la población atendida.....	21
4	Resultados a partir de las entrevistas y los grupos de discusión	26
4.1.	Sobre la estancia de los jóvenes en el centro residencial.....	26
4.2.	Cuando los jóvenes dejan el centro	27
4.3.	Sobre la red de apoyo familiar y social	29
4.4.	Sobre la formación de los jóvenes	30
4.5.	Situación laboral de los jóvenes	32
4.6.	Situación económica de los jóvenes.....	32
4.7.	Sobre la vivienda	33
4.8.	Sobre la vida actual de los jóvenes	34
4.9.	Sobre el trabajo de los y las profesionales	35
4.10.	Consejos que dan los jóvenes	36
5	Resultados a partir de los cuestionarios	39
5.1.	Características de los profesionales de la muestra	39
5.2.	Valoraciones sobre la estancia en el centro residencial.....	40
5.3.	Cuando los jóvenes abandonan el centro	41
5.4.	Sobre la red de apoyo familiar y social	42
5.5.	Sobre la formación de los jóvenes	43
5.6.	Sobre el Programa de vivienda.....	44
5.7.	Otros aspectos de la vida de los jóvenes	45
5.8.	Valoración del trabajo de los profesionales, satisfacción y propuestas de mejora.....	45
6	Contraste de puntos de vista entre los jóvenes y los profesionales	48
7	Conclusiones y retos de futuro	51
	Referencias	53
	Anexo	54
	Guión entrevista dirigida a jóvenes de 18 a 21 años que están actualmente en el ASJTET	55
	Guión entrevista dirigida a jóvenes de más de 21 años que han pasado por el ASJTET	57
	Guión grupo de discusión dirigido a profesionales que atienden a jóvenes extutelados	59
	Guión grupo de discusión dirigido a jóvenes que se encuentran actualmente en el ASJTET	61
	Guión grupo de discusión dirigido a jóvenes que han pasado por el ASJTET.....	63
	Cuestionario dirigido a profesionales que trabajan con jóvenes de 16 a 18 años.....	65
	Cuestionario dirigido a profesionales que trabajan con jóvenes de 18 a 21 años.....	69
	Tablas explicativas de los gráficos del 3 al 8 y del 10 al 13	73

Estudi sobre l'atenció als joves extutelats: evolució, valoració i reptes de futur

Study of services for young people formerly in care: Development, valuation and challenges for the future

Presentación del estudio

1.1. El encargo

En el marco de la celebración de los 18 años de vida del Área de Apoyo a los Jóvenes Tutelados y Extutelados de la DGAIA (ASJTET), la Federación de Entidades con Proyectos y Pisos Asistidos (FEPA) y el ASJTET encargaron en 2013 al Instituto de Investigación sobre Calidad de Vida de la Universitat de Girona un estudio sobre la atención que reciben los jóvenes extutelados en cuanto a la evolución de las prestaciones y los servicios a lo largo de los años, la valoración del impacto de los mismos en los jóvenes y los retos de futuro.

Se contó con la participación activa de miembros de la Administración y FEPA, que se implicaron y lideraron distintas partes del proceso. Así, el Área tuvo un papel fundamental en la recopilación de los datos cuantitativos y la gestión de la base de datos del ASJTET, mientras que FEPA tuvo una especial dedicación en la fase de recopilación de información cualitativa, animando a jóvenes y profesionales a participar en las entrevistas y los grupos de discusión.

El proyecto se desarrolló entre los meses de octubre de 2012 y junio de 2013.

1.2. Los objetivos

Los objetivos del estudio fueron los siguientes:

- Conocer con mayor profundidad la evolución y la situación actual de la población atendida: tendencias y puntos de inflexión a partir de un nuevo tratamiento de los datos disponibles.
- Comprender la situación de los jóvenes atendidos, incluyendo la identificación de los factores facilitadores de procesos de emancipación y los factores obstaculizadores.
- Valorar el paso de los jóvenes por los recursos y servicios de apoyo desde la perspectiva de los propios implicados.
- Realizar propuestas de mejora y considerar los retos de futuro.
- Realizar el estudio centrado inicialmente en Catalunya, pero de forma que pudiera ser replicado en un futuro en otros territorios españoles.

1.3. El contexto

Área de Apoyo a los Jóvenes Tutelados y Extutelados (ASJTET)

En 1994 se inició la actividad de la actual Área), bajo el nombre de Plan interdepartamental de mayores de 18 años. El acuerdo de Gobierno de la Generalitat de 28/9/1994 dio lugar al Primer Plan y el Decreto 185/2003, al Segundo Plan, motivados ambos por la necesidad de apoyar a los jóvenes tutelados ingresados en centros residenciales de Acción Educativa y próximos a cumplir la mayoría de edad (a partir de los 16 años), en lo referente a vivienda e inserción laboral. El objetivo era favorecer el proceso de transición a la vida adulta reduciendo las posibles situaciones de riesgo y exclusión social a las que podían verse abocados.

Más adelante, el Decreto 243/2005 ya apuntaba hacia la promoción de programas de orientación e integración social de los jóvenes tutelados y extutelados a partir de los 16 años, así como de actuaciones encaminadas a mejorar la capacitación del/de la joven en relación a la adquisición y el desarrollo de competencias sociales y laborales. Este propósito requería ampliar el apoyo a los jóvenes extutelados mayores de 18 años y en 2005 se creó el ASJTET. Además, la Ley 13/2006 de prestaciones sociales de carácter económico mejoró ostensiblemente el apoyo económico hacia este colectivo. El ASJTET ofrece actualmente a los jóvenes de 16 a 21 años sin recursos propios ni familiares apoyo técnico, educativo y seguimiento mediante cinco grandes programas:

- Vivienda
- Inserción laboral
- Asesoramiento jurídico
- Apoyo económico
- Búsqueda de orígenes

El objetivo es conseguir la inserción social y laboral de estos jóvenes en un contexto de autonomía e independencia para poder finalizar el proceso educativo iniciado en los recursos del sistema de protección, especialmente en los centros residenciales.

La Federación de Entidades con Proyectos y Pisos Asistidos (FEPA)

FEPA nace como coordinadora catalana en 1999 con el objetivo de aglutinar las organizaciones que desarrollan proyectos de atención a jóvenes tutelados y extutelados de más de 16 años. En 2001 se convierte en federación de carácter estatal. Se trata de una organización de segundo nivel, formada por entidades que trabajan con proyectos que dan respuesta a las necesidades de los jóvenes tutelados, extutelados y/o en riesgo de exclusión social. Con sede en Barcelona, actualmente tiene federadas más de 40 entidades, la mayoría de Catalunya, pero también de otras comunidades autónomas: Madrid, Castilla-La Mancha, Andalucía, Islas Baleares, Galicia, País Vasco y Aragón.

La misión de FEPA es favorecer la autonomía y la igualdad de oportunidades de los y las jóvenes sin apoyo familiar en proceso de emancipación, especialmente de los tutelados y extutelados. Esta misión se realiza a través de la participación activa de las entidades que los atienden.

En este estudio han participado entidades adheridas a la federación con sede en Catalunya mediante entrevistas, grupos de discusión y cuestionarios

La Ley 14/2010

La legislación catalana regula desde 2010 el apoyo a los jóvenes extutelados, siendo pionera dentro del Estado español. Este marco ha supuesto un reconocimiento a las estructuras preexistentes desde 1994 y reafirma la necesidad de prestar servicios impulsados desde la propia Administración.

Ley 14/2010, de 27 de mayo, de los derechos y las oportunidades en la infancia y la adolescencia

Capítulo IV. Apoyo posterior a la emancipación o a la mayoría de edad

Artículo 151. Medidas asistenciales

1. Alcanzada la mayoría de edad, la emancipación o la habilitación de edad, se extinguen las medidas de protección. No obstante, el organismo competente de la Generalitat puede disponer las medidas asistenciales que considere necesarias, mediante resolución motivada y con el consentimiento de la persona interesada o, si falta el consentimiento, si se trata de un presunto o una presunta incapaz, mediante autorización judicial.
2. Estas medidas asistenciales pueden tener contenido económico, jurídico y social o consistir en el otorgamiento o el mantenimiento de una plaza en el centro y pueden extenderse hasta los veintiún años de edad.
3. El abogado o abogada de la Generalitat puede representar y defender en juicio a las personas extuteladas que al alcanzar la mayoría de edad, la emancipación o la habilitación de edad lo soliciten, siempre que la representación y defensa se haya iniciado durante la minoría de edad.

Artículo 152. Programas de apoyo a la emancipación y a la autonomía personal de los jóvenes extutelados y en situación de riesgo para promover la igualdad de oportunidades

1. El organismo competente debe facilitar la orientación, la formación y el apoyo necesarios a los jóvenes extutelados que al llegar a la mayoría de edad, la emancipación o la habilitación de edad lo soliciten, siempre que cumplan los requisitos establecidos por los programas de autonomía personal.
2. Los programas de autonomía personal tienen como objetivo ofrecer a los jóvenes extutelados los recursos de apoyo personal, vivienda, formativos y laborales necesarios para asesorarles y acompañarles en el ejercicio de la plena ciudadanía en condiciones de igualdad, con responsabilidad y con el máximo grado de integración en la sociedad en la que viven.
3. Los programas de autonomía personal deben incluir metodologías de inserción fundamentadas en el análisis de género para asegurar la adquisición de competencias profesionales que permitan mejorar la empleabilidad de los jóvenes extutelados.

1.4. Los programas y las entidades

A continuación se exponen los programas del ASJTET y sus características, y se relacionan con las entidades que los ofrecen y gestionan, la mayoría de ellas federadas en FEPA. De manera inductoria, la Tabla 1 ilustra a grandes rasgos el año de inicio de cada uno de los programas.

Tabla 1. Evolución histórica de los programas y servicios del ASJTET

1995	I Plan de coordinación de medidas interdepartamentales dirigidas a jóvenes tutelados por la Administración de la Generalitat	
	Programas iniciales:	- Vivienda - Formación e inserción sociolaboral - Seguimiento
2002	Modificación del programa:	- Formación e inserción sociolaboral con la incorporación de "Vía Laboral"
2003	II Plan de coordinación de medidas interdepartamentales dirigidas a las personas jóvenes tuteladas	
	Nuevo programa:	- Soporte económico con ayudas al desinternamiento
2005	Creación del Área de Apoyo a los Jóvenes Tutelados y Extutelados (ASJTET)	
	Modificación del programa:	- Vivienda, con la incorporación de pisos para jóvenes de 16 a 18 años y residencias para jóvenes trabajadores
2006	Nuevo programa:	- Acompañamiento jurídico
	Modificación del programa:	- Vivienda (SAEJ)
2007	Modificación del programa (Ley de prestaciones):	- Soporte económico
2010	Modificación de los programas:	- Residencia para jóvenes estudiantes (Cabestany) - Apoyo económico a jóvenes estudiantes - Vía laboral BCN
2011	Modificación del programa:	- Vía laboral Girona
2012	Programa de búsqueda de orígenes	

El Programa de vivienda

Está destinado a jóvenes mayores de 16 años con un proyecto de futuro, ya sea trabajar o estudiar. Este programa se inició el curso 1994-95 con pisos asistidos y pisos de autonomía. En 2005 se abrió una residencia para jóvenes trabajadores y en 2010 se inició el proyecto de la residencia para jóvenes estudiantes del Espacio Cabestany.

Tabla 2: Relación de entidades que ofrecen recursos en el Programa de vivienda

ACTUA SCCL	Escola Pia de Catalunya	Fundación Natzaret
Aldees Infantils SOS	Fundació Benèfica Maria Raventós	Grup Blanquerna
Ass. Espavila't	Fundació Casa Sant Josep	Iniciatives i Projectes
Ass. Recerca Cultural i Socioeducativa	Fundació Champagnat	Obinso
Associació In via	Fundació EVEHO	Obra Social Comunitaria de Bellvitge
Associació Punt de Referència	Fundació iniciatives Solidàries	Patronat Esperança
Associació Casa de Don Bosco	Fundació L'Heura Tarragona	PROBENS
Associació Llar Trobada	Fundació Mercè Fontanilles	Siervas de San José
Casal dels Infants	Fundació Projecte i Vida	Suara Cooperativa
Centre de Formació i Prevenció	Fundació Resilis	Teresianes de Catalunya
Companyia filles de la Caritat	Fundació Servei Solidari	

Hay varias tipologías de recursos de vivienda¹:

a) Servicio de piso asistido para jóvenes de 16 a 18 años

Servicio de vivienda de carácter asistencial y educativo para jóvenes de 16 a 18 años que se considera que deben iniciar un proceso de desinternamiento progresivo para alcanzar la mayoría de edad con la capacidad suficiente para obtener la integración social, manteniéndose la tutela y el control por parte de la entidad pública de protección a la infancia. Tienen un educador/a social permanente por piso asistido y atienden entre 6 y 8 jóvenes.

b) Servicio de piso asistido para jóvenes mayores de 18 años

Viviendas destinadas a chicas y chicos de 18 a 21 años sin recursos propios ni familiares que, al llegar a la mayoría de edad, dejan las instituciones en las que habían sido acogidos/as. Cuentan con un ratio de un educador/a social responsable por piso asistido y una media de 4 personas usuarias por piso.

c) Servicio de residencia o pisos para jóvenes vinculados a programas de inserción laboral

Servicio residencial para personas trabajadoras menores de edad (de 16 a 18 años) tuteladas por la Administración de la Generalitat de Catalunya y para personas mayores de edad (de 18 a 20 años) extuteladas. Atiende un promedio de 12 personas por centro. Disponen de recursos específicos y especializados en formación prelaboral e inserción laboral.

d) Servicio de acompañamiento especializado para jóvenes (SAEJ)

La situación personal y las características de determinados jóvenes hacen que los servicios de la Dirección General de Atención a la Infancia y la Adolescencia (DGAIA) correspondientes valoren la necesidad de una atención especializada, utilizando recursos alternativos o complementarios a la institucionalización en un centro residencial. Ocurre especialmente en el caso de la juventud inmigrante, cuyo proyecto se basa en la búsqueda de trabajo y que, a pesar de trabajar, mantiene relación con la familia de origen. También es un recurso para chicas y chicos nacionales cuando, como en los casos anteriores, se valora contraproducente el ingreso en un recurso residencial.

El Programa de inserción sociolaboral

El programa está pensado para jóvenes de 16 a 21 años con el objetivo de mejorar sus competencias y favorecer que tengan acceso a un puesto de trabajo que les suponga una fuente estable de ingresos y puedan cubrir sus necesidades básicas. En la Tabla 3 se detallan las entidades que lo gestionan en colaboración con el ASJTET, ofreciendo servicios de asesoramiento laboral a los jóvenes que forman parte del programa.

Tabla 3. Entidades que colaboran con el ASJTET en el Programa de inserción sociolaboral

Fundació Engrunes	El Casc Antic	Sant Bernat Clarevall EXIT
Fundació OSCOBE	Fundació Formació i Treball	Escola Pia Calassanci
Coop. Vitral (ADIS)	Fundació ADSIS	Fundació Bayt al-Thaqafa
Fundació ÈXIT	CIJCA	AVBC
Fund. Plataforma Educativa (Eina Activa)	Fundació Integre	CEJAC - Formació, promoció, inserció
Fundació Marianao	Fundació Trinijove	Associació Aptos
Salesians Sant Jordi	Càritas Diocesana de Girona (ECOSOL, SL)	Centre de Formació i Prevenció
Fundació el Llardard	Associació SAO PRAT	
Fundació Comtal	Fundació Obra Socai "La Caixa"	

El Programa de asesoramiento jurídico

Este programa pretende hacer un acompañamiento jurídico y de mediación, de carácter individualizado y con mucha flexibilidad, para adaptarse a las características de las distintas situaciones que presentan los jóvenes en los ámbitos siguientes:

- Extranjería: orientación, tramitación de pasaporte y documentación, autorizaciones y permisos de residencia y trabajo, mediación con la empresa y otros agentes.

1 Ver más información: <http://benestar.gencat.cat/ca/>

- Materia penal: infracciones en el caso de jóvenes menores de edad, seguimiento de la ejecución y de las medidas alternativas.
- Materia civil: nacionalidad, incapacitaciones y otras cuestiones que afectan a las personas mayores de edad extuteladas.
- Mediación entre las personas jóvenes y la comunidad profesional, las familias, la empresa y otros agentes sociales.
- Mediación entre las personas jóvenes y la comunidad profesional, las familias, la empresa y otros agentes sociales².

El Programa de asesoramiento jurídico es ofrecido directamente por el ASJTET y la FEPA.

El Programa de apoyo económico

El programa pretende proporcionar a los jóvenes mayores de edad extutelados ingresos económicos que les permitan desarrollar su proyecto de autonomía e independencia de manera progresiva.

El apoyo económico está obligatoriamente ligado al desarrollo de un Plan de Trabajo Individual y al Programa de seguimiento socioeducativo. La persona joven debe comprometerse a seguir este plan, que recibe el seguimiento de un/a profesional del ASJTET. Hay varios tipos de apoyos económicos:

- Prestación económica para jóvenes extutelados: ayuda prevista por Ley³ iniciada en 2007. Es una prestación de derecho subjetivo, de carácter temporal, destinada a atender situaciones de necesidad de los jóvenes extutelados que han estado bajo la tutela de la Generalitat un mínimo de tres años.
- Becas salario: dirigidas a personas jóvenes que desarrollen alguna actividad formativa o laboral en empresas, condicionadas al aprovechamiento de la actividad y a la asistencia continuada a la misma.
- Ayudas al desinternamiento: su objetivo es facilitar la integración social y laboral de los jóvenes extutelados, tanto si han alcanzado la mayoría de edad como si están en proceso de desinternamiento por otros motivos, mediante ayudas económicas de tres a seis meses. Los requisitos básicos son haber estado tutelados por DGAIA y seguir un plan de trabajo individualizado (PTI) de integración social adecuado al perfil del joven.
- Renta Mínima de Inserción (RMI): los jóvenes extutelados pueden acogerse al programa de RMI a propuesta de los servicios sociales básicos. La prestación económica debe ir acompañada de un período de formación y debe estar vinculada a un plan de trabajo aprobado y supervisado por el Área de la DGAIA.
- Apoyo económico para actividades formativas de Fundación "la Caixa". Estas ayudas se dirigen a jóvenes extutelados de 18 a 24 años para apoyar sus itinerarios formativos.

Aparte de los programas descritos, se ofrece un seguimiento socioeducativo a todos los jóvenes que participan en alguno de los programas anteriores, mediante recursos de vivienda o prestaciones económicas, entre otros. De hecho, este seguimiento socioeducativo es obligatorio para poder acogerse a las ayudas de la Ley de prestaciones sociales.

Varias entidades de FEPA tienen proyectos de refuerzo escolar, espacios de aprendizaje, programa de referentes, guardería para los hijos de las madres jóvenes y proyectos de mediación, así como oferta de actividades de ocio y tiempo libre.

El programa Orígenes

Aunque en el presente estudio no se han tratado los datos relativos a este programa, iniciado en 2012, cabe hacer mención al mismo por su relevancia y novedad. El programa consiste en facilitar a los jóvenes extutelados que alcanzan la mayoría de edad y lo solicitan, el acceso al expediente que contiene la información sobre sus orígenes, su pasado y el de su familia mientras eran menores de edad.

2 Ver más información en <http://benestar.gencat.cat/ca/>

3 Ley 13/2006, del 27 de julio, de prestaciones sociales de carácter económico.

Metodología

La metodología desarrollada en esta investigación ha consistido en lo siguiente:

- Análisis secundario de los datos existentes en la base de datos del ASJTET de la DGAIA.
- Estudio cualitativo mediante el uso de entrevistas semiestructuradas a jóvenes y grupos de discusión con jóvenes y profesionales.
- Estudio cuantitativo mediante la aplicación de un cuestionario dirigido al conjunto de profesionales dedicados a las franjas de edad de jóvenes de 16 a 18 y de 18 a 21 años.

De acuerdo con los objetivos planteados, en la Tabla 4 podemos observar las técnicas empleadas, los sujetos con los que se ha trabajado y el tamaño de las muestras. Se han analizado los datos de 5.538 expedientes de jóvenes sobre el total de 6.338 que han pasado por el ASJTET entre 1994 y 2012; en las entrevistas y los grupos de discusión han participado 49 jóvenes y 10 educadores, y han contestado los cuestionarios un total de 218 profesionales.

Tabla 4. **Objetivos, metodología y muestra**

Objetivos	Técnica	Sujetos	Núm.
1 Conocer la evolución y situación actual de la población atendida con mayor profundidad: tendencias y puntos de inflexión a partir de un nuevo tratamiento de los datos disponibles.	Análisis secundario	Jóvenes de más de 15 años	5.538*
2 Comprender más a fondo la situación de los jóvenes atendidos por los servicios para extutelados, identificando los factores obstaculizadores y facilitadores de los procesos de emancipación.	Entrevistas	Jóvenes de 18 a 21 años	10
		Jóvenes de más de 22 años	5
3 Valoración por parte de los propios implicados del paso de los jóvenes por los recursos y servicios de apoyo para acercarnos a los conceptos de eficacia de los servicios, realizar propuestas de mejora e identificar retos pendientes.	Grupos de discusión	Jóvenes de 18 a 21 años	10
		Jóvenes de más de 22 años	6
	Cuestionarios	Jóvenes chicas de 18 a 21 años	8
		Educadores que trabajan con la franja de 18 a 21 años	10
		Educadores que trabajan con la franja de 16 a 18 años	164
		Educadores que trabajan con la franja de 18 a 21 años	54

* Se han analizado los datos correspondientes a 5.538 jóvenes de un total de 6.338.

2.1. Análisis secundario

En la base de datos del ASJTET constan 6.338 jóvenes, de los cuales 5.538 tienen expedientes con datos informatizados; sobre esta muestra se ha realizado el análisis secundario. Se han trabajado los datos correspondientes al período entre 1994 y 2012. Se ha procedido a realizar los análisis tanto descriptivos como de resultados, especialmente con los casos ya cerrados en los que constaban, por tanto, las valoraciones finales. Se han convertido los datos, originariamente en Acces y Excel, a SPSS (v19.0). A lo largo del proceso de análisis se han efectuado reuniones con los técnicos y responsables de la Administración FEPA para contrastar los primeros resultados obtenidos y reformular hipótesis.

2.2. Estudio cualitativo

Selección de la muestra y procedimiento

En cuanto a la fase cualitativa, se llevaron a cabo 15 entrevistas semiestructuradas y 5 grupos de discusión. La selección de los participantes estuvo a cargo de FEPA, que hizo un llamamiento a través de las entidades federadas buscando a jóvenes y profesionales dispuestos a participar. Quedó acordado que la muestra de jóvenes debería poder reunir las condiciones que se detallan más abajo para obtener las opiniones directamente de implicados que estuvieran en diferentes situaciones vitales. La previsión era realizar diez entrevistas a jóvenes que estuvieran aún atendidos en algún programa del ASJTET, por tanto entre 18 y 21 años, y seis entrevistas a jóvenes que ya no lo estuvieran, mayoritariamente de más de 22 años. Se buscó, además, diversidad en las variables de sexo, país de procedencia y situación formativa y laboral, tal como se describe a continuación:

Entrevistas a jóvenes que están actualmente en algún programa de la DGAIA en el Àrea:

- Chica española que estudia o trabaja, piso asistido
- Chica extranjera que estudia o trabaja, piso asistido
- Chica española que no estudia ni trabaja, piso asistido
- Chica extranjera que no estudia ni trabaja, piso asistido
- Chica, ASJTET no piso asistido, familia extensa
- Chico español que estudia o trabaja, piso asistido
- Chico MENA (menor extranjero no acompañado) que estudia o trabaja, piso asistido
- Chico español que no estudia ni trabaja, piso asistido
- Chico MENA que no estudia ni trabaja, piso asistido
- Chico ASJTET, no piso asistido, familia extensa

Cabe decir que, en la práctica, eran pocos los que trabajaban y casi todos estaban estudiando, en estudios reglados o no reglados.

Entrevistas semiestructuradas a jóvenes que han pasado por el ASJTET, pero que ya no lo están:

- Chica española, estuvo piso asistido
- Chica extranjera, estuvo piso asistido
- Chica, ASJTET no piso asistido, familia extensa
- Chico español, estuvo piso asistido
- Chico MENA, estuvo piso asistido
- Chico, ASJTET no piso asistido, familia extensa

Todas las entrevistas se realizaron entre los meses de noviembre y diciembre de 2012 en los locales de FEPA y finalmente fueron 15 entrevistas: 10 a jóvenes que aún estaban siendo atendidos, 8 de ellos en el Programa de vivienda, y 5 con el expediente cerrado, 4 de ellos con algún período de estancia en piso asistido. No pudimos localizar en este período de tiempo al perfil de chica atendida por el ASJTET mientras vivía con la familia extensa (Tabla 5).

Tabla 5. Características de los jóvenes entrevistados

Jóvenes	Sexo	Edad	País de origen	¿Atendidos actualmente?	¿Piso asistido?
15	7 mujeres 8 hombres	19-24 años	8 España 5 Marruecos 1 Mali 1 Ghana	10 atendidos 5 expedientes cerrados	8 todavía están 4 estuvieron 3 no estuvieron nunca

Todas las entrevistas se llevaron a cabo con el consentimiento informado de los jóvenes y siguiendo los protocolos de protección de datos y confidencialidad. Para mantener el anonimato se les ofreció aparecer con seudónimo, de modo que solo ellos podrían identificarse en el informe final. En general les pareció buena idea. Sin embargo, se les pidió un dato de contacto para poder remitirles el estudio una vez finalizado.

En cuanto a los grupos de discusión, acordamos realizar grupos por un lado con jóvenes, y por otro con los profesionales que trabajan con ellos.

En cuanto a los jóvenes, establecimos hacer 4 grupos según los siguientes criterios:

- Grupo de discusión (1) formado por chicas nacidas en España, atendidas por el ASJTET mayoritariamente en servicio de vivienda y con prestación económica.
- Grupo de discusión (2) formado por jóvenes atendidos por el ASJTET, mayoritariamente en servicio de vivienda más otros servicios –prestación económica, asesoría legal, aspectos de formación e inserción laboral– y que están estudiando o trabajando. Se realizó en Barcelona, en los locales de FEPA.
- Grupo de discusión (3) formado por jóvenes atendidos por el ASJTET, mayoritariamente en servicio de vivienda, más otros –prestación económica, asesoría legal, aspectos de formación e inserción laboral– y que no estudian ni trabajan. Este criterio no se cumplió, pues nos encontramos con que la mayoría estaban en alguna vía de formación debido a que no encontraban trabajo; por lo tanto, ninguno de ellos estaba totalmente desocupado. Se realizó en el Espai Jove de Girona.
- Grupo de discusión (4) formado por jóvenes que fueron atendidos por el ASJTET, mayoritariamente en servicio vivienda, más otros: prestación económica, asesoría legal, aspectos de formación e inserción laboral y que tienen el expediente cerrado. Se realizó en Barcelona, en los locales de FEPA.

Llevando a cabo un grupo solamente de chicas nacidas en España conseguimos que hubiera diversidad entre las variables de sexo y país de origen (Tabla 6). Los jóvenes participantes procedían de las siguientes entidades:

Mercè Fontanilles, Punt de Referència, Fund. St. Pere Claver, SAEJ-Mercè Fontanilles, Associació AMICS, Servei Solidari, Fundació Resilis, SAEJ-Girona, SUARA, Pisos Figueres, Associació In Via, Fundació Nazareth, Llar Enric d'Ossó, Aldeas SOS. Además había tres jóvenes que estaban siendo atendidos directamente por los técnicos del ASJTET.

Tabla 6. Características de los jóvenes que han participado en los grupos de discusión

Grupos	Sexo	Edad	País de origen
Grupo 1 (8 jóvenes)	8 chicas	19-21 años	8 España
Grupo 2 (10 jóvenes)	9 chico 1 chica	19-23 años	6 Marruecos 1 Mali 1 Ghana 1 Argentina 1 España
Grupo 3 (10 jóvenes)	8 chicos 2 chicas	18-22 años	7 Marruecos 2 España 1 Mali
Grupo 4 (6 jóvenes)	4 chicos 2 chicas	21-23 años	2 España 1 Marruecos 1 Ghana 1 Bangladesh 1 Moldavia

En cuanto al grupo de discusión de educadores y otros profesionales, se trataba de que fueran de diferentes entidades que trabajan con jóvenes extutelados, tanto en pisos asistidos como en servicios de inserción laboral u otros. Las características de los miembros de los grupos de discusión fueron las que se detallan en la Tabla 7.

Tabla 7. Características de los profesionales que han participado en el grupo de discusión

Grupos	Sexo	Entidad
Grupo 1	8 mujeres 2 hombres	Punt de Referència, Aldees Infants SOS, Llar Enric d'Ossó, Assoc. In Via, SAEJ- Fundació Mercè Fontanilles, Fundació Servei Solidari, Fundació IRES, técnicos del ASJTET y de FEPA.

En todos los grupos de discusión se realizó una grabación en audio, previo consentimiento de los participantes, y a los jóvenes también se les pidió un seudónimo y los datos de contacto para enviarles los resultados una vez terminado el estudio. Los grupos de discusión se llevaron a cabo durante los meses de noviembre y diciembre de 2012.

Los instrumentos

Para el diseño de los instrumentos nos inspiramos inicialmente en los utilizados en tres investigaciones previas: la del estudio europeo YIPPEE (Montserrat, Casas et al. 2012); la realizada con jóvenes que salían de centros de las comarcas gerundenses (Montserrat & Casas, 2009) y los utilizados en la investigación inglesa de Dixon et al. (2004). Una vez elaborado el borrador, fue valorado por los técnicos de FEPA y de la Administración, se introdujeron cambios y finalmente se aplicó una versión consensuada. Todos los instrumentos de la fase cualitativa tienen la misma estructura organizada en 8 grandes bloques y un apartado final para comentarios.

- 1 Sobre la estancia en el centro residencial
- 2 Sobre la salida del centro
- 3 Sobre la familia y los amigos
- 4 Sobre la formación y el trabajo
- 5 Sobre la vivienda y el dinero
- 6 Sobre su vida actual
- 7 Sobre el trabajo de los profesionales y otras personas de los recursos
- 8 Sobre su preparación para la vida adulta

En el anexo se pueden consultar todos los modelos utilizados:

- Entrevista dirigida a jóvenes de 18 a 21 años que están actualmente en el ASJTET
- Entrevista dirigida a jóvenes de más de 21 años que han pasado por el ASJTET
- Grupo de discusión dirigido a profesionales que atienden a jóvenes extutelados
- Grupo de discusión dirigido a jóvenes que se encuentran actualmente en el ASJTET
- Grupo de discusión dirigido a jóvenes que han pasado por el ASJTET

El análisis de los datos

Una vez recogidos los datos de las entrevistas y los grupos de discusión, se ha procedido a realizar un análisis de contenido utilizando el paquete informático NVivo. Se han codificado y categorizado las respuestas tomando como unidad de análisis los temas.

2.3. Estudio cuantitativo

Una vez finalizada la fase del estudio cualitativo se diseñaron los cuestionarios manteniendo la misma estructura de los 8 bloques, pero adaptando y creando las preguntas en función de los resultados obtenidos en las entrevistas y los grupos de discusión. De este modo se pudo afinar en los temas más relevantes del fenómeno según los propios implicados. Los cuestionarios siguieron también un proceso de validación de interjueces con profesionales de FEPA. Se elaboraron dos versiones:

- Cuestionarios dirigidos a los profesionales que atienden a jóvenes extutelados mayores de 18 años
- Cuestionarios dirigidos a los profesionales que atienden a jóvenes tutelados de 16-18 años en los centros residenciales

Los cuestionarios se ofrecieron online sin que constase ningún dato personal identificativo de la persona que contestaba. FEPA se encargó de enviar el enlace electrónico del cuestionario a sus entidades federadas y ASJTET a los centros residenciales de DGAIA que tienen población de esta edad. Los cuestionarios estuvieron disponibles durante los meses de marzo y abril de 2013.

La estructura del cuestionario constó de preguntas cerradas, la mayoría pidiendo el grado de acuerdo o desacuerdo con una serie de afirmaciones. El apartado de propuestas y sugerencias de mejora se dejó como pregunta abierta (ver anexo). La explotación de los datos se ha realizado mediante el paquete estadístico SPSS v19.

Análisis secundario de la base de datos del ASJTET

Con el objetivo de conocer más a fondo la evolución y la situación de la población atendida por los diferentes programas de apoyo a los jóvenes que forman parte del sistema de protección, se ha realizado un análisis estadístico de los datos disponibles en la base de datos del ASJTET de la DGAIA. El período analizado es el comprendido entre 1994 y 2012 y los datos se han trabajado conjuntamente con los técnicos del Área.

La principal finalidad no era hacer un análisis meramente descriptivo de los datos, dado que el Área había ido elaborando informes en este sentido (ASJTET, 2008)⁴, sino poder captar algunas tendencias y puntos de inflexión. Con tal fin se han explorado los datos cuantitativos mediante el paquete estadístico SPSS 19.0.⁵

No obstante, para poder extraer resultados más de tipo valorativo que descriptivo había que identificar cuáles eran los datos registrados a lo largo de los años que podían ser de utilidad. Estos datos han resultado ser menos de los que esperábamos y con algunos sesgos de interpretación que finalmente se han resuelto, pero ésta sigue siendo una limitación del estudio que aquí presentamos. Compartimos con los técnicos del Área la necesidad, en un futuro, de mejorar e incrementar las variables relativas a *outputs* o resultados obtenidos por los jóvenes atendidos, cuestión importante si queremos evaluar el trabajo que se hace.

Dicho esto, hemos organizado los resultados referentes al análisis de los datos registrados en el ASJTET desde 1994 en tres apartados:

a Resultados descriptivos

Ilustran las características de la población atendida en función de la edad, el país de origen y el sexo a lo largo de los años de existencia del ASJTET. Estos datos nos invitan a reflexionar sobre la evolución desde 1994 de los jóvenes atendidos y de los servicios del Área, así como sobre la interdependencia que se da entre estas variables.

b Resultados valorativos en función de cuándo y cómo salen los jóvenes del ASJTET

Se han seleccionado las variables que podían hacer referencia a la valoración de los resultados obtenidos, es decir: cuál ha sido el motivo de baja del servicio, el tipo de salida (donde ha ido a vivir el joven) y la valoración final por parte de los profesionales. Todo ello combinado con los tipos de programas en los que han estado y el tiempo de estancia en los mismos.

c Resultados valorativos en función de las características de la población atendida

Se han combinado las variables de las características de la población atendida con los resultados valorativos para identificar en qué circunstancias se concentran los resultados más positivos.

3.1. Resultados descriptivos

Desde 1994 hasta diciembre de 2012⁶ se han atendido en la DGAIA a través de el ASJTET un total de 6.309 jóvenes. De estos, constan los datos informatizados de todo el proceso –desde el ingreso hasta la baja– de un total de 5.538, de los cuales 1.045 seguían teniendo el expediente abierto a finales de diciembre. Los 4.493 restantes corresponden a jóvenes que fueron atendidos en el pasado y cuyo expediente está ya cerrado; sobre estos consta la valoración final, el motivo de baja y el tipo de salida. A partir de estas cifras se extraen los gráficos y las tablas que presentamos a continuación.

4 También existen tres documentos policopiados producidos por los técnicos del Área correspondientes a años anteriores sobre el estudio de la población atendida, a parte de las memorias anuales, de uso para los profesionales.

5 Se han calculado los chi-cuadrados para comprobar si las diferencias entre las puntuaciones eran estadísticamente significativas.

6 31/12/2012

En el Gráfico 1 vemos que el número total de jóvenes atendidos ha ido creciendo exponencialmente. Podemos observar que los primeros seis años (1994-2000) se atendió a 598 jóvenes; entre 2001 y 2006 la cifra se había triplicado y en el último período, 2007-2012, el número inicial se había multiplicado por cinco.

Distribución por sexo según períodos

En cuanto al sexo (Tabla 8), a pesar de comenzar con porcentajes muy igualados entre chicos y chicas, a partir de 2001 la balanza se decanta hacia una mayoría de chicos⁷, tendencia que se reafirma y aumenta a partir de 2007, especialmente si nos fijamos en los casos cerrados (68,3% de los chicos).

Gráfico 1. Evolución de los jóvenes atendidos 1994-2012, por sexo

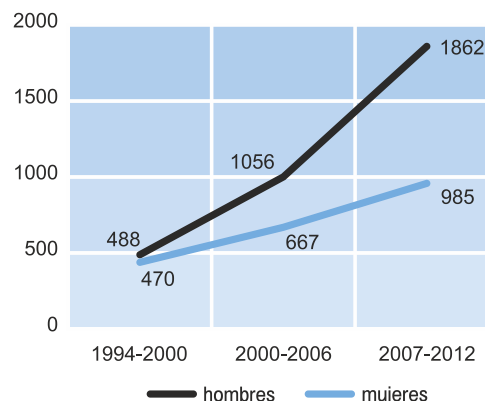

Tabla 8. Distribución según sexo de los jóvenes a lo largo de los años del ASJTET

	Sexo	1994 - 2000		2001 - 2006		2007 - 2012		Total	
		Número	%	Número	%	Número	%	Número	%
Casos cerrados	Hombre	488	50,9	1.056	61,5	1.230	68,3	2.784	62,0
	Mujer	470	49,1	667	38,5	572	31,7	1.709	38,0
	Total	958	100	1.733	100	1.802	100	4.493	100
Casos abiertos	Hombre	-	-	-	-	632	60,5	632	60,5
	Mujer	-	-	-	-	413	39,5	413	39,5
	Total	-	-	-	-	1.045	100	1.045	100
Total		558		1.733		2.847		5538	

País de origen por períodos históricos

En relación al país de origen (Tabla 9) destacamos que:

- Cuando la DGAIA creó el ASJTET, la mayoría de los jóvenes atendidos eran nacidos en España (86,6%), pero a partir de 2001 se da un cambio superlativo con la entrada de jóvenes extranjeros, que representan la mitad de los atendidos a partir de entonces. La situación se corresponde con el contexto sociodemográfico más general de Catalunya en la primera década del s. XXI, que experimenta un fuerte incremento de la inmigración y la aparición de los jóvenes menores extranjeros no acompañados (MENA).
- Esta tendencia creciente de personas nacidas fuera de España se frena y se revierte en la actualidad. Si observamos los casos abiertos en el período 2007-2012, los extranjeros representan nuevamente un porcentaje más modesto (33,6%), en consonancia con la disminución que ha experimentado la inmigración en los últimos tres años en un contexto más general.

Tabla 9. Distribución según país de origen de los jóvenes atendidos por el ASJTET

	Nacidos en:	1994-2000		2001-2006		2007-2012		Total	
		Número	%	Número	%	Número	%	Número	%
Casos cerrados	España	830	86,6	930	53,7	853	47,3	2613	58,2
	Fuera de España	128	13,4	803	46,3	949	52,7	1.880	41,8
	Total	958	100	1.733	100	1.802	100	4.493	100
Casos abiertos	España	-	-	-	-	694	66,4	694	66,4
	Fuera de España	-	-	-	-	351	33,6	351	33,6
	Total	-	-	-	-	1.045	100	1.045	100
Total		558		1.733		2.847		5.538	

7 La mayor probabilidad de encontrar más chicos que chicas en el último período alcanza significación estadística $\chi^2(2) = 79,836$, $p > 0,000$

Distribución por país de origen según sexo

Por otra parte, hay muchos más extranjeros entre los hombres (54,3%) que entre las mujeres (17,4%) (Tabla 10). Por países, la mayoría de los extranjeros son de Marruecos (1.387 chicos y 167 chicas), seguido de Ghana (107), Senegal (67), Gambia (45), Mali (37) y Guinea (37), con mayoría de hombres en todos ellos. Las mujeres son mayoría en el caso de jóvenes procedentes de países latinoamericanos; encabezan el ranking Colombia y Ecuador, con un total de 25 jóvenes cada uno, seguidos de la República Dominicana, con 22. A mucha distancia, por lo tanto, de los países africanos.

Tabla 10. Distribución según sexo y país de origen de los jóvenes atendidos por el ASJTET

Sexo	País de origen	Número	%
Hombre	España	1.557	45,7
	Fuera de España	1.850	54,3
	Total	3.407	-
Mujer	España	1.750	82,6
	Fuera de España	368	17,4
	Total	2.118	-
Total		5.525*	

* En 13 de los casos no consta el país.

Edad de ingreso según períodos históricos

En cuanto a la edad mayoritaria de ingreso (Tabla 11), se sitúa claramente en los 17 años de edad; si lo analizamos por franjas, la más numerosa se encuentra entre los 16 y los 18 años.

No obstante, si analizamos la evolución a lo largo de los años, observamos que hay más dispersión en cuanto a la edad de entrada en los primeros períodos de funcionamiento del ASJTET, durante los cuales se encuentran jóvenes que ingresan con más de 21 años, caso que no sucede en la actualidad. Cabría deducir que el esfuerzo por acotar y centrarse en la franja de 16 a 21 años se habría conseguido a lo largo de los años.

Tabla 11. Distribución según edad de los jóvenes cuando ingresan en el ASJTET

	Edad	1994 -2000	2001-2006	2007-2012	Total
Casos cerrados	15	12	15	8	35
	16	114	296	199	609
	17	482	992	738	2.212
	18	186	278	593	1.057
	19	67	75	160	302
	20	38	27	74	139
	21	16	17	19	52
	22 +	43	33	11	87
	Total	958	1.733	1.802	4.493
Casos abiertos	15	-	-	17	17
	16	-	-	137	137
	17	-	-	526	526
	18	-	-	331	331
	19	-	-	26	26
	20	-	-	7	7
	21	-	-	1	1
	Total	-	-	1.045	1.045
Total		558	1.733	2.847	5.538

3.2. Resultados valorativos en función de cuándo y cómo salen los jóvenes del ASJTET

El objetivo de este apartado es valorar la estancia del conjunto de jóvenes en el ASJTET en función de los resultados finales obtenidos una vez cerrado el caso, es decir, en función del tipo de salida (dónde fue a vivir), el motivo de la baja/cierre del servicio y la valoración final por parte de los profesionales (Figura 1). También se ha tenido en cuenta durante cuánto tiempo fueron atendidos y el tipo de programas por los que pasaron.

Destacamos la importancia que tiene el hecho de poder valorar los casos una vez cerrados, ya que permite analizar más a fondo los resultados. La dificultad se presenta a la hora de interpretar correctamente el término de “valoración neutra”. Aunque los técnicos de la Administración la otorgan, por lo general, a los jóvenes que han realizado un buen proyecto educativo pero no lo han terminado por baja voluntaria, hay diferencias entre los profesionales. Algunos no suelen utilizarla, mientras que otros lo hacen a menudo y en distintos sentidos. Después de haber realizado una aproximación directa con los técnicos sobre esta cuestión, todo indica que en un 70% de los casos la valoración neutra se refiere a que el joven ha hecho un proceso positivo, pero se ha pactado finalizarlo antes de lo previsto. El otro 30% tiene una connotación más negativa, por cuanto el proceso se interrumpe unilateralmente.

Tabla 12. Exposición del tipo de resultados valorativos

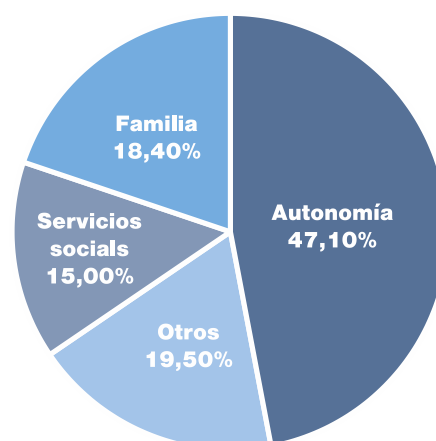
Tipo de salida	<ul style="list-style-type: none"> • Autonomía • Familia • Servicios sociales • Otras (otros, otro recurso, desconocida)
Motivo de baja	<ul style="list-style-type: none"> • Finalización del proceso • Baja voluntaria • Otros motivos (ruptura del proceso: no se puede dar el apoyo adecuado, proceso estancado, expulsión, no presentado, huida, retiro de la propuesta, falta de recurso laboral, fallecimiento)
Valoración	<ul style="list-style-type: none"> • Positiva • Neutra (generalmente ha realizado un buen proyecto educativo, pero no lo ha terminado por baja voluntaria) • Negativa

Tipos de salida

¿Dónde han ido los jóvenes después de ser atendidos por algún servicio del ASJTET? De los 4.493 jóvenes que han pasado por el ASJTET y que a 31 de diciembre de 2012 tenían el expediente cerrado, observamos que (Gráfico 2):

- 2.116 han ido a vivir autónomamente
- 825 han vuelto a la propia familia
- 675 han sido derivados a la red de servicios sociales para atender su situación futura
- 877 han tenido otros tipos de salida sin especificar cuál (en esta variable hemos agrupado los ítems que decían “otros”, “otro recurso” y “desconocida”). En clave de futuro, sería necesario que esta variable fuera más definitoria.

Gráfico 2. Tipo de salida

Motivos de baja y tipos de salida

Si nos fijamos en los motivos de baja, observamos que (Gráfico 3):

- 2.132 jóvenes han finalizado su proceso en el ASJTET de la DGAIA conforme a lo planificado
- 1.277 lo terminaron de forma voluntaria antes de lo planificado
- 1.084 lo acabaron de otras maneras, implicando en la mayoría de los casos una ruptura del proceso. Aquí están incluidos los ítems correspondientes a cuando se considera, sobre todo en la fase de estudio,

que “no se puede dar el apoyo adecuado” (416), situación en la cual a menudo son devueltos al servicio de donde provenían o derivados a otros recursos; “proceso estancado” (233), “expulsión” (192), “no presentado” (104), “fuga” (69), “retiro de la propuesta” (35), “falta de recurso laboral especial” (28) y “defunción” (7). Aunque el conjunto es heterogéneo, en general hace referencia a situaciones menos deseables.

El cruce del tipo de salida con los motivos de baja (Gráfico 4) nos señala que:

- Aquellos que han finalizado el proceso conforme a lo planificado tienen mayor probabilidad de ir a vivir de forma autónoma. Además, en números absolutos, son el conjunto mayoritario. Este resultado está en sintonía con el principal objetivo del Área respecto a favorecer los procesos de autonomía.
- Aquellos que han terminado el proceso antes de tiempo de forma voluntaria tienen mucha mayor probabilidad de volver a su propia familia. Es un resultado bastante coherente y conectado con los jóvenes que, sin finalizar el proceso de autonomía, regresan voluntariamente a vivir con la familia.
- Los que finalizan su proceso en el ASJTET con otros tipos de salida tienen mucha mayor probabilidad de ser derivados a la red de servicios sociales o a otros recursos. Este resultado corresponde a la realidad de aquellos jóvenes que, sin poder independizarse ni volver con su familia, experimentan un proceso de salida que depende en mayor medida de la red asistencial.

Gráfico 3. Motivo de baja

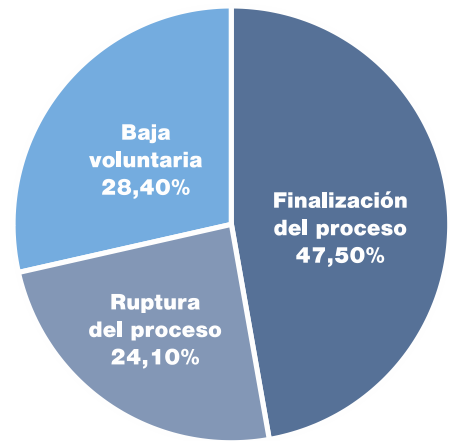
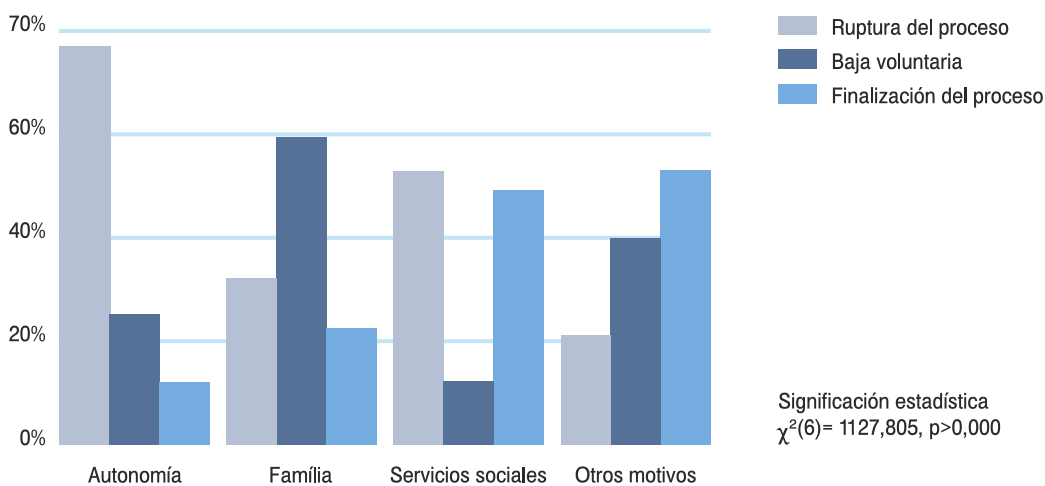

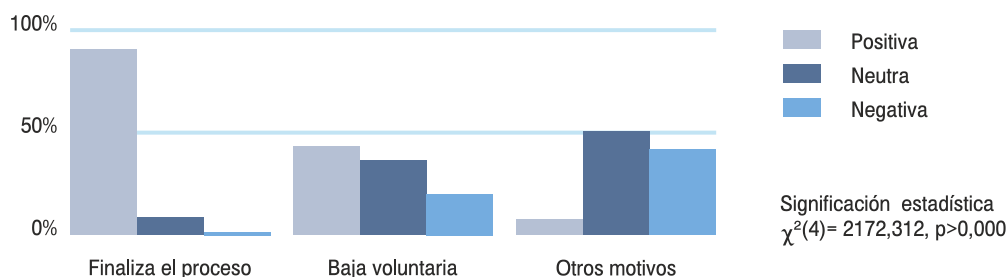
Gráfico 4. Motivos de baja según tipo de salida de los jóvenes atendidos en el ASJTET

Valoración final, motivo de baja y tipos de salida

Las valoraciones finales positivas representan más de la mitad de los jóvenes que han sido atendidos en el ASJTET (56,8%). Una cuarta parte han obtenido una valoración neutra, emitida por los profesionales en los casos en que se ha llevado a cabo un proyecto educativo valorado positivamente, pero el/la joven decide dejar el servicio antes de lo previsto o planificado. Las valoraciones negativas representan el 16,4% de los casos.

Gráfico 5. Valoración final según motivo de baja

A partir de estos datos, ¿qué relación se da entre las valoraciones y los tipos de baja y salida de los jóvenes? Como puede observarse en el Gráfico 5, las relaciones son congruentes desde el punto de vista de la intervención profesional:

- A lo largo de los años, las valoraciones positivas se han emitido sobre todo en las situaciones en que los jóvenes han dejado el ASJTET habiendo finalizado el proceso según lo planificado.
- Las valoraciones neutras corresponden con mayor probabilidad a los jóvenes que han causado baja de los servicios de forma voluntaria.
- Las valoraciones negativas se concentran sobre todo en los jóvenes que han abandonado por otros motivos.

Tabla 13. Valoración final según motivo de baja y tipo de salida

Tipos de salida	Motivo de baja	Valoración final						Total
		Positiva		Neutra		Negativa		
		Número	%	Número	%	Número	%	
Autonomía ¹	Finaliza proceso	1.371	96,1	50	3,5	5	0,4	1.426
	Baja voluntaria	272	58,2	110	23,6	85	18,2	467
	Otros	54	24,2	27	12,1	142	63,7	223
	Total	1.697	80,2	187	8,8	232	11,0	2.116
Familia ²	Finaliza proceso	211	90,0	14	6,0	7	3,0	232
	Baja voluntaria	430	46,7	145	33,7	84	19,5	430
	Otros	16	9,8	59	36,2	88	54,0	163
	Total	428	51,9	218	26,4	179	21,7	825
Servicios sociales ³	Finaliza proceso	231	74,0	70	22,4	11	3,5	312
	Baja voluntaria	8	11,0	52	71,2	13	17,8	73
	Otros	9	3,1	250	86,2	31	10,7	290
	Total	248	36,7	372	55,1	55	8,1	675
Otros ⁴	Finaliza proceso	104	64,2	50	30,9	8	4,9	162
	Baja voluntaria	73	23,8	159	51,8	75	24,4	307
	Otros	4	1,0	214	52,5	190	46,6	408
	Total	181	20,6	423	48,2	273	31,1	877
Total		2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4	4.493

1 Significación estadística $\chi^2(4)= 1057,407$, $p>0,000$

2 Significación estadística $\chi^2(4)= 293,662$, $p>0,000$

3 Significación estadística $\chi^2(4)= 354,258$, $p>0,000$

4 Significación estadística $\chi^2(4)= 310,607$, $p>0,000$

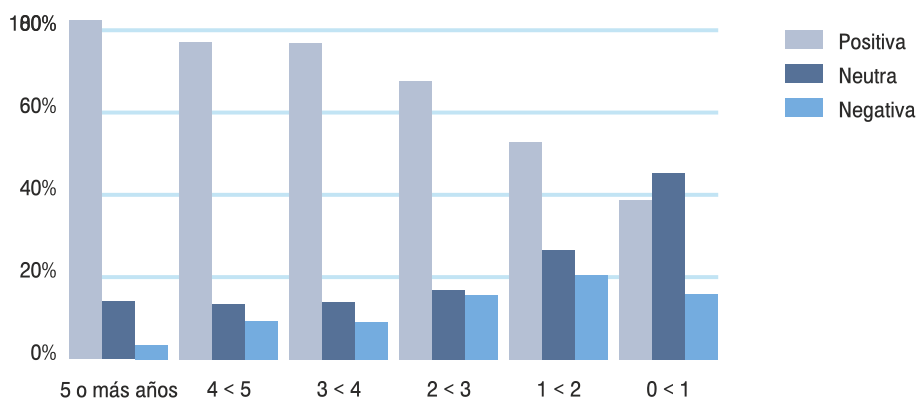
Esta distribución de las valoraciones se repite bastante si analizamos por separado los 4 tipos de salida del Área (Tabla 13). Entre los que han dejado el ASJTET para vivir autónomamente o volver con su familia vemos que, si han finalizado todo el proceso planificado, presentan una altísima probabilidad de tener una valoración positiva, mientras que si han causado baja voluntaria antes de finalizar el proceso, la probabilidad más alta es la de tener una valoración neutra (lo cual concuerda con la definición establecida para las valoraciones neutras). Los que han finalizado de otras maneras tienen una alta probabilidad de tener una valoración negativa.

Podemos hacer alguna pequeña matización de los resultados si analizamos solamente los que han dejado el ASJTET derivados a la red de Servicios sociales. Dentro de este grupo, observamos mucha mayor probabilidad de obtener una valoración positiva entre los que han finalizado el proceso planificado; los que han causado baja voluntaria tienen mayor probabilidad de obtener una valoración negativa o neutra; y los que lo han dejado por otros motivos obtienen mayormente una valoración neutra. Por otra parte, las valoraciones positivas también pueden darse cuando los jóvenes son derivados a otros recursos (por ejemplo, para personas con discapacidad).

Valoración final según el tiempo de estancia en el ASJTET

Los que reciben una valoración positiva han pasado significativamente más tiempo de media recibiendo servicios el Área (Gráfico 6) que los que reciben una valoración neutra o negativa⁸. Los que reciben una valoración neutra son los que pasan significativamente menos tiempo en el ASJTET, lo cual concuerda con el hecho de que en este grupo se encuentran a menudo los jóvenes que piden baja voluntaria.

Gráfico 6. Valoración final según años de estancia en el ASJTET

Más concretamente, entre los que han sido atendidos por el ASJTET durante menos de un año se observa mucha mayor probabilidad de valoraciones neutras, mientras que los que han estado entre uno y dos años obtienen con mucha mayor probabilidad valoraciones negativas.

Por el contrario, la mayor probabilidad de valoraciones positivas se observa entre quienes permanecen en el ASJTET durante 2 o más años (un total de 1.698 jóvenes), lo que reafirma la importancia de la estabilidad para producir cambios positivos.

Motivo de baja y tipos de salida según períodos

Si analizamos el motivo de baja por períodos, vemos una evolución positiva en el sentido de que en la primera época del ASJTET de la DGAIA (1994-2000) el motivo mayoritario eran las bajas voluntarias, mientras que en el último período (2007-2012) el motivo principal es la finalización del proceso según lo planificado. Estas diferencias obtienen significación estadística⁹.

Por otro lado, si nos fijamos en el tipo de salida a lo largo de los años, en el primer período (1994-2000) había muchos retornos a la familia y pocas derivaciones a servicios sociales, mientras que en el último período (2007-2012) sucede lo contrario: aumentan de manera muy relevante las derivaciones a la red de servicios sociales y decrecen los retornos familiares¹⁰. En cambio, ir a vivir de forma autónoma, el tipo de salida mayoritaria, se distribuye de manera uniforme a lo largo de los años.

Estos resultados nos invitan a una reflexión más profunda. Por una parte, parece que el contexto socio-económico más amplio está influyendo en el sentido que aumentan las dificultades de las familias y, por lo tanto, las posibilidades de retorno a las mismas, lo cual incrementa a su vez las derivaciones a la red asistencial (sin que esto signifique que las peticiones sean atendidas). En cambio, parece que los servicios logran mantener a lo largo de los años la proporción de jóvenes que se van a vivir de forma autónoma, lo cual dice mucho a favor de los esfuerzos tanto de los servicios como de los jóvenes para lograr dicha emancipación en el contexto actual.

Valoración final según períodos históricos

En números absolutos, a lo largo de los períodos prevalecen las valoraciones positivas¹¹ (Gráfico 7). Sin embargo, si profundizamos vemos que estas tenían mucha mayor probabilidad de producirse durante el primer período (1994-2000), mientras que las valoraciones neutras son más probables a partir de 2001

8 Significación estadística $\chi^2(10) = 406,979$, $p > 0,000$

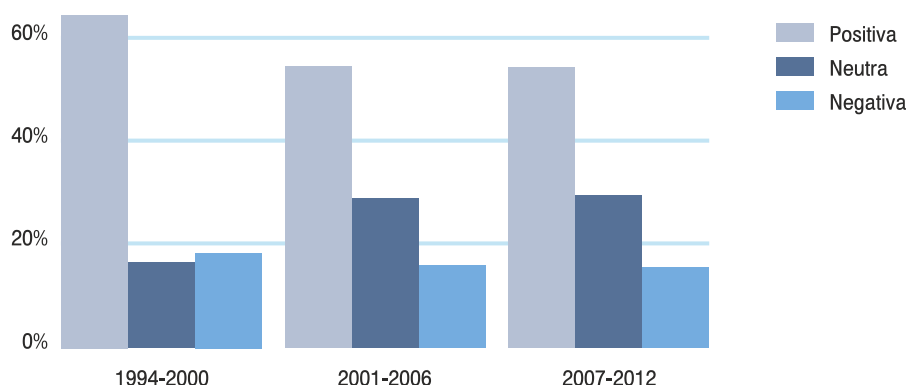
9 Significación estadística $\chi^2(4) = 205,223$, $p > 0,000$

10 Significación estadística $\chi^2(6) = 366,813$, $p > 0,000$

11 Significació estadística $\chi^2(4) = 62,52$, $p > 0,000$

y, sobre todo, entre 2007 y 2012. Esto podría indicar las dificultades crecientes tanto en lo referente a la población atendida, como al grave contexto de crisis socioeconómica. Las valoraciones negativas tienen casi la misma probabilidad de producirse en cualquiera de los tres períodos históricos analizados.

Gráfico 7. Valoración final según períodos históricos

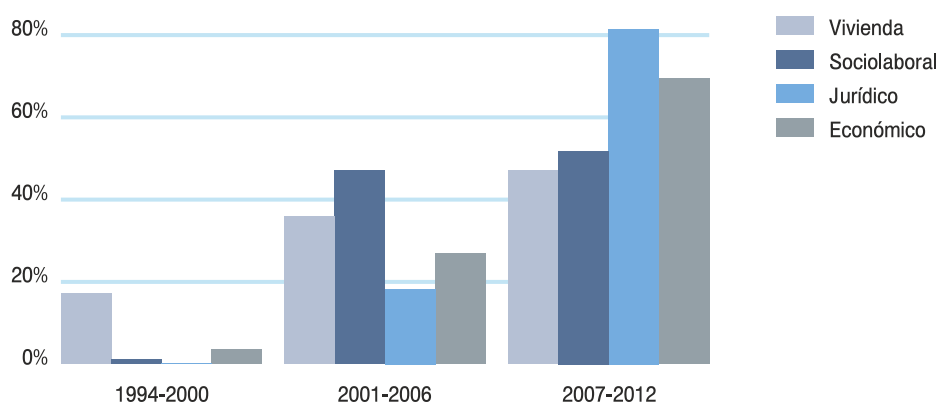
Participación en los programas según períodos

A lo largo de los años de existencia del ASJTET de la DGAIA han participado en el Programa de vivienda 2.372 jóvenes; de acompañamiento jurídico 859; de inserción sociolaboral 1.113, y de apoyo económico 1.978. Aparte de los programas específicos, casi todos han recibido seguimiento (5.147).

Todos los programas aumentan en número de jóvenes de acuerdo con el incremento de usuarios del ASJTET. En el Gráfico 8 podemos observar que el programa de ayudas económicas adquiere una relevancia especial a partir de 2007, como también el de acompañamiento jurídico, si bien éste experimenta un descenso en los últimos dos años debido a la menor afluencia de jóvenes extranjeros.

Este análisis por períodos concuerda con la explicación expuesta anteriormente de los diferentes programas según el año de inicio de los mismos. Así pues, el Programa de vivienda es el que tiene más jóvenes desde la creación del Área y se observa una entrada especialmente importante en el período 2001-2006. El programa sociolaboral experimenta un salto cuantitativo a partir de 2001, el de acompañamiento jurídico a partir de 2007 y el de apoyo económico especialmente a partir de la Ley de prestaciones económicas de 2007.

Gráfico 8. Participación en los diferentes programas según año de ingreso en el ASJTET

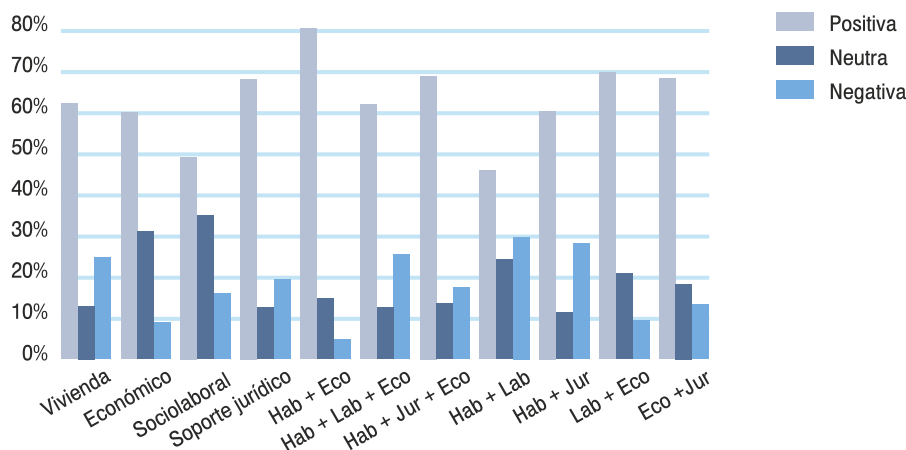

Valoración final, motivo de baja y tipo de salida según programa

Al considerar todas las combinaciones posibles de los programas de apoyo en los que ha participado cada joven, de los 4.493 que tienen el caso cerrado hay 3.305 que han participado en uno o varios de los cuatro programas de los que dispone la DGAIA en el Área. Los 1.188 restantes han recibido seguimiento sin participar en ninguno de los cuatro programas. Esta intersección de programas hace que sea más complejo extraer resultados valorativos. Cuando analizamos los motivos de baja en función de los programas en los que han estado los jóvenes, observamos lo siguiente:

- La mayoría de los jóvenes que han vivido en pisos asistidos o de autonomía:
 - Finalizan el proceso tal como estaba planificado, tanto los que participan también de otros programas como los que solo están en el de vivienda, siendo menos relevantes las bajas voluntarias y otras situaciones.
 - Lo abandonan para ir a vivir de forma autónoma, siendo mucho más bajos los porcentajes de los que vuelven a la familia de origen o son derivados a la red de servicios sociales. La única excepción la constituyen los jóvenes que participan también en el Programa de acompañamiento jurídico, es decir, los extranjeros con dificultades para renovar los permisos de residencia y trabajo, que al salir de los pisos asistidos tienen menos posibilidades de autonomía y más probabilidades de ser derivados a la red de servicios sociales.

Gráfico 9. Participación en los diferentes programas del ASJTET

Si relacionamos las combinaciones de programas en los que se ha participado con la valoración final recibida (Gráfico 9), observamos que se dan algunas diferencias significativas:

- Tienen más probabilidades de haber recibido una valoración positiva aquellos que han recibido apoyo económico, especialmente en combinación con algunos de los otros programas. También es relevante el porcentaje de valoraciones positivas con respecto al Programa de acompañamiento jurídico.
- Tienen más probabilidades de haber recibido una valoración neutra aquellos que han participado sólo en el Programa de inserción laboral.
- Tienen más probabilidades de haber recibido una valoración negativa aquellos que han participado en programas donde no ha habido apoyo económico.

3.3. Resultados valorativos en función de las características de la población atendida

Motivos de baja, tipo de salida y valoración final según lugar de origen

Casi la mitad de los jóvenes españoles que abandonan el ASJTET se van a vivir autónomamente, si bien se cumple también que entre los jóvenes que vuelven con su familia el porcentaje más alto lo representan los españoles (lo cual resulta lógico teniendo en cuenta que los extranjeros tienen a su familia en el país de origen, Gráfico 10). Los jóvenes procedentes de África no subsahariana, mayoritariamente de Marruecos, tienen una mayor probabilidad de dejar el ASJTET para ir a vivir autónomamente, aunque este colectivo es también el que muestra la más alta probabilidad de ser derivado hacia otro tipo de recursos. Entre los nacidos en África subsahariana se observa mucha mayor probabilidad de ser derivados a la red de servicios sociales.

Un total de los 1.108 jóvenes españoles han finalizado el proceso educativo tal y como se había planificado (Gráfico 11). No obstante, es en el colectivo de nacidos en España donde se registra una mayor probabilidad de causar baja voluntaria, lo cual concuerda con el hecho de que una parte regresan a la casa familiar. Por otro lado, la mayor probabilidad de finalizar el proceso planificado se observa entre los nacidos en el África subsahariana, proceso que en muchos casos termina en la red de servicios sociales. El segundo grupo con mayor probabilidad son los nacidos en el resto de África, que presentan a la vez una alta probabilidad de causar baja por “otros motivos”.

Gráfico 10. Tipo de salida según lugar de nacimiento

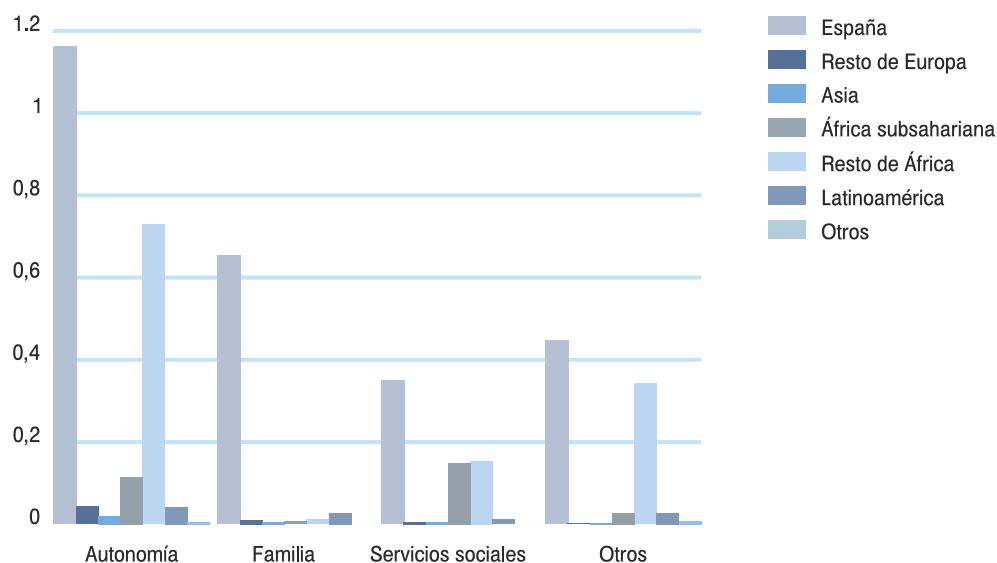
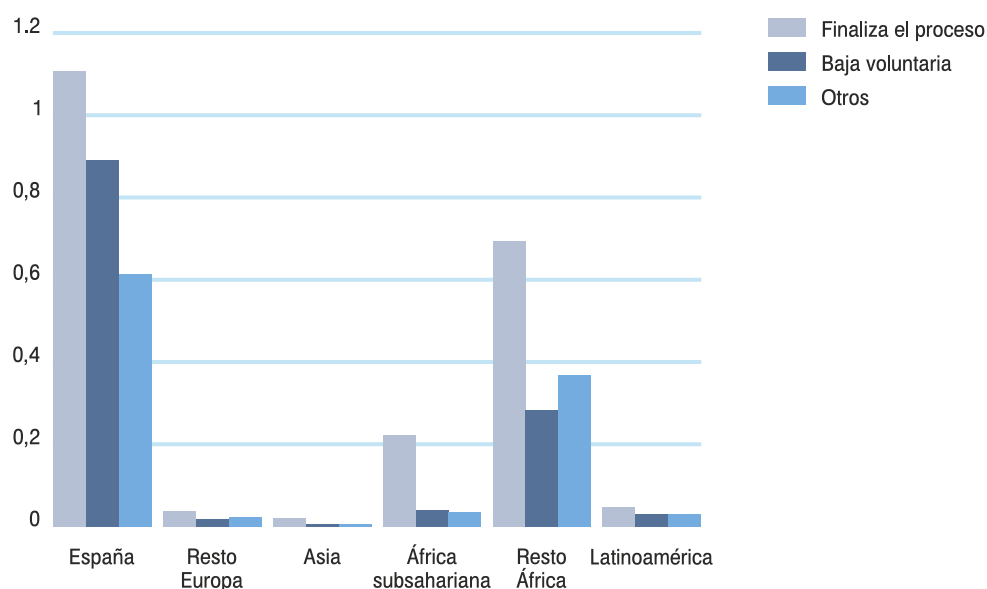

Gráfico 11. Motivos de baja según lugar de nacimiento

El cruce de las valoraciones finales desglosadas según país de origen y motivo de baja muestran de manera significativa que:

- Entre los nacidos en España se da una probabilidad muy alta de obtener una valoración positiva si finalizan el proceso planificado, mientras que la mayor probabilidad es tenerla neutra, o incluso negativa, en los casos en que causan baja voluntaria o interrumpen el proceso por otras razones.
- Entre los nacidos en el resto de Europa y en Asia se observa una probabilidad muy alta de tener valoración positiva si finalizan el proceso planificado, mientras que si interrumpen el proceso por otras razones la mayor probabilidad es que sea negativa.
- Entre los nacidos en África se observa una probabilidad muy alta de tener una valoración positiva si finalizan el proceso planificado; neutra o incluso negativa si la interrupción ha sido por baja voluntaria; y negativa o neutra si las causas de la baja han sido otras razones.
- Entre los nacidos en Latinoamérica se observa una probabilidad muy alta de tener valoración positiva si se finaliza el proceso planificado, neutra si el joven causa baja voluntaria, y negativa o neutra si el proceso se interrumpe por otras razones.

Valoración final según su estancia anterior en centros residenciales y por períodos históricos

Los datos nos indican que los jóvenes que han estado en centros tienen una mayor probabilidad de recibir valoraciones positivas que los que no, especialmente entre los nacidos en España con una permanencia de más de 5 años en algún centro. Cabe matizar, sin embargo, que este dato no compara los resultados de los jóvenes que han estado en centros con los que han gozado de acogimiento familiar, pues de esta tipología son muy pocos los que pasan por el Área de la DGAIA debido a que, por lo general, cuentan ya por su cuenta con el soporte necesario para afrontar la transición a la vida adulta

En el grupo de los que no proceden de centros los hay que provienen de casas familiares o de situaciones prematuras de independencia, entre otras situaciones. Por lo tanto, podríamos pensar que los que han estado en centros pueden tener más facilidad para adaptarse a la convivencia de un piso asistido o al seguimiento de un educador, aunque en ningún caso se pueda generalizar. Lo que sí es cierto es que con los jóvenes que han estado en centros se pudo intervenir antes, de lo cual se deduce que cuanto antes se intervenga, mejor (Tabla 14). Se corrobora así la hipótesis inicial de los técnicos del Área: cuando los jóvenes han estado poco tiempo en un centro, los resultados son menos positivos.

En cambio, no se confirma la segunda hipótesis, según la cual los resultados no eran positivos cuando los jóvenes habían permanecido más de cinco años en centros. De hecho, los datos nos indican que las valoraciones positivas son más probables cuantos más años de estancia han tenido, lo cual corrobora la importancia de la estabilidad.

También se confirma la tercera hipótesis, en relación a los resultados menos positivos que obtienen los jóvenes extranjeros que no han estado mucho tiempo en centros antes de ser atendidos por el ASJTET

Si tenemos en cuenta la variable de si han estado en centros antes de entrar en los programas del ASJTET, en función de la valoración final a lo largo de los diferentes períodos históricos obtenemos resultados muy similares a los que exponíamos en el apartado 3.2. En el primer período (1994-2000) la probabilidad de tener una valoración positiva es más alta, mientras que las valoraciones neutras son mucho más probables a partir de 2001 y, especialmente, en el período 2007-2012¹². Esta tendencia a aumentar las valoraciones neutras puede ser un reflejo de las dificultades con las que se enfrenta esta población en el último período.

Tabla 14. Valoración final según lugar de origen y años de estancia en centros

Ha estado en el centro?	Años	Valoración final						Total	
		Positiva		Neutra		Negativa			
		Número	%	Número	%	Número	%		
Nacido en España	No	506	53,9	308	32,8	124	13,2	938	
	Sí *	0-1	85	50,9	42	25,1	40	24,0	167
		1-5	600	54,2	332	30,0	175	15,8	1.107
		5-10	166	61,0	55	20,2	51	18,8	272
		+10	78	60,5	24	18,6	27	20,9	129
Fuera de España	No	328	59,5	135	24,5	88	16,0	551	
	Sí	0-1	261	56,9	106	23,1	92	20,0	459
		1-5	520	60,9	195	22,8	139	16,3	854
		5-10	9	60,0	3	20,0	3	20,0	15
		+10	0	0	0	0	1	100	1

* Significación estadística $\chi^2(6) = 21,799$, $p > 0,001$

Valoración final según nivel de formación en el momento del ingreso

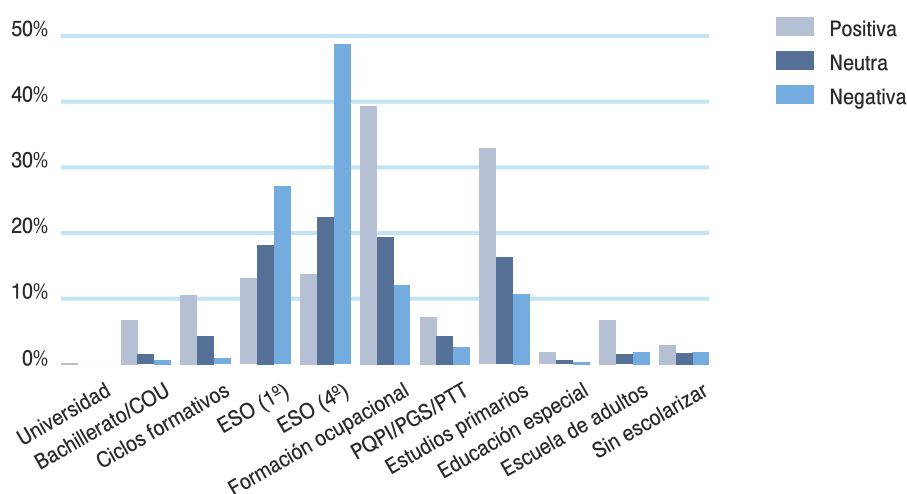
El nivel de estudios en el momento de ingresar en los programas del Área (Tabla 15) es mayoritariamente de poco cualificado: la mitad de los jóvenes solo poseen estudios primarios, la secundaria incompleta o formación ocupacional no reglada. El 22% tiene el graduado de ESO y el 2% está cursando bachillerato o estudios superiores en el momento del ingreso.

12 Significación estadística $\chi^2(4) = 98,68$, $p > 0,000$

Por otra parte, la cifra de jóvenes sobre los que no hay datos del nivel de formación en el momento del ingreso es de 1.167, cuestión que no solo limita la interpretación del resto de datos, sino que además reclama una mejora en el registro de este campo. Los técnicos explican que muchos de estos jóvenes provenían del antiguo SAAEMI (Servicio de Atención y Acompañamiento a Extranjeros Menores Inmigrantes), que fue traspasado al SAEJ a partir de 2006 y que no disponía de este dato informatizado. Una parte importante de los jóvenes no tenía acabados los estudios primarios y otros tenían estudios pero resultaba difícil hallar su equivalencia en nuestro sistema educativo.

Según los datos obtenidos (Gráfico 12), tienen mayor probabilidad de tener una valoración final positiva los jóvenes con estudios reglados (postobligatorios –académicos o de ciclos formativos– y superiores), valoración neutra o negativa los que tienen solamente el primer curso de ESO y negativa los que no han sido nunca escolarizados. Resultado que refuerza, una vez más, la importancia de la formación reglada en los jóvenes que salen de DGAIA.

Gráfico 12. Valoración final según nivel de estudios al ingresar en el ASJTET

Si observamos las valoraciones por períodos (Tabla 15), el número de casos sin información ha aumentado en los últimos cinco años. En cuanto a los que sí están informatizados, parece que haya un mayor número de jóvenes que ingresaban con estudios reglados durante el período 2001-2006, comparado con el período posterior y, especialmente, con el anterior. (Este fenómeno no puede confirmarse estadísticamente dado el elevado número de casillas con cifras bajas).

Tabla 15. Nivel de estudios en el momento del ingreso según valoración final y períodos

Al ingresar tenían algún curso de:	Positiva			Neutra			Negativa			Total
	94-00	01-06	07-12	94-00	01-06	07-12	94-00	01-06	07-12	
Universidad	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Batxillerato/COU	12	37	18	2	6	7	1	3	3	89
ESO (1º)	40	85	146	32	49	101	19	45	67	584
ESO (4º)	148	199	140	28	114	82	36	60	42	849
Ciclos formativos	36	45	25	2	26	15	1	4	4	158
Form. ocupacional	41	235	118	8	119	67	12	74	35	709
PQPI/PGS/PTT	13	28	31	4	21	18	4	13	9	141
Est. primarios	110	67	152	44	41	78	56	15	36	599
Educ. especial	3	11	4	1	3	2	1	3	0	28
Escuela adultos	5	29	34	1	5	9	4	7	8	94
Sin escolarizar	4	14	11	4	9	4	10	4	5	65
Sin datos	209	198	304	34	112	152	33	51	74	1.167

Valoración de los programas según ingreso, sexo, país de origen y tiempo de estancia en el ASJTET

En cuanto al tiempo que han estado en los programas y las diferencias por razón de sexo y país de origen, se observa lo siguiente:

- Según distribución por sexos, se observan diferencias significativas en el Programa de apoyo económico, en el que las chicas reciben más a menudo este apoyo durante tiempos más largos que los chicos. En el acompañamiento jurídico hay más chicos, como era de esperar, especialmente entre quienes hace entre 13 y 24 meses que lo reciben.
- En cuanto al país de origen, en el Programa de vivienda los extranjeros se concentran más en estancias de entre 1 y 3 años, y en cambio hay más españoles en estancias inferiores a 1 año o superiores a 3 años. Es lo contrario de lo que sucede en el Programa de apoyo económico, donde los nacidos en España tienen mayor probabilidad de permanecer en el programa entre 13 y 36 meses. Los extranjeros reciben más a menudo el apoyo económico durante períodos inferiores a 1 año.

En cuanto a las valoraciones en función de su lugar de nacimiento, si nos centramos en el Programa de vivienda podemos hacer las siguientes observaciones:

- En las estancias de menos de un año no hay diferencias por lugar de origen y, en general, hay menos probabilidad de obtener valoraciones positivas.
- En las estancias de más de 1 año hay más probabilidad de que se produzcan valoraciones positivas, también independientemente del lugar de nacimiento.

De estas observaciones se desprende que el tiempo óptimo de estancia de un joven en el programa para maximizar la posibilidad de una buena evaluación está en más de 13 meses.

Si nos centramos en el programa de acompañamiento jurídico, se aprecia un descenso a partir de 2012, debido a que las nuevas incorporaciones que no son atendidas por ningún otro programa de la DGAIA en el ASJTET se derivan al consorcio de servicios sociales de Barcelona. Por otra parte, observamos que el tiempo óptimo de estancia de un joven en este programa para maximizar la posibilidad de una buena evaluación es de más de 24 meses (obviamente para los nacidos fuera de España, que son los que mayoritariamente utilizan el programa).

En cuanto al Programa de inserción laboral, se desprende que el tiempo óptimo de estancia de un joven para maximizar la posibilidad de una buena evaluación está en más de 25 meses, al menos si es nacido fuera de España. En general este programa tiene más valoraciones neutras, dada la dificultad de inserción laboral de estos jóvenes, especialmente cuando son extranjeros.

En cuanto al Programa de apoyo económico, las ayudas económicas se incrementan notablemente a partir de 2007, coincidiendo con la prestación para jóvenes extutelados.

Cruzando los datos, se observa que en períodos inferiores a un año obtienen valoraciones más positivas los extranjeros (muchos de ellos con ayudas al desinternamiento de entre 2 y 6 meses de duración) que los españoles. En cambio, a partir de los 24 meses hay más probabilidad de obtener valoraciones positivas, independientemente del lugar de nacimiento. En este caso se trata mayoritariamente de prestaciones económicas que la ley prevé otorgar a jóvenes de 18 a 21 años que han estado tres o más años tutelados por DGAIA.

No obstante, lo realmente destacable es la formación que realizan los jóvenes que disfrutan de ayudas económicas (Tabla 16). Constituye un binomio que da muy buenos resultados, por cuanto de los 478 jóvenes que en diciembre de 2012 se encontraban en esta situación, el 8,6% estaba en la universidad, un 9,8% cursaba un grado superior y un 49,6% realizaba el ciclo secundario de la educación reglada postobligatoria (bachillerato, grado medio o prueba de acceso). Estos porcentajes son claramente más similares a los de la población general y tienen poco que ver con los porcentajes mostrados en el momento de ingresar en el ASJTET.

Tabla 16. Formación de los jóvenes que están en el programa de ayudas económicas

	Prestación jóvenes extutelados	Becas "La Caixa"	Total	%
Universidad	27	14	41	8,6
Grado superior	35	12	47	9,8
Pruebas de acceso	67	8	75	15,7
Bachillerato	26	-	26	5,4
Grado medio	126	10	136	28,5
Formación privada	28	-	28	5,9
Graduado escolar	63	-	63	13,2
PCPI	33	-	33	6,9
Formación ocupacional	11	-	11	2,3
Otros	13	-	13	2,7
Acceso a la universidad	5	-	5	1,0
Total	434	44	478	100

Resultados a partir de las entrevistas y los grupos de discusión

En este apartado presentamos los resultados obtenidos de las entrevistas y los grupos de discusión. Se muestran de manera conjunta los de jóvenes y educadores, siguiendo la estructura común de los guiones y reflejando los puntos más relevantes, así como las coincidencias y las discrepancias. Dado que se hicieron 15 entrevistas y 4 grupos de discusión con jóvenes y tan solo un grupo de discusión con educadores, se reproducen más citas textuales de los jóvenes. En cambio, el capítulo quinto refleja sobre todo la perspectiva de los profesionales.

Para contextualizar los resultados que se muestran a continuación hay que tener presente que los jóvenes que han participado en las entrevistas y en los grupos de discusión son los derivados al Área, dado que uno de los objetivos de la investigación era contar con la opinión de los jóvenes atendidos por los servicios dirigidos a los extutelados. Esto quiere decir que la mayoría de ellos se trasladaron a vivir a un piso asistido, y no con la familia de origen, y que muchos de ellos han recibido ayudas para seguir estudiando.

4.1. Sobre la estancia de los jóvenes en el centro residencial

Casi todos los jóvenes que han participado en el estudio han pasado por centros residenciales o de acogida. Hemos separado los aspectos que resaltan como positivos de los negativos en dos subapartados:

Aspectos positivos del paso de los jóvenes por el centro residencial antes de los 18 años

Una parte de los entrevistados coincidía en que haber pasado por un centro residencial les ha permitido desarrollarse de manera positiva y les ha ofrecido la oportunidad de formarse y acceder a unos estudios.

Algunos comentan que les sirvió para ser más responsables y aprender a controlarse ante diferentes situaciones. En general, coinciden en que el paso por el centro les ayuda a tener más autonomía, a organizarse y a prepararse para la vida adulta. Valoran muy positivamente el tema de las normas y, aunque algunos no las compartían cuando estaban en el centro, después las han acabado valorando y encontrándolas útiles.

- ▶ “Está bien porque te dan una oportunidad de estudiar, te dan a elegir, en casa no tienes estas oportunidades.” (Chica, grupo de discusión.)

Por otra parte, hay un sentimiento generalizado, especialmente entre los que entraron más jóvenes, de que el hecho de haber estado en un centro los ha protegido y ha evitado situaciones de mayor riesgo.

- ▶ “Te ayuda mucho a organizarte, sobre todo la parte económica así como el día a día, tareas de la casa, por ejemplo: cocinar, administrar el dinero, hacer una buena búsqueda de trabajo, etc., antes de los 18. Con los estudios también apoyaban. Tengo un grupo de música y pude grabar un disco con el dinero que me dejaron.” (Svart, entrevista.)
- ▶ “Prefiero estar en un CRAE que con mi familia.” (Chica, grupo de discusión.)

Entre el colectivo MENA también reconocen el centro como una tabla de salvamento, aunque piensan que podrían haber estado en mejores condiciones.

Los jóvenes destacan también la ayuda económica que les supone, aunque en general no es lo primero que dicen. También reconocen la importancia de la ayuda de desinternamiento, aunque algunos de ellos se quejan de que no han podido cobrarla porque estuvieron poco tiempo en el centro.

En el grupo de educadores se comenta que el grado de aprovechamiento de la estancia en un centro depende de varios factores, entre ellos la duración de la misma, y diferencian entre los jóvenes autóctonos y los jóvenes inmigrantes, dado que los motivos por los que son institucionalizados son también diferentes. Se hace un énfasis especial en la cuestión del logro de hábitos y normas.

- ▶ “Depende del tiempo que hayan estado en el centro. También depende del tema por el que entraron en el centro, según si son jóvenes inmigrantes o autóctonos (desamparo, maltrato, etc.). Los inmigrantes vienen por otros motivos, no dejan de tener a su familia, en muchos casos precaria pero que los quieren y esperan de ellos. Aspectos positivos para los autóctonos: la posibilidad de tener unos hábitos, unos horarios, unas normas, una estructura que con sus familias quizás no tenían.” (Educatora, grupo de discusión.)

Aspectos negativos del paso por el centro residencial antes de los 18 años

En las entrevistas, los jóvenes comentan que una de las principales dificultades ha sido la fase de adaptación al centro, es decir, los primeros tiempos. Especialmente en cuanto a tener que convivir con otras personas, mantener un orden, formar parte de una organización y respetar unas normas concretas.

En general comentan que las normas deberían adaptarse a cada joven, pues las situaciones entre ellos son muy diferentes; este tema fue especialmente debatido en el grupo de chicas.

- ▶ “Los horarios o las normas, cada chica tiene su horario, una será más responsable que la otra. Una si está hasta las 21.30 h en la calle no le pasa nada y otra pues, se puede buscar problemas. Entonces creo que las normas tendrían que ir un poco con la persona.” (Chica, grupo de discusión.)

Los jóvenes comentan también de que las visitas a la familia, las salidas y las llamadas están pautadas; aunque a algunos les fuera bien, otras consideran que querrían haber podido llamar y visitar a la familia más a menudo, o como mínimo tener la oportunidad de intervenir más en la decisión.

En el grupo de discusión de educadores se comenta que, sobre todo en el caso de los jóvenes inmigrantes que están acostumbrados a tener pocos recursos y valerse por sí mismos, el hecho de estar en un centro hace que dejen de hacer cosas positivas que anteriormente hacían y que pierdan autonomía.

También están de acuerdo en que muchos de los jóvenes han pasado por varios centros y, por lo tanto, tienen demasiados referentes. Esto hace que algunos de ellos lleguen a los pisos asistidos cansados ya de haber tenido que adaptarse a muchos profesionales y entonces rechazan el rol del educador porque no quieren saber nada de más “referentes”.

Además, los jóvenes que han tenido que pasar por centros de acogida coinciden en valorar de forma muy negativa la experiencia: por el tipo de población que encontraron, por el trato que algunos recibieron y por la situación de aislamiento y ruptura que les supuso (de la escuela, los amigos, la familia).

En los grupos de discusión y en alguna entrevista se comenta que los educadores no pueden atender correctamente a todos los jóvenes y se propone que, en algunos casos, cabría reconsiderar las ratios actuales.

- ▶ “Es bueno, ya que te lo enseñan todo, pero deberían hacer un seguimiento, ya que te cogen cuando llegas y cuando sales no tienes trabajo, y podrían ayudar. Cuando cumplí 18 años yo estaba haciendo cursos, pero no tenía trabajo. Fui allí (la asociación) y me ayudaron a conseguir un plan de empleo. Cuando terminé ya no tenía nada más, no tengo nada, no he podido bajar a África y llevo 6 años aquí.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “La organización de los educadores: hay un educador por cada 24 personas. Si hay conflictos, no hay educadores para atenderlos a todos. Muchos niños y pocos educadores y no prestan suficiente atención.” (Chica, grupo de discusión.)

4.2. Cuando los jóvenes dejan el centro

¿Dónde ir después del centro?

Tanto en las entrevistas como en los grupos de discusión, los participantes coinciden en afirmar que la mayoría de las veces son los educadores del centro o los técnicos de la Administración o de DGAIA quienes proponen a los jóvenes ir a un piso asistido o participar en algún otro programa para extutelados. Son pocos los casos en que el propio joven pide ir a un piso, ya sea porque algún hermano o hermana lo ha hecho, o porque sabe de su existencia por otras fuentes.

- ▶ “A mí me dieron a elegir. Me dieron la oportunidad de irme a mi casa o tener un proyecto y seguir estudiando. Escogí el piso porque no sé si en mi casa hubiera tenido la oportunidad de seguir estudiando. En base a eso me permito elaborar un poco mi futuro, también buscar trabajo, ser un poco independiente”. (Chica, grupo de discusión.)

Los educadores explican que no todos los jóvenes a los que se les ofrece ir a un piso asistido aceptan la propuesta y, sobre todo, reconocen que no se hace la propuesta a todos los jóvenes. En este sentido, los jóvenes entrevistados piensan que hay que reunir unas condiciones, tales como demostrar que se es capaz de cumplir unas normas y seguir trabajando o estudiando. La mayoría de los que dan el paso tienen una autoimagen positiva, ya que son conscientes de que ellos fueron escogidos debido a su esfuerzo y buen comportamiento.

- ▶ “Normalmente para ir a un piso depende del proyecto que tengas, que vean que te esfuerzas, que quieras llegar ahí. Es como un premio.” (Chico, grupo de discusión.) (Noi, grup de discussió.)
- ▶ “También depende de tu comportamiento, cómo tratas a las personas de alrededor. Si lo haces bien, puedes ir a un piso.” (Chico, grupo de discusión.)

Algunos de los jóvenes piensan que llegar a un piso es por un motivo económico, porque no tienen otro lugar adonde ir y/o porque tienen claro que no quieren volver con su familia. Poder vivir en un piso asistido les da la posibilidad de seguir formándose, buscar un trabajo para poder vivir después por su cuenta y, por lo tanto, retrasar su emancipación y parecerse un poco más al resto de población joven en general.

Los educadores del grupo de discusión están de acuerdo en que si los jóvenes que están en un centro tuvieran suficiente apoyo de la familia, la mayoría no participaría del Programa de vivienda.

- ▶ “Ir al piso puede ser una decisión de los educadores. Pero si tuvieran el apoyo de la familia no irían al piso, nadie iría al piso. Pero no lo tienen y por eso van.” (Educatora, grupo de discusión.)

¿Están preparados los jóvenes para vivir de forma autónoma cuando dejan el centro?

En todos los grupos de discusión se expone que hay grandes diferencias entre centros, desde los que tienen un plan de autonomía a partir de los 16 años que incluye tanto tareas domésticas como otros aprendizajes sociales, a los que por su organización lo máximo que hacen los jóvenes es “arreglarse la habitación”. Estos últimos se quejan del perjuicio que les ha supuesto “no saber hacer nada”.

- ▶ “Por ejemplo, en mi CRAE se fomentaba la autonomía, algunos días cocinábamos nosotras, nos lavábamos la ropa, entonces en un CRAE ya se te prepara, si no estás preparado para asumir ese tipo de criterios pues vete a tu casa porque en un piso no vas a aguantar.” (Chica, grupo de discusión.)
- ▶ “En mi centro, por ejemplo, nos lo daban todo tan hecho que luego fue salir del piso y quedarte completamente desorientada, la verdad es que no sabía hacer absolutamente nada. Prácticamente nos lo hacían todo...” (Chica, grupo de discusión.)

Una de las cuestiones en que casi todos coinciden es que han tenido que aprender a abrir una cuenta bancaria y a hacer gestiones con los bancos.

Contacto de los jóvenes con alguna persona del centro residencial una vez se han ido

La mayoría de los jóvenes mantienen relación con algunos de los chicos y chicas del centro tras su marcha; con algunos siguen siendo amigos e incluso en algún caso han ido a vivir juntos. Pero también hay jóvenes que prefieren no tener relación con ellos y su círculo de amigos es completamente diferente al del centro.

- ▶ “Mantengo contacto con algunas chicas. Con mi tutor y con la directora. Con todos nos vemos o hablamos de vez en cuando.” (Laura, entrevista.)
- ▶ “Mantengo contacto con los chicos, tengo amigos que todavía están en el centro. Algunos otros no están aquí. Con los educadores, el último centro dónde estuve ya está cerrado. Y la técnica no sé dónde trabaja.” (Ryan, entrevista.)

Por lo que se refiere a la relación con los educadores que tenían en el centro, muchos de los jóvenes dicen que mantienen una relación ahora más distanciada y se ven en algunas ocasiones, pero algunos jóvenes han continuado manteniendo con ellos una relación cercana a pesar de los años que han pasado, y valoran su trabajo, como podemos ver en este diálogo establecido en el grupo de discusión de chicas:

- ▶ “-Porque a la larga también han sido ellos un poco que te han cuidado, no?, que te han hecho como de familia.”
- ▶ “-Han sido como tus padres...”
- ▶ “-Y eso, quieras o no, lo tienes en cuenta, los aprecias y creo que es importante...”

4.3. Sobre la red de apoyo familiar y social

Cambios en la relación con la familia después de dejar el centro

La mayoría de los jóvenes exponen cambios importantes en la relación con sus familias de origen después de dejar el centro. En algunos casos, las relaciones se vuelven más fluidas, pero en otros se distancian y, en algunos, incluso se interrumpen por completo. Cuando están en el centro suelen tener las visitas y los contactos telefónicos pautados, mientras que cuando salen del centro son ellos quienes deciden con qué frecuencia visitan a la familia y cuándo la llaman. Esta capacidad de decidir en general les gusta, si bien hay alguna excepción.

- ▶ “Bastante diferencia. En el sentido que cuando estás en el centro los educadores, el EAlA, el tutor, si hay un permiso solo es ese día. Ahora que estás en el piso, los puedes ver siempre que quieras, son decisiones tuyas puesto que ya eres mayor de edad.” (Chico, grupo de discusión.)

Moderadora: “¿Una vez fuera del centro habéis visto más a la familia, o menos?” La mayoría del grupo de discusión contesta que “menos, mucho menos”.

Entre las personas que afirman que las relaciones familiares han aumentado, se encuentran los jóvenes inmigrantes. Mientras están en el centro comentan que no pueden ir a su país a ver a sus familiares y tienen las llamadas muy pautadas. Cuando salen del centro, lo primero que hacen es ir a ver a la familia, incluso si esto supone gastar en el viaje todo el dinero que han ahorrado.

- ▶ “En el caso de los marroquíes, antes de los 18 no puedes viajar, cuando los tienes, tienes la libertad de viajar. Conflictos familiares, no creo, pero el estar lejos... cuando cumples los 18 tienes más libertad. Para los de aquí, pienso que es totalmente diferente.” (Chico, grupo de discusión.)

Personas clave para los jóvenes mientras permanecen en el centro residencial o piso asistido

En general hablan de los educadores y las educadoras como personas muy importantes para ellos mientras están en el centro o en el piso asistido. Son los adultos que tienen más cerca y se sienten atendidos por ellos. Algunos jóvenes han establecido fuertes lazos con educadores y aún mantienen el contacto. Para otros sus referentes más cercanos han sido la familia colaboradora (oficial o buscada por ellos mismos), los amigos o la pareja. Una joven menciona a sus profesores de instituto con los que todavía mantiene una estrecha relación. Siguiendo sus relatos, todos ellos constituyen lo que algunos autores (Cyrulnik, 2002) denominarían “tutores de resiliencia”.

- ▶ “Mi madrina y mi padrino, que viven en el pueblo. Tenían una casa de colonias dónde íbamos todos los del centro. Quisieron acoger a mi hermano, pero no pudo ser. Cuando salí del centro, yo mantuve el contacto y siempre paso las navidades con ellos.” (Rebut, entrevista.)
- ▶ “Mi tutor.” (Badria, entrevista.)
- ▶ “Los profesores (cita los nombres) y las monjas.” (Yasmin, entrevista.)
- ▶ “El educador, que me ayuda mucho en todos los aspectos.” (Kelen, entrevista.)

También hay algún joven que hace referencia a la familia como las personas más importantes a pesar de reconocer que no son ninguna fuente de ayuda. Un joven habla de la madre y otro del padre como las personas más significativas para ellos. Otros hablan del hermano, la hermana o los abuelos.

- ▶ “Mi madre y mi hermana son importantes, aunque sean una fuente que no me ayuda mucho. Y algún amigo en especial.” (Laura, entrevista.)

En el grupo de discusión de educadores también explican que hay casos en que los jóvenes toman como referentes a los/as profesores/as de la escuela o del instituto, o a familias colaboradoras, y lo valoran como algo positivo para su desarrollo. Sin embargo, también comentan que hay jóvenes que esperan mucho de estos referentes y algunos se llevan más de una decepción.

- ▶ “Tenemos ejemplos de chicas que han creado vínculo con adultos, con algún profesor por ejemplo. Son casos que magníficos porque no se han tenido que planificar, vienen ya así. Depende de cada historia.” (Educatora, grupo de discusión.)

También coinciden en que hay jóvenes que han tenido tantos educadores que están cansados y dejan de buscar referentes, prefieren hacer su vida por su cuenta. Sucede especialmente con los jóvenes que tienen a la familia en África, que a pesar de tenerlos lejos continúan considerándolos como modelos y siguen sus consejos.

- ▶ “Al contrario, están cansados del tutor y del educador. Tienen muy claras estas ideas. No serás ni su padre ni su amigo, solo eres el educador. Los que vienen ya se han dado cuenta de esto, lo tienen claro porque han pasado por muchos educadores. También tienen claro que, aunque su padre/madre esté en Marruecos, lo que digan ellos va a misa. Su influencia es mucho más fuerte que cualquier otro referente o educador de aquí. Te das cuenta que el máximo referente es la familia.” (Educatore, grupo de discusión.)

Las relaciones con los amigos

La mayoría de los jóvenes especifican que los amigos que tienen provienen de la escuela o del instituto. Algunos también tienen amigos del barrio en el que vivían antes, o bien de donde viven ahora. Algunos conservan los amigos que hicieron en el centro residencial donde estuvieron y la mayoría reconoce mantener algún tipo de contacto.

- ▶ “La mayor parte de mis amigos son del colegio, pero del centro te sientes siempre que llevas a alguien especial, alguien con quien te llevabas muy bien y no cortas la comunicación, si- gue siendo alguien muy cercano.” (Chica, grupo de discusión.)

Pertenecer a un centro recreativo o grupo, o a un agrupamiento escultista, o a un club deportivo, también supone una fuente de amigos importante:

- ▶ “Actualmente tengo amigos del escultismo, aunque tengo una con quien iba a la escuela. Empecé a ir a los 13 años a unos campamentos, a los 14 otra vez y luego me apuntaron directamente. Conservo a una amiga del centro que también es escultista.” (Bagheera, entrevista.)

Para la totalidad de los jóvenes las relaciones con los amigos tienen mucha importancia en su vida. Algunos califican las relaciones de amistad como de familia, una fuente de ayuda para pasar los mejores y los peores momentos.

- ▶ “Los amigos se ocupan de hacer de hermanos, es la única familia que tengo. Ocupan el lugar de un familiar.” (Bahore, entrevista.)

Todos creen, pues, que los amigos influyen, para bien y para mal, y que a lo largo de su trayectoria han acabado escogiendo con quién ir. Algunos se han distanciado de grupos que no eran “prosociales”, aunque alguno de ellos reconoce que tiene amigos que viven en situaciones de exclusión social.

4.4. Sobre la formación de los jóvenes

Los estudios

La mayoría de los jóvenes que han participado en esta investigación estaban estudiando, bien sea porque continuaban sus estudios postobligatorios o incluso superiores, bien sea porque no tenían trabajo y ocupaban el tiempo haciendo algún tipo de formación, casi siempre no reglada. Entre los que realizaban estudios reglados, la mayoría cursaba un ciclo formativo de Grado Medio o Superior y comentaba que querría ir a la universidad, aunque los chicos y las chicas son conscientes de que no los preparan para ello, sino para buscar trabajo. Algunos, pocos, tenían muy claro que querían estudiar y que llegarían hasta el final.

Todos los que han completado o están siguiendo un PCPI (Programa de cualificación profesional inicial) opinan que actualmente es perder el tiempo, ya que no ofrece salidas profesionales porque no se valora en el mercado de trabajo. De hecho, afirman que tiene más valor el graduado de ESO, sin el cual no hay nada que hacer. Son conscientes de que los PCPI no tienen la salida laboral que esperaban, pues hacen las prácticas que se les exige y después no encuentran trabajo. Los jóvenes querrían animar a los profesionales, tanto de los centros como del ASJTET, a que les ayudaran a aprobar la ESO, priorizando esta opción frente a otras alternativas. Algunos tienen la sensación de que les hacen hacer cursillos con el único objetivo de tener el tiempo ocupado.

- ▶ “Son cursos cortos que luego no sirven para nada. Deberían ser cursos importantes para poder trabajar, como el de carpintería, que ya no existe! La mayoría de los chicos de los centros están haciendo cursos PCPI y cuando tengan 18 años tendrán problemas para encontrar un trabajo. Tendrán el diploma de carpintería y ya está.” (Chico, grupo de discusión.)

Facilidades para seguir estudiando

Están de acuerdo en que cobrar una prestación económica y/o vivir en un piso asistido ayuda a que puedan dedicarse a sus estudios, incluso resultan aspectos imprescindibles para no tener que trabajar a jornada completa. La mayoría de los jóvenes encuentra útil estudiar, piensan que les servirá para progresar en la vida, que sin estudios no podrán decidir ni elegir en el futuro, y que sin ellos tendrán muchas menos oportunidades. De todos modos, hay quien reconoce que ahora muchos estudian porque “no tienen otra opción”, pero que “si volviera a haber trabajo como antes, ya se vería qué ocurriría...”.

La mayoría de los jóvenes dicen que estudiar es útil para no acabar siendo un “don nadie”, para poder acceder a un buen trabajo y ganarse la vida. Sobre todo en momentos de crisis, en que no hay trabajo, reconocen que la obtención de un título abre puertas a nuevas oportunidades.

- ▶ “Me gusta mucho estudiar, sobre todo idiomas. Quiero intentar ir a la universidad si me lo puedo pagar. Es muy útil estudiar. Hay gente que solo ha hecho la ESO y está trabajando todo el día en un bar. Sigo estudiando porque hay que seguir estudiando.” (Awura Abena, entrevista.)

Dificultades para estudiar

Algunos jóvenes reconocen que cuando eran adolescentes les costaba valorar los estudios, daban importancia a otras cosas de su vida y no hacían de educadores ni maestros. Aun así, coinciden en afirmar que si los hubieran motivado y obligado a obtener el graduado de ESO, su situación laboral actual sería mucho más fácil. Piensan que en algunas situaciones los derivaban directamente a un PCPI, como si fueran ya “casos perdidos”. Es un aspecto que los jóvenes sin la ESO terminada plasman siempre en las entrevistas y los grupos de discusión. Reconocen que las opiniones favorables que tienen ahora que son mayores de edad respecto a los estudios no las tenían cuando eran más jóvenes. Tener más edad y haberse encontrado con serias dificultades relacionadas con la falta de formación les ha hecho cambiar radicalmente de opinión y de actitud.

- ▶ “Me forzaron a hacer la ESO y dije que no, pienso que si me hubieran forzado un poco más y en otro momento, ahora me sentiría muy agradecida. He estado hablando con la educadora del piso para prepararme para el examen de la ESO, si puedo, me presentaré.” (Laura, entrevista.)

Para los que cursan estudios reglados, el principal problema para seguir estudiando es el dinero: cuando dejan de recibir la prestación económica tienen que trabajar para mantenerse y no pueden destinar tanto tiempo a los estudios, situación que viven con mucha preocupación.

- ▶ “El tema económico es decisivo en seguir estudiando o no. Ahora que están privatizando todos los estudios, a mí la matrícula de este año me ha resultado muy cara. Si no hubiera trabajado fuera, no me la hubiera podido pagar. Es público, pero nos hacen pagar mucho. El futuro lo veo difícil.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “Yo voy muy justa [...] y quiero estudiar hasta los 22 años, pero no podré [...] El último año tendré que buscarme la vida porque no tendré dinero para pagarme los estudios, han sido tres años de paga y luego, si no has acabado los estudios, ¿qué haces?” (Chica, grupo de discusión.)
- ▶ “A mí me han dado una plaza de un año; me gustaría poder seguir estudiando, pero no sé qué voy a hacer en el caso de que haga un Grado Superior [...] No sé qué voy a hacer.” (Chica, grupo de discusión.)

Los educadores comentan que cada vez las ayudas son menos y también dudan que los PCPI sirvan para encontrar trabajo después del curso. Además, identifican otros factores obstaculizadores, entre ellos la falta de conocimientos básicos con la que llegan los jóvenes a los servicios para extutelados, el rechazo hacia el ámbito académico –dado que a menudo les ha supuesto una pesadilla– y la inestabilidad emocional que muchos padecen, ya que “un niño afectado emocionalmente es imposible que pueda dedicarse a estudiar”.

Los jóvenes también mencionan las bajas expectativas que en general se tienen respecto al colectivo.

- ▶ “Yo pienso que tampoco hay suficiente apoyo para la gente para que sigan estudiando cuando salen del centro, debería haber más apoyo porque se exige mucho. Yo tengo una beca desde que salí del centro, pero no hay suficiente apoyo. Tampoco esperan que chavales como nosotros hagan una carrera, muy pocos llegan.” (Chica, grupo de discusión.)

4.5. Situación laboral de los jóvenes

La mayoría de los entrevistados no trabaja. Muchos de ellos han hecho prácticas en algún lugar gracias a los cursos, pero después no han logrado ningún trabajo. Los pocos que trabajan saben que son la excepción y se sienten muy satisfechos.

- ▶ “Ahora no puedo trabajar, debo seguir estudiando porque teniendo solo la ESO..., cuando tenga un título ya podré trabajar. Me gustaría en el campo social, con chavales.” (María, entrevista.)

El contexto de crisis económica está castigando enormemente a este colectivo que forma parte del grupo de jóvenes con poca formación y poco apoyo familiar y social. Lo primero que comentan en los grupos de discusión es que actualmente no hay trabajo en ningún sitio. Lo segundo es que, si no hay trabajo ni para las personas que tienen títulos, para ellos –que en algunos casos no tienen ni la ESO– todavía menos.

- ▶ “Depende de qué título, y según qué título, teniéndolo, tampoco se encuentra trabajo. Yo estoy estudiando laboratorio (Grado Medio) y hasta que no tenga estudios superiores no encontraré trabajo. Con una simple ESO o Grado, ni con eso encuentras. Es que no hay trabajo. Los profesores nos lo dicen.” (Chica, grupo de discusión.)

Otros no disponen ni de permiso de trabajo, lo cual dificulta todavía más la tarea. Muchos comentan que si no consiguen los papeles, acabarán marchándose a otros lugares de Europa:

- ▶ “Si hay aquí, sí; si no, en Francia.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “Sitegustamucholoquequiereshacer,puesenFranciaoInglaterra.Amímegustamucholacocina, si tengo trabajo, pues allí. Tendría un poco de miedo, pero lo haría.” (Chico, grupo de discusión.)

Los educadores comentan que si los jóvenes trabajan es gracias a la red de conocidos que tienen, y muchos no tienen demasiada red. Consideran que al tener menos ayudas que antes, si no pueden hacer prácticas en ningún lugar, tampoco pueden acceder después a alguna posibilidad de empleo.

- ▶ “Los que trabajan es por red, porque tienen conocidos.” (Educador, grupo de discusión.)
- ▶ “Y el tema del permiso de trabajo es que, sin prácticas, sin opciones... el único recurso es alguna empresa de inserción, el resto queda excluido.” (Educatora, grupo de discusión.)

4.6. Situación económica de los jóvenes

El 90 % dels entrevistats cobra algun tipus de prestació econòmica. Els únics que no reben res són un jove que està treballant, un altre que ja ha esgotat totes les vies i no cobra res i malviu, i un altre que de moment l'ajuda una educadora. La prestació econòmica és molt valorada pels joves, per ells és un puntal clau per a la seva transició a la vida adulta.

- ▶ “Cobro la PIRMI, pero no me salen las cuentas: 350 euros de piso, a veces me ayuda mi novia, a veces trabajo en negro de jardinero [...] Pero lo calcules como lo calcules, no te salen las cuentas.” (Ali, entrevista.)

En general saben administrar el dinero, les da para pagar el piso y los gastos básicos. En algunos casos pueden incluso ahorrar un poco. Muchos comentan que al principio no sabían administrar tanto el dinero y que es un proceso que han tenido que aprender.

- ▶ “El tutor nos aconseja las opciones. La decisión es sin embargo tuya, eso depende de ti. El tutor te apoyará, quizá te darás una hostia, pero habrás aprendido.” (Chico, grupo de discusión.)

Los jóvenes inmigrantes, en su mayoría, intentan enviar a casa todo el dinero que pueden, incluso vendiendo, si es necesario, algunas pertenencias personales.

4.7. Sobre la vivienda

- ▶ “Yo estaría súper mal si no me hubieran dado la oportunidad del piso. Espero que no lo cierran nunca.” (Chica, grupo de discusión.)

Entre los jóvenes que han participado en el estudio, algunos todavía están en pisos asistidos o de autonomía; muy pocos se han ido a vivir con algún familiar y otros se han independizado y viven, generalmente, con alguien. Muy pocos viven solos. Un joven vive en una casa ocupada. Casi todos han pasado por el Programa de vivienda.

Ventajas de ir a un piso asistido

- ▶ “Estoy muy a gusto en mi piso, mi compañera es genial y mi educador también. Ya que me han dado la oportunidad de este piso, la voy a aprovechar al máximo” (Chica, grupo de discusión.)

Las personas entrevistadas coinciden en que el piso asistido les ha permitido saber cómo organizarse, cómo gestionar el tiempo y el dinero; les ha supuesto aprender a convivir y a realizar las tareas domésticas. Los ayuda a crecer, a ser autónomos y responsables.

- ▶ “Perfecto, mi salvación. No me costó adaptarme porque venía de situaciones peores. Pero en general no sabía ni hacerme un huevo frito ni había entrado nunca en la lavandería. El piso me ha ayudado con los estudios, a ganar autonomía, también a nivel económico. En el piso, los jóvenes al principio se encuentran perdidos, no saben nada de limpieza, ni de cocinar.” (María, entrevista.)

Chicos y chicas comentan que es positivo no tener que enfrentarse solos a la vida adulta con 17 años, sino con 20 o más. A esta edad se ven las cosas de manera distinta, se comportan de manera diferente y, en definitiva, se consideran más maduros.

Destacan la importancia de cobrar una prestación económica mientras están en el piso asistido y gracias a que los gastos del piso son bajos y asumibles, si se organizan bien el dinero, sienten que se están preparando para la vida adulta.

- ▶ “Es como un puente, te preparan. Tienes dos años y deberás progresar y hacer algo. Aprender a convivir, a compartir la vida con otros compañeros de piso. Hay un período en que deberás espabilar. Si estás estudiando o trabajando, cuando cumples los 18 años te dicen que estarás en el piso unos dos años más como máximo. No tendrás que preocuparte por la comida ni por nada si haces las cosas que tienes que hacer. Si eres bastante maduro para esta oportunidad, la aprovecharás. Si no, lo perderás todo.” (Chico, grupo de discusión.)

Todos sin excepción creen que los pisos han de seguir existiendo, para ellos es uno de los recursos más necesarios; la mayoría no quiere ni imaginarse qué hubiera pasado si no hubiera tenido esa oportunidad. El 90 % de las opiniones indica que si no hubieran podido ir a un piso, ahora estarían mucho peor. Comentan cosas como que estarían “descontrolados”, “no podrían estudiar”, “hubiera sido mucho peor”, “quizás estarían en la cárcel o en la calle”.

Algún joven comenta que quizá hubiera tenido que ir a vivir con la familia y no hubiera estado nada bien. Hubieran dejado de estudiar. Están muy seguros de que el servicio de vivienda funciona y es necesario.

- ▶ “La mayoría no estaríamos estudiando, sino buscando desesperadamente trabajo para poder pagar el piso.” (Chica, grupo de discusión.)

Dificultades en los pisos asistidos

- ▶ “Yo ya me he ido. Es complicada la vida fuera porque es mucho más cara, pero llega un momento que quieres tu libertad, tu piso, tu casa [...] me cuesta mantenerme pero voy haciendo, tarde o temprano hay que hacerlo.” (Chica, grupo de discusión.)

En este apartado cabe destacar tres puntos esenciales. Uno es el de las dificultades de convivencia con los compañeros de piso. Dado que no los eligen, no siempre se llevan bien. Cuando no hay sintonía, consideran que la organización se complica, especialmente a la hora de cumplir con las tareas domésticas y repartir responsabilidades, así como de proteger las pertenencias y los espacios personales. El tema de la convivencia es recurrente en los grupos de discusión de jóvenes.

El segundo tema relevante es el de las normas de los pisos asistidos, sobre todo la que establece que no

puedan invitar a otras personas a casa, ya que los sitúa en una posición extraña respecto a su grupo de amigos. Esta cuestión es interesante porque genera mucha controversia entre los defensores y los detractores de la norma: para los primeros es una medida que los protege, especialmente de algunas amistades “peligrosas”, y para los segundos es una limitación que los estigmatiza.

El tercer punto clave es la diferencia entre los pisos asistidos y los de autonomía: algunos jóvenes no se han adaptado a los primeros y otros, a los segundos. Muchos de los jóvenes que han estado bastantes años en un mismo centro donde se encontraban bien, prefieren un piso donde no se encuentren solos; es decir, un piso asistido, con otros compañeros y más presencia del educador.

En cambio, a quienes llevaban un tipo de vida más autónoma o menos protegida, el piso asistido les parece casi como un centro; desean más autonomía y menos compañía. Así pues, las quejas aparecen cuando no ha habido un buen encaje entre las características del joven y las del piso, y concluyen que los jóvenes son diferentes entre sí y necesitan recursos distintos.

- ▶ “No me costó mucho adaptarme. ¿Qué no funciona bien? Ahora no sabría decir nada. Quizás a veces necesitas más presencia educativa, si alguna vez tienes algún problema y no te puedes poner en contacto con el educador. Sí que pasa de manera regular, pero puede que no ocurra. Iría bien pactar un día fijo para cada piso.” (Svart, entrevista.)
- ▶ “Los primeros días me costó adaptarme porque había muchas chicas, cada una con sus cosas y todas diferentes. Me costó una semana adaptarme, no conocía a nadie y estaba sola y aburrida. Ahora estoy bien, ya ha pasado y me siento adaptada.” (Badria, entrevista.)

4.8. Sobre la vida actual de los jóvenes

Problemas principales

En general, todos hablan de su preocupación por el futuro, sobre todo a nivel económico y laboral. Les preocupa no poder encontrar trabajo, ya que son conscientes del contexto general de crisis que vive el país. La inseguridad sobre qué hacer cuando dejen de recibir la prestación les preocupa dramáticamente.

- ▶ “El tema económico me preocupa, ya que los ahorros no me durarán siempre. Los estudios también me preocupan: poder aprobar los exámenes, el examen final sobre todo.” (Laura, entrevista.)

A los jóvenes inmigrantes les preocupa principalmente no obtener el permiso de residencia o de trabajo y, por lo tanto, no encontrar aquí empleo. Muchos de ellos se plantean la posibilidad de irse a países europeos o norteamericanos. Incluso algún joven piensa que, ahora que tiene estudios (CFGs), podrá volver a Marruecos y encontrar ahí un trabajo cualificado.

- ▶ “Yo quiero tener un buen trabajo aquí y, si no, iré a otro país. Me gustaría ir a Canadá, ya quería ir cuando era más pequeño, pero me quedé aquí porque aquí me iba bien.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “Volver a Marruecos no; conseguir un título aquí e ir a otro país de Europa.” (Chico, grupo de discusión.)

A menudo los jóvenes tienen la sensación de que el tema económico puede empeorar, así como la vivienda (si tienen que irse o cambiar de ubicación). Les preocupa no encontrar trabajo en un futuro, o perderlo si lo tienen, y piensan que deben mantenerse muy fuertes para afrontar todo ello. Algunos dicen que si han llegado hasta aquí, pueden ir todavía más lejos.

- ▶ “Abandonar sería lo peor que podría pasar.” (Badria, entrevista.)

Aspectos positivos

Buena parte de los participantes comentan que están orgullosos de sus amistades, de los vínculos que han logrado establecer y de las personas con las que están. Una joven explica como la familia colaboradora continúa siendo un bastión y referente clave en su vida.

Los pocos que trabajan se sienten contentos con el trabajo que hacen y están satisfechos de no depender económicamente de nadie. En general están orgullosos de ser capaces de organizarse, de haber conseguido una cierta estabilidad y, sobre todo, de la confianza en sí mismos. Reconocen que estos hechos les alimentan la autoestima.

- ▶ “Estoy orgulloso de cómo me organizo todo para poder continuar con todo, con mis hobbies y todo. Valoro mi situación en el piso, poder estar con la gente, etc.” (Svart, entrevista.)

En general, están contentos de poder estudiar y de encaminarse hacia el futuro que quieren. Este sentimiento es unánime entre las chicas.

- ▶ “Confío en mí misma. Empiezo una cosa y, a pesar de que me canse y no pueda más, tengo que seguir adelante. A veces lloro porque quiero hacer muchas cosas y no puedo, no llego por el dinero, o necesito alguna persona que me escuche y en quién pueda confiar.” (Bagheera, entrevista.)

Reconocen en general que lo que podría mejorar sería encontrar un trabajo. Otros piensan que les podría ir mejor con los estudios y la búsqueda de estabilidad.

- ▶ “Encontrar trabajo, regularizar los papeles, encontrar una pareja, etc.” (Badria, entrevista.)

El tiempo libre: como el de todos los jóvenes

La gran mayoría pasa su tiempo libre con los amigos, ya sea para ir a dar una vuelta, charlar o tomar algo. Otros aprovechan para jugar a fútbol con los amigos.

Algunos piensan que mirar la televisión o estar sentado en el sofá es perder el tiempo y, dado que tienen la sensación de tener poco, prefieren aprovecharlo. Un chico comenta que los jóvenes, en general, no utilizan bien su tiempo libre. Se refiere a que el tiempo libre no es para “estar tirado mirando la televisión, mejor aprovecharlo en una cosa que les vaya bien”.

Formar parte de un grupo de música, de un equipo de fútbol, de un movimiento scout o participar en actividades de voluntariado son otras formas de pasar el tiempo libre que comentan y que les aporta el reconocimiento de los amigos, a la vez que un buen desarrollo personal.

- ▶ “El esculismo me ha ayudado a crecer como persona, a tomar conciencia del tipo de sociedad que hay. Sobre todo a crecer como persona”. (Bagheera, entrevista.)

Buena salud

La gran mayoría de los jóvenes entrevistados y participantes en los grupos de discusión afirma que están bien de salud. En dos ocasiones hablan de insomnio y alguno reconoce que va al psicólogo.

Pocos problemas con la justicia

Excepto tres situaciones puntuales, el resto de los participantes en el estudio no han tenido ningún problema con la justicia. Algunas chicas verbalizan que el contacto con la justicia ha sido a raíz de haber denunciado al padre u otras cuestiones familiares en las que se han visto implicadas, pero no por haber cometido ellas ningún hecho delictivo.

El tema más generalizado por parte de los extranjeros es el miedo a no poder renovar los permisos de residencia y que les caiga encima el peso de la justicia.

4.9. Sobre el trabajo de los y las profesionales

Valoración del trabajo que realizan los educadores y educadoras de los programas del ASJTET

En general, todos los jóvenes entrevistados valoran muy positivamente el trabajo que hacen los educadores y educadoras. Sobre todo en aspectos como ayudarles a buscar trabajo, organizarse y asumir responsabilidades para poder mantener un piso. También valoran el apoyo emocional que reciben y que no les permitan abandonar a la primera dificultad que les sobreviene; notan que los profesionales se preocupan por ellos, les preguntan a menudo como están y les ofrecen apoyo y consejos.

- ▶ “Valoro positivamente el trabajo que hace, me ayuda mucho.” (Laura, entrevista.)
- ▶ “Con el tutor del piso tengo bastante confianza, me ayudó mucho: que no tire la toalla, confía en mí.” (Badria, entrevista.)
- ▶ “Ella me puede ayudar a buscar trabajo y piso, me ayuda mucho. También con cosas personales, porque influye en que siga estudiando. Sirve todo lo que hace.” (Rosa, entrevista.)

- ▶ “Lo más útil es que me pregunta como estoy y me ayuda a reflexionar conmigo mismo [...] Me anima mucho y me escucha.” (Svart, entrevista.)

Los educadores también valoran la tarea que desarrollan, si bien comentan que una cosa es el trabajo que hacen y otra el trabajo que los jóvenes les dejan hacer: si se dejan acompañar más o menos en su proceso. Además, se encuentran con otras limitaciones relativas a la reducción de las prestaciones y recursos para los jóvenes, dificultades para los permisos de residencia y trabajo y, especialmente, dificultades para la inserción laboral, muy especialmente cuando los jóvenes no tienen ni la ESO.

¿En qué podría mejorar la tarea de los profesionales?

La mayoría de los jóvenes afirman que no haría falta que mejorasen en nada, que los educadores de los pisos asistidos y de los otros servicios ya hacen todo lo que está en sus manos. Algún joven piensa que quizás debería haber más educadores para poder recibir una atención más continuada e individualizada, pero otros opinan lo contrario, que les están demasiado encima y que necesitarían más independencia.

- ▶ “De aquí en adelante podría hacer otras cosas con el tema del trabajo, a pesar de que no tenga el permiso de trabajo. A ver si con las prácticas del curso me pueden hacer un contrato.” (Ryan, entrevista.)
- ▶ “Si me hubiera puesto en un equipo de fútbol, ahora estaría mejor. Yo tampoco pedí que me pusieran, pero me hubiera ayudado.” (Anuar Tetuani, entrevista.)
- ▶ “A veces está mucho en el piso, no haría falta que viniera cada día. Dos veces a la semana ya iría bien.” (Eder, entrevista.)

También les gustaría que hubiera más estabilidad en la plantilla de educadores, dado que los jóvenes tienen que hacer un esfuerzo para adaptarse a la manera de ser y hacer de cada educador y los cambios dificultan la relación.

Uno de los temas de mejora que surge en el grupo de discusión de los educadores es el trabajo de las emociones. Echan en falta más formación en este sentido, ya que a menudo es un tema olvidado o que queda en segundo término, a pesar de que ellos lo consideran imprescindible a la hora de trabajar con estos jóvenes.

- ▶ “En qué fallamos o qué podríamos mejorar: trabajamos el aspecto laboral, los ahorros, la autonomía... ¿y la parte emocional? Llevan 10 o 15 años en una institución, los enviamos a psicólogos, pero no quieren ir. La parte emocional es otra cosa, y aquí habrá que sentarse con las universidades (porque las universidades tienen el saber) y trabajar este mundo, porque nos daría muchas pistas a nosotros y a ellos. Saber entender lo que pasa, poner nombre y gestionar las emociones. Sería clave, porque las emociones muy trabajadas permiten trabajar la parte cognitiva, el saber; afecta a toda la vida. Y no sé cómo se debería hacer. Hay un vacío, no les estamos ofreciendo una cosa que es fundamental para vivir.” (Educador, grupo de discusión.)

Sobre la preparación para la vida adulta

Así como parte de los jóvenes y de los educadores piensan que de determinados centros residenciales se sale con niveles muy bajos de autonomía a causa de la sobreprotección, por el contrario, sobre el paso por el servicio de vivienda coinciden a afirmar que prepara bien a los jóvenes para afrontar su etapa adulta. Lo valoran como un proceso de transición necesario y efectivo. A los que llegan al servicio más preparados, lo único que hace el piso es, o bien darles el necesario empujón final, o bien alargar sus años de estudios. Otros aprenden a hacer todo lo que necesitarán para su posterior independencia: mantener la vivienda en buenas condiciones, gestionar el dinero, comprar y cocinar, gestionar la limpieza, la ropa, etc.

Algunos jóvenes apuntan el tema de la soledad que sienten, sobre todo cuando salen de los centros residenciales, pero también de los pisos. Manifiestan que quizá necesitarían más preparación para afrontar solos la realidad, labúsquedad de trabajo, las relaciones con los demás. Esta constatación coincide con lo que comentan algunos educadores sobre la importancia de trabajar la gestión de las emociones, más allá de enseñar las cuestiones prácticas.

Ninguna de las chicas entrevistadas tiene hijos; es un aspecto del cual están orgullosas si se comparan con otras chicas que habían sido compañeras suyas del centro y que han sido madres adolescentes.

- ▶ “No es el momento aún, tenemos que vivir mucho. Más adelante, cuando tengamos dinero, tiempo...” (Chica, grupo de discusión.)

4.10. Consejos que dan los jóvenes

Consejos que darían a los adolescentes que están en centros residenciales

- ▶ “Que no sean tontas, que no se fuguen y no pierdan la oportunidad de ir a un piso. Y que sigan estudiando. Que hay tiempo para todo, pueden salir con los amigos, pero que estudien.” (Chica, grupo de discusión.)

Los consejos dirigidos a los adolescentes que más han surgido tanto de las entrevistas como de los grupos de discusión de los jóvenes son los siguientes:

- Que aprovechen todo lo que reciben en el centro.
- Que aprovechen el tiempo para estudiar, puesto que en el futuro es lo que más agradecerán.
- Que establezcan un vínculo positivo con los educadores, que confíen en ellos y sigan sus consejos.
- Que ase controlen su comportamiento y aprendan a ser responsables.

Especialmente los jóvenes piensan que hay que aprovechar la oportunidad de ir a un piso asistido si les surge la oportunidad.

- ▶ “Que aprovechen el tiempo al máximo, que hagan todo lo que les digan, que aprovechen para aprender. Que aprovechen lo máximo en todo para salir ya bien preparados.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “Que sean ambiciosos en el sentido de que se exijan más de ellos mismos. Que valoren lo que tienen, pero con más exigencia propia.” (Chica, grupo de discusión.)
- ▶ “Que aprovechen, que no miren como podrían estar si no fuera por..., que intenten formarse más. Cambias de centros, de colegios, de amigos..., en vez de quejarte, mira el lado positivo: 4 o 5 centros y 6 o 7 escuelas distintas, conoces gente, etc.” (Eder, entrevista.)

Una joven dice que lo ideal sería poderles conducir un momento hasta el futuro:

- ▶ “Yo al principio no me gustaba nada el CRAE, deseaba salir, pero en los primeros meses del piso, quería volver al CRAE. Porque no se las puede llevar al futuro (a las niñas), porque si no... se darían cuenta.” (Chica, grupo de discusión.)

Consejos que darían a los educadores de centro residencial

Los jóvenes coinciden de una manera mayoritaria en subrayar la importancia del aspecto emocional: aconsejarían a los educadores y educadoras que trataran bien a los jóvenes, que tuvieran mucha paciencia, que los escucharan y que fueran empáticos, tendrían que comprender que cada uno ha vivido una historia diferente y que muchos de ellos tienen a la familia lejos, físicamente o emocionalmente. Los jóvenes piden, en definitiva, que se les quiera y que los traten de manera diferenciada; reclaman especialmente que la normativa se adapte a cada caso.

- ▶ “Que se pongan en la piel de los niños, que están lejos de sus padres. Estar en un centro, tener tus problemas y además tener un montón de normativas que tienes que cumplir a rajatabla... Podrían ser un poco más flexibles, adaptarse un poco. Vale que son muchos niños y la normativa es así, pero tendrían que adaptarse a cada niño como es. No puedes educar a todos por igual porque no son todos iguales.” (Chica, grupo de discusión.)
- ▶ “Que los entiendan, que sepan que los niños los necesitan. Que tengan un poco de empatía, que los niños necesitan la figura del padre o la madre que no han tenido. Los educadores tendrían que estar preparados para hacer este papel.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “Que escuchan a los niños.” (Chica, grupo de discusión.)
- ▶ “Que los educadores supieran qué significa estar en un centro de menores, que fuera un crédito de su carrera.” (Eder, entrevista.)

También les gustaría que los educadores les insistieran en que tienen que estudiar y que les dieran el máximo apoyo. No quieren que se les sobreproteja, sino recibir suficiente preparación para cuando salgan. Reconocen que el trabajo de los educadores es difícil, especialmente el trabajo con adolescentes que pasan un momento difícil en sus vidas. Lo ilustra este diálogo:

- ▶ “-Hay educadores que hacen muy bien su trabajo, el problema está más en con quién se juntan los chicos y chicas. En la adolescencia somos más influenciables y depende de con quién te juntas, no es muy buena compañía para ti y te arrastra. Y si te dicen que no estudies y vayas con ellos pues lo haces porque estás en la edad de dejarte arrastrar, porque te apetece salir.”
 “-Pero si tienes confianza en el educador, como mínimo ya es diferente. Si ves al educador como que está de tu parte más que como un enemigo, es diferente porque puedes contar con él.”

Los encuestados piensan que sería muy interesante poder mostrar a los más jóvenes como les ha ido en los centros, tanto en lo que tiene de positivo como de negativo, para que los adolescentes que entran en los CRAE obtuvieran ideas para comparar y reflexionar, e insisten también en que se aumente el nivel de autonomía y responsabilidad de los jóvenes:

- ▶ “Pero si se puede, que vieran a la gente que ha ido a un piso. Y que comparen. Yo conozco a mucha gente que son madres solteras muy jóvenes, adolescentes con problemas de drogas o con la justicia. Son privilegiados los que pueden estudiar. Que desde el centro se intentara no dárselo todo hecho, sino que se lo ganen, porque sino, es como una burbuja, no saben qué hay fuera. La ropa no viene del cielo ni la ropa se lava sola. Que los niños comenzaran a valorar antes las cosas.”

Consejos que darían a los profesionales que trabajan con jóvenes extutelados mayores de edad

La mayoría de los jóvenes coincide en valorar muy favorablemente la tarea realizada por los profesionales y su consejo es que continúen haciendo lo que ya hacen, y sobre todo que procuren que la administración no recorte ni los recursos ni prescindan de profesionales.

- ▶ “Yo les daría las gracias y ya está.” (Chico, grupo de discusión.)
- ▶ “Todos los educadores que tengo yo, son perfectos. Cuando más los necesito, están allí; cuando no, no. Son muy comprensivos. Cuando ya es hora de ir a dormir, ellos no vienen, pero si hay un problema, sí. Te aconsejan, te ayudan. Que sigan igual.” (Chico, grupo de discusión.)

5

Resultados a partir de los cuestionarios

5.1. Características de los profesionales de la muestra

Se envió un enlace a los cuestionarios en formato electrónico a 34 entidades federadas a FEPA y a 80 centros residenciales de jóvenes de 16 a 18 años (si bien algunos centros contemplan un abanico más amplio de edades). Recibimos respuestas de 25 entidades de FEPA y de 55 centros, configurando una muestra total de 218 profesionales (Tabla 17).

Tabla 17. **Número de profesionales de la muestra**

Número de profesionales de centros para menores de 18 años	164
Número de profesionales de servicios para jóvenes de 18 a 21 años	54
Total	218

De los 164 profesionales de centros que han contestado, los hay de 39 CRAE, 8 centros de acogida, 5 pisos asistidos de 16 a 18 años, 1 CREI, 1 casa de niños y 1 residencia maternal. Los 54 profesionales de servicios para mayores de 18 años extutelados trabajan en 25 entidades federadas a FEPA.

La edad de los profesionales (Tabla 18) en casi la mitad de la muestra se concentra entre los 30 y 39 años, no es, por lo tanto, un colectivo excesivamente joven. La media se sitúa en casi 36 años para los de centros y aproximadamente en 38 años para los de servicios para extutelados.

Tabla 18. **Edad de los profesionales servicios 16-21**

	Profesionales centros menores 18 años	Profesionales servicios de 18 a 21 años	Total
24-29 años	35	4	18,9 %
30-39 años	70	27	47,1 %
40-49 años	41	16	27,7 %
50-61 años	9	4	6,3 %
Total	155	51	100 %

Entre los profesionales de centros, una gran mayoría son mujeres (Gráfico 13), pero entre los que trabajan en servicios para jóvenes extutelados los porcentajes están más equilibrados.

Gráfico 13. **Sexo de los profesionales de los servicios de 16 a 21 años**

Por lo que se refiere a las titulaciones (Tabla 19) la mayoría son educadores sociales (diplomados o habilitados) y el resto de titulaciones proceden sobre todo del campo de la psicología, la pedagogía o el trabajo social.

Tabla 19. Titulación de los profesionales de los servicios de 16 a 21 años

	Profesionales centros menores 18 anys	Profesionales servicios de 18 a 21 años	Total
Educación social *	106	27	62,7 %
Psicología	13	9	10,4 %
Pedagogía	9	4	6,1 %
Trabajo social	9	4	6,1 %
CFGS	8	4	5,7 %
Psicopedagogía	1	1	0,9 %
Otros	13	4	8,0 %
Total	159 (75 %)	53 (25 %)	212

* Incluidas habitaciones.

Las respuestas nos indican que nos encontramos ante un colectivo de profesionales con bastantes años de experiencia (Tabla 20), pues casi tres de cada cuatro acumulan más de cinco años trabajando en el campo.

Tabla 20. Años de experiencia de los profesionales

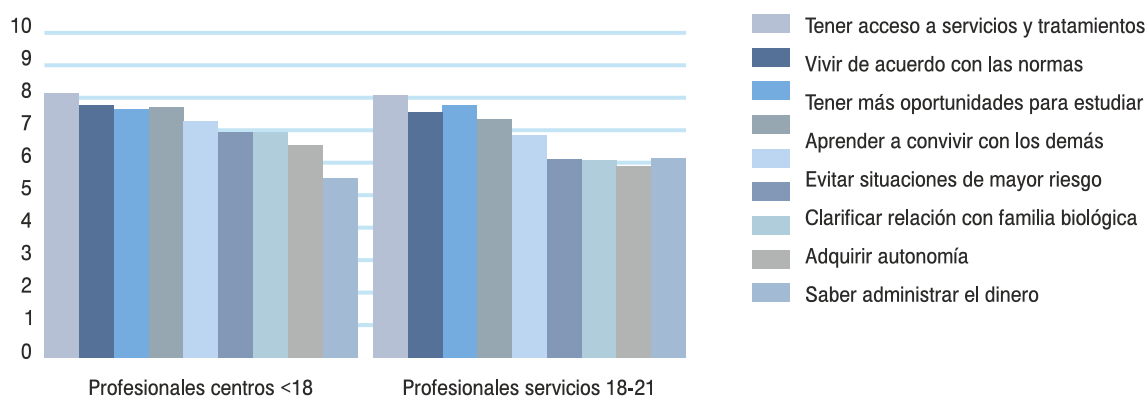
	Profesionales centros menores 18 años	Profesionales servicios de 18 a 21 años	Total
0-4 años	54	6	27,9 %
5-9 años	55	20	34,9 %
10-14 años	28	8	16,7 %
15-19 años	17	7	11,2 %
20 o más años	10	10	9,3 %
Total	164 (76,3 %)	51 (23,4 %)	215 (100 %)

En los siguientes subapartados se presentan los resultados de las valoraciones que los profesionales hacen sobre diferentes aspectos del proceso de transición de los jóvenes procedentes de centros residenciales. Las escalas tenían valores de 1 a 10, siendo 1 “muy en desacuerdo” y 10 “muy de acuerdo”.

5.2. Valoraciones sobre la estancia en el centro residencial

Teniendo en cuenta a la mayoría de los jóvenes, los profesionales valoran que lo que más les ha servido de su paso por un centro antes de los 18 años, es la posibilidad de acceder a determinados servicios y tratamientos, de vivir de acuerdo con normas, y de obtener más oportunidades para estudiar y aprender a convivir con los demás (Gráfico 14). En el otro extremo coinciden en que actualmente les sirve muy poco para encontrar trabajo. Los ítems relativos a evitar situaciones de mayor riesgo, clarificar su relación con la familia biológica y el logro de autonomía, no destacan en este ranking. Vale la pena comentar que, en general, a estas últimas preguntas responden con valoraciones más positivas los profesionales de los centros residenciales.

Gráfico 14. Aspectos valorados por los profesionales de la estancia en centros antes de los 18 años

5.3. Cuando los jóvenes abandonan el centro

Para ahondar en los aspectos relativos a la salida de los jóvenes de los centros y en la decisión de derivarlos o no a los programas del ASJTET (Tabla 21), se les preguntaba a los profesionales sobre los motivos y las circunstancias que se suelen dar.

Tabla 21. Participación de los jóvenes en la derivación al ASJTET

Los jóvenes participan en la decisión de ir al programa:	Profesionales centros menores 18 años		Profesionales servicios de 18 a 21 años		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
De apoyo económico	-	-	8,15	1,459	-	-
De pisos asistidos	7,69	1,973	7,54	2,044	7,65	1,988
De inserción sociolaboral	-	-	7,56	1,633	-	-
De apoyo jurídico	-	-	7,46	1,883	-	-
Los jóvenes conocen los servicios dónde pueden acudir	5,80	2,470	6,24	1,980	5,91	2,358

Los profesionales coinciden en que la mayor participación se concentre en la necesidad de recibir apoyo económico, pero otros programas presentan también valores altos. Así mismo, hay bastante acuerdo en que los jóvenes desconocen en general los recursos con los que cuentan al cumplir los 18 años.

Un conjunto de preguntas estaban exclusivamente destinadas a los profesionales de centros residenciales (Tabla 22) y eran referentes a la salida de los jóvenes de los centros. Por un lado, se les preguntaba sobre el porcentaje aproximado de derivaciones que hacían al servicio de vivienda del Área. Las respuestas indican que hay bastantes centros que no acostumbran a derivar a ningún joven a los pisos asistidos mientras que algunos sí lo hacen a menudo; la media de derivaciones se sitúa en el 15 %.

Por otro lado, en los casos en que se propone la derivación del joven al ASJTET, el programa más elegido es el de pisos asistidos, seguido de los de inserción laboral y prestaciones económicas.

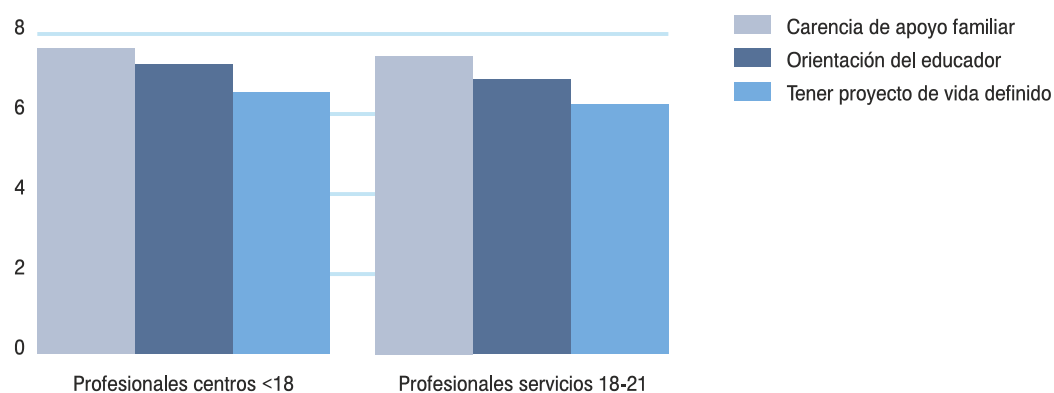
Tabla 22. Programas principales que reciben derivación al ASJTET

Profesionales centros < 18	
Vivienda	83,3 %
Prestaciones económicas	52,8 %
Inserción sociolaboral	62,9 %
Acompañamiento jurídico	11,8 %

El total no suma 100 porque se podía elegir más de una respuesta.

Se ha intentado ahondar en los motivos de derivar los jóvenes concretamente al Programa de vivienda y los que les hacen desistir de hacerlo. Coinciden en que el principal motivo para ir a un piso es la carencia de apoyo familiar, junto con la orientación recibida del educador que les aconseja para que se acojan al Programa de vivienda (Gráfico 15).

Gráfico 15. Motivos por los cuales se derivan los jóvenes a los pisos asistidos

Por el contrario, los factores que frenan la propuesta del Programa de vivienda (Tabla 24) son de tipo personal: las características del joven, su conducta y su motivación. Por otro lado, no tener estudios reglados no parece que sea el principal impedimento.

Tabla 23. Motivos por los que no se deriva a los jóvenes a pisos asistidos

Motivo principal por el que los jóvenes no van a un piso asistido:	Profesionales centros <18	
	M	DT
Por características incompatibles de los jóvenes con el perfil del piso	7,81	2,067
Por problemas de conducta	7,57	2,120
Por carencia de motivación de los jóvenes	6,24	2,750
Por carencia de proyecto definido de los jóvenes	5,94	2,250
Por existencia de apoyo familiar	5,65	2,835
Porque el joven se independiza	4,69	2,590
Por carencia de estudios reglados de los jóvenes	4,54	2,306
Porque el CRAE no conoce el recurso de piso asistido	2,53	2,198

5.4. Sobre la red de apoyo familiar y social

Los profesionales de los centros con chicos y chicas hasta 18 años muestran una gran variabilidad al responder si la mayoría de los jóvenes decide el tipo de relación que quiere tener con su familia biológica, lo cual ocasiona que la media sea muy moderada (Tabla 24). En cuanto a si la mayoría de los jóvenes tiene una red de amigos que les proporciona apoyo, la media de las respuestas es muy baja, si bien no tanto en el caso de los profesionales que atienden a jóvenes de 18-21 años.

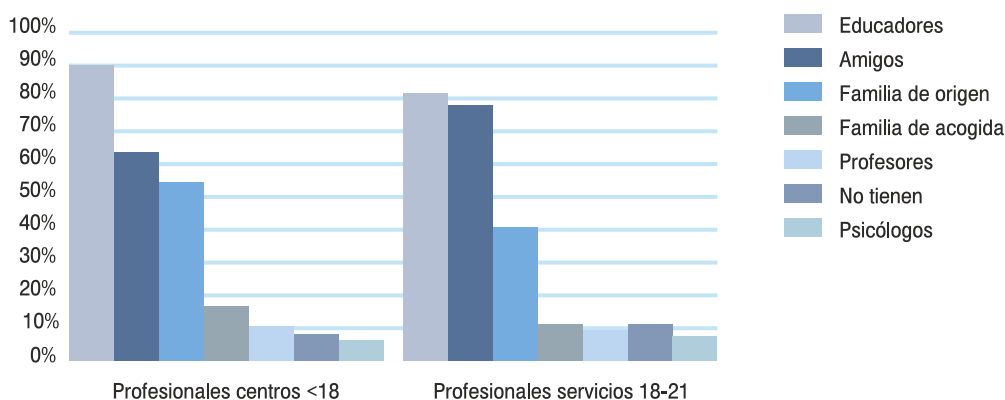
En general los jóvenes coinciden al asegurar que los educadores constituyen uno de sus principales referentes durante su paso por el sistema de protección, seguido de los amigos. La familia ocupa el tercer lugar, siendo el resto de opciones mucho menos relevantes, tal y como vemos en el Gráfico 16.

Tabla 24. Sobre la familia y los amigos

Los jóvenes:	Profesionales centros <18		Profesionales Servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Deciden la relación con la familia	-	-	8,15	1,459	-	-
Tienen una red de amigos que les proporciona apoyo*	7,69	1,973	7,54	2,044	7,65	1,988

* Diferencia significativa entre las respuestas de los profesionales de los dos colectivos.

Gráfico 16. Principales referentes de los jóvenes

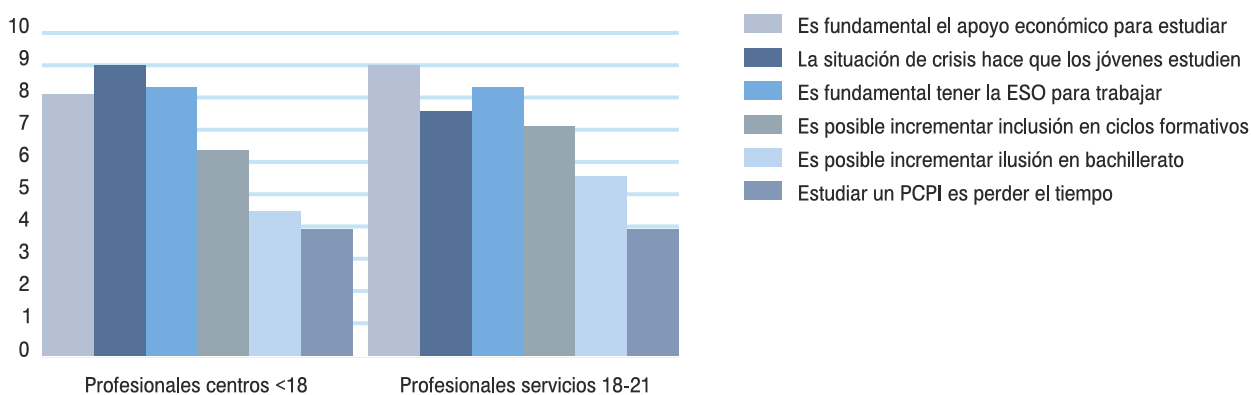

5.5. Sobre la formación de los jóvenes

Existe un alto grado de acuerdo en que para seguir estudiando les hace falta apoyo económico y sobre la importancia de tener como mínimo el graduado de ESO (Gráfico 17). Los profesionales que trabajan en centros residenciales también piensan que la situación de crisis económica actual hace que los jóvenes vean el estudiar como la única opción que tienen para seguir adelante puesto que no encuentran trabajo.

Por el contrario, se muestran más pesimistas en cuanto a las posibilidades de incrementar su inclusión en la enseñanza reglada, los ciclos formativos o el bachillerato, y mayoritariamente no piensan que hacer un PCPI sea perder el tiempo, a pesar de que haya una gran variabilidad de respuestas en este ítem.

Gráfico 17. Sobre la formación de los jóvenes

En referencia a los factores que influyen en las bajas tasas de graduados de ESO entre los jóvenes tutelados (Tabla 25), los educadores de los centros residenciales piensan que los principales son de cariz personal, es decir, la carencia de motivación, su inestabilidad emocional y la escasez de capacidades, opiniones que coinciden con las de los que trabajan con la franja de 18 a 21 años.

Por lo general los educadores son menos proclives a pensar en factores de cariz más social o de entorno –como pueden ser la falta de una red de apoyo, refuerzo escolar o un recurso adecuado– para explicar el bajo rendimiento académico de estos jóvenes. El entorno residencial parece tener todavía menos peso.

Tabla 25. **Motivos principales para no tener el graduado de ESO**

	Profesionales centros <18	Profesionales servicios 18-21	Total
Falta de motivación	84,7 %	-	84,7 %
Inestabilidad emocional	81,0 %	60,4 %	75,9 %
Falta capacitación del/de la joven	48,5 %	56,6 %	50,5 %
Falta de red de apoyo apropiada	35,6 %	32,1 %	34,7 %
Falta de refuerzo escolar	22,7 %	28,3 %	24,1 %
Falta de recursos adonde ir	22,1 %	20,8 %	21,8 %
Falta de estabilidad en el recurso residencial	11,7%	-	11,7 %

El total no suma 100 porque se podía escoger más de una respuesta.

5.6. Sobre el Programa de vivienda

A los jóvenes se les preguntó de qué les servía estar en un piso asistido (Tabla 26). Las respuestas con puntuaciones más altas son las relativas a lograr autonomía, tener más oportunidades para estudiar, adquirir más responsabilidades y, por consiguiente, no entrar en espirales de exclusión social. Para lo que menos sirve, según su opinión, es para clarificar la relación con su familia biológica, acción que no constituye un objetivo en ninguno de los programas del ASJTET.

Taula 26. **Para qué sirve residir en un piso asistido y/o de autonomía**

	Profesionales servicios 18-21	
	M	DT
Ganar autonomía	8,24	1,212
Tener más oportunidades formativas	8,20	1,279
Ganar responsabilidad y madurez	8,15	1,106
Evitar la exclusión social	8,09	1,229
Aprender a convivir con otras personas	8,00	1,213
Tener acceso a servicios y tratamientos	7,93	1,372
Evitar situaciones de mayor riesgo	7,80	1,294
Vivir de acuerdo con unas normas	7,79	1,321
Saber administrar mejor el dinero	7,74	1,443
Clarificar la relación con la familia	6,30	1,716

En cuanto a las principales dificultades que los profesionales de la franja de 18 a 21 años encuentran en los pisos asistidos o de autonomía (Tabla 27), observamos que ninguno de los ítems logra puntuaciones muy altas; las dificultades con valores más altos son el desarrollo de las tareas domésticas y la administración del dinero.

Taula 27. Principales dificultades en los pisos asistidos y de autonomía

	Profesionales servicios 18-21	
	M	DT
Problemas para desarrollar tareas domésticas	6,94	1,669
Problemas en administrar el dinero	6,47	1,987
Problemas con las normas	5,57	1,755
Problemas de convivencia	5,44	2,169
Problemas de adaptación	5,44	1,978

5.7. Otros aspectos de la vida de los jóvenes

En general parece que los profesionales que trabajan con extutelados tienen una percepción de la vida de los jóvenes más normalizada (Tabla 28) que los que trabajan en centros residenciales, pues perciben que tienen menos problemas con la justicia, hacen un uso más común del tiempo libre y tienen menos problemas de salud. También perciben una tendencia más acentuada a expresar que están dispuestos a abandonar el país para encontrar trabajo en otro lugar.

Taula 28. Altres aspectes de la vida dels joves

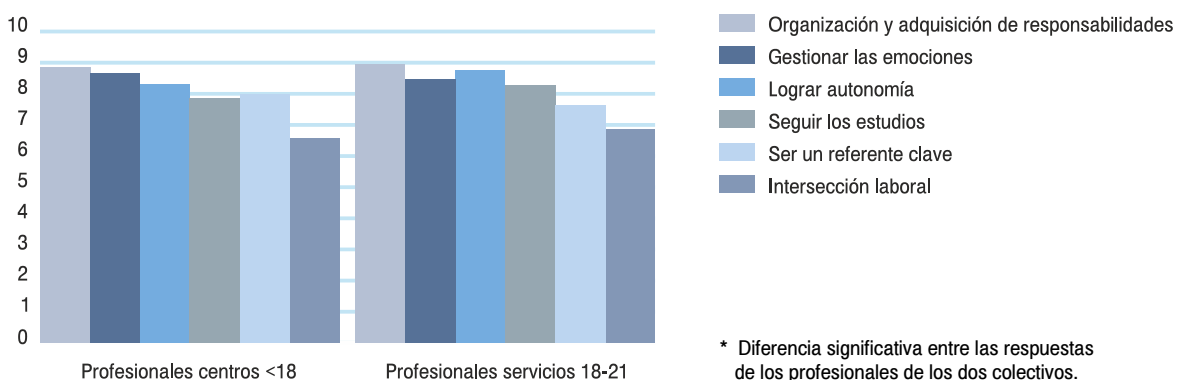
Los jóvenes:	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Tienen más problemas con la justicia que el resto de jóvenes*	6,24	2,329	4,89	2,246	5,90	2,377
Hacen uso del tiempo libre similar al resto	5,72	2,441	6,30	1,919	5,87	2,329
Tienen más problemas de salud que el resto de jóvenes	4,19	2,586	3,79	1,925	4,09	2,440
Quieren marcharse del país cada vez más*	3,58	2,502	4,83	2,263	3,90	2,499

* Diferencia significativa entre las respuestas de los profesionales de los dos colectivos.

5.8. Valoración del trabajo de los profesionales, satisfacción y propuestas de mejora

Ante la pregunta de “¿en qué consiste principalmente su trabajo?”, encabeza el consenso por la parte alta de las puntuaciones el ayudar a los jóvenes en la organización y asunción de sus responsabilidades; en cambio, en el otro extremo, recibe una puntuación baja el ayudarles a encontrar un trabajo, presumiblemente a causa de la crisis económica en la que la sociedad se ve actualmente inmersa (Gráfico 18).

Gráfico 18. Valoración del trabajo de los profesionales

En cuanto al grado de acuerdo sobre las propuestas de mejora que habría que implementar (predefinidas en el cuestionario) (Tabla 29), los profesionales de centros residenciales ponen más énfasis en cada uno de los aspectos señalados que los que trabajan con jóvenes extutelados, especialmente en todo aquello referido a aumentar la oferta de apoyo para los jóvenes que no pueden acceder a la actual cartera de servicios de la DGAIA que gestiona el ASJTET.

Tabla 29. Mejoras que los profesionales proponen

Harían falta mejoras en:	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Diseñar apoyo para los mayores 18 años que no acceden al ASJTET*	8,87	1,668	8,19	1,545	8,70	1,661
Aumentar oferta de pisos asistidos*	8,64	1,593	7,46	2,238	8,34	1,845
Aumentar la formación reglada de los jóvenes	8,23	1,818	8,06	1,535	8,19	1,749
Aumentar el trabajo para su autonomía*	8,47	1,422	7,38	1,894	8,19	1,619
Proporcionar más apoyo emocional y ayudar en la gestión de las emociones	-	-	7,85	1,537	7,85	1,537

Se incluyó en esta parte una cuestión abierta: se les preguntó qué recursos pensaban que debería ofrecer el ASJTET que actualmente no ofreciera y si podían hacer nuevas propuestas en la parte final destinada a las observaciones. Por parte de los profesionales que trabajan con jóvenes extutelados de 18-21 años, las propuestas fueron las siguientes (ordenadas de mayor a menor coincidencia):

- Crear pisos asistidos (sin presencia de educadores 24 h) destinados a adolescentes de 16 y 17 años donde puedan empezar a hacer estancias cortas, vivir autónomamente y trabajar competencias específicas a modo de fase preparatoria para su entrada en un piso asistido para mayores de edad.
- Ofrecer varios servicios de tipo terapéutico, odontológico, oftalmológico y otros, dado que muchos de los jóvenes extutelados no tienen recursos económicos para costárselos.
- Ofrecerles ventajas en calidad de colectivo vulnerable, facilitándoles el acceso a: becas, formación, vivienda social/protegida, descuentos de transporte, etc.
- Dar apoyo económico a los que quedan excluidos o no tienen derecho a ninguna ayuda económica, pensando también en los extranjeros con situaciones complicadas.
- Ampliar las posibilidades para todos aquellos jóvenes que no respondan al perfil para ir a un piso asistido y trabajar la motivación en el joven para buscar alternativas (familia, amigos), así como potenciar sus capacidades y habilidades para conseguirlo.
- Ofrecer formación continuada y permanente por parte de los educadores. Supervisión del trabajo educativo de los educadores de los proyectos.
- Asegurar una mejor inserción laboral gracias a la intervención del ASJTET entre el centro y las empresas.
- Ofrecer ayudas a los jóvenes extutelados que han sido tutelados por otras administraciones del Estado español y que puedan demostrarlo.
- Dar apoyo económico para actividades de tiempo libre normalizadas.
- Ofrecer formación a los jóvenes extranjeros que llegan sin estudios (o solo con estudios religiosos) para que puedan acceder después a enseñanzas regladas.
- Ofrecer a los jóvenes programas psicopedagógicos (formación) y recursos psicológicos (gestión de las emociones).

Cabe señalar que un 7 % de los entrevistados respondió que los recursos que ofrece la DGAIA con el ASJTET ya son muy completos y que no señalaron ninguna mejora.

Entre los profesionales que trabajan en centros con jóvenes menores de 18 años, las propuestas, ordenadas también de mayor a menor frecuencia, son las siguientes:

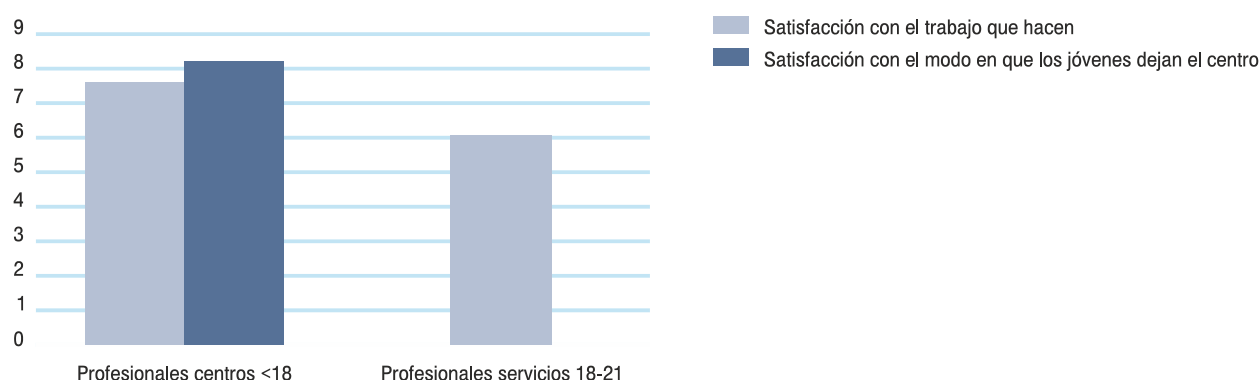
- Crear mayor diversidad de oferta de pisos para mayores de 18 años, con cobertura para jóvenes con características y circunstancias diversas:
 - Pisos donde puedan ir las chicas con sus hijos o hijas cuando salgan del centro y durante un margen más amplio de tiempo.
 - Viviendas para chicos/as con discapacidad intelectual y/o otros problemas, como por ejemplo de conducta.
 - Pisos asistenciales para jóvenes que no han cumplido la mayoría de edad pero que, por circunstancias diversas, tienen que emanciparse.

- Ampliar el servicio de orientación para la inserción laboral, tanto destinado a jóvenes tutelados como extutelados, y también para jóvenes con discapacidades.
- Ofrecer más apoyo a la formación académica de los jóvenes:
 - Ampliar el abanico de posibilidades formativas para tutelados y extutelados.
 - Promover actividades para aumentar las competencias lingüísticas, especialmente para jóvenes sin estudios primarios.
 - Ofrecer un servicio de voluntarios que den apoyo académico a los jóvenes tutelados y extutelados.
- Ofrecer recursos profesionales de seguimiento y acompañamiento de situaciones diversas:
 - Para jóvenes que cumplan la mayoría de edad y no respondan al perfil de piso asistido
 - Servicios asistenciales, a ser posible cerca de la residencia donde han convivido.
 - Recursos para chicos/as con falta de motivación o problemas de consumo de tóxicos.
 - Seguimiento tutelado para jóvenes con inteligencia límite o enfermedad mental.
- Ampliar los recursos de apoyo económico para jóvenes tutelados y extutelados.
- Crear un servicio de apoyo psicológico para atender a los jóvenes tutelados y extutelados en sus preocupaciones, enfermedades mentales, gestión de las emociones, etc.
- Crear una red de servicios jurídicos para ayudar a los jóvenes en casos judiciales pendientes.
- Proporcionar formación práctica a los jóvenes en diferentes ámbitos que puedan ser funcionales para ellos (declaración de hacienda, nacionalización, contratación laboral, etc.)
- Ofrecer un servicio de formación permanente a los tutores de los jóvenes.
- Seguir trabajando hábitos y competencias específicas con los jóvenes, especialmente con aquellos que no lo han podido lograr antes de la mayoría de edad.
- Disponer de más profesionales y recursos para un mejor funcionamiento de los servicios.
- Ofrecer mediación, apoyo y acompañamiento de los jóvenes con profesionales dentro del ámbito familiar.
- Ofrecer más flexibilidad en los programas.
- Crear un espacio de encuentro entre jóvenes tutelados y extutelados para que compartan sus experiencias positivas y negativas.
- Incrementar el control en los pisos para evitar hurtos y faltas disciplinarias. Pautar conjuntamente unas normas de convivencia para mejorarla en los pisos y en los centros.
- Mejorar la coordinación de los EAIA con los servicios, incluidos los de mayores de 18 años.
- Permitir que el tutor participe más directamente en la gestión de la ayudas económicas.
- Eliminar el circuito para los MENA, ya que les segrega y resta oportunidades de inserción cultural y laboral.
- Utilizar las encuestas para mejorar los recursos a los jóvenes tutelados y extutelados.

También en este caso, un 7 % de los encuestados indicó que no faltaba nada, que todo estaba bien como estaba.

Finalmente, el apartado destinado a valorar la satisfacción con el trabajo realizado, presentaba puntuaciones por lo general altas (Gráfico 19), si bien se observan diferencias entre colectivos: los profesionales que trabajan con jóvenes extutelados son los que muestran mayor satisfacción al respecto. En cambio, para los profesionales que trabajan en centros, la satisfacción con el tipo de salida que realizan los jóvenes no es muy alta.

Gráfico 19. Satisfacción con el trabajo

Contraste de puntos de vista entre los jóvenes y los profesionales

En este apartado se resaltan y resumen los resultados expuestos en los apartados 4 (grupos de discusión y entrevistas -mayoritariamente a jóvenes-) y 5 (cuestionarios a educadores) para contrastar las respuestas obtenidas.

El paso por el centro residencial

Jóvenes y educadores coinciden en que el paso por el centro puede facilitar que los adolescentes aprendan a vivir de acuerdo con unas normas, tengan más oportunidades para estudiar y aprendan a convivir con otros. Los educadores subrayan el acceso a servicios y tratamientos que el paso por el centro conlleva. Los jóvenes, en cambio, destacan que con ello se evitan probablemente situaciones de mayor riesgo: un lugar de salvamento y, en algunos casos, un trampolín.

Por otro lado, los jóvenes sugieren que se podrían trabajar más los aspectos de autonomía, pues en algunos centros se lo dan todo hecho. También mencionan que sería aconsejable contar con referentes más estables. Las quejas van dirigidas especialmente a los centros de acogida. Educadores y jóvenes coinciden en que, actualmente, estar en un CRAE sirve muy poco para encontrar trabajo.

Los consejos que los jóvenes dirigen a los adolescentes que todavía están en centros son: que aprovechen para estudiar, que establezcan un vínculo positivo con los educadores, que controlen su comportamiento y aprendan a ser responsables, y que aprovechen la oportunidad de ir a un piso asistido si se la ofrecen.

Los consejos dirigidos a los educadores de centro residencial van en el sentido de que tengan mucha paciencia, que escuchen a los adolescentes y sean empáticos (tratamiento diferenciado), que los obliguen a estudiar y que no los sobreprotejan.

Cuando los jóvenes se marchan de los centros residenciales

Se afirma mayoritariamente que los jóvenes desconocen, en general, los recursos de que disponen cuando cumplen los 18 años y que son los educadores quienes los orientan, también para ir a un piso asistido. Entre los centros consultados, sin embargo, es frecuente que no se derive a ningún joven a los pisos asistidos, mayoritariamente debido a las características personales y sociales de los propios jóvenes. Este aspecto lo confirman los jóvenes entrevistados, conscientes de que hace falta un compromiso que no todos pueden asumir. No tener estudios reglados no parece ser el principal impedimento, pues muchos acceden con niveles académicos bajos.

El principal motivo para acceder a un centro residencial es el económico y la constatación de que no se tiene otro lugar donde vivir: muchos no quieren volver con su familia. Todos reconocen que vivir en un piso asistido les da la posibilidad de seguir formándose y de retrasar su emancipación, como es lo habitual con el resto de jóvenes de la población en general. Reconocen también el sentimiento de soledad que les invade en el momento de abandonar los centros residenciales.

La red de apoyo familiar y social

Una vez que han dejado el centro, algunos jóvenes reconducen las relaciones con su familia, mientras que otros se distancian o las interrumpen completamente. Casi ninguno de los jóvenes participantes en el estudio vive con alguno de los progenitores; la mayoría o bien está en piso asistido, o bien se ha independizado. Casi ninguno reconoce a la familia como pilar de apoyo, excepto algunos jóvenes inmigrantes.

La gran mayoría de los jóvenes afirman tener una red de amigos que les proporciona apoyo, muchos de ellos procedentes del ámbito formativo; en cambio, los educadores son más moderados al puntuar positivamente este aspecto.

Coinciden unos y otros en que los educadores constituyen uno de los principales referentes para los jóvenes mientras permanecen en el sistema de protección. Una vez fuera del centro, muchos de los jóvenes dicen que mantienen relación con sus antiguos educadores y también con algunos de los chicos y las chicas.

Bastantes jóvenes relatan haber encontrado personas clave en su itinerario, dentro o fuera del sistema de protección, a quienes poder recurrir cuando lo necesitan.

El ámbito educativo/formativo de los jóvenes

Queda patente la necesidad de potenciar el binomio apoyo al estudio + apoyo económico (y vivienda, cuando hace falta). Existe un alto grado de acuerdo en cuanto a la importancia de estudiar para mejorar su situación, en la necesidad de apoyo económico para seguir estudiando y en la importancia de obtener como mínimo el graduado de ESO. También coinciden en que estudiar resulte actualmente la única opción para seguir adelante dada la imposibilidad de encontrar trabajo.

No obstante, también coinciden en que resulta difícil incrementar su inclusión en la enseñanza reglada postobligatoria. Los jóvenes son muy contundentes en su afirmación de que actualmente hacer un PCPI es perder el tiempo; sostienen que hay que incidir directamente en la obtención del graduado de ESO.

Los educadores de los centros residenciales piensan que los principales impedimentos para lograr el graduado de ESO son los de cariz personal (motivación, inestabilidad emocional y falta de capacidad). Los jóvenes piensan que la edad y las dificultades sobrepuestas relacionadas con la carencia de formación les ha hecho cambiar radicalmente de opinión y adoptar una actitud mucho más favorable ante los estudios.

Los educadores son, por lo general, menos proclives a pensar en factores de raíz social o de entorno, como pueden ser la carencia de red de apoyo, refuerzo escolar o un recurso adecuado, como determinantes para no completar la ESO. El entorno residencial es el factor que menos determinante les parece. Sin embargo, los jóvenes piensan que, a pesar del rechazo a estudiar que muchos manifiestan cuando están en un centro, convendría más contundencia, apoyo e implicación por parte del sistema de protección para conseguir que siguieran con sus estudios.

Los pisos asistidos

Educadores y jóvenes coinciden en que estar en un piso asistido les sirve para ganar autonomía, tener más oportunidades para estudiar, adquirir responsabilidades y, consecuentemente, no entrar en espirales de exclusión social. Los jóvenes dicen que les permite aprender a organizarse y a gestionar el tiempo y el dinero, así como a convivir y llevar a cabo las tareas domésticas. Pero, sobre todo, evitan tener que enfrentarse solos a la vida adulta con 18 años.

Todos, sin excepción, creen que los pisos tienen que seguir existiendo; la mayoría no quieren ni imaginarse qué les hubiera ocurrido de no haber tenido esta oportunidad, y en todo caso afirman que no hubieran seguido estudiando.

En cuanto a las principales dificultades entre los jóvenes, se mencionan tres aspectos: las dificultades de convivencia con los compañeros/as de piso, las normas de los pisos asistidos y el grado de autonomía y/o de control. Los tres aspectos cuentan, entre los jóvenes de la muestra, con defensores y detractores.

Los jóvenes coinciden que el paso por el servicio de vivienda los prepara bien para afrontar la etapa adulta; lo valoran como un proceso de transición necesario y efectivo.

Otros aspectos de la vida de los jóvenes

En general hay coincidencia en la percepción de que los jóvenes tienen menos problemas con la justicia de lo que parece en el imaginario colectivo. Hacen uso del tiempo libre como el resto de jóvenes y no sufren problemas de salud importantes. Los profesionales que trabajan con extutelados tienen una percepción más normalizada de la vida de los jóvenes que los educadores que trabajan en CRAE.

Los jóvenes tienen muchos problemas de raíz económica y laboral, ya que sufren muy especialmente la carencia de trabajo. De hecho, casi ninguno de los jóvenes de la muestra trabajaba en el momento de participar en el estudio y la situación les angustiaba mucho, puesto que tienen la sensación de que en el futuro la situación podría incluso empeorar. Aflora la idea de marcharse del país para encontrar trabajo en otro sitio cuando acaben los estudios o dejen de percibir la prestación económica. A los jóvenes extranjeros les preocupa mucho el tema de la obtención del permiso de trabajo y residencia.

Pensando en el presente, están orgullosos de estudiar, tener amigos y vivir bajo techo. Muestran una autoconfianza destacable. Ninguna de las chicas de la muestra tiene hijos, aspecto que ellas mismas valoran muy positivamente.

Valoración de la tarea desarrollada por los profesionales y propuestas de mejora

En general, todos los jóvenes entrevistados valoran muy positivamente el trabajo que hacen los educadores. Sobre todo en aspectos como acompañarlos en su proceso, aconsejarles, ayudarles a buscar trabajo, organizarse y tener responsabilidades para poder mantener un piso. También valoran el apoyo emocional que reciben y su estímulo para continuar; notan que los educadores se preocupan por ellos, les preguntan a menudo como están y les animan y dan consejos.

Los educadores se muestran bastante satisfechos con la tarea que desarrollan (sobre todo los de los servicios de 18 a 21 años, en relación a los de centros residenciales). Hacen notar, no obstante, limitaciones como por ejemplo que los jóvenes no siempre se dejan acompañar, que las prestaciones y los recursos se han reducido, que no es fácil obtener permisos de residencia y trabajo y, sobre todo, que la inserción laboral resulta muy complicada (en general, pero muy especialmente para los jóvenes que no tienen ni la ESO). Piensan también que cabría mejorar en el terreno de la gestión de las emociones.

Los consejos que los jóvenes dan a los profesionales que trabajan con jóvenes extutelados mayores de edad son que continúen haciendo lo que hacen y, sobre todo, que procuren que la administración no recorte ni en recursos ni en dotación de profesionales.

Los educadores, tanto de los centros como de los servicios de 18 a 21 años, hacen una serie de propuestas de mejora (detalladas en el apartado 5.H) y, de manera mayoritaria, destaca lo referido a incrementar la oferta de apoyo –de vivienda y de otros recursos– para los jóvenes que no pueden acceder a la actual cartera de servicios del ASJTET.

Conclusiones y retos de futuro

Es todo un éxito que la administración, en este caso la catalana, tenga un servicio para los jóvenes extutelados desde el 1994. La cifra de más de 6.000 jóvenes atendidos habla por sí sola. Es sin duda una excepción en el marco del Estado español y, en gran medida, también en el contexto europeo. También lo es que desde entonces se hayan recogido una serie de datos de manera sistemática, que ahora nos permiten reflexionar sobre qué ha funcionado y qué cabría mejorar.

También supone un hito destacable que la red de entidades haya hecho posible con su esfuerzo (no siempre reconocido ni suficientemente recompensado) una considerable oferta de servicios y programas para los jóvenes que salen del sistema de protección, que por su utilidad y calidad son reconocidos por todos los agentes implicados. Que los técnicos de esta administración y las entidades hayan promovido conjuntamente un estudio valorativo del proceso y de los resultados logrados a lo largo de estos años (desde 1994), corrobora la voluntad de aprender de la experiencia y el reto de mejora de cara al futuro.

La investigación llevada a término ha pretendido captar el punto de vista de las personas implicadas directamente en el proceso –jóvenes y profesionales–, y se ha incluido también la perspectiva de la evolución histórica. La colaboración de todos los agentes mencionados ha sido muy elevada, lo cual ha facilitado la tarea en todo momento.

Cuando el Área de Apoyo a los Jóvenes Tutelados y Extutelados (ASJTET) inicia su camino¹³, la población atendida la forman mayoritariamente jóvenes españoles de ambos sexos cuyos objetivos principales son conseguir piso y trabajo. La década de 2000 refleja de manera progresiva la entrada en el sistema de protección de jóvenes inmigrantes, muchos de ellos sin familia en sus países de origen; la balanza se decanta entonces hacia el género masculino y hacia usuarios con notables limitaciones en términos de nivel académico. Aun así, en este período se experimenta un salto cualitativo en el terreno del apoyo económico, el acompañamiento jurídico, los pisos para jóvenes de 16 a 18 años y la cobertura que da la Ley 14/2010 al apoyo a los jóvenes extutelados. Finalmente, un giro modesto pero firme hacia el fomento y la prioridad de la formación académica queda reflejado con la creación de la residencia de estudiantes y las becas de apoyo a los estudios¹⁴, además de los recursos aportados por las entidades destinados al refuerzo escolar.

Jóvenes y educadores coinciden en señalar que el contexto socioeconómico ha condicionado la evolución: a finales de la década de 1990, y hasta bien entrada la década de 2000, con una formación mínima se conseguía acceder al mercado laboral. Los trabajos eran poco cualificados e inestables, pero permitían iniciar el proceso de emancipación de los jóvenes en términos de vivienda e independencia económica. En los últimos años, la combinación de carencia de oferta laboral para las personas sin una mínima formación reglada y la dificultad generalizada para encontrar trabajo (más acusada aún en el caso de la población extranjera por la dificultad de conseguir permiso de trabajo), ha cambiado el escenario. Una de las consecuencias es que se da más relevancia a la formación, ya sea para conseguir trabajo en un futuro o para mantenerse ocupado, pero este escenario requiere que los jóvenes dispongan de un colchón económico.

Esta investigación ha contribuido a disipar algunas dudas sobre la utilidad de los servicios:

- Los datos analizados en el período 1994 -2012 ponen de relieve que:
 - Han pasado por el ASJTET más de 6.000 jóvenes que mayoritariamente han obtenido valoraciones positivas en cuanto a su proyecto educativo una vez cerrado su caso.
 - Mayoritariamente han finalizado el proceso de emancipación con éxito.
 - Mayoritariamente han sido capaces de iniciar una vida autónoma tras su paso por el ASJTET.
- Los jóvenes entrevistados y los que han participado en los grupos de discusión han manifestado mayoritariamente que:

¹³ Con el nombre de *Plan interdepartamental para jóvenes mayores de 18 años*.

¹⁴ Programa llevado a cabo con el apoyo de "La Caixa".

- Si no hubieran sido atendidos por el ASJTET, especialmente con la oferta de piso asistido y apoyo económico, probablemente estarían malviviendo.
- Muchos de ellos no hubieran podido seguir estudiando.
- No hubieran tenido apoyo para encontrar trabajo.
- Los servicios les han ayudado a aprender a vivir de forma autónoma
- Los profesionales coinciden en general con estos puntos y muestran satisfacción por el trabajo realizado. No obstante, tanto los jóvenes como sobre todo los profesionales identifican áreas en las que habría que mejorar y que constituyen verdaderos retos de futuro.

Algunos retos de futuro en los servicios para jóvenes extutelados (16-21 años)

- 1. Mantener los actuales programas que ofrecen el ASJTET de la DGAIA y las entidades vinculadas.** Este estudio nos permite destacar que (a) los datos del período 1994-2012 muestran resultados positivos; (b) los jóvenes usuarios de estos servicios hacen una valoración muy positiva, y (c) en general también la hacen los profesionales que trabajan en ellos. Este reto adquiere mucha relevancia en el contexto socioeconómico de la segunda década del siglo XXI y su alcance hace referencia tanto a los programas de vivienda, como a los de apoyo económico, inserción sociolaboral y acompañamiento jurídico. Seguir ofreciendo estos servicios implica sobre todo, a la luz de los resultados, invertir en autonomía y educación en el colectivo de jóvenes vulnerables, y representa, por lo tanto, trabajar de manera eficaz y eficiente a favor de su inclusión social.
- 2. Perfeccionar el sistema de compilación de datos** para que se puedan reflejar con claridad los resultados obtenidos y el tipo de atención recibida.
- 3. Diversificar la oferta de servicios para que lleguen a más jóvenes que salen del sistema de protección.** Habría que aumentar el abanico de los servicios que se ofrecen para poder incluir a los jóvenes extutelados con algún tipo de discapacidad, enfermedad mental, problema de conducta u otras circunstancias; así como aumentar la oferta de pisos para jóvenes de 16 a 18 años. Esta diversificación y ampliación de servicios se refiere principalmente a los programas de vivienda, apoyo económico e inserción laboral. Es decir, la valoración es muy positiva por parte de quienes han podido acogerse a ellos, pero los jóvenes con estos tipos de dificultades necesitan recursos más adaptados a su situación para poder hacer frente al proceso de transición a la vida adulta de forma satisfactoria.
- 4. Profundizar en determinadas áreas para estabilizar y aumentar los resultados positivos:**
 - a. Priorizar la inclusión de los jóvenes en la enseñanza reglada, este reto no sólo implica al Área y a las entidades, sino también al Departament d'Ensenyament y a la DGAIA, que deben mejorar la adecuación del sistema educativo y el entorno residencial teniendo en cuenta las necesidades específicas de los niños y adolescentes bajo tutela. Los resultados nos indican que el binomio apoyo para la educación más apoyo económico favorece la inclusión social de estos jóvenes.
 - b. Apoyar a los profesionales que trabajan con estos jóvenes por lo que se refiere al trabajo de gestión de las emociones.

En la atención residencial de menores de 18 años

A pesar de que no era el objeto principal del estudio, esta área se exploró tanto a nivel cuantitativo como cualitativo ya que estaba directamente relacionada con el propósito del trabajo puesto que la mayoría de los jóvenes atendidos por el ASJTET provenían de centros residenciales. Los resultados nos indican lo siguiente:

1. Habría que incrementar el trabajo orientado a la autonomía personal y social de los adolescentes en algunos centros, haciéndolos más responsables y partícipes de su propio proceso.
2. Hay que priorizar la inclusión de los jóvenes en la enseñanza reglada obligatoria y postobligatoria y disminuir los elevados porcentajes de PCPI, criticados por la totalidad de jóvenes ya que no ven su utilidad en términos de inserción en el mundo laboral.
3. Cabría dedicar una atención más personalizada y establecer vínculos cercanos y estables entre los adolescentes y los educadores. Los datos también indican que una mayor estabilidad en la atención residencial favorece los resultados positivos posteriores.

Acabamos con una frase de una de las chicas entrevistadas: “Tienen que permitir que caigamos y tienen que darnos la oportunidad de podernos levantar”.

Evitar la exclusión social de estos jóvenes –héroes muchas veces– es, al fin y al cabo, la razón de ser de los servicios.

REFERENCIAS

ASJTET (2008), "Estudi sobre els joves residents en recursos de la DGAIA. L'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET), principal recurs de sortida". *Butlletí d'Infància*, núm. 21, p. 2-7.

CASAS, F., I MONTSERRAT, C. (2009), "Els itineraris educatius dels joves extutelats a Europa". *Inf@ncia. Butlletí dels professionals de la infància i l'adolescència*, núm. 29, p. 1-6, <http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num29/index.htm>

DIXON, J., LEE, J., WADE, J., BYFORD, S., i WEATHERLY, H. (2004), *Young People Leaving Care: An Evaluation of Costs and Outcomes*. Report to the Department for Education and Skills. University of York, York.

MONTSERRAT, C., CASAS, F., MALO, S., i BERTRAN, I. (2012), *Els itineraris educatius dels joves extutelats*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família.

MONTSERRAT, C., GONZÁLEZ, M., i MALO, S. (2010), "Podem identificar alguns factors d'èxit en l'acolliment d'infants i adolescents en els CRAE?", *Inf@ncia. Butlletí dels professionals de la infància i l'adolescència*, núm. 41, p. 1-6. <http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num41/>

ANNEXOS

- Guión entrevista dirigida a jóvenes de 18 a 21 años que están actualmente en el ASJTET
- Guión entrevista dirigida a jóvenes de más de 21 años que han pasado por el ASJTET
- Guión grupo de discusión dirigido a profesionales que atienden a jóvenes extutelados
- Guión grupo de discusión dirigido a jóvenes que se encuentran actualmente en el ASJTET
- Guión grupo de discusión dirigido a jóvenes que han pasado por el ASJTET
- Cuestionario dirigido a profesionales que trabajan con jóvenes de 16 a 18 años
- Cuestionario dirigido a profesionales que trabajan con jóvenes de 18 a 21 años
- Tablas explicativas de los gráficos del 4 al 12 y del 14 al 19

Guión entrevista dirigida a jóvenes de 18 a 21 años que están actualmente en el ASJTET¹⁵

- La organización de servicios dedicados a los mayores de 18 años (FEPA), junto con la DGAIA (ASJTET) y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que habéis estado en centros residenciales o en acogimiento familiar y que actualmente estáis siendo atendidos por algún servicio de apoyo a mayores de 18 años.
- El objetivo de la investigación es saber, a partir del apoyo que recibís, qué os ayuda a prepararos para vuestra autonomía y qué os supone una dificultad o un problema.
- Dado que vosotros sois los principales protagonistas de la situación, vuestros puntos de vista y opiniones son fundamentales para entender qué funciona y qué cabría mejorar.
- Vuestra participación activa en el estudio podrá ayudar a mejorar la situación de los jóvenes que salen del sistema de protección.

Información confidencial

- Todo lo que contestes será tratado de forma confidencial. Tanto si remarcas aspectos positivos como negativos, todas las opiniones son válidas y respetables y no tendrán ninguna repercusión en tu situación individual. Solo los investigadores veremos y analizaremos el contenido de la entrevista.
- Tu nombre no será utilizado en ninguna publicación, pero puedes elegir un seudónimo.
- Puedes parar o finalizar la entrevista cuando lo desees sin explicar por qué lo haces, así como tampoco estás obligado a contestar las preguntas que no desees.

Sobre tu estancia en el centro residencial

1. ¿Qué tuvo de positivo tu paso por el centro residencial antes de los 18 años?
2. ¿Qué tuvo de negativo tu paso por el centro residencial antes de los 18 años?

Cuando te fuiste del centro

3. ¿Pudiste influir en la decisión sobre en qué momento irte del centro y adónde? ¿Quién te ayudó a tomar la decisión?
4. ¿Mantienes aún contacto con alguna de las personas del centro donde estuviste?

Sobre la familia y los amigos

5. ¿Cómo es el contacto / la relación con tu familia en estos momentos? ¿Es diferente de cuando vivías en el centro? ¿En qué piensas que te ayudan? ¿En qué te perjudican?
6. ¿Cómo es el contacto / la relación con tus amigos? ¿De dónde son (de la escuela, del centro, del trabajo, etc.)? ¿En qué piensas que te ayudan? ¿En qué te perjudican?
7. ¿Cuáles son las personas más importantes para ti en estos momentos?

Sobre la formación y el trabajo

8. ¿Estás estudiando actualmente? ¿Lo ves útil o piensas que es una pérdida de tiempo? ¿Cómo es ahora tu experiencia como estudiante comparada con cuando estabas en el centro?
9. ¿Qué te ayuda a seguir estudiando y que te lo dificulta?
10. ¿Estás trabajando actualmente? ¿Cómo lo valoras? ¿Qué te ayuda a seguir trabajando y qué te lo dificulta?

Sobre la vivienda y el dinero

11. ¿Dónde vives actualmente? ¿Qué aspectos positivos encuentras? ¿Cuáles son negativos? ¿Te ha costado adaptarte?
12. ¿Cuál es tu situación económica actual? ¿Cómo la valoras? ¿Te cuesta administrar tu dinero?

¹⁵ En algun servicio dirigido a los jóvenes extutelados (18-21 años) que ofrecen entidades de FEPA

Guión entrevista dirigida a jóvenes de más de 21 años que han pasado por el ASJTET¹⁶

- La organización de servicios dedicados a los mayores de 18 años (FEPA), junto con la DGAIA (ASJTET) y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que habéis estado en centros residenciales o en acogimiento familiar y que actualmente estáis siendo atendidos por algún servicio de apoyo a mayores de 18 años.
- El objetivo de la investigación es saber, a partir del apoyo que recibís, qué os ayuda a prepararos para vuestra autonomía y qué os supone una dificultad o un problema.
- Dado que vosotros sois los principales protagonistas de la situación, vuestros puntos de vista y opiniones son fundamentales para entender qué funciona y qué hay que mejorar.
- Vuestra participación activa en el estudio podrá ayudar a mejorar la situación de los jóvenes que salen del sistema de protección.

Información confidencial

- Todo lo que contestes será tratado de forma confidencial. Tanto si remarcas aspectos positivos como negativos, todas las opiniones son válidas y respetables y no tendrán ninguna repercusión en tu situación individual. Solo los investigadores veremos y analizaremos el contenido de la entrevista.
- Tu nombre no será utilizado en ninguna publicación, pero puedes elegir un seudónimo.
- Puedes parar o finalizar la entrevista cuando lo desees sin explicar por qué lo haces, así como tampoco estás obligado a contestar las preguntas que no desees.

Sobre tu estancia en el centro residencial

1. ¿Qué tuvo de positivo tu paso por el centro residencial antes de los 18 años?
2. ¿Qué tuvo de negativo tu paso por el centro residencial antes de los 18 años?

Quando te fuiste del centro

3. ¿Pudiste influir en la decisión sobre en qué momento marcharte del centro y adónde? ¿Quién te ayudó a tomar la decisión?
4. ¿Mantienes aún contacto con alguna de las personas del centro donde estuviste?

Sobre la familia y los amigos

5. ¿Cómo es el contacto / la relación con tu familia en estos momentos? ¿Es diferente de cuando vivías en el centro? ¿En qué piensas que te ayudan? ¿En qué te perjudican?
6. ¿Cómo es el contacto / la relación con tus amigos? ¿De dónde son (de la escuela, del centro, del trabajo, etc.)? ¿En qué piensas que te ayudan? ¿En qué te perjudican?
7. ¿Cuáles son las personas más importantes para ti en estos momentos?

Sobre la formación y el trabajo

8. ¿Estás estudiando actualmente? ¿Lo ves útil o piensas que es una pérdida de tiempo? ¿Cómo es ahora tu experiencia como estudiante comparada con cuando estabas en el centro?
9. ¿Qué te ayuda a seguir estudiando y qué te lo dificulta?
10. ¿Estás trabajando actualmente? ¿Cómo lo valoras? ¿Qué te ayuda a seguir trabajando y qué te lo dificulta?

Sobre la vivienda y el dinero

11. ¿Dónde vives actualmente? ¿Qué aspectos positivos encuentras? ¿Cuáles son los negativos? ¿Te ha costado adaptarte?
12. ¿Cuál es tu situación económica actual? ¿Cómo la valoras? ¿Te cuesta administrar el dinero?

¹⁶ En algún servicio dirigido a los jóvenes extutelados (18-21 años) que ofrecen entidades de FEPA.

Guión grupo de discusión dirigido a profesionales que atienden a jóvenes extutelados¹⁷

- FEPA junto con el ASJTET y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que han estado en centros residenciales o en acogida familiar y que actualmente están atendidos por algún servicio de apoyo a los mayores de 18 años.
- El objetivo de la investigación es saber, a partir del apoyo que reciben, qué les ayuda y qué les supone un obstáculo para su vida adulta/autónoma.
- Dado que vosotros estáis directamente implicados en el proceso, vuestros puntos de vista y opiniones son fundamentales para entender qué funciona y qué hay que mejorar.
- Vuestra participación activa en el estudio podrá ayudar a mejorar la situación de los jóvenes que salen del sistema de protección.

Información confidencial

- Todo lo que contestéis será tratado de forma confidencial. Tanto si remarcáis aspectos positivos como negativos, todas las opiniones son válidas y respetables y no tendrán ninguna repercusión en vuestra situación laboral.
- Nos gustaría gravar la discusión del grupo para poder analizar bien todas vuestras opiniones.

Nota para los conductores del grupo

No es tracta de preguntar totes les qüestions que es detallen a continuació. Es pretén que sigui una guia per anar seguint, no necessàriament en aquest ordre, ja que hi haurà temes que sortiran abans i altres després i, en cap cas, s'han de repetir qüestions que ja hagin sortit prèviament. És important parlar sobre les vuit grans àrees.

1. Sobre tu estancia en el centro residencial

- ¿Qué tuvo de positivo para los jóvenes el paso por el centro residencial antes de los 18 años?
- ¿Y qué tuvo de negativo?

2. Cuando se fueron del centro

- ¿Pensáis que los jóvenes pudieron influir en la decisión sobre en qué momento irse del centro?
- ¿Quién les ayudó a tomar la decisión de dónde irían al salir del centro? (ASJTET, familia, amigos...)
¿Hasta qué punto pudieron escoger?
- ¿Mantienen contacto en general con alguna de las personas del centro donde estuvieron?

3. Sobre la familia y los amigos

- ¿Pensáis que las relaciones con la familia cambian cuando el/la joven ya no están en un centro residencial?
- En términos generales, ¿pensáis que la familia les ayuda o supone un obstáculo cuando ya son mayores de edad?
- ¿Qué destacaríais como lo más importante de sus amigos?
- Para los jóvenes que han estado tutelados, ¿quiénes son las personas más importantes a partir de los 18 años?

4. Sobre la formación y el trabajo

- ¿En general, los jóvenes a los que atendéis están estudiando actualmente? ¿Lo veis útil o pensáis que es una pérdida de tiempo?
- ¿Qué les ayuda a seguir estudiando y qué se lo dificulta?
- ¿Están trabajando actualmente? ¿Cómo lo valoráis?
- ¿Qué les ayuda a seguir trabajando y qué se lo dificulta?

5. Sobre la vivienda y el dinero

- ¿Creéis que están satisfechos con su vivienda actual? ¿Qué aspectos positivos encontráis? ¿Y cuáles negativos?
- ¿Les ha costado adaptarse?
- ¿Cómo valoráis su situación económica actual?
- ¿Pensáis que les cuesta administrar el dinero?

¹⁷ En algún servicio dirigido a los jóvenes extutelados (18-21 años) que ofrecen entidades de FEPA.

6. Sobre su vida actual

- ¿Cuáles pensáis que son los principales problemas que tienen ahora?
- ¿Cuáles son las cosas que les van bien?
- ¿Qué podría mejorar?
- ¿Qué podría empeorar?
- ¿Hay algún aspecto relacionado con la salud que destacaríais?
- ¿Hay algún aspecto relacionado con el tiempo libre que destacaríais?
- ¿Hay algún aspecto relacionado con la justicia que destacaríais?

7. Sobre vuestro trabajo con los jóvenes

- ¿Cómo valoráis el trabajo que hacéis con los jóvenes?
- ¿Cuáles de las tareas que realizáis encontráis que son más útiles? ¿Y cuáles menos?
- ¿Qué necesitarías hacer que no hagáis?
- ¿Qué haríais si estuvierais en el lugar de los jóvenes?
- ¿Cuáles pensáis que son las personas más importantes para ellos en el momento actual? (No el nombre, la función)

8. La preparación para la vida adulta

- ¿Pensáis que en general se les está preparando bien para la vida autónoma / adulta?
- ¿Sobre qué cosas reciben más información y/o ayuda / apoyo?
- ¿En qué creéis que no se les ayuda lo suficiente?
- ¿Cuáles son las personas que más les ayudan a prepararse?
- ¿Con qué dificultades creéis que se encontrarán?
- ¿Qué cosas creéis que les irán bien?
- ¿Cómo pensáis que les hubiera ido sin el apoyo del ASJTET?
- ¿Qué consejo daríais a los chicos y chicas que están en centros y se acercan a la mayoría de edad?
- ¿Qué consejo daríais a los profesionales de los centros?
- ¿Qué consejo daríais a los otros profesionales del ASJTET?

¡Muchas gracias por tu colaboración!

Guión grupo de discusión dirigido a jóvenes que se encuentran actualmente en el ASJTET¹⁸

- FEPA junto con el ASJTET y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que han estado en centros residenciales o en acogida familiar y que actualmente están atendidos por algún servicio de apoyo a los mayores de 18 años.
- El objetivo de la investigación es saber, a partir del apoyo que reciben, qué les ayuda y qué les supone un obstáculo para su vida adulta/autónoma.
- Dado que vosotros estáis directamente implicados en el proceso, vuestros puntos de vista y opiniones son fundamentales para entender qué funciona y qué hay que mejorar.
- Vuestra participación activa en el estudio podrá ayudar a mejorar la situación de los jóvenes que salen del sistema de protección.

Información confidencial

- Todo lo que digáis en el grupo de discusión será tratado de forma confidencial. Tanto si remarcáis aspectos positivos como negativos, todas las opiniones son válidas y respetables y no tendrán ninguna repercusión en vuestra situación laboral.
- Nos gustaría gravar la discusión del grupo para poder analizar bien todas vuestras opiniones.
- Vuestro nombre no será utilizado en ninguna publicación, podéis utilizar un seudónimo.

Nota para los conductores del grupo

No se trata de preguntar todas las cuestiones que se detallan a continuación. Pretende ser una mera guía, no necesariamente ordenada, ya que habrá temas que surgirán antes y otros después, y en ningún caso se deben repetir cuestiones que ya se hayan tratado. Es importante hablar sobre las ocho áreas

1. Sobre tu estancia en el centro residencial

- ¿Qué aspectos pensáis que tuvo de positivo haber estado en un centro residencial antes de los 18 años?
- ¿Y qué tuvo de negativo?

2. Cuando te fuiste del centro

- ¿Pensáis que pudisteis influir en la decisión sobre el momento de irse del centro?
- ¿Quién os ayudó a tomar la decisión de adónde ir al salir del centro? (educadores, familia, amigos...)
¿Hasta qué punto pudisteis escoger?
- ¿Es importante poder seguir manteniendo el contacto con alguien del centro residencial?

3. Sobre vuestra familia y amigos

- ¿Pensáis que las relaciones con la familia cambian cuando ya no se está en un centro residencial?
- En términos generales, ¿pensáis que la familia ayuda o es un obstáculo cuando ya sois mayores de edad?
- ¿Qué destacaríais como lo más importante de los amigos?
- Para los jóvenes que habéis sido tutelados, ¿quiénes son las personas más importantes a partir de los 18 años?

4. Sobre vuestra formación y trabajo

- ¿Cómo veis el tema de seguir estudiando: lo veis útil o pensáis que es una pérdida de tiempo?
- ¿Qué pensáis que ayuda a seguir estudiando y qué lo dificulta?
- ¿Cómo valoráis la posibilidad de poder trabajar?
- ¿Qué ayuda actualmente a poder trabajar y que lo dificulta?

5. Sobre la vivienda y el dinero

- ¿Qué aspectos positivos y negativos veis en los pisos asistidos?
- ¿Qué es lo que más cuesta de la adaptación?
- ¿En general, qué pensáis de la situación económica de los jóvenes que ya tenéis más de 18 años y habéis sido tutelados?
- ¿Es fácil administrarse el dinero?

¹⁸ En algún servicio dirigido a los jóvenes extutelados (18-21 años) que ofrecen entidades de FEPA.

6. Sobre vuestra vida ahora

- ¿Cuáles son los principales problemas que tienen los jóvenes en vuestra situación?
- ¿Cuáles son las principales ventajas?
- ¿Qué podría mejorar?
- ¿Qué podría empeorar?
- ¿Destacaríais especialmente algún aspecto relacionado con la salud?
- ¿Y algún aspecto relacionado con el tiempo libre?
- ¿Y algún aspecto relacionado con la justicia o temas legales?

7. Sobre los profesionales y otras personas con quienes tenéis contacto

- ¿Cómo valoráis el trabajo que los profesionales hacen con los jóvenes en vuestra situación?
- ¿Qué tareas son las más útiles o necesarias? ¿Qué tareas son poco útiles?
- ¿Qué pensáis que haría falta que hicieran?
- ¿Qué haríais si estuvierais en su lugar?
- ¿Qué personas son las más importantes en vuestra situación? (No el nombre, la función)

8. Vuestra preparación para la vida adulta

- ¿Os están preparando bien para la vida autónoma / adulta?
- ¿Sobre qué cosas recibís más información y/o ayuda / apoyo?
- ¿En qué creéis que no se os ayuda mucho?
- ¿Qué personas son las que más ayudan a preparar a jóvenes en vuestra situación?
- ¿Con qué dificultades pensáis que os encontraréis?
- ¿Qué cosas creéis que os irán bien?
- ¿Cómo pensáis que os hubiera ido si no hubierais tenido el apoyo de los servicios de ayuda a mayores de 18 años (ASJTET)?
- ¿Qué consejo daríais a los chicos y chicas que están en centros y se acercan a la mayoría de edad?
- ¿Qué consejo daríais a los profesionales de los centros?
- ¿Qué consejo daríais a los otros profesionales del ASJTET?

¡Muchas gracias por tu colaboración!

Guión grupo de discusión dirigido a jóvenes que han pasado por el ASJTET¹⁹

- FEPA junto con el ASJTET y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que han estado en centros residenciales o en acogida familiar y que actualmente están atendidos por algún servicio de apoyo a mayores de 18 años.
- El objetivo de la investigación es saber, a partir del apoyo que reciben, qué les ayuda y qué les supone un obstáculo para su vida adulta/autónoma.
- Dado que vosotros estáis directamente implicados en el proceso, vuestros puntos de vista y opiniones son fundamentales para entender qué es lo que funciona y qué cabría mejorar.
- Vuestra participación activa en el estudio podrá ayudar a mejorar la situación de los jóvenes que salen del sistema de protección.

Información confidencial

- Todo lo que digáis en el grupo de discusión será tratado de forma confidencial. Tanto si remarcáis aspectos positivos como negativos, todas las opiniones son válidas y respetables y no tendrán ninguna repercusión en vuestra situación laboral.
- Nos gustaría gravar la discusión del grupo para poder analizar bien todas vuestras opiniones.
- Vuestro nombre no será utilizado en ninguna publicación, podéis utilizar un seudónimo.

Nota para los conductores del grupo

No se trata de preguntar todas las cuestiones que se detallan a continuación. Pretende ser una mera guía, no necesariamente ordenada, ya que habrá temas que surgirán antes y otros después, y en ningún caso se deben repetir cuestiones que ya se hayan tratado. Es importante hablar sobre las ocho áreas.

1. Sobre vuestra estancia en el centro residencial

- ¿Qué aspectos pensáis que tiene de positivo haber estado en un centro residencial antes de los 18 años?
- ¿Qué aspectos serían los negativos?

2. Cuando os fuisteis del centro

- ¿Pensáis que en general pudisteis influir en la decisión sobre el momento adecuado de dejar el centro?
- ¿Quién os ayudó a tomar la decisión de adónde ir al salir del centro? (educadores, familia, amigos...)
¿Hasta qué punto pudisteis escoger?

3. Sobre vuestra familia y amigos

- ¿Pensáis que las relaciones con la familia cambian cuando ya no se está en un centro residencial?
- En términos generales, ¿pensáis que la familia ayuda o es un obstáculo cuando ya sois mayores de edad? ¿Vosotros sois una fuente de ayuda?
- ¿Qué destacaríais como lo más importante de los amigos?
- ¿Quiénes son las personas más importantes para vosotros en estos momentos?

4. Sobre vuestra formación y trabajo

- ¿Estáis estudiando?
- ¿Cómo veis el tema de seguir estudiando: lo veis útil o pensáis que es una pérdida de tiempo?
- ¿Qué pensáis que ayuda a seguir estudiando y qué lo dificulta?
- ¿Cómo valoráis la posibilidad de poder trabajar?
- ¿Qué ayuda actualmente a poder trabajar y qué lo dificulta??

5. Sobre la vivienda y el dinero

- ¿Es fácil administrarse el dinero?
- ¿Cuál sería el problema más grande con el que os podríais encontrar?
- ¿De qué cosas estáis más orgullosos de vuestra vida?

¹⁹ En algún servicio dirigido a los jóvenes extutelados (18-21 años) que ofrecen entidades de FEPA.

6. Sobre vuestra vida actual

- ¿Destacaríais especialmente algún aspecto relacionado con la salud?
- ¿Y algún aspecto relacionado con el tiempo libre?
- ¿Y algún aspecto relacionado con la justicia o los temas legales?

7. Sobre los profesionales y otras personas con quien tenéis contacto

- ¿Cómo valoráis el trabajo que hacen los profesionales con los jóvenes en vuestra situación?
- ¿Qué tareas de las que realizan son las más útiles o necesarias? ¿Cuáles son prescindibles?
- ¿Qué más podrían hacer todavía?

8. Vuestra preparación para la vida adulta

- ¿Consideráis que os están preparando bien para la vida adulta?
- ¿Cómo creéis que os hubiera ido sin el apoyo de los servicios de ayuda para mayores de 18 años (ASJTET)?
- ¿Qué consejo daríais a los chicos y chicas que están en centros y se acercan a la mayoría de edad?
- ¿Qué consejo daríais a los profesionales de los centros?
- ¿Qué consejo daríais a los otros profesionales del ASJTET?

¡Muchas gracias por tu colaboración!

Cuestionario dirigido a profesionales que trabajan con jóvenes de 16 a 18 años²⁰

La Federación de Entidades de Proyectos y Pisos Asistidos (FEPA), junto con la DGAIA (ASJTET) y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que han estado en centros residenciales o en acogimiento familiar y que actualmente son atendidos por algún servicio de apoyo a los mayores de 18 años.

Vuestras opiniones son fundamentales para entender qué funciona y qué hay que mejorar y os agradeceríamos que respondierais a este cuestionario, dado que los centros que tienen población de 16 a 18 años son parte implicada en este proceso.

Las preguntas que vienen a continuación se han elaborado a partir de la información extraída de los grupos de discusión y entrevistas con jóvenes y educadores.

Las preguntas son cerradas pero en la parte final se pueden agregar las consideraciones que consideréis oportunas.

NOMBRE DEL CRAE:
 AÑO DE NACIMIENTO:.....
 SEXO:.....
 TITULACIÓN:.....
 AÑOS DE EXPERIENCIA CON EL TRABAJO CON ADOLESCENTES:.....

a) Valoración sobre aspectos de la estancia en CRAE o centro de acogida de los jóvenes

Responde, por favor, pensando en la mayoría de los jóvenes de la franja de edad de 16 a 18 años que atiendas.

Su estancia en el centro les sirve para:		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a1	Alcanzar autonomía										
a2	Aprender a convivir con otras personas										
a3	Vivir de acuerdo con unas normas										
a4	Evitar situaciones de mayor riesgo										
a5	Tener acceso a servicios o tratamientos a los que de otra manera no accederían										
a6	Tener más oportunidades para estudiar										
a7	Encontrar trabajo										
a8	Clarificar la relación con su familia biológica										
a9	Saber administrar el dinero										
a10	Mantenerse en contacto con algún educador del centro una vez se han marchado										

b) Sobre la familia y los amigos

¿En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a los jóvenes que atiendes de la franja de edad de 16 a 18 años?

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b1	La mayoría de los jóvenes decide el tipo de relación que quiere tener con su familia biológica										
b2	La mayoría de los jóvenes tiene una red de amigos que les proporciona apoyo										

b3 ¿Cuáles crees que son sus principales referentes mientras están en el centro?

- Amigos
- Familia de origen
- Familia acogedora o colaboradora
- Educadores
- Profesores
- Psicólogos
- En general, no tienen

²⁰ El cuestionario se pasó en línea.

c) Formación y trabajo

¿En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a los jóvenes que atiendes de la franja de edad de 16 a 18 años?

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c1	Tengo la sensación de que hacerles hacer un PCPI actualmente es perder el tiempo										
c2	Es posible realmente incrementar la inclusión de estos jóvenes en ciclos formativos										
c3	Es posible realmente incrementar la inclusión de estos jóvenes en bachillerato y estudios superiores										
c4	Es fundamental que tengan prestación económica para que sigan estudiando										
c5	Para la inserción laboral, es fundamental actualmente tener como mínimo la ESO										
c6	La actual situación de crisis económica está afectando enormemente a la inserción laboral de estos jóvenes										

c7 Para los que no tienen la ESO, la principal dificultad se debe a:

- Falta de capacidades para estudiar de los jóvenes
- Falta de recursos adecuados donde cursarla
- Falta de refuerzo escolar
- Inestabilidad emocional del joven
- Falta de motivación para los estudios
- Falta de una red de apoyo apropiada
- Falta de estabilidad en el recurso residencial

d) Aspectos de la salida del centro de los jóvenes

d1 ¿Qué porcentaje aproximado acostumbráis a derivar al servicio de vivienda del ASJTET?

d2. ¿Qué porcentaje aproximado vuelve con la familia biológica?

d3. ¿Qué porcentaje aproximado se va con la familia extensa?

d4. En caso de ser derivado al ASJTET, ¿a qué programa acostumbráis a derivarlos?

- Servicio de vivienda
- Servicio de acompañamiento jurídico
- Servicio de inserción laboral
- Servicios de prestaciones económicas

Motivos por los que deriváis a los jóvenes a un piso asistido

Indica el grado de acuerdo o desacuerdo con las siguientes afirmaciones:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d5	La mayoría de los jóvenes participan activamente en la decisión de ir a un piso asistido										
d6	Por parte de los jóvenes, el motivo principal de querer ir a un piso es la falta de apoyo familiar										
d7	Por parte de los jóvenes, el motivo principal de querer ir a un piso es tener un proyecto de vida bastante definido										
d8	La mayoría de los jóvenes que van a un piso asistido lo hacen debido a la orientación y propuesta del educador										
d9	Los jóvenes conocen bastante bien los servicios y las prestaciones a las que pueden acceder a partir de los 18 años										

Motivos por los que no deriváis a los jóvenes a los pisos asistidos

Indica el grado de acuerdo o desacuerdo con las siguientes afirmaciones:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d10	Existencia de suficiente apoyo familiar										
d11	Problemas de conducta de los jóvenes										
d12	Falta de estudios reglados por parte de los jóvenes										
d13	Falta de un proyecto de vida definido de los jóvenes										
d14	Falta de motivación de los jóvenes para ir a un piso asistido										
d15	Los jóvenes optan por independizarse por su cuenta										
d16	Falta de conocimiento por parte del CRAE del acceso a los pisos asistidos y otros servicios del ASJTET										
d17	Características de los jóvenes incompatibles con el perfil que se pide para ir a un piso asistido										

e) Otros aspectos de la vida de los jóvenes

Pensando en la mayoría de los jóvenes de entre 16 y 18 años que atiendes, indica el grado de acuerdo o desacuerdo con las siguientes afirmaciones:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e1	La mayoría de los jóvenes hace un uso del tiempo libre similar al del resto de jóvenes de la población										
e2	Tienen más problemas de salud que el resto de jóvenes										
e3	Tienen más problemas con la justicia que el resto de jóvenes										
e4	La población que atendemos cada vez considera más la idea de marcharse de nuestro país										

f) Valoración del trabajo de los profesionales

En tu trabajo, lo que haces principalmente es:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f1	Ayudar en la inserción laboral de los jóvenes										
f2	Ayudar para que sigan sus estudios										
f3	Ayudar en la organización y la asunción de responsabilidades										
f4	Ayudarlos en la gestión de las emociones										
f5	Ser un referente clave para el joven										
f6	Ayudarlos a lograr un grado de autonomía suficiente para vivir por su cuenta										

Harían falta mejoras en los siguientes aspectos:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f7	Aumentar sus niveles de autonomía										
f8	Aumentar su formación reglada (ESO, ciclos formativos, bachillerato o estudios superiores)										
f9	Aumentar la oferta de pisos asistidos										
f10	Diseñar un apoyo para los mayores de 18 años que no acceden actualmente al ASJTET										

Cuestionario dirigido a profesionales que trabajan con jóvenes de 18 a 21 años²¹

La Federación de Entidades de Proyectos y Pisos Asistidos (FEPA), junto con la DGAIA (ASJTET) y la Universitat de Girona estamos realizando un estudio sobre los jóvenes que han estado en centros residenciales o en acogimiento familiar y que actualmente son atendidos por algún servicio de apoyo a los mayores de 18 años.

Vuestras opiniones son fundamentales para entender qué funciona y qué hay que mejorar y os agradeceríamos que respondierais a este cuestionario, dado que los centros que tienen población de 18 a 21 años son parte implicada en este proceso.

Las preguntas que vienen a continuación se han elaborado a partir de la información extraída de los grupos de discusión y entrevistas con jóvenes y educadores.

Las preguntas son cerradas pero en la parte final se pueden agregar las consideraciones que valoréis oportunas.

ENTIDAD DONDE TRABAJAS:.....
 AÑO DE NACIMIENTO:.....
 SEXO:.....
 TITULACIÓN:.....
 AÑOS DE EXPERIENCIA EN EL TRABAJO CON ADOLESCENTES:.....

a) Valoración sobre aspectos de la estancia de los jóvenes, con anterioridad, en crae o centros de acogida

Responde, por favor, pensando en la mayoría de los jóvenes que atiendes

Su estancia en el centro les ha sido útil para:		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a1	Alcanzar autonomía										
a2	Aprender a convivir con otras personas										
a3	Vivir de acuerdo con unas normas										
a4	Evitar situaciones de mayor riesgo										
a5	Tener acceso a servicios o tratamientos a los que de otra manera no accederían										
a6	Tener más oportunidades para estudiar										
a7	Encontrar trabajo										
a8	Clarificar la relación con su familia biológica										
a9	Saber administrar el dinero										
a10	Mantener el contacto con algún educador del centro una vez se han marchado										

b) sobre la salida de los jóvenes del centro

En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a los jóvenes que atiendes especialmente de la franja de edad de 18 a 21 años:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b1	Los jóvenes participan activamente en la decisión de ir a un piso asistido										
b2	Los jóvenes participan activamente en la decisión de ser atendidos por el servicio jurídico										
b3	Los jóvenes participan activamente en la decisión de ser atendidos por el servicio sociolaboral										
b4	Los jóvenes participan activamente en la decisión de ser atendidos por el servicio de prestaciones económicas										
b5	Por parte de los jóvenes, el motivo principal de querer ir a un piso es la carencia de apoyo familiar										

²¹ El cuestionario se pasó en línea.

b6	Por parte de los jóvenes, el motivo principal de querer ir a un piso es tener un proyecto de vida bastante definido										
b7	La mayoría de los jóvenes que va a un piso asistido lo hace debido a la orientación y propuesta del educador/a										
b8	Los jóvenes conocen bastante bien los servicios y las prestaciones a las que pueden acceder a partir de los 18 años										

c) Sobre la familia y los amigos

¿En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a los jóvenes que atiendes de entre 18 y 21 años?

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c1	La mayoría de los jóvenes aumenta la relación con su familia de origen comparada con la que tenían cuando eran menores de edad y estaban en el centro										
c2	La mayoría de los jóvenes tiene una red de amigos que les proporciona apoyo										

c3 ¿Cuáles crees que son los principales referentes de los jóvenes una vez entran en vuestro servicio?

- Amigos
- Familia de origen
- Familia acogedora o colaboradora
- Educadores
- Profesores
- Psicólogos
- En general, no tienen

d) Formación y trabajo

Indica tu grado de acuerdo con las siguientes afirmaciones:

¿En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a los jóvenes de 18 a 21 años que atiendes?

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d1	Tengo la sensación de que hacerles hacer un PCPI actualmente es perder el tiempo										
d2	Es posible realmente incrementar la inclusión de estos jóvenes en ciclos formativos										
d3	Es posible realmente incrementar la inclusión de estos jóvenes en bachillerato y estudios superiores										
d4	Es fundamental que tengan prestación económica para que sigan estudiando										
d5	Para la inserción laboral es fundamental actualmente tener como mínimo la ESO										
d6	La actual situación de crisis económica está afectando enormemente a la inserción laboral de estos jóvenes										
d7	La actual situación de crisis económica y la dificultad de encontrar trabajo hace que la mayoría de los jóvenes vuelva a estudiar										

d8 Si no tienen la ESO, la principal dificultad para obtenerla a partir de los 18 años se debe a:

- Falta de capacidades para estudiar del joven o la joven
- Falta de recursos adecuados donde cursarla
- Falta de refuerzo escolar
- Inestabilidad emocional
- Falta de una red de apoyo apropiada
- Otros:

e) Sobre los pisos asistidos y de autonomía

¿En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a la mayoría de los jóvenes que atiendes?

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e1	Alcanzar autonomía										
e2	Alcanzar responsabilidad y madurez										
e3	Aprender a convivir con otras personas										
e4	Vivir de acuerdo con unas normas										
e5	Evitar situaciones de mayor riesgo										
e6	Evitar caer en la exclusión social										
e7	Tener acceso a servicios o tratamientos a los que de otra manera no accederían										
e8	Tener más oportunidades formativas										
e9	Clarificar la relación con la familia										
e10	Saber administrar mejor el dinero										

Principales dificultades que se dan en los pisos asistidos o de autonomía

Indica el grado de acuerdo o desacuerdo con las siguientes afirmaciones:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e11	Problemas de convivencia										
e12	Problemas de adaptación										
e13	Problemas con las normas										
e14	Problemas a la hora de desarrollar las tareas domésticas										
e15	Problemas con la administración del dinero										

f) Otros aspectos de la vida de los jóvenes

¿En qué grado estás de acuerdo con las siguientes afirmaciones respecto a la mayoría de los jóvenes que atiendes?

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f1	Hacen un uso del tiempo libre similar al del resto de jóvenes de población										
f2	Tienen más problemas de salud que el resto de jóvenes										
f3	Tienen más problemas con la justicia que el resto de jóvenes										
f4	Cada vez consideran más a menudo la idea de marcharse del país										

g) Valoración del trabajo de los profesionales

En tu trabajo, lo que haces principalmente es:

		Muy en desacuerdo					Muy de acuerdo				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g1	Ayudar en la inserción laboral de los jóvenes										
g2	Ayudar para que sigan sus estudios										
g3	Ayudar en la organización y la asunción de responsabilidades										
g4	Ayudarlos en la gestión de las emociones										
g5	Ser un referente clave para el joven										
g6	Ayudarlos a lograr un grado de autonomía suficiente para vivir por su cuenta										

Tablas explicativas de los gráficos del 3 al 8 y del 10 al 13

Tabla a. **Motivos de baja según el tipo de salida que hacen los jóvenes atendidos en el ASJTET**

Tipo de salida:	Motivos de baja						Total	
	Finalizar proceso		Baja voluntaria		Ruptura del proceso			
	Nº	%	Nº	%	Nº	%	Nº	%
Autonomía	1.426	67,4	467	22,1	223	10,5	2.116	47,1
Familia	232	28,1	430	52,1	163	19,8	825	18,4
Servicios Sociales	312	46,2	73	10,8	290	43,0	675	15,0
Otros	162	18,5	307	35,0	408	46,5	877	19,5
Total	2.132	47,5	1.277	28,4	1.084	24,1	4.493	100

Significación estadística $\chi^2(6)= 1127,805$, $p>0,000$

Tabla b. **Valoración final según motivos baja**

Valoración final:	Motivos de baja						Total	
	Finalizar proceso		Baja voluntaria		Otros motivos			
	Nº	%	Nº	%	Nº	%	Nº	%
Positiva	1.917	89,9	554	43,4	83	7,7	2.554	56,8
Neutra	184	8,6	466	36,5	550	50,7	1.200	26,7
Negativa	31	1,5	257	20,1	451	41,6	738	16,4
Total	2.132	100	1.277	100	1084	100	4.493	100

Significación estadística $\chi^2(4)= 2172,312$, $p>0,000$

Tabla c. **Valoración final según años de estancia en el ASJTET**

Años en el ASJTET	Valoración final						Total
	Positiva		Neutra		Negativa		
	Nº	%	Nº	%	Nº	%	Nº
0 < 1 años	405	38,8	473	45,3	166	15,9	1.044
1 < 2	926	52,9	464	26,5	361	20,6	1.751
2 < 3	648	67,6	161	16,8	149	15,6	958
3 < 4	349	77,0	63	13,9	41	9,1	453
4 < 5	156	77,2	27	13,4	19	9,4	202
5 o más años	70	82,4	12	14,1	3	3,5	85
Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4	4.493

Significación estadística $\chi^2(10)= 406,979$, $p>0,000$

Tabla d. **Valoración final según períodos históricos**

	Valoración final						Total Nº
	Positiva		Neutra		Negativa		
	Nº	%	Nº	%	Nº	%	
1994 - 2000	621	64,8	160	16,7	177	18,5 %	958
2001 - 2006	949	54,8	505	29,1	279	16,1 %	1.733
2007 - 2012	984	54,6	535	29,7	283	15,7 %	1.802
Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4 %	4.493

Significació estadística $\chi^2(4) = 62,52$, $p > 0,000$

Tabla e. **Participación en los distintos programas según el año de ingreso en el ASJTET**

Programas:	1994 - 2000		2001 - 2006		2007 - 2012		Total
Vivienda	407	17,2	851	35,9	1.114	47,0	2.372
Sociolaboral	13	1,2	523	47,0	577	51,8	1.113
Jurídico	2	0,2	157	18,3	700	81,5	859
Económico	71	3,6	532	26,9	1.375	69,5	1.978

Taula f. **Participación en los distintos programas del ASJTET**

Programas:	Valoració			Total
	Negativa	Neutra	Positiva	
Solo vivienda	24,7%	12,9 %	62,3 %	881
Solo económico	8,9 %	31,0 %	60,0 %	503
Solo sociolaboral	15,9 %	34,9 %	49,2 %	427
Vivienda + económico	19,3 %	12,5 %	68,2 %	311
Solo apoyo jurídico	4,8 %	14,8 %	80,4 %	271
Vivienda + sociolaboral + económico	25,5 %	12,5 %	62,0 %	216
Vivienda + jurídico + económico	17,5 %	13,6 %	68,9 %	206
Vivienda + sociolaboral	29,7 %	24,3 %	45,9 %	185
Vivienda + apoyo jurídico	28,2 %	11,4 %	60,4 %	149
Sociolaboral + económico	9,4 %	20,8 %	69,8 %	96
Económico + apoyo jurídico	13,3 %	18,3 %	68,3 %	60

Tabla g. **Motivos de baja y modo de salida según lugar de nacimiento**

Nº: 4493	Modo de salida ¹				Motivo de baja ²		
	Autonomía	Familia	Servicios sociales	Otros	Finaliza proceso	Baja voluntaria	Otros
España	1.162	654	350	447	1108	892	613
Resto de Europa	43	10	5	20	37	19	22
Asia	20	5	5	3	21	7	5
África subsahariana	115	7	149	28	223	41	35
Resto de África	729	120	154	343	693	284	369
Latino-américa	42	26	12	28	47	30	31
Otros	5	3	0	8	3	4	9
Total	2.116	825	675	877	2.132	1.277	1.084

1 Significación estadística $\chi^2(18)= 527,394$, $p>0,000$

2 Significación estadística $\chi^2(12)= 184,356$, $p>0,000$

Tabla h. **Valoración final según nivel de estudios al ingresar en el ASJTET**

Al ingreso, estaba estudiando o tenía algún curso de:	Valoración final			
	Positiva	Neutra	Negativa	Total
Universidad	2	0	0	2
Bachillerato/COU	67	15	7	89
ESO (1º) ¹	131	182	271	584
ESO (4º) (finalizar)	138	224	487	849
Ciclos formativos ²	106	43	9	158
Formación ocupacional	394	194	121	709
PCPI/PGS/PTT	72	43	26	141
Estudios primarios	329	163	107	599
Educación especial	18	6	4	28
Escuela de adultos	68	15	19	102
Sin escolarización	29	17	19	65
Sin datos	711	298	158	1.167

Significación estadística $\chi^2(30)= 98,38$, $p>0,000$

1 Hay 5 tienen 2º o 3º de ESO.

2 Mayoritariamente CFGM.

Tabla i. Aspectos valorados por los profesionales de la estancia en centros antes de los 18 años

La estancia en el centro les ha sido útil para:	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Tener acceso a servicios y tratamientos*	8,15	1,447	8,07	1,528	8,13	1,464
Vivir de acuerdo con las normas*	7,79	1,549	7,57	1,248	7,74	1,481
Tener más oportunidades para estudiar	7,65	1,767	7,78	1,858	7,68	1,786
Aprender a convivir con otros	7,73	1,499	7,33	1,542	7,63	1,516
Evitar situaciones de mayor riesgo	7,30	1,667	6,85	1,742	7,19	1,693
Clarificar relación con la familia biológica*	6,96	1,779	6,11	1,734	6,75	1,802
Alcanzar autonomía*	6,96	1,744	6,07	2,045	6,74	1,859
Saber administrar el dinero*	6,54	1,711	5,91	2,142	6,38	1,842
Tener más oportunidades para encontrar trabajo*	5,53	1,786	6,15	1,903	5,68	1,830

* Diferencia significativa entre las respuestas de los profesionales de los dos colectivos.

Tabla j. Motivos por los cuales se derivan los jóvenes a los pisos asistidos

El motivo principal por el que los jóvenes van a un piso es:	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Falta de apoyo familiar	7,64	2,249	7,45	1,976	7,59	2,181
Orientación del educador	7,24	2,068	6,87	1,415	7,15	1,927
Proyecto de vida definido	6,54	2,117	6,24	1,932	6,46	2,071

Tabla k. Principales referentes de los jóvenes

	Profesionales centros <18	Profesionales servicios 18-21	Total
Educadores	90,1 %	81,5 %	88,0 %
Amigos	63,6 %	77,8 %	67,1 %
Familia de origen	54,3 %	40,7 %	50,9 %
Familia acogedora	16,7 %	11,1 %	15,3 %
Profesores	10,5 %	9,3 %	10,2 %
En general, no tienen	8,0 %	11,1 %	8,8 %
Psicólogos	6,2 %	7,4 %	6,5 %

Podían escoger más de una respuesta, por lo que el total no suma 100.

Taula l. **Sobre la formación de los jóvenes**

	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Es fundamental el apoyo económico para estudiar*	8,11	2,003	9,02	2,034	8,75	2,329
La situación de crisis hace que los jóvenes vuelvan a estudiar*	9,00	1,765	7,57	1,876	8,65	1,892
Para la inserción laboral es fundamental tener la ESO*	8,34	1,877	8,32	1,889	8,33	1,876
Es posible incrementar la inclusión en ciclos formativos*	6,36	2,018	7,19	1,781	6,56	1,990
Es posible incrementar la inclusión en el bachillerato*	4,48	2,361	5,57	2,034	4,75	2,329
Que hagan un PCPI es perder el tiempo*	3,90	2,292	3,91	2,087	3,90	2,239

*Diferencia significativa entre las respuestas de los profesionales de los dos colectivos.

Taula m. **Valoración del trabajo de los profesionales**

	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Su trabajo consiste principalmente en:						
Ayudarles en la organización y asunción de responsabilidades	8,85	1,074	8,96	0,823	8,88	1,016
Ayudarles a gestionar las emociones	8,66	1,517	8,47	1,280	8,61	1,461
Ayudarles a alcanzar autonomía para vivir por su cuenta*	8,30	1,541	8,76	1,132	8,41	1,460
Ayudarles a seguir con los estudios	7,87	1,696	8,28	1,262	7,97	1,605
Ser un referente clave	7,99	1,573	7,62	1,572	7,90	1,577
Ayudarles en la inserción laboral	6,56	1,960	6,87	2,065	6,64	1,987

*Diferencia significativa entre las respuestas de los profesionales de los dos colectivos.

Taula n. **Satisfacción con el trabajo**

	Profesionales centros <18		Profesionales servicios 18-21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Satisfacción con el trabajo que hacen*	7,60	1,980	8,26	1,067	7,76	1,817
Satisfacción con el modo de salida que hacen los jóvenes	6,07	1,884	-	-	-	-

* Diferencia significativa entre las respuestas de los profesionales de los dos colectivos.

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**

col·lecció eines 21

Study of services for young people
formerly in care:

Development, valuation and challenges
for the future

Carme Montserrat

Ferran Casas

Clara Sisteró

21

Versions:

- Català
- Castellano

Acknowledgements

To the professionals of the organisations who have participated in the interviews and discussion groups:

Via Laboral (ASJTET), Actua SCCL, Aldees Infantils SOS Catalunya, Associació AMICS, Associació PRO-BENS, Associació Assistencial Llar Trobada, Associació Aula Natura Cortatiu CADÍ, Associació Casa Don Bosco, Associació Recerca Cultural ARCS, Associació Educativa ESPAVILAT, Associació Punt de Referència, Compañía hijas de la Caridad, Pis Güell, Comunitat Servents Sant Josep Llar Butinyà, Escola Pia Catalunya, Fundació Ciutat i Valors, Fundació Privada EVEHO, Fundació Maria Raventós, Fundació Mercè Fontanilles, Fundació Obra Social Comunitària OSCOBE, Fundació Privada Servei Solidari, Fundació Projecte i Vida, Fundació Privada Resilis, Fundació Institut reinserció social IRES, Fundació Nazareth, Fundació Persona i Valors, GEDI, Gestió i disseny, SCCL, Germans Maristes Llar Champagnat, Grup d'Esplai Blanquerna, Associació IN VIA, Iniciatives i Projectes Sociolaborals, Iniciatives Solidàries, Llar Enric d'Ossó, SUARA cooperativa.

To the young people who have taken part in the interviews and the discussion groups (not their real names):

Ofir, Bilal, Nadi, Omar, Dimitri, Agbal, Mohamed, Gema, Stela, Boyne, Yasmin, Ryan, Kelen, Anuar Tetuani, Rebut, Rosa, Svart, Laura, Awura Abena, Maria, Eder, Bagheera, Floripondia, Cristal, Adela, Neva, Vira, Des, Veilyn.

To the professionals from organisations which work with young people aged 16-18 and who have replied to the questionnaire online:

Aldees Infantils SOS Catalunya, Barlovento Mistral, CA Coda, CA Mas Pins, CA Mare de Déu de la Mercè, CA Talaia, CA Gaudí, CA Mas Garriga/UFA Sant Daniel, Casa d'Infants de Blanes, Casa de Joves de Vilaseca, Casa Família Trafalgar, CA Llar Garbí, CA Estrep, Fundació Ciutat i Valors, Codina, CRAE Alt Penedès, CRAE Baix Empordà, CRAE Ball de Cavallets, CRAE Can Tai, CRAE Casa de Família Natzaret, CRAE Casa Sant Josep, CRAE Dolors Aleu, CRAE Enric Llabèria, CRAE Fluvià, CRAE Garrigues, CRAE Joan Torras, CRAE Kairos, CRAE La Llar, CRAE La Pastoreta, CRAE La Vinya, CRAE l'Albera, CRAE Les Garrigues, CRAE Les Palmeres, CRAE Minerva, CRAE Pla la Selva, CRAE Sant Andreu, CRAE Sobrequés, CRAE Ter, CRAE Urrutia, CRAE Vilanova de Bellpuig, CRAE Voramar, CRAE Seonee, CREI El Guaret, Folch i Camarasa, Llar Betània, Llar Claudina, Llar Vilanova, Llars de Campsentelles, Llars Torre Vicenç – ACTUA, Pis assistit Noguerola, Pis Autonomia per a Joves de l'Hospitalet, Pisos d'inclusió Maragall, Pisos majors 18 anys Hàbitat4 i Hàbitat5, Pis Portal de l'Àngel, Residència Maternal Antaviana.

To the professionals of the organisations which work with young people aged 18-21 who have replied to the questionnaire online:

ARCS, Associació Assistencial Llar Trobada, Associació Casa Don Bosco, Associació Cedre, Associació In Via, Escola Pia, Fundació Eveho, Fundació Filles de la Caritat, Fundació IRES, Fundació Maria Raventós, Fundació Privada Resilis, Fundació Projecte i Vida, Fundació Servei Solidari, Fundació Nazareth, Germans Maristes Llar Champagnat, Grup Esplai Blanquerna, Iniciatives i Projectes Sociolaborals, Iniciatives Solidàries, Llar Butinyà, PROBENS, Punt de Referència, Suara Cooperativa.

To Jordi Bach, Eduard Hernández, Antonio Ponce and Pedro Arive of ASJTET.

To Pepa Arqué, Maria Iglesias and Miguel Badia of FEPA.

CONTENS

1	introduction to the study	4
1.1.	Commission	4
1.2.	Objectives	4
1.3.	Context	4
1.4.	Programmes and the members	6
2	Methodology	9
2.1.	Secondary analysis of the data in the asjtet database.....	9
2.2.	Qualitative study.....	10
2.3.	Quantitative study by the use of a questionnaire	12
3	Secondary analysis of the ASJTET database	13
3.1.	Descriptive results	13
3.2.	Valuation results based on when and how young people leave l'ASJTET	16
3.3.	Valuation results in terms of the characteristics of the persons helped	21
4	Results from interviews and discussion groups	26
4.1.	On the stay at the residential centre	26
4.2.	When young people leave the centre	27
4.3.	On the family and social support network	29
4.4.	On education.....	30
4.5.	Employment position of young people	31
4.6.	Financial position of young people	32
4.7.	On housing	32
4.8.	On their life now	34
4.9.	On the work of the professionals.....	35
4.10.	Advice from young people.....	36
5	Results of questionnaires	39
5.1.	Characteristics of the sample	39
5.2.	Valuation of stay at a residential centre.....	40
5.3.	When young people leave the centre	41
5.4.	On the family and social support network	42
5.5.	On the education of young people	43
5.6.	On the housing programme	44
5.7.	Other aspects of the life of the young people	45
5.8.	Valuation of the work of the professionals, satisfaction and proposals for improvement	45
6	Comparing points of view of young people and professionals	48
7	Conclusions and future challenges	51
	References	53
	Annex	54
	Interview with young people aged 18-21 currently in ASJTET	55
	Interview with young people aged over 21 who have been in ASJTET	57
	Discussion group for professionals working with young people formerly in care	59
	Discussion group for young people currently in ASJTET	61
	Discussion group for young people who have been in ASJTET.....	63
	Questionnaire for professionals working with young people aged 16-18.....	65
	Questionnaire for professionals working with young people aged 18-21.....	69
	Tables explaining graphics 3 to 8, 10 to 13 and 20 to 25	73

Estudi sobre l'atenció als joves extutelats: evolució, valoració i reptes de futur

Estudio sobre la atención a los jóvenes extutelados: Evolución, valoración y retos de futuro

Introduction to the study

1.1. Commission

As part of the 18th anniversary celebration of the Support Area for Young People in Care and Formerly in Care (*Àrea de Suport al Joves Tutelats i Extutelats* or ASJTET), in 2013 the Federation of Entities with Assistance Projects and Housing (*Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits* or FEPA) and ASJTET commissioned from the Research Institute on Quality of Life of the University of Girona a study on the assistance given to young people formerly in care in terms of the development of benefits and services over a number of years, an assessment of the impact on young people of these benefits and services, and challenges for the future.

Members of ASJTET and FEPA have actively participated, involving themselves in and leading some parts of the project. Thus the Support Area has played a fundamental role in the gathering of quantitative data and the management of the ASJTET database, and FEPA has been particularly involved in the gathering of qualitative data through its efforts to encourage young people and professionals to participate in the interviews and group discussions.

The project was carried out from October 2012 to June 2013.

1.2. Objectives

The objectives of the study were as follows:

- To ascertain the progress and the current situation of persons most deeply affected by identifying tendencies and turning points based on a new treatment of the available data.
- To understand the situation of the affected young people and identify factors which both facilitate and obstruct emancipation.
- To assess young people's experience of support resources and services from the perspective of those directly involved.
- To make proposals for improvement and consider future challenges.
- To centre the study initially on Catalonia, with a possibility of repeating it in other parts of Spain in the future.

1.3. Context

ASJTET

The current activity of the Support Area for Young People in Care and Formerly in Care (ASJTET) began in 1994 under the name of the Inter-Departmental Plan for Over-18s. The resolution of the Government of Catalonia (El Govern de la Generalitat de Catalunya) of 28/9/94 gave rise to the first Plan and Decree 185/2003 to the second plan. The plans were motivated by the need to support young people in care, living in Educational Residence Centres and close to reaching the age of majority (16) for housing and employment. The objective was to assist the process of transition to adult life by helping to minimise possible situations of risk and social exclusion which might occur.

Subsequently, Decree 243/2005 led to the promotion of programmes for the orientation and social integration of young people in care and formerly in care from the age of 16, as well as measures to help them acquire and develop social and employment skills. This situation necessitates the extension of support to young people in care over the age of 18. ASJTET was created in 2005. Likewise, Act 13/2006 on financial benefits clearly improved the prospects for this group in regards to financial support.

ASJTET offers young people aged 16 to 21 who have no own or family resources technical and educational support and guidance by way of five main programmes:

- Housing
- Employment
- Legal advice
- Financial support
- Research of origins

The aim is to achieve the full social and employment integration of these young people, within a context of autonomy and independence, in order to complete the educational process begun by the care system, particularly in the residential centres.

FEPA

The Federation of Entities with Assistance Projects and Housing (FEPA) was founded in 1999 as a Catalan co-ordinating body designed to bring together organisations which implement assistance projects for young people over the age of 16 who are in care or formerly in care. In 2001 it became a national federation. It is a second-level organisation made up of entities which implement projects to meet the needs of young people in care, formerly in care and/or at risk of social exclusion. Based in Barcelona, it now has more than 40 members. While most are in Catalonia, the Federation also has members in other autonomous regions such as Madrid, Castilla-La Mancha, Andalusia, the Balearic Islands, Galicia, the Basque Country and Aragon.

Its mission is to promote autonomy and equality of opportunity amongst young people without family support who are on their way to becoming emancipated, particularly those in care or formerly in care. This mission is carried out through the active participation of the bodies who serve these young people.

Bodies belonging to the Federation in Catalonia have taken part in this study through discussion groups, interviews and by answering questionnaires.

The law

Catalan law has dealt with the position of young people formerly in care since 2010, being a pioneer in Spain in this regard. This framework has involved recognising the structures already in existence since 1999 and reaffirming the need to provide services promoted by the public authorities themselves.

Act 14/2010 of 27 May on rights and opportunities of children and young people

Chapter IV. Support after emancipation or age of majority

Article 151. Assistance measures

1. Care measures cease on reaching the age of majority, emancipation or enablement. Notwithstanding this, the competent body of the Generalitat may provide those assistance measures it considers necessary, by way of a reasoned decision and with the consent of the person in question or, if consent is not given, in the case of an allegedly incapable person with court authorisation.
2. These assistance measures may be of financial, legal or social nature. They may also consist of the allocation or maintenance of a place in a centre and may be extended until the age of 21.
3. The Generalitat's lawyer may represent and defend in legal proceedings persons formerly in care who request this on reaching the age of majority, emancipation or enablement, provided the representation and defence began when they were minors.

Article 152. Programmes to support the emancipation and personal autonomy of young people formerly in care and at risk in order to promote equality of opportunities

1. The competent body must provide the necessary orientation, training and support to young people formerly in care who request this on reaching the age of majority, emancipation or enablement provided they meet the requirements laid down by the personal autonomy programmes.
2. The objective of personal autonomy programmes is to offer young people formerly in care the resources of personal support, housing, training and employment necessary to guide them and accompany them in the exercise of the rights of citizenship on terms of equality, with responsibility and with the greatest degree of integration in the society in which they live.
3. Personal autonomy programmes must include methods of inclusion based on gender analysis in order to ensure the acquisition of professional abilities which improve the employment prospects of young people formerly in care.

1.4. Programmes and the members

The programmes of ASJTET and their characteristics are set out below with reference to the entities which offer and manage them, the majority being members of FEPA. By way of introduction Table 1 shows us broadly the year of commencement of each of the programmes.

Table 1. Historical development of ASJTET programmes and services

1995	Plan I to co-ordinate inter-departmental measures aimed at young people in the care of the Generalitat	
	Initial programmes:	- Housing - Training and employment - Monitoring
2002	Modification of programme:	- Training and employment with the incorporation of "Via Laboral"
2003	Plan II to co-ordinate inter-departmental measures aimed at young people in care	
	New programme:	- Financial support with aid on leaving centres
2005	Creation of Support Area for Young People in Care and Formerly in Care (ASJTET)	
	Modification of programme:	- Housing with the incorporation of flats for those aged 16 to 18 and young workers' residences
2006	New programme:	- Legal guidance
	Modification of programme:	- Housing (SAEJ)
2007	Modification of programme (Act on benefits):	- Financial support
2010	Modification of programmes:	- Young students' residence (Cabestany) - Financial support for young students - Via Laboral BCN
2011	Modification of programme:	- Via laboral Girona
2012	Programme for researching of origins	

The Housing Programme

This is aimed at young people over 16 with future plans to either work or study. The programme began in 1994-95 with assisted housing and autonomy housing. A residence for young workers was opened in 2005 and the Espai Cabestany project for a residence for young students began in 2010.

Table 2. List of entities which offer resources to the Housing Programme

ACTUA SCCL	Escola Pia de Catalunya	Fundación Natzaret
Aldees Infantils SOS	Fundació Benèfica Maria Raventós	Grup Blanquerna
Ass. Espavila't	Fundació Casa Sant Josep	Iniciatives i Projectes
Ass. Recerca Cultural i Socioeducativa	Fundació Champagnat	Obinso
Associació In via	Fundació EVEHO	Obra Social Comunitaria de Bellvitge
Associació Punt de Referència	Fundació iniciatives Solidàries	Patronat Esperança
Associació Casa de Don Bosco	Fundació L'Heura Tarragona	PROBENS
Associació Llar Trobada	Fundació Mercè Fontanilles	Siervas de San José
Casal dels Infants	Fundació Projecte i Vida	Suara Cooperativa
Centre de Formació i Prevenció	Fundació Resilis	Teresianes de Catalunya
Companyia filles de la Caritat	Fundació Servei Solidari	

There are various types of housing resource¹:

a) Assisted housing service for young people aged 16-18

Housing service of an assistance and educational nature for young people aged between 16 and 18 for whom it is considered necessary to commence a process of gradual release from care in order to reach the age of majority with sufficient capacity to achieve social integration. Notwithstanding, the public body responsible for child protection continues to care for and maintain control of the young people. The service provides 1 permanent social educator per flat serving 6 to 8 young people.

b) Assisted housing service for young people aged over 18

This is housing allocated to girls and boys between 18 and 21 years of age without own or family resources who, on attaining the age of majority, leave the institutions in which they have been in care. There is a ratio of 1 social educator per flat and an average four 4 persons per flat

c) Residence or flats for young people linked to employment programmes

Residential service for persons in work who are under age (aged 16-18) under the care of the Generalitat and for older persons (aged 18-20) formerly in care. These have an average of 12 persons per unit. They have specific specialist resources for pre-employment training and entering employment.

d) Special assistance for young people. SAEJ (*Servei d'Acompanyament especialitzat per a jovent*)

The personal situation and the characteristics of certain groups of young people mean that the services of DGAIA assess the need for specialist attention, using resources alternative or complementary to care in a centre. Particularly in the case of young immigrants with plans to look for work, or who already have work and maintain relations with their family of origin. It is also a resource for Spanish girls and boys when, as in the above cases, entering a care home is viewed as counterproductive.

The Employment Programme

This programme is designed for young people aged 16-21 with a view to improving their capabilities and helping them find work that will provide a stable source of income to cover their basic needs. Table 3 shows ASJTET and the entities which run it, offering employment advice services to the young people who are on the programme.

Table 3. **Entities which work with ASJTET in the Employment Programme**

Fundació Engrunes	El Casc Antic	Sant Bernat Clarevall EXIT
Fundació OSCOBE	Fundació Formació i Treball	Escola Pia Calassanci
Coop. Vitral (ADIS)	Fundació ADSIS	Fundació Bayt al-Thaqafa
Fundació ÈXIT	CIJCA	AVBC
Fund. Plataforma Educativa (Eina Activa)	Fundació Integre	CEJAC - Formació, promoció, inserció
Fundació Marianao	Fundació Trinijove	Associació Aptos
Salesians Sant Jordi	Càritas Diocesana de Girona (ECOSOL, SL)	Centre de Formació i Prevenció
Fundació el Llardard	Associació SAO PRAT	
Fundació Comtal	Fundació Obra Socai "La Caixa"	

Legal Advice Programme

This programme seeks to provide legal guidance and mediation, on an individualised basis and with great flexibility, so as to adapt to the characteristics of each situation in which young people find themselves in the following areas:

- Estrangeria: orientació, tramitació del passaport i de la documentació, autoritzacions i permisos de residència i treball, mediació amb l'empresa i altres agents.
- Matèria penal: infraccions en el cas de joves menors d'edat, seguiment de l'execució i de les mesures alternatives.

1 For more information see <http://benestar.gencat.cat/ca/>

- Immigration: orientation, processing of passport and work and residence documents, authorisations and permits, mediation with employers and others.
- Criminal law: offences committed by minors, monitoring of enforcement of sentences and alternative measures.
- Civil law: nationality, incapacity and other issues affecting adults formerly in care.
- Mediation between young people and the professional community, families, companies and other social agents.
- Support and monitoring of legal questions in any other area affecting young people, the professional community of ASJTET or associate entities².

The legal advice programme is offered directly by ASJTET and FEPA.

Financial Support Programme

This programme seeks to provide adult young people formerly in care with financial support to allow them to progressively put into practice their plans for autonomy and independence.

Financial support must be linked to an Individual Work Plan and to the Social-Educational monitoring programme. The young person must undertake to follow this plan, which is monitored by an ASJTET professional. There are various types of financial support:

- Financial support for young people formerly in care: this began in 2007. The assistance provided for by the Act³ is an individual benefit paid on a temporary basis to meet situations of need of young people formerly in care who have been in the care of the Generalitat for a minimum of three years.
- Salary grants: these grants are paid to young people training or working in companies and is conditional on their level of performance and attendance.
- Aid on leaving care: the objective here is to facilitate the social and employment integration of young people in care and formerly in care. It includes those who have reached the age of majority and those who are leaving care. Financial assistance for a period between three and six months is provided. The basic requirements are having been in the care of DGAIA and following an Individual Work Plan (IWP) of social integration suited to the young person's profile.
- Minimum Social Income: young people formerly in care may receive the Minimum Social Income. This must be proposed by basic social services, accompanied by a training period and linked to a work plan approved and supervised by ASJTET.
- Financial support for training activities of the "La Caixa" Foundation. This support for training schedules is targeted at young people formerly in care aged between 18 and 24.

Apart from these programmes, socio-educational monitoring is offered to all young people who take part in any of the above programmes, for example the provision of housing or financial benefits. In fact this socio-educational monitoring is compulsory to be eligible for assistance under the Financial Benefits Act.

Various members of FEPA have programmes of extra-curricular studies, apprenticeships, mentoring programmes, crèche facilities for the children of young mothers, mediation projects and leisure and free time activities.

The Origins Programme

Although this study does not contain data on this programme begun in 2012, mention should be made of it on account of its importance and novelty. The programme consists of allowing access, once the young person formerly in care reaches the age of majority and requests it, to the file containing information on his or her origins and the past history of the young person and their family while they were a minor.

2 For more information see <http://benestar.gencat.cat/ca/>

3 Act 13/2006 of 27 July on financial benefits.

Methodology

The methodology used in this research was as follows:

- a. Secondary analysis of the data in the ASJTET database.
- b. Qualitative study using semi-structured interviews with young people and discussion groups with young people and professionals.
- c. Quantitative study using a questionnaire aimed at professionals working with young people aged 16-18 and 18-21.

In accordance with the objectives set down, Table 4 shows the techniques used, the subjects worked with and the sample measurement. The data in 5,538 files on young people out of a total of 6,338 who passed through ASJTET between 1994 and 2002 were analysed; 49 young people and 10 educators took part in the interviews and discussion groups, and a total of 218 professionals answered the questionnaires.

Table 4. Objectives, methods and samples

Objective	Method	Subject	N
1) Discover the progress and current situation of the persons in question in more depth: trends and turning points based on new treatment of available data.	Secondary analysis	Young people 15+	5.538*
2) Understand more fully the situation of the young people using the services for those formerly in care, identifying the helps and hindrances in the emancipation process.	Interviews	Young people 18-21	10
		Young people 22+	5
	Discussion groups	Young people 18-21	10
		Young people 18-21	6
		Young people 22+	8
		Girls 18-21	10
3) Evaluation by those involved in young people's experience of aid and support services in order to assess the efficiency of the services, make proposals for improvement and identify remaining challenges.	Questionnaires	Educators working with 18-21 year olds	164
		Educators working with 16-18 year olds	54

* The data of 5,538 young people out of a total of 6,338 have been analysed

2.1. Secondary analysis of the data in the asjтет database

The ASJTET database contains the records of 6,338 young people. From this number, the secondary analysis was carried out on the 5,538 for whom computerised files exist. The data for the period between 1994 and 2012 have been used. An analysis has been made both in descriptive terms and in terms of results, especially of cases which are closed and which therefore already had final valuations. Data originally in Access and Excel were converted to SPSS (v19.0). Meetings were held throughout the analysis with the staff of ASJTET and FEPA to compare initial results and reformulate hypotheses.

2.2. Qualitative study

Selection of the sample and procedure

As regards the qualitative phase, 15 semi-structured interviews were and 5 discussion groups were conducted. The selection of participants was made by FEPA which issued a call to its members for young people and professionals wishing to take part. We agreed that the sample of young people should meet the conditions set out below in order to obtain opinions directly from persons in different life situations. We planned to conduct 10 interviews with young people still in an ASJTET programme, aged therefore between 18 and 21. Also planned were 6 interviews with young people, most of whom were no older than 22. Diversity in terms of gender, country of origin, training, employment status was sought, as set out below:

Interviews with young people currently in an ASJTET programme:

- Girl, Spanish, student or working, assisted housing
- Girl, non-Spanish, student or working, assisted housing
- Girl, Spanish, not a student and not working, assisted housing
- Girl, non-Spanish, not a student and not working, assisted housing
- Girl, ASJTET non-assisted housing, extended family
- Boy, Spanish, student or working, assisted housing
- Boy, MENA, student or working, assisted housing
- Boy, Spanish, not a student and not working, assisted housing
- Boy, MENA, not a student and not working, assisted housing
- Boy, ASJTET non-assisted housing, extended family.

It should be said that in practice few were working and nearly all were studying, either in official or unofficial programmes.

Semi-structured interviews with young people who have been in ASJTET but have now left:

- Girl, Spanish, was in assisted housing
- Girl, non-Spanish, was in assisted housing
- Girl, ASJTET non-assisted housing, extended family
- Boy, Spanish, was in assisted housing
- Boy, MENA, was in assisted housing
- Boy, ASJTET non-assisted housing, extended family

All interviews were carried out between November and December 2012 at the premises of FEPA. There were a total of 15 interviews, of which 10 were with young people still in a programme and 8 were in the housing programme. In addition 5 had closed files, 4 of whom had been in assisted housing. We were unable to find in the time available the file for a girl who had been helped by ASJTET while living with her extended family (Table 5).

Table 5. Characteristics of young people interviewed

Young people	Gender	Age	Country of origin	Currently being helped?	Assisted housing?
15	7 women 8 men	19-24	8 Spain 5 Morocco 1 Mali 1 Ghana	10 being helped 5 case closed	8 still have it 4 have had it 3 have never had it

All of the interviews were conducted with the informed consent of the young people and following data protection and confidentiality protocols. To preserve anonymity they were asked to provide a pseudonym if they wanted to so that only they could identify themselves in the final report. In general they thought this was a good idea. They were also asked to provide contact details so that the study could be sent to them when it was completed.

As regards the discussion groups we agreed to hold these with young people on the one hand and on the other with the professionals who work with them.

As regards the young people we decided on 4 with the following criteria:

- Discussion group (1) made up of girls, born in Spain, helped by ASJTET, mainly in terms of housing and financial assistance.
- Discussion group (2) made up of young people helped by ASJTET, mainly in housing or other areas: financial assistance, legal advice, aspects of training and finding employment. They are studying or working. Discussion group held in Barcelona at the premises of FEPA.
- Discussion group (3) made up of young people helped by ASJTET, mainly in housing or other areas: financial assistance, legal advice, aspects of training and finding employment. They are not studying or working. This criterion could not be met as we found that most were doing some kind of training as they could not find work, hence there was no-one not doing anything. Discussion group held at Espai Jove in Girona.
- Discussion group (4) made up of young people helped by ASJTET (mainly in housing) or other areas: financial assistance, legal advice, aspects of training and finding employment and whose files are closed. Held in Barcelona at the premises of FEPA.

Forming a group of only girls born in Spain enabled us to achieve diversity in terms of gender and country of origin (Table 6). The young people were from the following entities:

Mercè Fontanilles, Punt de Referència, Fundació St. Pere Claver, SAEJ-Mercè Fontanilles, Associació AMICS, Servei Solidari, Fundació Resilis, SAEJ-Girona, SUARA, Pisos Figueres, Associació In Via, Fundació Nazareth, Llar Enric d'Ossó, Aldeas SOS. There were also three being helped directly by ASJTET.

Table 6. Characteristics of the young people taking part in the discussion groups

Groups	Gender	Age	Country of origin
Group 1 (8 girls)	8 girls	19-21	8 Spain
Group 2 (10 young people)	9 boys 1 girl	19-23	6 Morocco 1 Mali 1 Ghana 1 Argentina 1 Spain
Group 3 (10 young people)	8 boys 2 girls	18-22	7 Morocco 2 Espanya 1 Mali
Group 4 (6 young people)	4 boys 2 girls	21-23	2 Spain 1 Morocco 1 Ghana 1 Bangladesh 1 Moldova

As regards the discussion group for educators and other professionals, an effort was made for them to be from different entities that work with young people formerly in care, both in assisted housing and in employment and other services. The characteristics of the members of the discussion groups were those set out in Table 7:

Table 7. Characteristics of professionals who took part in the discussion group

Group	Gender	Entity
Group 1	8 women 2 men	Punt de Referència, Aldeas Infantils SOS, Llar Enric d'Ossó, Associació In Via, SAEJ-Fundació Mercè Fontanilles, Funadció Servei Solidari, Funadció IRES, staff of ASJTET and FEPA.

All of the discussion groups were audio recorded, after obtaining the participants' consent. The young people were also asked to give pseudonyms and contact details for the sending of results after the study was completed. Discussion groups were held in November and December 2012.

The discussion sheets

As regards the design of the discussion sheets, we initially based them on those used in three previous research studies: the European study YIPPEE (Montserrat, Casas et al., 2012); a study carried out on young people leaving centres in the Girona area (Montserrat & Casas, 2009); and those used in the English research of Dixon et al. (2004). After the draft was completed, it was reviewed by staff from FEPA and ASJTET. Changes were then made and finally an agreed version was used. All of the discussion sheets in the qualitative phase had the same structure comprising 8 large blocks and a final section for comments.

- 1 On stays at the residential centre
- 2 On leaving the centre
- 3 On family and friends
- 4 On training and work
- 5 On housing and money
- 6 On their life now
- 7 On the work of the professionals and other persons
- 8 On their preparation for adult life

All of the models used may be consulted in the annex:

- Interview for young people aged 18-21 currently at ASJTET
- Interview for young people aged over 21 who have been at ASJTET
- Discussion group for professionals working with young people formerly in care
- Discussion group for young people who are currently at ASJTET
- Discussion group for young people who have been at ASJTET

Analysis of the data

Once the data from the interviews and the discussion groups were collected the content was analysed using the NVIVO computer programme. Responses were codified and categorised taking the themes as units of analysis.

2.3. Quantitative study by the use of a questionnaire

Once the qualitative phase of the study was complete the questionnaires were prepared. The same structure of 8 blocks was maintained but the questions were created and adapted based on the results obtained in the interviews and discussion groups. This made it possible to further refine the more relevant themes of the subject depending on the persons involved. The questionnaires also underwent a validation process of cross-judging by FEPA staff. Two versions were prepared:

- Questionnaires for professionals who work with young people formerly in care aged over 18
- Questionnaires for professionals who work with young people in care aged 16-18 in residential centres.

The questionnaires were put online without any personal data section identifying the person who was answering. FEPA sent the electronic link of the questionnaire to its members and ASJTET sent it to the residential centres of DGAIA that had residents of this age. The questionnaires were available in March and April 2013.

The structure of the questionnaire consisted of closed questions, most requiring a degree of agreement or disagreement with a series of affirmations. A section on proposals and suggestions for improvement was included as an open question (see annex). The data were processed using the statistical programme SPSS v19.

Secondary analysis of the asjtet database

A statistical analysis was made of the contents of the ASJTET database in order to examine more deeply the progress and situation of the persons helped by the various support programmes for young people leaving the care system. The period analysed was that between 1994 and 2012 and the data were worked on jointly with staff of the Area.

The main objective was not to carry out a merely descriptive analysis of the data as the Area had already prepared reports of this type (ASJTET 2008)⁴, but rather to look at trends and turning points. With this in view the quantitative data were examined using the statistical programme SPSS 19.0.⁵

In order to obtain results with more in terms of valuation than description it was necessary to identify the data recorded over the years which could be used. There were less of such data than expected as well as some difficulties related to interpretation which were finally resolved. This is a limitation of the present study. We share with the Area staff the view that it will be necessary in future to improve and increase the variables concerning outputs or results obtained by the young people helped, an important question if we wish to evaluate the work being done.

We have organised the results of the analysis of the ASJTET data recorded since 1994 into three sections:

a Descriptive results

These show the characteristics of the persons helped in terms of age, gender and country of origin during their years at ASJTET. These data facilitate reflection on the development of the young people helped since 1994, the services of the Area and the interdependence between these variables.

b Valuation results based on when and how young people leave ASJTET

Variables were selected which could be used to refer to the valuation of the results obtained, i.e. what was the reason for leaving the service, the type of exit (where they went to live) and the final valuation made by professionals. All of this combined with the type of programme they were in and the time spent there.

c Valuation results based on characteristics of the persons helped

The variables of the characteristics of the persons helped were combined with the valuation results in order to identify in what circumstances the most positive results are concentrated.

3.1. Descriptive results

A total of 6,309 young people were helped by ASJTET between 1994 and December 2012⁶. Of these there are computerised data for the entire process from entering to leaving for a total of 5,538. Of these, 1,045 still had a file open at the end of September. The other 4,493 are young people who were helped in the past and whose files are now closed; for these people there are the final valuation, their reason for leaving and the type of exit. The graphics and tables below are based on these figures.

4 There are also three multi-copied documents produced by staff of the Area for previous years on study of the persons helped, apart from the annual reports, used by professionals.

5 The chi-squared distributions were calculated to check whether the differences between scores were statistically significant.

6 31/12/2012

In Graphic 1 we see that the total number of young people helped has grown exponentially. We see that 598 were helped in the first six years (1994-2000); between 2001 and 2006 the figure tripled, and in the last period 2007-2012 the initial number increased fivefold.

Distribution by gender over different periods

As regards gender (Table 8), although we begin with very similar percentages for boys and girls, from 2001 the balance tips towards a majority of boys⁷, this trend being confirmed and increasing even more from 2007, especially if we look at closed cases (68.3% boys).

Graphic 1. Young people helped according to gender between 1994 and 2012

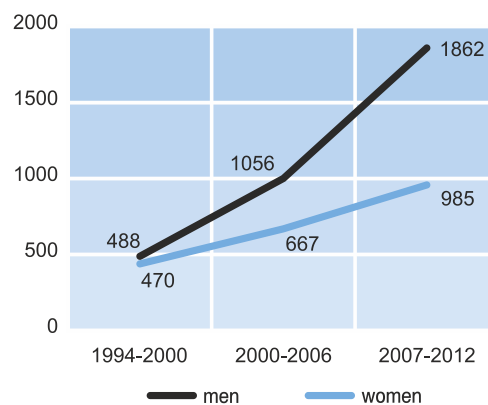

Table 8. Distribution of young people by gender and year at ASJTET

	Sexe	1994 - 2000		2001 - 2006		2007 - 2012		Total	
		No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
Closed cases	Men	488	50,9	1056	61,5	1.230	68,3	2.784	62,0
	Women	470	49,1	667	38,5	572	31,7	1.709	38,0
	Total	958	100	1733	100	1.802	100	4.493	100
Open cases	Men	-	-	-	-	632	60,5	632	60,5
	Women	-	-	-	-	413	39,5	413	39,5
	Total	-	-	-	-	1.045	100	1.045	100
Total		558		1.733		2.847		5.538	

Country of origin over different historical periods

As regards country of origin (Table 9) we would emphasise that:

- When ASJTET began most of the young people helped were born in Spain (86.6%). From 2001 there was a spectacular change with the entry of young non-Spaniards who represented half of those helped from then on; this situation is in line with the general socio-demographic context in Catalonia during the first decade of the 21st century which saw increased immigration and the appearance of unaccompanied foreign minors.
- This growing trend of persons born outside Spain is now decreasing as, if we look at open cases in the period 2007-2012, foreigners again occupy a more modest figure (33.6%); again in line with the general fall in immigration in the last three years.

Table 9. Distribution of young people by country of origin at ASJTET

	Born in	1994 - 2000		2001 - 2006		2007 - 2012		Total	
		No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
Closed cases	Spain	830	86,6	930	53,7	853	47,3	2.613	58,2
	Outside Spain	128	13,4	803	46,3	949	52,7	1.880	41,8
	Total	958	100	1.733	100	1.802	100	4.493	100
Open cases	Spain	-	-	-	-	694	66,4	694	66,4
	Outside Spain	-	-	-	-	351	33,6	351	33,6
	Total	-	-	-	-	1.045	100	1.045	100
Total		558		1.733		2.847		5.538	

7 The greater probability of finding more boys than girls in the later period becomes statistically significant $\chi^2(2) = 79,836$, $p > 0,000$

Distribution by country of origin and gender

There are also far more foreigners amongst men (54.3%) than amongst women (17.4%) (Table 10). By country most foreigners are from Morocco (1,387 boys and 167 girls), followed by Ghana (107), Senegal (67), Gambia (45), Mali (37) and Guinea (37), with a majority of men in each case. Women are in a majority for Latin American countries, with Columbia and Ecuador heading the ranking with a total of 25 young people each and the Dominican Republic with 22, some way above the African countries.

Table 10. Distribution of young people according to gender and country of origin at ASJTET

Gender	Country of origin	No.	%
Men	Born in Spain	1.557	45,7 %
	Born outside Spain	1.850	54,3 %
	Total	3.407	-
Women	Born in Spain	1.750	82,6 %
	Born outside Spain	368	17,4 %
	Total	2.118	-
Total		5.525*	

* (13 with no country)

Age of entering according to historical periods

As regards the majority age of entrance (Table 11) this is clearly around 17 years of age, and if we analyse by age groups we see that the largest group is 16-18.

However if we examine the development over time there is more dispersion of the age of entering in the opening years of ASJTET, with some young people being over 21, which does not occur at present. It would appear that the effort to isolate and concentrate on the 16-21 age group has been successful over the years.

Table 11. Distribution of young people by age upon entering ASJTET

	Age	1994 -2000	2001-2006	2007-2012	Total
Closed cases	15	12	15	8	35
	16	114	296	199	609
	17	482	992	738	2.212
	18	186	278	593	1.057
	19	67	75	160	302
	20	38	27	74	139
	21	16	17	19	52
	22 +	43	33	11	87
	Total	958	1.733	1.802	4.493
Open cases	15	-	-	17	17
	16	-	-	137	137
	17	-	-	526	526
	18	-	-	331	331
	19	-	-	26	26
	20	-	-	7	7
	21	-	-	1	1
	Total	-	-	1.045	1.045
Total		558	1.733	2.847	5.538

3.2. Valuation results based on when and how young people leave asjtet

The aim of this section is to evaluate the status of young people as a whole at ASJTET based on the final results obtained once their cases are closed; i.e. based on the type of exit (where they went to live), the reason for the withdrawal/termination of the service and the final valuation made by the professionals (Diagram 1). The length of time they received help and the type of programme they were in have also been taken into account.

We would emphasise the importance of being able to evaluate cases after they have been closed, as this enables the results obtained to be analysed in greater depth. A difficulty presented itself when it came to correctly interpreting the term neutral valuation. Although the staff at ASJTET give this in general to young people who have produced a good educational project but have not finished it due to voluntary withdrawal, there are differences amongst the professionals: from those who do not usually use it to those who do so often and in different ways. After having directly approached the staff on this question it appears that in 70% of cases it means that the young person has made positive progress but it has been agreed to finish before the time planned. The other 30% is more negative in the sense that the process was ended unilaterally.

Table 12. Types of valuation result

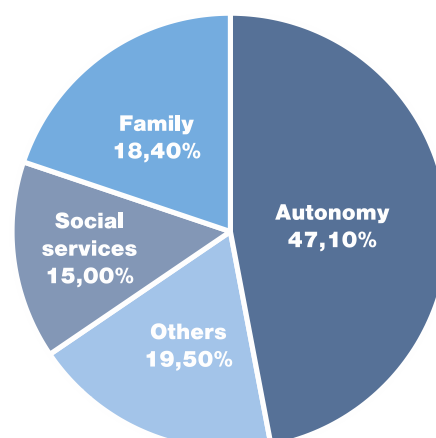
Type of exit	<ul style="list-style-type: none"> • Autonomy • Family • Social Services • Others (others, other resources or unknown)
Reason for withdrawal	<ul style="list-style-type: none"> • Termination of process • Voluntary withdrawal • Other reasons (termination of process: adequate support cannot be given, paralysis of process, expulsion, did not attend, ran away, withdrawal of proposal, lack of employment resources, death)
Valuations	<ul style="list-style-type: none"> • Positive • Neutral (generally has performed good in regards to education but has not completed it due to voluntary withdrawal) • Negative

Type of exit

Where did young people go after being helped by a service of ASJTET? Of the 4,493 young people who have been through ASJTET and whose case is closed, as of 31/12/2012 we see that (Graphic 2):

- 2.116 went to live autonomously
- 825 returned to their families
- 675 were referred to social services for future care
- 877 had other unspecified types of exit (we have grouped under this variable the items "others", "other resources" and "unknown"). This variable should be more clearly defined in future.

Graphic 2. Type of exit

Reasons for leaving and type of exit

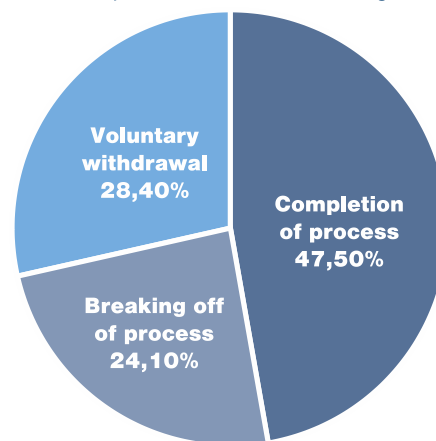
If we examine the reasons for leaving we see that (Graphic 3):

- 2.132 young people completed their ASJTET process as planned
- 1,277 left voluntarily before finishing
- 1,084 finished in some other way, entailing in most cases a breaking off of the process. This includes categories when it is considered, particularly during the study phase, that "adequate support cannot be given" (416) and they often return to the service they came from or other provisions are made; "paralysis of process" (233), "expulsion" (192), "did not attend" (104), "ran away" (69), "withdrawal of proposal" (35), "lack of special employment resources" (28), and "death" (7). The list is varied although it refers in general to undesirable situations.

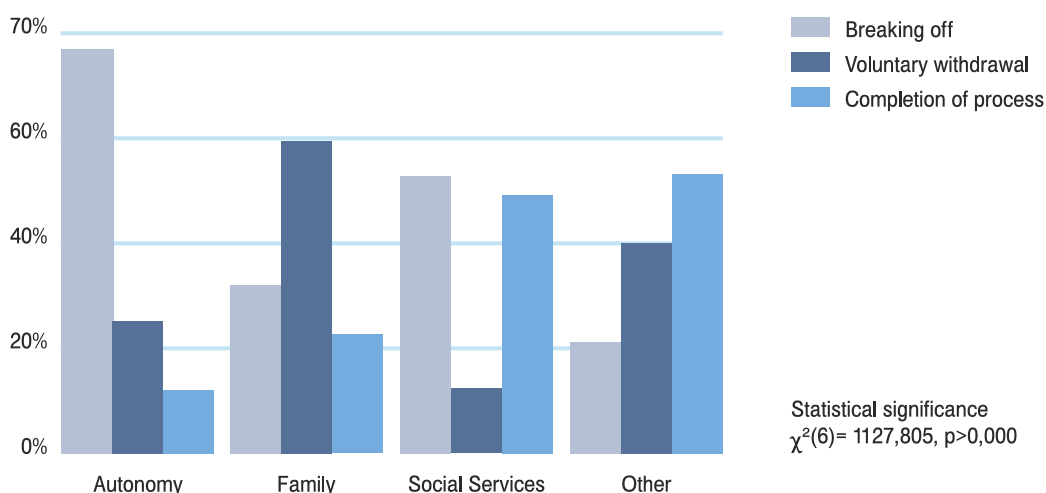
The cross-referencing of types of exit and reasons for leaving (Graphic 4) shows that:

- Those who finish the process as planned have a much higher chance of going to live autonomously. This is in fact the majority group in absolute terms. This result is in line with the Area's main objective in terms of encouraging personal autonomy.
- Those who finish the process early on a voluntary basis have a much higher chance of returning to their families. This is a highly logical result and reflects the fact that young people who do not complete the autonomy process voluntarily return to their families.
- Those who finish the ASJTET process with other types of exit stand a much higher chance of being referred to social services or other forms of provision. This result reflects the situation of young people who are unable to become independent or to return to their families and whose exit will depend to a great extent on social services.

Graphic 3. Reasons for leaving

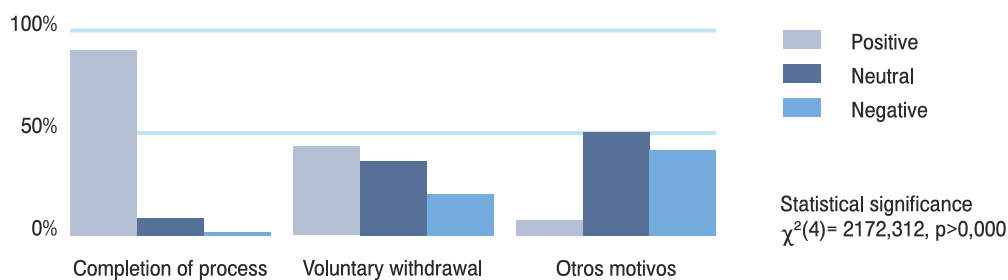
Graphic 4. Reasons for young people leaving ASJTET by type of exit

Final valuation, reason for leaving and type of exit

More than half of the young people helped at ASJTET (56.8%) have positive final valuations and a quarter have a neutral valuation; i.e. professionals give this valuation in cases in which an education programme has been positively evaluated but the young person has decided to leave the service before the planned time. Negative valuations only account for 16.4% of cases.

Graphic 5. Final valuation based on reason for leaving

What on this basis is the relation between the valuations and the types of departure and exit? As we can see (Graphic 5) the relation is consistent from the point of view of the professional intervention:

- Over the years positive valuations have been given especially in situations in which young people have left ASJTET having completed the process as planned.
- Neutral valuations are probably given for voluntary withdrawal.
- Negative valuations are particularly concentrated amongst young people who have left for other reasons.

Table 13. Final valuation based on reason for leaving and type of exit

Type of exit:	Motiu de baixa	Final valuation						Total
		Positive		Neutral		Negative		
		No.	%	No.	%	No.	%	
Autonomy ¹	Reason for leaving	1.371	96,1	50	3,5	5	0,4	1.426
	End of process	272	58,2	110	23,6	85	18,2	467
	Voluntary withdrawal	54	24,2	27	12,1	142	63,7	223
	Others	1.697	80,2	187	8,8	232	11,0	2.116
Family ²	Total	211	90,0	14	6,0	7	3,0	232
	End of process	430	46,7	145	33,7	84	19,5	430
	Voluntary withdrawal	16	9,8	59	36,2	88	54,0	163
	Others	428	51,9	218	26,4	179	21,7	825
Social services ³	Total	231	74,0	70	22,4	11	3,5	312
	End of process	8	11,0	52	71,2	13	17,8	73
	Voluntary withdrawal	9	3,1	250	86,2	31	10,7	290
	Others	248	36,7	372	55,1	55	8,1	675
Others ⁴	Total	104	64,2	50	30,9	8	4,9	162
	End of process	73	23,8	159	51,8	75	24,4	307
	Voluntary withdrawal	4	1,0	214	52,5	190	46,6	408
		181	20,6	423	48,2	273	31,1	877
Total	Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4	4.493

1 Statistical significance $\chi^2(4)= 1057,407$, $p>0,000$

2 Statistical significance $\chi^2(4)= 293,662$, $p>0,000$

3 Statistical significance $\chi^2(4)= 354,258$, $p>0,000$

4 Statistical significance $\chi^2(4)= 310,607$, $p>0,000$

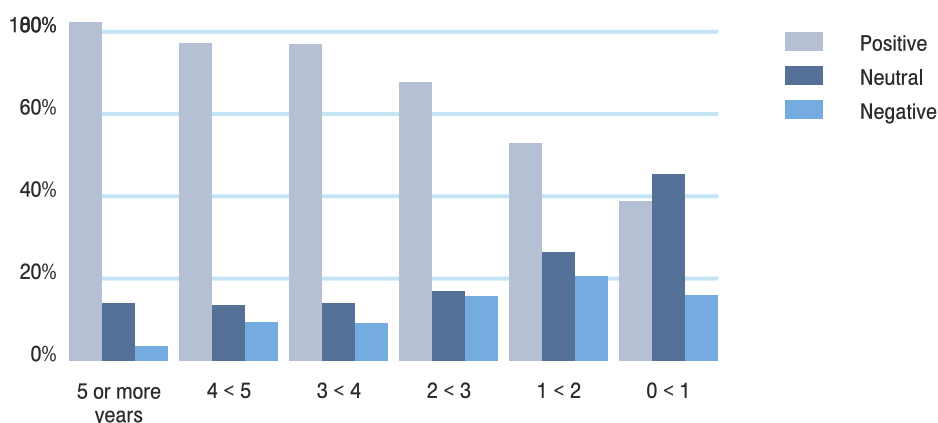
This distribution of valuations is strongly replicated if we analyse separately the 4 types of exit upon leaving ASJTET (Table 13). Amongst those who have left ASJTET to live autonomously, or to return to their families, we see that if they have finished the process as planned there is a much higher probability of a positive valuation, whereas if they have left voluntarily before finishing the process the most likely outcome is a neutral valuation (this in fact coincides with the definition of neutral valuations). For those who have finished in some other way, there is a high probability of a negative valuation.

A slight distinction can be made if we analyse only those who have left ASJTET to be referred to social services. Amongst those who have finished the programmed process we see a much higher probability of a positive valuation; amongst those who have left voluntarily the most probable outcome is that of a negative or neutral valuation; and amongst those who have left for other reasons the most likely outcome is a neutral valuation. Positive valuations can also occur when changing to another form of provision (e.g. in the case of people with disability).

Final valuation based on length of time at ASJTET

Positive valuations occur amongst those who have on average been receiving services from ASJTET for periods significantly longer (Graphic 6) than those who are given neutral or negative valuations⁸. Those who receive neutral valuations have spent significantly less time being helped by ASJTET than the rest. This group often includes those who have left voluntarily.

Graphic 6. Final valuation by the number of years at ASJTET

More specifically amongst those who have been at ASJTET for less than a year there is a much higher chance of neutral valuations, and amongst those who have been there for between one and two years there is a much higher chance of negative valuations.

On the other hand the greatest chance of positive valuations is amongst those who have been there for 2 or more years (a total of 1,698 young people). This fact reaffirms the importance of stability, which is necessary in order for positive change to take place.

Reasons for leaving and type of exit based on periods

If we analyse the reason for leaving by periods we see a positive trend in the sense that in the first period of ASJTET (1994–2000) the main reason for leaving was voluntary withdrawal, while in the last period 2007–2012 the main reason was the end of the process as planned. These differences are statistically significant⁹.

Moreover if we examine the type of exit over the years in the first period (1994–2000) there were a lot more returns to the family and fewer referrals to social services. This situation is the opposite of what occurred in the last period (2007–2012), when referrals to social services increased significantly and returns to family decreased¹⁰. On the other hand going on to live autonomously, the most common type of exit, is distributed uniformly over the years.

These results invite deeper reflection. On the one hand it seems the broader social-economic context increases the difficulties faced by families and returns to the family. It also results in more referrals to social services (which does not mean they end up receiving assistance). On the other it appears that over the years the service has managed to maintain the proportion of young people who go on to live autonomously, which speaks well of the efforts both the services and the young people in the current situation.

Final valuation by historical period

In absolute terms positive valuations predominated during these periods¹¹ (Graphic 7). However if we look closer we see that they were much more likely to occur in the first period (1994–2000) and that neutral valuations were much more likely from 2001 and especially between 2007 and 2012. This could point to the growing difficulties experienced by the persons helped and the seriousness of the socio-economic crisis. The probability of a negative valuation throughout the 3 historical periods analysed was roughly the same.

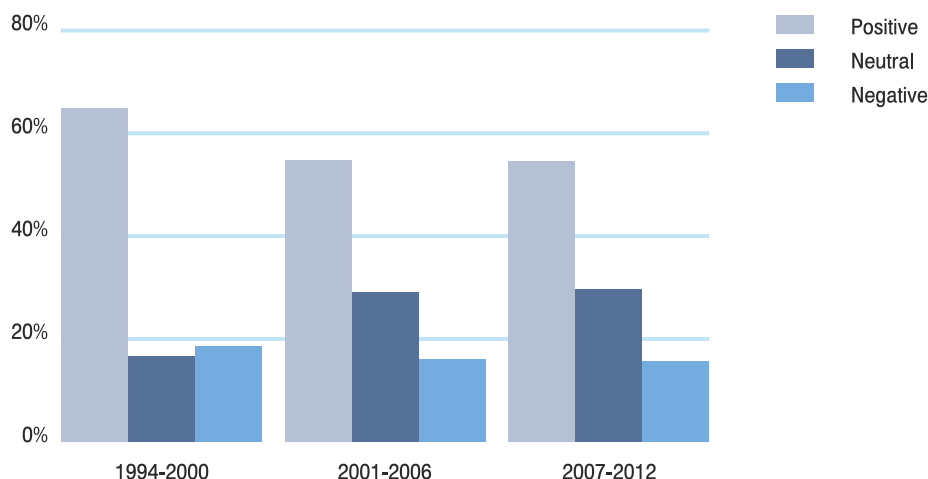
8 Statistical significance $\chi^2(10) = 406,979$, $p > 0,000$

9 Statistical significance $\chi^2(4) = 205,223$, $p > 0,000$

10 Statistical significance $\chi^2(6) = 366,813$, $p > 0,000$

11 Statistical significance $\chi^2(4) = 62,52$, $p > 0,000$

Graphic 7. Final valuation by historical periods

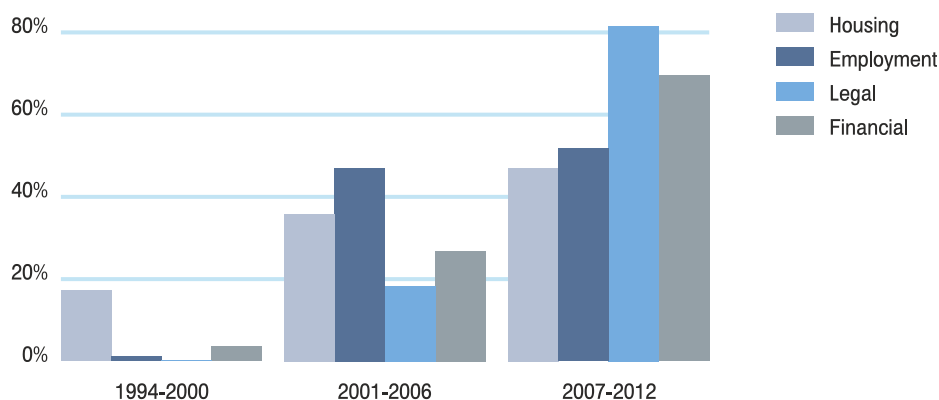
Participation in the programmes by periods

Over the years at ASJTET N=2,372 young people have taken part in the housing project; legal assistance N=859; employment assistance N=1,113; financial assistance N=1,978. Almost all have been monitored (5,147).

All of the programmes increase in numbers of young people as the number of programmes rises at ASJTET. We see in Graphic 8 that the financial assistance programme is of particular importance from 2007 on, the same being true of legal assistance although this undergoes a strong increase in the last two years due to the greater presence of young foreigners.

This analysis by periods is in line with the explanation we gave of the different programmes according to the year they began. Thus the housing programme had more young people when the Area was created and was particularly strong in the 2001-2006 period. The employment programme makes a quantitative leap after 2001, legal assistance after 2007 and particularly financial support after the Financial Benefits Act of 2007.

Graphic 8. Participation in the various programmes by year of entering ASJTET

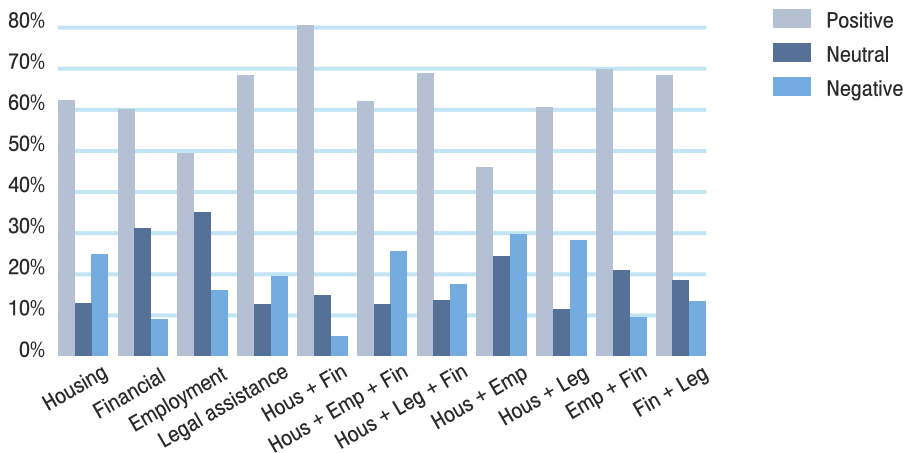
Final valuation, reason for leaving and type of exit according to type of programme

Taking into account all possible combinations of support programmes each young person has taken part in, of the 4,493 whose cases are closed, 3,305 have taken part in one or more of the 4 programmes run by ASJTET. The other 1,188 have been under observation without participating in any of the four programmes.

This overlapping of programmes makes it more difficult to make valuations based on them. When we analyse the reasons for leaving based on the programme they have been in we find the following:

- A majority of those who have lived in assistance or autonomy housing:
 - Complete the process as planned. This is true both for those who have taken part in other programmes and for those who have only been in the housing programme. Voluntary withdrawals and other situations are less frequent.
 - Leave and go on to live autonomously. The percentages returning to their family of origin and those referred to social services were much lower. The only exception is the situation of those who also take part in the legal assistance programme, i.e. foreigners having difficulty renewing their residence and work permits, who on leaving the flats have less chance of autonomy and more chance of being referred to social services.

Graphic 9. Participation in the various ASJTET programmes

If we cross-reference the combinations of programmes participated in with the final valuation received (Graphic 9), we observe some significant differences:

- Those who have received financial support have more chance of having received a positive valuation, especially in combination with the other programmes. The number of positive valuations for the legal assistance programme is also notable.
- Those who have only participated in the employment programme have more chances of a neutral valuation.
- Those who have taken part in programmes in which there is no financial support have more chances of a negative valuation.

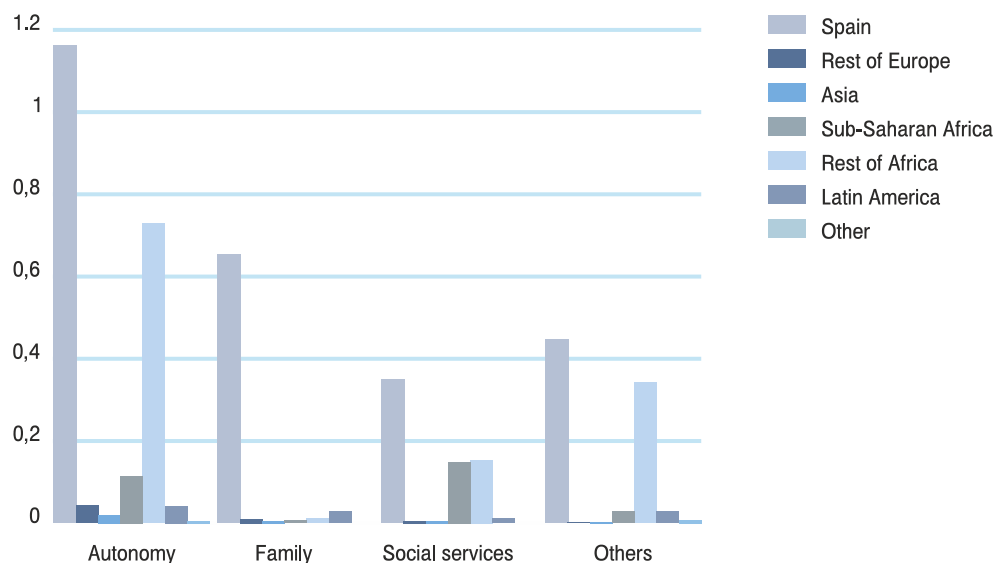
3.3. Valuation results in terms of the characteristics of the persons helped

Reasons for leaving, type of exit and final valuation based on place of origin

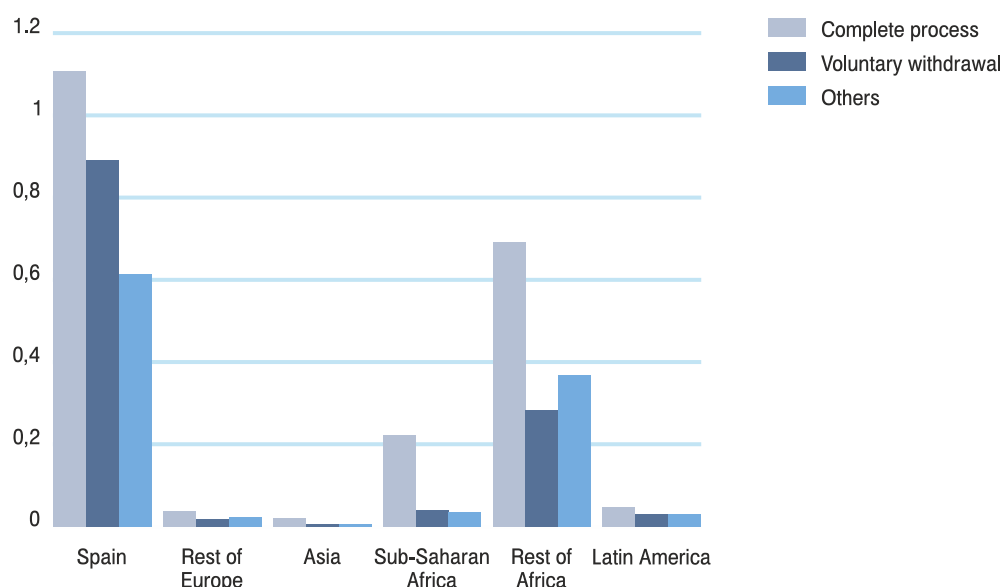
Almost half of Spanish young people go and live independently after leaving ASJTET. They also account for the highest percentage of the young people who return to live with their families, which is to be expected as compared to foreigners they are the ones with families in the country (Graphic 10). Young people from non-sub Saharan Africa, mainly from Morocco, have a greater chance of leaving ASJTET to live autonomously, although this group is also the one with the greatest chance of being referred to some form of benefit. Amongst those born in sub-Saharan Africa there is a much greater probability of being referred to social services.

1,108 Spanish young people complete the education process as planned (Graphic 11). Those born in Spain have the greatest chance of leaving voluntarily, due to the fact that some of them return to their families. On the other hand those with the greatest chance of completing the programmed process are those born in sub-Saharan Africa, many finally being referred to social services, followed by those born in the rest of Africa, who are currently likely to withdraw for other reasons. The other reasons for leaving do not show significant differences depending on place of origin.

Graphic 10. Type of exit according to place of birth

Graphic 11. Reasons for leaving and place of birth

Cross-referencing the final valuation broken down according to country of origin and reason for leaving shows that:

- Amongst those born in Spain there is a very high chance of a positive valuation if they have completed the programmed process. However, a young person leaving voluntarily or terminating for other reasons results in a high probability of a neutral or even negative valuation.
- Amongst those born in the rest of Europe and Asia there is a high probability of a positive valuation if the programmed process has been completed. The most likely outcome is a negative valuation if the process terminates for other reasons.
- Amongst those born in Africa there is a very high probability of a positive valuation if the programmed process has been completed. A neutral or even negative valuation is highly likely if the young person has left voluntarily, and a negative or neutral one is highly likely if the process has terminated for other reasons.
- Amongst those born in Latin America there is a very high probability of having a positive valuation if the programmed process has been completed, a neutral one if the young person has withdrawn voluntarily and negative or neutral valuation if the process has ended for other reasons.

Final valuation based on a previous stay in a residential centre and historical periods

The data indicate that those who have been in centres have a greater chance of having positive valuations than those who have not, particularly those born in Spain and who have been in them more than 5 years. It should be stressed that this statistic does not compare those who have been in centres with those who have been in foster care, as there are very few of the latter who go to ASJTET given that generally they already have support in the transition to adult life. The category of those not coming from centres includes those arriving from home or from a situation of premature autonomy, amongst other situations. We might therefore conclude that those who have been in centres may find it easier to adapt to life in a shared flat or to being monitored by an educator, although no generalisations can be made in this regard. In any event it is possible to intervene sooner with young people who have been in centres, a result which suggests that the sooner the intervention occurs the better (Table 14). There is also support for the initial hypothesis of the Area staff: results are less positive when young people have been in centres for short periods of time. On the other hand there is no support for the second hypothesis that results are not positive when they have been in centres for more than five years. In fact the data show that the longer they have been in a centre the more positive valuations will be, a result which brings us to the subject of the importance of stability.

There is, nonetheless, support for the third hypothesis in regards to less positive results for young foreigners who have not previously spent time in centres.

If we look at the variable of whether or not they have been in centres before entering ASJTET, and final valuations over the various historical periods, we obtain results very similar to those in section 3.2: in the first period (1994-2000) the chances of having a positive valuation are much higher, whereas neutral valuations are much more likely after 2001 and particularly in the 2007-2012¹² period. This trend towards more neutral valuations may be a reflection of the difficulties young people have faced in the latter period.

Table 14. Final valuation by place of origin and years spent in centres

Been in a centre?	Years	Final valuation						Total	
		Positive		Neutral		Negative			
		No.	%	No.	%	No.	%		
Born in Spain	No	506	53,9	308	32,8	124	13,2	938	
	Yes*	0-1	85	50,9	42	25,1	40	24,0	167
		1-5	600	54,2	332	30,0	175	15,8	1.107
		5-10	166	61,0	55	20,2	51	18,8	272
		+10	78	60,5	24	18,6	27	20,9	129
Outside Spain	No	328	59,5	135	24,5	88	16,0	551	
	Yes	0-1	261	56,9	106	23,1	92	20,0	459
		1-5	520	60,9	195	22,8	139	16,3	854
		5-10	9	60,0	3	20,0	3	20,0	15
		+10	0	0	0	0	1	100	1

* Statistical significance $\chi^2(6) = 21,799, p > 0,001$

Final valuation according to level of education on entry

Levels of education on entering ASJTET (Table 15) are limited, half of the young people having only primary education, incomplete secondary education and unofficial occupational training. 22% have completed Compulsory Secondary Education (ESO) and 2% are doing the baccalaureate or higher studies on entering.

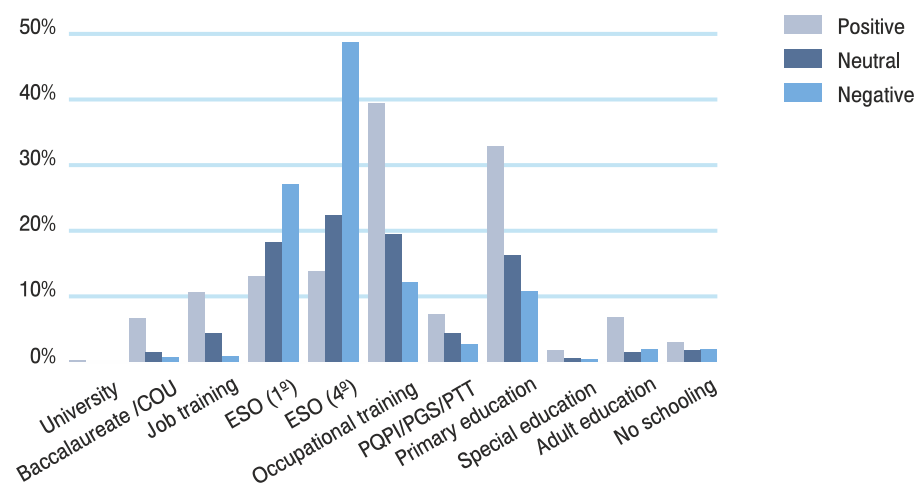
The figure for young people for whom there are no data on their level of education on entering is 1,167, which not only limits interpretation of the other data but also demands an improvement in data gathering in this regard. When asked the staff explained that many of these young people came from the former SAAEMI (Attention and Care Service for Foreign Immigrant Minors) who were transferred to the SAEJ (Service for Specialist Attention to Young People in Care and Formerly in Care) in 2006 and did not have

12 Statistical significance $\chi^2(4) = 98,68, p > 0,000$

these data on computer. A significant number had not completed primary education and others had studied but it was difficult to find an equivalent in the Spanish educational system.

According to the data collected (Graphic 12), those who have official studies (post-compulsory, academic or practical training, or higher studies) have a better chance of a positive final valuation; those who only have 1st level ESO have a greater chance of a neutral or negative valuation; and those who have never been to school have a greater chance of a negative valuation. This result demonstrates once more the importance of official education for young people leaving DGAlA.

Graphic 12. Final valuation according to level of education on entering ASJTET

If we look at this situation by periods (Table 15), the number of cases without data has increased in the last five years. As regards situations with data there seems to be a trend during the 2001-2006 period of young people entering with more official studies compared with the later period and particularly with the previous one. However, this cannot be confirmed statistically given the number of fields with low figures.

Table 15. Level of studies on entering based on final valuation and periods

On entering had course in	Positive			Neutral			Negative			Total
	94-00	01-06	07-12	94-00	01-06	07-12	94-00	01-06	07-12	
University	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Baccalaureate /COU	12	37	18	2	6	7	1	3	3	89
ESO (1)	40	85	146	32	49	101	19	45	67	584
ESO (4)	148	199	140	28	114	82	36	60	42	849
Job training	36	45	25	2	26	15	1	4	4	158
Occupational training	41	235	118	8	119	67	12	74	35	709
PQPI /PGS /PTT	13	28	31	4	21	18	4	13	9	141
Primary education	110	67	152	44	41	78	56	15	36	599
Special education	3	11	4	1	3	2	1	3	0	28
Adult education	5	29	34	1	5	9	4	7	8	94
No schooling	4	14	11	4	9	4	10	4	5	65
No data	209	198	304	34	112	152	33	51	74	1.167

Valuation of programmes by entry, gender, country of origin and length of time in ASJTET

As regards time in the programmes and differences of gender and country of origin, the following can be observed:

- In terms of gender distribution there are significant differences in the financial support programme where girls often receive this support for longer periods than do boys. More boys receive legal assistance, as was to be expected, and particularly in periods between 13 and 24 months.

- As regards country of origin, in the housing programme foreigners are more concentrated in stays between 1 and 3 years. Meanwhile, there are more Spaniards in stays of less than 1 year or longer. This is the opposite to what occurs in the financial support programme where those born in Spain are more likely to be in the programme for between 13 and 36 months. Foreigners often receive financial support for periods of less than 1 year.

As regards valuations by place of birth, data for the housing programme show that:

- In stays of less than one year there are no differences in terms of place of origin, and in general the probability of positive valuations is lower.
- In stays of over one year there is a greater chance of positive valuations, again regardless of place of birth.

From these observations we may conclude that the optimum length of time for a young person to be in this programme in order to maximise the possibility of a positive valuation is more than 13 months.

The legal assistance programme has shown a decrease since 2012 because new people not in any other ASJTET programme have been referred to social services in Barcelona. We see that the optimum length of time for a young person to be in the programme to maximise the possibility of a good valuation is more than 24 months. This is logically applicable to those born outside Spain, who make up the population that mostly use this programme.

As regards the employment programme we see that the optimum length of stay for a young person in this programme to maximise the possibility of a good valuation is more than 25 months, at least for those born outside Spain. In general this programme has more neutral valuations given the difficulty of finding work for these young people, particularly if they are foreigners.

As regards the financial support programme, financial aid increases notably after 2007. This trend coincides with the introduction of the benefit for young people formerly in care.

Cross-referencing the data we see that in periods of less than one year foreigners (many of them receiving help for leaving care for from 2 to 6 months) obtain more positive valuations than Spaniards. After 24 months however there is a greater probability of obtaining positive valuations regardless of place of birth. In this case they are mainly financial benefits provided by law to young people between the ages of 18 and 21 who have been in the care of DGAIA for three years or more.

What is truly remarkable is the education and training undertaken by young people who receive financial aid (Table 16). This binomial reflects very positive results. Regarding the 478 young people who found themselves in this situation in December 2012, 8.6% were enrolled at university, 9.8% in higher studies, and 49.6% in official post-compulsory secondary education (baccalaureate, intermediate studies or university entrance exam). These percentages are clearly more similar to those of the general population and bear little relation to the percentages shown when they entered ASJTET.

Table 16. Education and training of young people receiving financial benefits

	Benefit for those formerly in care	“La Caixa” grant	Total	%
University	27	14	41	8,6
Higher studies	35	12	47	9,8
Entrance exam	67	8	75	15,7
Baccalaureate	26	-	26	5,4
Intermediate studies	126	10	136	28,5
Private education	28	-	28	5,9
School graduate	63	-	63	13,2
PQPI	33	-	33	6,9
Occupational training	11	-	11	2,3
Others	13	-	13	2,7
University entrance exam	5	-	5	1,0
Totals	434	44	478	100

Results from interviews and discussion groups

In this section we present the results of the interviews and discussion groups. Data for the young people and educators are shown together and reflect the common structure of the discussion sheets showing the most relevant points as well as coincidences and discrepancies. The opinions of the participants are shown with quotations in the language originally used. In the case of the young people sometimes a pseudonym is given and in other cases only whether the speaker is a boy or a girl. Given that there were 15 interviews and 4 discussion groups with young people and only one discussion group with educators, there are more quotations by young people. The fifth chapter, by contrast, mostly reflects the views of the professionals.

In order to provide a context for the results shown below it should be borne in mind that the young people who took part in the interviews and discussion groups are those who were referred to ASJTET, given that one of the aims of the research was to seek the opinion of young people receiving assistance from services for persons formerly in care. This means that a majority of them went to live in assisted housing and not with their family of origin. It also means that many of them have received assistance to continue studying.

4.1. On the stay at the residential centre

Almost all young people who took part in the study have been in centres (residential centres or foster homes). We have separated the points they consider positive from those they consider negative and put them in two sub-sections:

Positive aspects of young people's time in residential centres before the age of 18

Some of those interviewed agreed that having been in a residential centre allowed them to develop in a positive way and to have the opportunity to obtain training and studies.

Some commented that it helped them to be more responsible and to learn self-control in different situations. In general they agreed that it helped them to have more autonomy, become organised and prepare for adult life. They valued the rules. Even through some did not agree with them while at the centre, they valued them afterwards and found them useful.

- ▶ "It's good because they give you a chance to study, they let you choose. At home you don't have those opportunities". (Girl, discussion group.)

There was also a general feeling, particularly amongst those who entered when they were young, that having been in a centre protected them and kept them away from situations of risk.

- ▶ "It helps you to organise yourself, especially regarding finances and day-to-day life. Housework, for example: cooking, looking after money, looking for work, etc. before 18. They also helped with studying. I'm in a band and I was able to make a record with the money they gave me". (Svart, interview.)
- ▶ "I prefer being in a CRAE to being with my family". (Girl, discussion group.)

The MENA group also see the centre as a life raft but think its conditions could have been better.

The young people also stress the financial support it provides, although in general this is not the first thing they say. They also recognise the importance of the benefit on leaving care, although some complain they did not receive it because they were not in the centre long enough.

In the educators' group comments asserted that the degree to which one benefits from being in a centre depends on various factors such as the amount of time spent there. They also distinguished between local and foreign youth because members of both groups had been put in care for different reasons. In addition, they placed particular emphasis on the subject of habits and rules.

- ▶ "It depends on how long they are in the centre. It also depends on why they were put in the centre (for being unprotected, having been mistreated, etc.), and on whether they are immigrants or local. The immigrants come for different reasons. They still have their families, who often face difficulties but love them and expect something from them. Positive aspects for locals: the possibility of living with habits, timetables, rules or a structure which perhaps with their families they didn't have". (Educator, discussion group.)

Negative aspects of young people's time in residential centres before the age of 18

During the interviews, the young people commented that one of their main difficulties was adapting to the centre; i.e. the initial period, particularly as regards having to live with other people, be orderly, form part of an organisation and follow specific rules.

In general they say the rules should be adapted to each young person as they all have different situations. This point received particular emphasis in the girls' group.

- ▶ "The timetables or rules, each girl has her timetable. One will be more responsible than the other. One if she is out in the street until 9:30 pm, there's no problem while another girl could get into trouble. I think the rules should be more suited to each person". (Girl, discussion group.)

They also comment on the fact that family visits, outings and calls are regulated. Although this went well for some, others say they would have liked to be able to call and visit their families more often; and if this was not the case, they would have preferred to have their say on the matter.

In the educators' discussion group it was commented that in cases of young immigrants who come from abroad and are used to having few possessions and doing everything for themselves, being in a centre means they stop doing things they used to do and lose autonomy.

They also agree that many young people have been in a number of centres and therefore have too many mentors. This means that some of them arrive to assisted housing tired of having to adapt to a great number of professionals and reject educators because they do not want any more "mentors".

The young people who had to spend time in foster centres saw it as a very negative experience in terms of the type of people who were there, the type of treatment some received and the state of isolation and separation it entailed (from school, from friends, from the family).

Comments in the discussion groups and also in some interviews pointed out that the educators cannot be there for all of the young people they have and that in some cases current ratios should be reconsidered.

- ▶ "It's good because they teach you everything, but there should be follow-up. They take you when you arrive and when you leave you don't have work and they could help. At 18 I was doing courses but I had no work. I went there (to the association) and they helped me get an employment plan. When it finished I had nothing, I have nothing. I've not been able to get down to Africa and I've been here 6 years". (Boy, discussion group.)
- ▶ "About the organisation of the educators, there is an educator for every 24 people. If there is a problem there are no educators to look after everyone. Lots of kids and very few educators, and they do not provide enough care". (Girl, discussion group.)

4.2. When young people leave the centre

Decision-making process of where to go after the centre

Both in the interviews and in the discussion groups the participants agree that it is the educators of the centre or the staff of ASJTET or DGAIA who suggest that the young people go to assisted housing or some other programme for those formerly in care. There are few cases when it is the young people themselves who ask to go to assisted housing, either because they have a brother or sister there or because they learn about it through other means.

- ▶ “They let me choose. They gave me the chance to go home or have a plan and continue studying. I chose the flat because I don’t know whether I would have had the chance to study at home. That way I can sort out my future a little, look for work, be independent”. (Girl, discussion group.)

They say not all the young people who were offered assisted housing went there and they acknowledge in particular that not all of them were offered this. In this regard the young people interviewed think that certain conditions should be met such as showing that you are able to keep to the rules and continue working or studying. Most of those who went have a positive self-image in the sense of knowing they were chosen due to their effort and conduct.

- ▶ “Normally to go to a flat depends on the project you have, on them seeing you make an effort, that you want to get there. It’s like a prize.” (Boy discussion group.)
- ▶ “It also depends on your behaviour, how you treat the people around you. If you do well you could get a flat.” (Boy, discussion group.)

Some of the young people say it is for economic reasons and because they have nowhere else to go and /or because they are sure they do not want to return to their families. Being able to live in assisted housing gives them the chance to continue their education, look for work and then live independently. This, in turn, enables them to delay their emancipation and be a little more like the general population.

The educators’ discussion group agree that if young people in a residential centre have sufficient family support most of them will not go to the housing programme.

- ▶ “Going to a flat may be the decision of the educators. But if they had the support of their family they wouldn’t go there, no-one would go there. But they don’t and that’s why they go.” Educator, discussion group.)

Are they ready to live autonomously when they leave the centre?

Participants in all of the discussion groups say there are great differences between centres. These differences range from those which have an autonomy plan for the age of 16 which includes both domestic tasks and other social skills, to those which are organised just to say to young people “tidy your room”. Those in situations similar to the latter example complain of the negative aspects of “not knowing how to do anything”.

- ▶ “For example in my CRAE autonomy was encouraged. Some days we did the cooking or washed clothes. So in a CRAE they prepare you, and if you’re not ready to take those things on then you should go home because in a flat you are not going to last.” (Girl, discussion group.)
- ▶ “In my centre, for example, they did everything for you and then it was a case of leaving the flat and being completely disorientated. The fact is that I didn’t know how to do anything. They did practically everything for us...” (Girl, discussion group.)

One aspect almost all mentioned as something they had to learn was opening an account and dealing with banks.

Contact with someone from the residential centre once they have left

Most of the young people keep in touch with some of the boys and girls from the centre when they have left, remain friends with some of them and in some cases have even gone to live together. But there are also young people who prefer not to have any contact and whose circle of friends is completely different.

- ▶ “I stay in touch with some girls, my tutor and the director. We see each other and talk from time to time.” (Laura, interview.)
- ▶ “I stay in touch with the boys. I have friends who are still at the centre. Others aren’t there. With the educators, the last centre I was in closed down. And I don’t know where the staff work”. (Ryan, interview.)

As regards relations with the educators they had at the centre, many of the young people say they now have a more detached relationship and see them from time to time. However, in some cases the relationship is closer despite the time that has passed. And they value their work, as we can see in this dialogue in the girls’ discussion group:

- ▶ “—Because in the long run it was also them who looked after you, who treated you as family.”
 “—They were like your parents...”
 “—And that matters to you, whether you like it or not. You appreciate it and I think it’s important...”

4.3. On the family and social support network

Changes in relations with family having left the centre

Most refer to important changes in their relations with their families. In some cases relations become easier, in others they are more distant and in some cases they are broken off. When they are in the centre they are used to having visits and telephone contact more regulated and when they leave the centre it is they who decide how often they see their families and call them, and in general they like that power to decide although there are some exceptions.

- ▶ “Quite a lot of difference. In the sense that when you are in the centre, the educators, the attention team, the tutor, if there is permission it is just for that day. When you are in a flat you can see them whenever you want, it’s your decision as you’re old enough.” (Boy, discussion group.)

Moderator: “Have you seen your family more or less after leaving the centre?” Most of the young people’s discussion group say “less, much less”.

Amongst the people who say family relations are stronger are the young immigrants. While they are in the centre they say they cannot go back to their country to see their families and have very limited telephone calls. When they leave the centre the first thing they do is go to see their family, even if that means spending all they have on the journey.

- ▶ “In the case of Moroccans before you are 18 you can’t travel. When you are 18 you have freedom to travel. Family conflict I don’t think so, but the fact of being far away. When you are 18 you have more freedom. For those from around here I think it’s completely different”. (Boy, discussion group.)

Key persons for young people while they are in a residential centre or assisted housing

In general they speak of the educators as very important people for them while they are at the centre or in assisted housing. They are the adults closest to them and they feel cared for by them. Some young people have formed strong ties to educators and are still in contact with them. For others their closest mentors have been the foster family (official or looked for by them) or friends, partners and one young person identified her teachers at the school she attended with whom she was still in close contact. Looking at their stories all constitute what some authors (Cyrulnik, 2002) call resilience guides.

- ▶ “My godmother and godfather, who live in the town. They had a summer camp and everyone from the centre went there. They wanted to take my sister but it wasn’t possible. When I left the centre I kept in touch and I always spend Christmas with them.” (Rebut, interview.)
- ▶ “My tutor.” (Badria, interview.)
- ▶ “The teachers (says the names) and the nuns.” (Yasmin, interview.)
- ▶ “The educator, who helped me a lot in many ways.” (Kelen, interview.)

There are also some young people who refer to the family as the people most important to them, although they recognise they are not a source of help. One young man speaks of his mother and another of his father as the people most important to them. Others speak of brothers, sisters or grandparents.

- ▶ “My mother and sister are important although they do not help me much. And some special friends.” (Laura, interview.)

In the educators’ discussion group they also say there are cases in which young people take their school teachers or foster family as mentors, which they see as positive for their development. They also comment that some young people expect a lot from their mentors and end up disappointed.

- ▶ “We have examples of girls who have formed ties with adults, with a teacher for example. It’s a great thing because you didn’t have to plan, it just happened. It depends on each case.” (Educator, discussion group.)

They also agree that there are some young people who have had so many educators they are tired of them and now do not look for mentors. They want to live in their own way, particularly young people with family in Africa. Their reference point is still their family however far away they may be and they still follow their advice.

- ▶ On the contrary, they are tired of the tutor and the educator. They are very clear on this. You are not their father or their friend, you are just their educator. Those who come now have realised this, they are clear on it because they have had so many educators. They are also clear that even if their father/mother is in Morocco, what they say goes. Their influence is much stronger than that of any mentor or educator here. You realise that the most powerful mentor is the family." (Educator, discussion group.)

Relations with friends

Most young people say their friends are from school. Some also have friends in the district where they used to live or where they live now. Some keep the friends they had in the residential centre they were in and most acknowledge they maintain some kind of contact.

- ▶ "Most of my friends are from school, but when they're from the centre you feel you always have someone special, someone you get on with and you do not break off from. They are still someone very close." (Girl, discussion group.)

Belonging to a youth club or scout group or sports club is also an important source of friends:

- ▶ "Now I have friends from the scout group, although I have one I went to school with. I started going to camps when I was 13, again when I was 14 and after that they put me down directly. I still have a friend from the centre who also goes to the club." (Bagheera, interview.)

For all of the young people relations with friends are very important to their lives. Some see friends as their family, a source of help in the best and worst of times.

- ▶ "Friends are like brothers, they are the only family I have. They take the place of my family." (Bahor, interview.)

They think friends have influence, good or bad, and that over the years they have chosen who to be friends with. They have had to distance themselves from groups who were not "pro-social", although some of them admit they have friends who live in on the margins of society.

4.4. On education

Studies

Most of the young people who took part in this research were studying, either because they were continuing with their post-compulsory or higher studies or because they could not find work and spent their time doing some kind of course, almost always not officially recognised. Amongst those doing official courses most were doing job training at the intermediate or higher studies level. These wanted to go to university but aware they are not prepared for this, merely to go into training and look for work. A few however were sure they would get there.

All those who have done or are doing an initial professional qualification programme (PQPI) think it is a waste of time as it does not lead to a job as it has no value in the labour market. They say it is more important to have an ESO certificate, that without that there is nothing one can do; they are aware that doing a PQPI does not lead to the job prospects hoped for because after completing the training there is no work. The young people wanted to encourage the staff both of the centres and of ASJTET to help them obtain ESO, and give it priority over other alternatives. Some have the feeling that they make them do some course just to give them something to do, but they do not gain anything from it.

- ▶ "They are short courses which are no use afterwards (PQPI). There should be courses to find work, not like carpentry, which doesn't exist! Most of the boys from the centres are doing a PQPI and when they are 18 they'll find it hard to get work. They'll have a carpentry certificate and that's it." (Boy, discussion group.)

Facilities for continuing to study

They agree that receiving financial benefits and/or living in assisted housing helps, and in fact it is practically indispensable in order to be able to study and not having to look for full-time work. Most young

people understand the usefulness of studying and that it will help them progress in life. They also know that without qualifications they will not be able to decide or choose their future and will have far fewer opportunities. Some recognise that many study now because “they have no option”, but that “if there was work the way there was before they would see what happened”.

Most young people say that studying is useful to avoid being a “nobody”, for being able to find a good job and maintain oneself. Especially in times of crisis when there is no work they think that having qualifications opens the door to opportunities, and that not having them leaves one without opportunities.

- ▶ “I like to study a lot, especially languages. I want to try to go to university if I can pay for it. It’s very useful to study. Some people who have just done ESO end up working all day in a bar. I continue to study because one has to.” (Awura Abena, interview.)

Difficulties associated with studying

Some young people recognise that when they were much younger it was difficult for them to value study; they thought other things in life were more important and did not take any notice of educators or teachers. They agree that if they had been motivated and obliged to obtain the ESO certificate it would have helped them a great deal in the situation in which they find themselves today. They think that in some situations they were sent directly to a PQPI as if they were hopeless cases from the start. This was a very prominent issue in the interviews and discussion groups for young people who do not have an ESO certificate. They admit that the favourable opinion they have about studying now that they are older they did not have when they were younger. Being older and having serious difficulties due to lack of education made them radically change their opinions and attitudes.

- ▶ “They told me to do ESO and I said no. I think if they had applied a little more pressure and at a different time I would be very thankful today. I have been talking to the educator for the flat I am in about preparing for the ESO examination. If I can I will take it.” (Laura, interview.)

As regards official studies the main problem with continuing to study is money: when their benefit stops they will have to work to maintain themselves and will not be able to spend so much time studying, a situation they view with a great deal of concern.

- ▶ The question of money has big effect on whether you study or not. Now that they are privatising all of the studies the matriculation for this year has been very expensive for me. If I had not worked outside my home I would not have been able to afford it. It’s public but they make you pay a lot. The future looks difficult.” (Boy, discussion group.)
- ▶ “I just get by... and I want to study till I’m 22 and I won’t be able to... in the last year I’ll have to look for something because I won’t have the money to pay. I’ve been paying for three years. What if you don’t finish, what do you do?” (Girl, discussion group.)
- ▶ “They’ve given me a place for a year, I would like to carry on studying, I don’t know what I’m going to do. If I study at the higher level, I don’t know what I’m going to do ...” (Girl, discussion group.)

In the educators’ discussion group they say there is less and less assistance available. They also doubt the effectiveness of PQPI for finding work after completing the course. But they also identify other hindrances, one being the lack of basic knowledge with which young people arrive at post-care services, their rejection of anything academic given how difficult it has always been for them and their emotional instability in the sense that “it is impossible for a child who has suffered emotionally to study”. The young people also mentioned the low expectations people generally have of them.

- ▶ *“I don’t think there is enough support either for people to continue studying when they leave the centre. There should be more support because it is very demanding. I got a grant when I left the centre but there is not sufficient support. And they don’t expect kids like us to go to university, very few get there.”* (Girl, discussion group.)

4.5. Employment position of young people

Most of those interviewed do not work. Many of them have done training somewhere as part of their courses but after that do not find work. The few who do work know they are the exception and feel very proud of the fact.

- ▶ “Right now I can’t work. I have to keep on studying because if you just have ESO... . When I have a qualification I’ll be able to work. I would like something in the social field, with children.” (Maria, interview.)

The current economic crisis is hitting this group very hard. They are part of the group of young people with little education and little family and social support. The first thing they say is that there is no work anywhere. The second thing they say is that if there is no work for people with qualifications, there is still less for them. Some of them don’t even have ESO.

- ▶ “It depends on which qualification. Just having one does not get you a job. I am studying as a lab technician (medium level) and I won’t find a job until I’ve done higher studies. You won’t find one with just ESO or grade studies. There isn’t any work. The teachers have told us.” (Girl, discussion group.)

Others do not have a work permit which makes it more difficult. Many of them say if they do not get papers they will go elsewhere in Europe:

- ▶ “If there is something here, yes. If not, France.” (Boy, discussion group.)
- ▶ “If you really like what you want to do, then go to France or England. I like cooking. If I find work then I’ll go. I’d be a little afraid but I’d do it.” (Boy, discussion group.)

The educators’ group say that if they are working it is in order to build a network of contacts yet many do not have contacts. As they have less aid than before, if they are unable to get training anywhere they have little prospect of finding work.

- ▶ “Those that get work do so through their network of contacts, because they have contacts.” (Educator, discussion group.)
- ▶ “And regarding the question of work permits, with no experience there are no opportunities. There is only the chance of a work experience programme, otherwise you end up on the outside.” (Educator, discussion group.)

4.6. Financial position of young people

90% of those interviewed receive some kind of benefit. The only ones who do not receive anything are a young man who is working, another whose benefits have run out and is surviving with difficulty and another who is receiving help from an educator. Financial benefits are highly valued by young people, for them it is a key point for their transition to adult life.

- ▶ “I receive the Minimum Income Benefit but I can’t get by. €350 for the flat, sometimes my girlfriend helps, sometimes I moonlight as a gardener, but however you work it out I can’t get by.” (Ali, interview.)

In general they know how to manage money, and they have enough to pay for accommodation and basic expenses. In some cases they can save a little. Many say that in the beginning they did not know how to manage money and it is something they have learnt.

- ▶ “The tutor tells us about the options. The decision is yours, it’s up to you. The tutor will back you up, maybe you’ll mess up but you’ll have learnt something.” (Boy, discussion group.)

Els joves immigrants, en la seva majoria, intenten enviar a casa tots els diners que poden, fins i tot venent, si cal, algunes pertinences personals.

4.7. On housing

- ▶ “I would really be in a mess if they hadn’t given me the opportunity of the flat. I hope they never close it.” (Girl, discussion group.)

Of the young people who have taken part in the study some are still in assisted or autonomy housing. A few have gone to live with family members and others have become independent and usually live with another person. Very few live alone. One young man lives in a squat. Almost all of them have gone through the housing programme.

Advantages of going to assisted housing

- ▶ "I am very happy in the flat, my flat mate is nice and the educator too. As they've given me the opportunity of this flat I'm going to make the most of it." (Girl, discussion group.)

Those interviewed agreed that assisted housing has shown them how to organise themselves, how to manage time and money, live with others, and do housework. It helps them to grow, to be autonomous and responsible.

- ▶ "Perfect, my salvation. I didn't have any difficulty adjusting because I was coming from something worse. But in general I couldn't even fry an egg and had never entered a laundry room. The flat has helped me with studies, to be independent, at the financial level. In the flat young people are lost at the beginning, they don't know anything about cooking or cleaning." (Maria, interview.)

They comment on the fact that it is good to have to face adult life at 21 or more and not on their own at 17; at that age they see things differently, they behave differently, all in all they consider themselves more mature.

They emphasise the importance of receiving benefits while they are in assisted housing. What is more, the expenses of the flat are low and affordable if they manage their money properly, something which helps them prepare for adult life.

- ▶ "It's like a bridge, it prepares you. You have 2 years and you have to make progress and do something. Learn to live together, to share life with your flat mates. There comes a time when you have to make a move. If you're studying or working, when you're 18 they tell you you'll be in the flat two years at the most. You won't have to worry about eating or anything if you do what you have to do. If you're mature enough for the opportunity you'll benefit from it. If not, you'll lose everything." (Boy, discussion group.)

All without exception think the assisted housing should remain in existence, for them it is one of the most important resources; the majority do not even want to think about what would have happened if they had not had that opportunity. 90% thought if they had not been able to go to assisted housing they would now be much worse off. Comments include how they would be "out of control", "unable to study", "it would have been much worse", "maybe I would be in prison or on the street".

Some comment that they might have had to go and live with their families and that they would not have been in a good position. They would have stopped studying. They are very sure that this service works and is necessary.

- ▶ "Most of us would not be studying. Desperately looking for work to be able to pay for it." (Girl, discussion group.)

Difficulties in assisted housing

- ▶ "I left. Life outside is hard because it's much more expensive, but there comes a time when you want your freedom, your flat, your home. It's difficult but I'm getting by, sooner or later you have to do it." (Girl, discussion group.)

Three key points stand out. One is that of the difficulty of living with flat mates. As they have not chosen them they may get along or not. If they do not they think that makes organisation more difficult especially as regards housework and sharing responsibilities, as well as protecting belongings and personal space. The issue of co-habitation is a recurrent one in the young persons' discussion groups.

Another very important point for them is that of the rules in assisted housing, especially the one that they cannot invite other people home, which puts them in a strange position in their group of friends. The question is interesting because it creates some controversy between those who defend this rule and its detractors, as for the former it protects them, especially from "dangerous" friendships, while for the latter it limits them and stigmatises them.

The third is the difference between assisted housing and autonomous housing, and how some young people have not adapted to the former and others to the latter. Many young people who have been in the same centre for some years where they were happy prefer a flat in which they are not alone, one in assisted housing where there are other people and an educator.

For others who already lead a more autonomous or less protected life assisted housing is almost like a centre, they want more autonomy and less company. Hence the complaints where there is no match between the characteristics of the young person and those of the flat, and the conclusion that young people are different and need different resources.

- ▶ “It wasn’t difficult for me to adapt. I can’t think of anything which didn’t work. Perhaps at times you need more educational presence if you have a problem and can’t talk to the educator. It does happen sometimes, but maybe it won’t in future. It would be a good idea to have a fixed day for each flat.” (Svart, interview.)
- ▶ “To start with I found it difficult to adapt because there were a lot of girls, each one with her own different things. It took me a week to adapt, I didn’t know anyone and I was lonely and bored. I’m fine now, it passed over and I feel adapted.” (Badria, interview.)

4.8. On their life now

The main problems they face

In general all speak of concern about the future, especially about economic issues and work. They worry about not being able to find work, being aware of the general crisis facing the country. The insecurity of what to do when their current benefits run out worries them a lot.

- ▶ “Financial matters worry me, as my savings will not last forever. Study also worries me, having to pass exams, especially the final exam.” (Laura, interview.)

Young immigrants are worried about not having a residence or work permit and therefore not finding work here. Many of them plan to leave for other parts of Europe or North America. One even thinks that now that he has a qualification (Higher Technical Training Certificate) he could return to Morocco and find a skilled job.

- ▶ “I want a good job here or if not I’ll go to another country. I’d like to go to Canada. I wanted to go there when I was younger, but I stayed because I was alright here.” (Boy, discussion group.)
- ▶ “Return to Morocco, no. Get a qualification here and go somewhere else in Europe.” (Boy, discussion group.)

They have the impression that the economy could get worse. They also worry about housing, having to leave or change, and the prospect of not finding work in the future or losing the job they have. They think they will have to be strong to face up to such situations. Some say that if they have got this far they can go even further.

- ▶ “Throwing in the towel would be the worst thing to do.” (Badria, interview.)

Things going well

Many of the participants say they are proud of the friendships they have, of their links and the persons they are with. A young woman explained how her foster family is still a key guide and point of reference in her life.

The few who work are happy with the work they do and are glad not to depend economically on anyone. In general they are proud of being able to organise themselves, of having achieved a certain degree of stability and particularly confidence in themselves, which they recognise helps their self-esteem.

- ▶ “I am proud of how I organise everything to be able to go on with everything, with my hobbies and everything. I value my place in the flat, being able to be with people, etc.” (Svart, interview.)

In general they are happy to be able to study and move towards the future they want. This feeling was unanimous amongst the girls.

- ▶ “I have confidence in myself. I start something and, even if I’m tired and can’t do any more, I have to go on. Sometimes I cry because I want to do a lot of things and I can’t, I don’t have enough money, or I need someone to listen to me and who I can trust.” (Bagheera, interview.)

They recognise that what could improve things would be finding a job. Others think they would be better off studying and finding stability.

- ▶ “Find a job, get my papers, find a partner, etc.” (Badria, interview.)

Free time: like all young people

Most spend their free time with friends: either going for a walk, chatting or going to a cafe. Others play football with friends.

Some think that watching TV or being slumped on the sofa is a waste of time and that as time is limited they should make the most of it. One young man comments that young people in general do not use their free time well. He says free time is not for lying down watching TV, better to be doing something useful.

Being in a band, a football team, a scout group or other voluntary activities are other ways of spending free time mentioned which mean they receive support from their friends as well as personal development.

- ▶ “The club has helped me grow as a person, to become aware of the type of society we live in. Especially in growing as a person.” (Bagheera, interview.)

Good health

The great majority of the young people in the interviews and discussion groups say they are in good health. On two occasions they mention insomnia and another admits he visits a psychologist.

Few legal problems

Except for three isolated cases the other participants in the study have never had any legal problems. Some girls state that their contact with the judicial system has been as a result of their complaining about their father or other family questions in which they were involved but not due to any misconduct on their part.

The matter most raised by the foreign nationals is the fear of not being able to renew residence papers in the future and the legal difficulties which might ensue from this.

4.9. On the work of the professionals

Valuation of the work done by the educators of the ASJTET programmes

In general all of the young people interviewed looked very positively on the work done by the educators. This is especially true in aspects such as helping them to find work, organise themselves and have responsibilities so as to be able to keep a flat. They also value the emotional support they receive and that they do not let them throw in the towel; they see the educators are concerned about them, they often ask them how they are and they give them support and advice.

- ▶ “I value the work they do, it helps me a lot.” (Laura, interview.)
- ▶ “I have a lot of trust in the tutor of the flat, he helped me a lot: he stopped me from throwing in the towel, had confidence in me.” (Badria, interview.)
- ▶ “...She can help me in looking for work and a flat. She helps me a lot. Also with personal things, because she is involved in the studies I am still doing. Everything she does is useful.” (Rosa, interview.)
- ▶ “The most useful thing is that he asks me how I am and helps me to reflect about myself. He encourages me a lot and listens to me.” (Svart, interview.)

The educators also value the work they do, although they say the work is one thing and what the young people let them do is another; i.e. the degree to which they allow themselves to be helped in their process. They also encounter other limitations such as cuts to benefits and resources for young people and difficulties with residence and work permits. One of the greatest difficulties is finding work in general, and particularly for those who do not have an ESO certificate.

How the work of the professionals could be improved

Most of the young people say there is nothing which needs improvement, that the educators of the assisted housing and the other services do everything they are able to. One young man thought that perhaps there

should be more educators so as to give more continuous and individualised attention. Others thought the contrary, that educators are too much on top of them and that they need more independence.

- ▶ “From now on I could do other things, on the subject of work, although I don’t have a work permit. Let’s see if with the practical training on the course they can give me a contract.” (Ryan, interview.)
- ▶ “Put me in a football team, that would be better. I didn’t ask them to put me in. It would have helped.” (Anuar Tetuani, interview.)
- ▶ “Sometimes he is in the flat a lot. He doesn’t have to come every day. Twice a week is enough.” (Eder, interview.)

They would also like there to be more stability in the team of educators, given that the young people have to make an effort to adapt to the style of each educator and changes hinder the relationship.

One of the areas of improvement which comes up in the educators’ discussion group is emotional work. They see a need for more training in this regard as it is often a subject which is forgotten or put in the background and they consider it vital for working with these young people.

- ▶ “What do we fail in or what could we improve: we are working on the employment aspect, savings, autonomy, etc. But what about the emotional part? When they have been in an institution for 10 or 15 years we send them to psychologists but they do not want to go. The emotional part is something else. Here we should sit down with the universities (because the universities have the knowledge) and work on this area, because it would give us and them a lot of clues. Knowing how to understand what is happening, put a name on it and manage the emotions. This would be key, because emotions well worked on make it possible to work on the cognitive part, knowledge. It affects all aspects of life. And I don’t know how it should be done. There is a gap. We are not offering them something which is fundamental for living.” (Educator, discussion group.)

On preparation for adult life

While some of the young people and educators thought that people come out of certain residential centres with very low levels of autonomy due to having been over-protected, they agree that going through the housing service gives them good preparation for adult life; they see it as a necessary and effective transition process. Obviously there are some who arrive at this service more ready and the only thing the housing does is give them a final push or lengthen their studies. Others learn to do everything they will need for their future independence: keeping their home in a good condition, managing money, learning to shop and cook, the cleaning, clothing, etc.

Some young people talk about the loneliness they feel especially when they leave the residential centres, but some feel this way when leaving assisted housing; i.e. perhaps they need more preparation for facing reality alone, searching for work, relations with others. This squares with what some educators were saying on how important it is, apart from teaching practical things, to look at emotional control.

None of the girls interviewed has children, this is something they are proud of having learned control compared to other girls who were with them in the centre and who have become mothers.

- ▶ *“It’s not time yet. We need more life experience. Later, when we have money, time...”* (Girl, discussion group.)

4.10. Advice from young people

Advice they would give to young people in residential centres

- ▶ Not to be stupid, not to run away and not lose the opportunity to go to a flat. And to keep studying. That there’s time for everything. They can go out with friends, but they should keep studying.” (Girl, discussion group.)

The advice for young people which came out most both in the interviews and in the discussion groups for young people was as follows:

- Make the most of what they receive in the centre
- Use the time to study, as this is what they will appreciate most in the future
- Establish positive links with the educators, trust them and follow their advice
- Learn self-control and be responsible.

The young people particularly think that they should take the opportunity to go into assisted housing if this is offered.

- ▶ “They should make the most of the time, do as they are told, take the opportunity to learn. Use the time to have everything ready to leave well prepared.” (Girl, discussion group.)
- ▶ “They should be ambitious in the sense of demanding more of themselves. They should value what they have, but demand more of what they have.” (Girl, discussion group.)
- ▶ “They should make the most of it, not think how they could be if it wasn’t for, try to educate themselves more. You change centre, school, friends, and instead of complaining, look on the bright side (4 or 5 centres and 6 or 7 schools) you meet people, etc.” (Eder, interview.)
- ▶ One young woman said the ideal thing would be to take them into the future for a moment:)

One young woman said the ideal thing would be to take them into the future for a moment:

- ▶ “I didn’t like the CRAE at all at first, I wanted to leave, but in the first few months in the flat I wanted to go back to the CRAE. Because you can’t take them (girls) into the future, because if you could they would realise” (Girl, discussion group.)

Advice they would give to educators of residential centres

The young people mostly agreed on the emotional level: they would advise them to treat young people well, to be very patient, to listen to them and have empathy with them. Educators should understand that each one has a different story and many of them are far from their families, either physically or emotionally. They ask them directly to show love for them and to treat them on an individual basis, particularly adapting the rules to each case.

- ▶ “They should put themselves in the place of the children, You’re far from your parents, in a centre, having your problems and on top of that you have a pile of rules you have to obey to the letter. They could be a little more flexible, adapt a little. There are a lot of children and the rules are the rules but they should adapt to each child as he or she is. You can’t educate them all the same because they’re not all the same” (Girl, discussion group.)
- ▶ “They should understand them, they should know the children need them. They should show some empathy, the children need the figure of the father or the mother they haven’t had. The educators should be prepared to be that figure.” (Boy, discussion group.)
- ▶ “They should listen to the children” (Girl, discussion group.)
- ▶ “The educators should know what it’s like to be in a children’s centre. That should be a subject in their degree.” (Eder, interview.)

They would also like the educators to insist on the children studying and to give the greatest possible support, and not to over-protect them and to prepare them for when they leave. They realise the work of the educators is difficult, especially with teenagers due to the nature of that stage of life, as in this dialogue:

- ▶ “There are educators who do their job very well, the problem is more in who the boys and girls get together with. When you’re a teenager you’re very open to influence and it depends on who you hang out with. If they’re not good company for you you’d get dragged along. And if they tell you not to study and to go out with them you do it because you’re at the age of being dragged along, because you feel like going out”.
- ▶ “But if you have confidence in the educator at least that is different. If you see the educator as being on your side more than as an enemy it’s different because you can count on him.”

The young people think it would be interesting to show the centres how some young people have done after leaving, both in positive and in negative terms, so that children still in CRAE can compare and reflect. They also insist on raising the level of autonomy and responsibility amongst young people:

- ▶ “But if possible, let them see people who have gone to a flat. And let them compare. I know a lot of people who are very young mothers, teenagers with problems with drugs or the law. Those who can study are lucky. The centre shouldn’t try to give them everything on a plate. They should earn it, because if not it’s like a bubble, they don’t know what’s on the outside. Clothes don’t grow on trees and clothes don’t wash themselves. Children should start to value things early.”

Advice to professionals who work with young adults formerly in care

The majority agree in viewing very positively the task they carry out and their advice is they should continue doing what they are doing, and particularly try to stop cuts to the resources and the numbers of professionals.

- ▶ “I would thank them and that’s it.” (Girl, discussion group.)
- ▶ “All the educators I have are perfect. When I need them most they are there, when I don’t, they aren’t. They are very understanding. When it’s time to go to bed they don’t come in, but if there is a problem, they do. They advise you, they help you. That should stay the same.” (Girl, discussion group.)

5

Results of questionnaires

5.1. Characteristics of the sample

An electronic link to the questionnaire was sent to 34 members of FEPA and to 80 residential centres with young people aged 16 to 18 (although some centres have a wider range of ages). Replies were received from 25 FEPA members and 55 centres making up a total sample of 218 professionals (Table 17).

Table 17. Number of professionals in the sample

No. of Professionals < 18 centres	164
No. of professionals services for young people aged 18-21	54
Total	218

Of the 164 professionals from centres which answered there are 39 from CRAEs, 8 from foster homes, 5 from assisted housing for 16-18 year olds, 1 from a CREI (Intensive Education Residential Centre), 1 from an infants' home and 1 from a residence for mothers. The 54 professionals in services for over 18 year-olds formerly in care work in 25 members of FEPA.

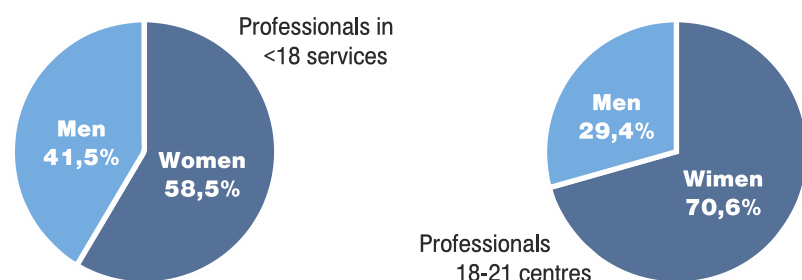
The age of the professionals (Table 18) is concentrated in almost half of the sample between the ages of 30 and 39, this not being a particularly young group. The average is around 36 for the centres and 38 for services for those formerly in care.

Table 18. Age of professionals services 16-21

	Professionals < 18 centres	Professionals 18-21 services	Total
24-29	35	4	18,9 %
30-39	70	27	47,1 %
40-49	41	16	27,7 %
50-61	9	4	6,3 %
Total	155	51	100 %

Amongst the professionals in the centres most are women (Graphic 13), but amongst those who work in services for young people formerly in care the percentages are more even.

Graphic 13. Gender of professionals providing services for 16-21 age group

As regards qualifications (Table 19) the majority are social educators (with diploma or specially qualified). The other qualifications refer particularly to the fields of psychology, teaching or social work.

Table 19. **Qualifications of professionals services 16-21**

	Professionals < 18 centres	Professionals 18-21 services	Total
Social education*	106	27	62,7 %
Psychology	13	9	10,4 %
Pedagogy	9	4	6,1 %
Social work	9	4	6,1 %
Higher Level job Training	8	4	5,7 %
Psycho-pedagogy	1	1	0,9 %
Others	13	4	8,0 %
Total	159 (75 %)	53 (25 %)	212

* Including special qualifications.

The responses indicate that this is a group of professionals with many years of experience (Table 20) as nearly three out of four have been working in the field for more than 5 years.

Table 20. **Years of experience of professionals**

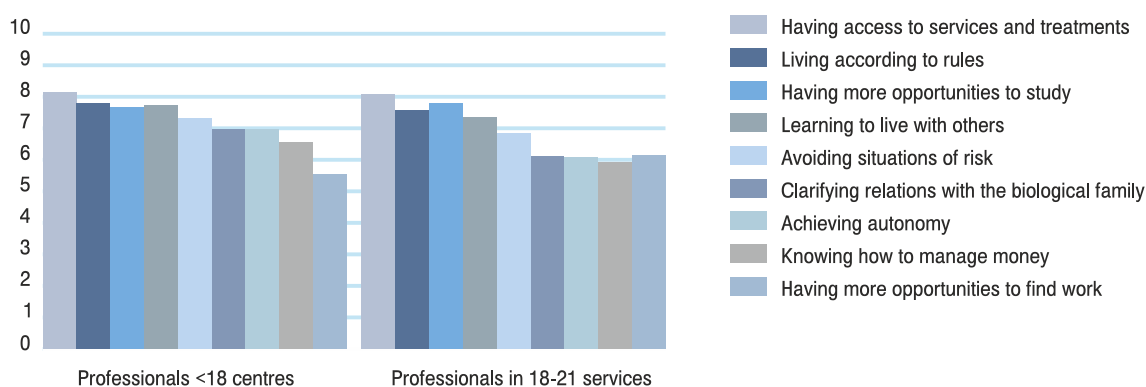
	Professionals centres menors 18 anys	Professionals services de 18 a 21 anys	Total
0-4	54	6	27,9 %
5-9	55	20	34,9 %
10-14	28	8	16,7 %
15-19	17	7	11,2 %
20 or more	10	10	9,3 %
Total	164 (76,3 %)	51 (23,4 %)	215 (100 %)

The following sub-sections set out the results of the valuations the professionals give for various aspects of the transition process of young people coming from residential centres. The scales have values from 1 to 10, 1 being “strongly disagree” and 10 being “strongly agree”.

5.2. Valuation of stay at a residential centre

The professionals say that what is most useful for a majority of the young people as a result of being in a centre before the age of 18 is having access to services and treatments, living according to rules, and having more opportunity to study and learning to live with others (Graphic 14). At the other extreme they agree it does very little to help them find work. Avoiding situations of risk, clarifying relations with biological families and achieving autonomy do not stand out in the ranking. It should be pointed out that in general professionals from residential centres give more positive valuations on these latter questions.

Graphic 14. Aspects of having been in a centre before 18 valued by professionals

5.3. When young people leave the centre

Going into more depth on aspects of young people leaving centres and the decision on whether to refer them to any of the ASJTET programmes (Table 21) the professionals were asked about the reasons and the circumstances usually present.

Table 21. Participation of young people in the referral to ASJTET

Young people participate in the decision to go to the programme:	Professionals < 18 centres		Professionals 18-21 services		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Financial support	-	-	8,15	1,459	-	-
Assisted housing	7,69	1,973	7,54	2,044	7,65	1,988
Employment	-	-	7,56	1,633	-	-
Legal assistance	-	-	7,46	1,883	-	-
Young people know the services available to them	5,80	2,470	6,24	1,980	5,91	2,358

They agree that the aspect they most participate on is the decision whether they need financial support, but going to other programmes also has high averages. Finally there is also a lot of agreement that young people in general do not know the resources available to them at 18.

There was a series of questions exclusively for professionals in residential centres (Table 22) referring to the exit of young people from centres. They were asked about the approximate percentage of referrals made to the ASJTET housing service. The responses indicate there are some centres that do not usually refer any young people to assisted housing and others which do so more often, the average for all those consulted being around 15% referrals.

In cases in which the young person is proposed for ASJTET the programme most chosen is assisted housing, followed by employment and financial benefits.

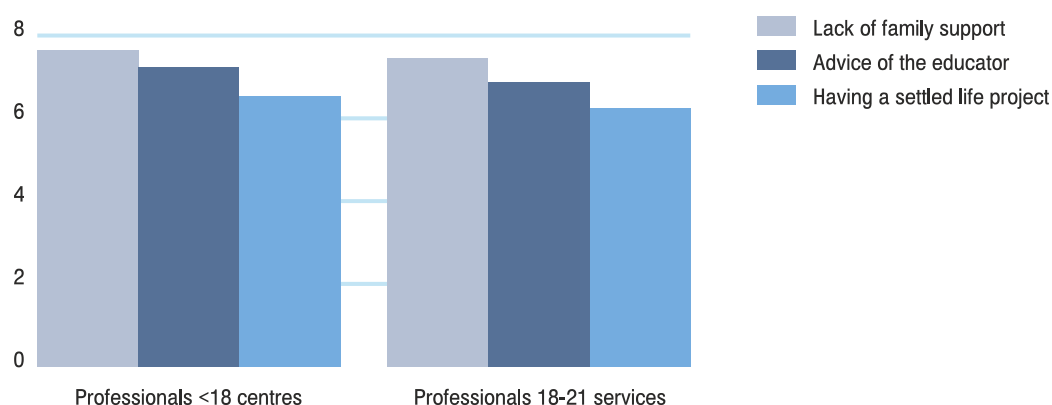
Table 22. Which programme on referral from the centres to ASJTET

Professionals < 18 centres	
Housing service	83,3 %
Financial support service	52,8 %
Employment service	62,9 %
Legal assistance service	11,8 %

More than one response may be selected hence the total is not 100.

Questions were asked about the reasons for referring young people to the housing programme and the reasons for not doing so. They agree that the main reason for going to assisted housing is the lack of family support together with the guidance of the educator advising recourse to the housing programme (Graphic 15).

Graphic 15. Reasons for referring young people to assisted housing

On the other hand the factors which go against proposing the housing programme (Table 23) are of a personal nature: the characteristics of the young person, their conduct and motivation. The fact of not having official studies does not seem the main impediment.

Table 23. Reasons for not referring young people to assisted housing

Main reason for young people not going to assisted housing	Professionals < 18 centres	
	M	DT
Young person's characteristics incompatible with flat profile	7,81	2,067
Conduct problems	7,57	2,120
Lack of motivation on part of young person	6,24	2,750
Lack of settled project on part of young person	5,94	2,250
Existence of family support	5,65	2,835
Because young person becomes independent	4,69	2,590
Per manca d'estudis reglats dels joves	4,54	2,306
Perquè el CRAE no coneix el recurs de pis assistit	2,53	2,198

5.4. On the family and social support network

The professionals in centres with boys and girls aged up to 18 gave very varied responses on whether the majority of young people decide the type of relation they wish to have with their biological family, the average being very moderate (Table 24). As regards whether most young people have a network of friends who support them the average of the responses is quite low, although slightly higher than that of professionals working with young people aged 18-21.

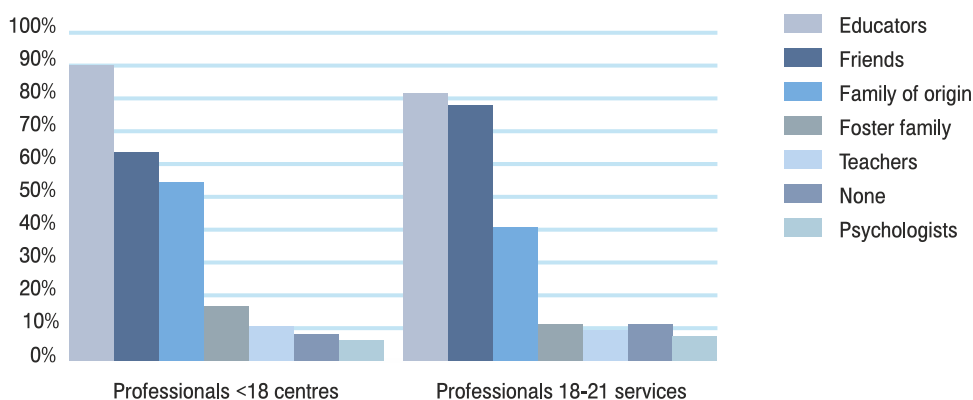
In general they agree that educators are one of the main mentors of young people while they are within the protection system, followed by friends. The family is in third place, the other options being much less important as we see in Graphic 16.

Table 24. On family and friends

Young people:	Professionals < 18 centres		Professionals 18-21 services		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Decide on relations with family	-	-	8,15	1,459	-	-
Have a network of friends who support them*	7,69	1,973	7,54	2,044	7,65	1,988

* Significant difference between responses of two groups

Graphic 16. Main mentors of young people

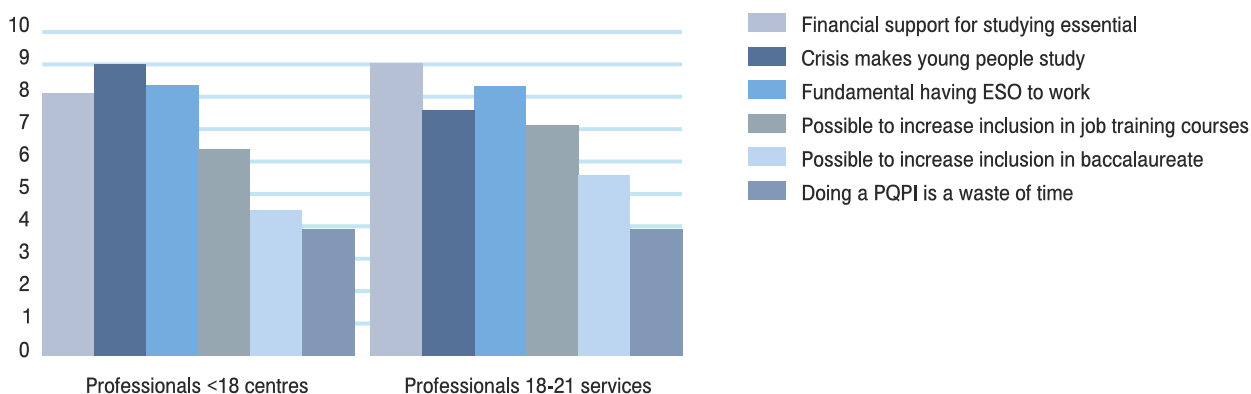

5.5. On the education of young people

There is a high degree of agreement that to continue in education financial support is necessary and that having at least the ESO certificate is extremely important (Graphic 17). The professionals who work in residential centres also think that the current economic crisis means that young people see studying as the only option they have as they cannot find work.

On the other hand they are more pessimistic on the chances of increasing inclusion in official studies, job training courses or the baccalaureate and do not think doing a PQPI is a waste of time, although there is a great variety of responses on that point.

Graphic 17. On the education and training of young people

In relation to the factors producing the low rates of ESO certificate holders amongst young people in care (Table 25) educators in residential centres think the main ones are of a personal nature, i.e. lack of motivation, emotional instability and limited ability, which coincides with the view of those working with the 18-21 year-olds.

They are in general less prepared to consider factors of a more social nature or related to surroundings such as lack of support network, school backing or resources, and still less the residential environment.

Table 25. **Main reasons for not having an ESO certificate**

	Professionals < 18 centres	Professionals 18-21 services	Total
Lack of motivation	84,7 %	-	84,7 %
Emotional instability	81,0 %	60,4 %	75,9 %
Young person's lack of ability	48,5 %	56,6 %	50,5 %
Lack of appropriate support network	35,6 %	32,1 %	34,7 %
Lack of school back-up	22,7 %	28,3 %	24,1 %
Lack of resources	22,1 %	20,8 %	21,8 %
Lack of stability in residence	11,7%	-	11,7 %

More than one response may be selected hence the total is not 100

5.6. On the housing programme

They were asked what use it was being in an assisted flat. The answers with highest scores are those concerning achieving autonomy, having more opportunities to study, acquiring responsibilities and thus not entering spirals of social exclusion. What they think it is least useful for is clarifying relations with the biological family, which is not an objective of any of the ASJTET programmes.

Table 26. **What use is going to assisted/autonomy housing?**

	Professionals 18-21 services	
	M	DT
Achieving autonomy	8,24	1,212
Having more educational opportunities	8,20	1,279
Achieving responsibility and maturity	8,15	1,106
Avoiding social exclusion	8,09	1,229
Learning to live with other people	8,00	1,213
Having access to services and treatments	7,93	1,372
Avoiding situations of risk	7,80	1,294
Living in according to rules	7,79	1,321
Knowing how to manage money	7,74	1,443
Clarifying relations with family	6,30	1,716

As regards the main difficulties professionals in the 18-21 age group find in assisted or autonomy housing (Table 27) we see that no item reaches a very high score, difficulties with domestic tasks and managing money being a little higher up the scale.

Table 27. Main difficulties in assisted and autonomy housing

	Professionals 18-21 services	
	M	DT
Problems with housework	6,94	1,669
Problems managing money	6,47	1,987
Problems with rules	5,57	1,755
Problems with co-habitation	5,44	2,169
Problems with adaptation	5,44	1,978

5.7. Other aspects of the life of the young people

It seems in general that the professionals who work with young people formerly in care see the life of young people as more controlled (Table 28) than those who work in residential centres, as they think they have fewer problems with the law, use their free time more normally and have fewer health problems. They also see a tendency to say they will leave the country to find work.

Table 28. Other aspects of the life of young people

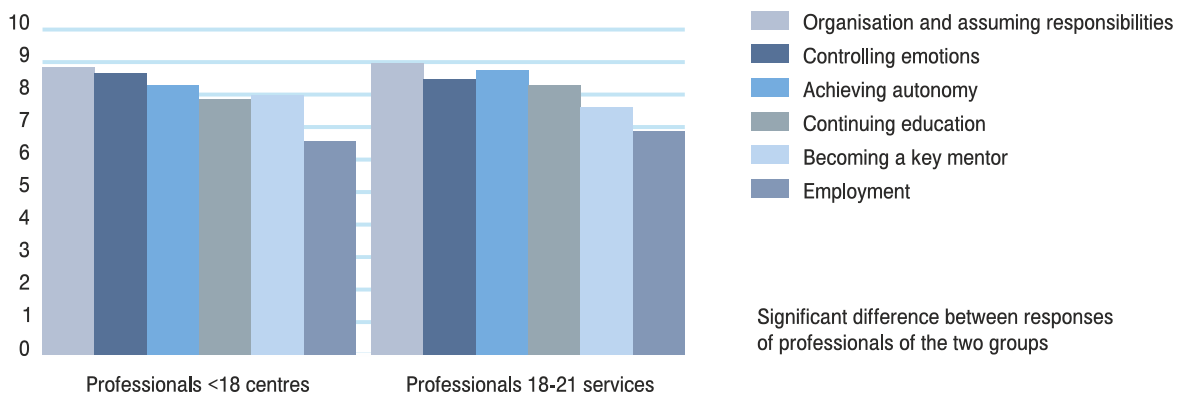
Young people:	Professionals < 18 centres		Professionals 18-21 services		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Have more problems with the law than other young people*	6,24	2,329	4,89	2,246	5,90	2,377
Use their free time in a similar way to others	5,72	2,441	6,30	1,919	5,87	2,329
Have more health problems than other young people	4,19	2,586	3,79	1,925	4,09	2,440
Increasingly want to leave the country*	3,58	2,502	4,83	2,263	3,90	2,499

*Significant difference between responses of two groups.

5.8. Valuation of the work of the professionals, satisfaction and proposals for improvement

To the question of what their work principally consists of the most popular answer was helping in organisation and assuming responsibilities, and at the other end helping to find work, a low score due presumably to the current economic crisis (Graphic 18).

Graphic 18. Valuation of work by professionals

As regards agreement on the proposals for improvement it would be necessary to implement (pre-defined in the questionnaire) (Table 29) professionals in residential centres put more emphasis on the aspects referred to in the questionnaire than those who work with young people formerly in care, especially as regards increasing support for young people without access to the current range of services provided by ASJTET.

Table 29. Improvements proposed by the professionals

Improvement should be made to:	Professionals < 18 centres		Professionals 18-21 services		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Designing support for over 18s without access to ASJTET*	8,87	1,668	8,19	1,545	8,70	1,661
Increase supply of assisted housing*	8,64	1,593	7,46	2,238	8,34	1,845
Increase official studies	8,23	1,818	8,06	1,535	8,19	1,749
Increase work on autonomy*	8,47	1,422	7,38	1,894	8,19	1,619
Provide more emotional support and help in control of emotion	-	-	7,85	1,537	7,85	1,537

This part was also explored with an open question. They were asked what resources ASJTET should offer which it currently did not have and were also able to make proposals in the final part of the observations. For professionals who work with young people formerly in care aged 18-21 the proposals, ordered from the most to the least popular, are the following:

- Create assisted housing (without 24 h presence of educators) for young people aged 16/17 where they can start making short stays, start to live autonomously and work on specific skills such as preparation for entering assisted housing for people over 18.
- Offer therapy, dental and optician's services and others given that many young people formerly in care do not have enough money to afford.
- Offer them advantages as a vulnerable group, providing access to: grants, training, social /protected housing, reductions on public transport, etc.
- Provide financial support for those who face exclusion or are not entitled to any benefits, also looking after foreigners in difficult situations.
- Widen the possibilities for all young people who do not meet the requirements for going into assisted housing. Also work on young people's motivation to look for alternatives (family, friends) and strengthen their ability to attain them.
- Provide educators with on-going training. Supervise the educational work of project educators.
- Having ASJTET act as mediator between centre and employers with a view to improving employment prospects.
- Offer assistance to young people formerly in care who have been cared for by other Spanish public authorities and who can prove this.
- Provide economic support for activities in regulated free time.
- Offer education to young foreigners who arrive without schooling (or only religious studies) for them later to have access to official courses.
- Offer psycho-pedagogical programmes (training) for young people and psychological resources (management of emotions).

7% replied that the resources of ASJTET are fully comprehensive without suggesting any improvement.

Professionals who work in centres with young people under 18 made the following proposals, from the most to the least popular:

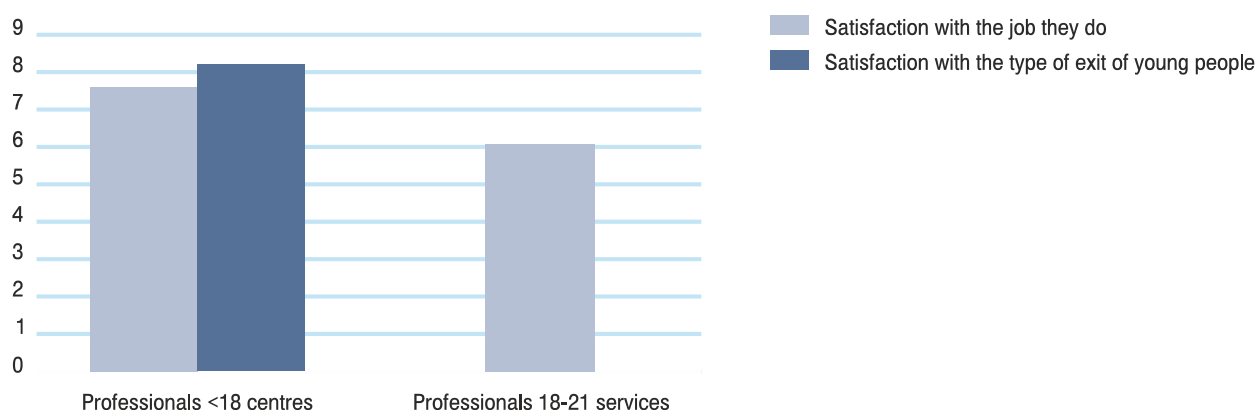
- Create a more diverse supply of flats for those aged over 18 for young people of different characteristics and circumstances:
 - Flats for girls and their children when they leave the centre and for a longer period of time.
 - Housing for boys/girls with intellectual disability and/or other problems (for example, behavioural).
 - Offer assisted housing to young people who have not reached the age of majority but who should for a variety of reasons be emancipated.

- Expand the employment guidance service both for young people in care and formerly in care and also young people with disability.
- Offer more support for educating young people:
 - Extend the range of training opportunities for young people in care and formerly in care.
 - Promote activities to increase linguistic abilities, especially for young people without primary education.
 - Offer a voluntary service to give academic support to young people in care and formerly in care.
- Offer professional monitoring and support services for different situations:
 - For young people who have reached the age of majority and are not suitable for assisted housing.
 - Offer assistance services if possible close to the residence where they have lived.
 - Offer resources for boys /girls with low motivation or drug problems.
 - Offer supervised monitoring for young people of low intelligence or with mental illness.
- Increase resources for financial support for young people in care and formerly in care.
- Create a psychological support service for young people in care and formerly in care to deal with their concerns, mental illness, emotional control, etc.
- Create a legal services network to help young people with court cases pending.
- Provide young people with practical training in different areas which can be useful for them (filing taxes, claiming nationality, jobs, etc.).
- Offer an on-going training service for tutors of young people.
- Keep working with young people on specific habits and skills, particularly with those who have not been able to attain them before reaching the age of majority.
- Have more professionals and resources for services to work better.
- Offer professional mediation, support and assistance for young people within the family.
- Offer more flexibility in the programmes.
- Create a meeting space for young people in care and formerly in care for them to explain their positive and negative experiences.
- There should be better control of assisted housing to avoid theft and indiscipline. Jointly lay down rules of co-habitation to improve this in flats and centres.
- Improve co-ordination of child support teams and services, including those for over 18s.
- More direct participation of the tutor in the management of financial aid.
- Eliminate the MENA circuit. It is divisive and takes away cultural and employment opportunities.
- Use surveys to improve resources for young people in care and formerly in care.

Again 7% indicated that nothing is lacking and that things are good as they are.

Finally the section on work satisfaction shows more or less high scores (Graphic 19), there being some differences between groups with professionals working with young people formerly in care stating greater satisfaction. For professionals who work in centres the satisfaction with the type of exit of young people is not too high.

Graphic 19. Satisfaction with work

Comparing points of view of young people and professionals

This section repeats and summarises the results set out in sections 4 (discussion groups and interviews mainly with young people) and 5 (questionnaires for educators) with a view to comparing the answers obtained.

Time in a residential centre

Young people and educators agree that spending time in a centre can help young people to learn to live according to rules, have more opportunities to study and learn to live with others. The educators emphasise the access to services and treatments this involves. Young people, on the other hand, stress the fact of having avoided being at risk. For them it was a life raft and in some cases a trampoline.

Young people suggest more work could be done on aspects of autonomy, as they recognise that in some centres everything is done for them, as well as having more regular mentors. Complaints were made particularly against foster homes. Educators and young people agree that being in a CRAE is currently little help in finding a job.

The advice young people give to teenagers still in centres is that they should use the time to study, establish positive links with the educators, learn to control their behaviour and to be responsible and take the opportunity to go into assisted housing if this is offered.

Their advice to educators in residential centres is that they should be very patient, listen to young people and show empathy. They should also treat them on an individual basis, make them study and not over-protect them.

When young people leave residential centres

The majority view is that young people in general do not know the resources available to them when they are 18 and that it is the educators who guide them. This also applies to the topic of going into assisted housing. Amongst the centres consulted however there are some which do not usually refer any young people to assisted housing, mainly due to the personal and social characteristics of the young people in the centre. This fact has been confirmed by the young people interviewed who are aware that a commitment which not all can give is necessary. The fact of not having official qualifications does not seem to be the main impediment as many go in with a low academic level.

The main reason for going is financial and because they have nowhere else to live or because they are sure they do not want to return to their families. All recognise that living in assisted housing gives them the possibility of continuing their education and delaying their emancipation, as other young people do. They also acknowledge the feeling of loneliness when they leave the residential centre.

Family and social support network

Once they have left the centre for some young people relations with their family become easier while for others they become more distant or are broken off altogether. Hardly any of the young people who took part in the research live with their parents, most are either in assisted housing or live autonomously. Hardly any recognise the family as a source of support at present, although some do provide support to their families, particularly young immigrants.

Most young people say they have a network of friends who give them support (many of them from school), whereas educators are more restrained in pointing to this aspect.

They agree that the educators are one of the main mentors of young people while the latter remain in care. Once they have left the centre many young people say they remain in touch with their educators and also with some other boys/girls.

Many young people say they have looked for or had key persons in their progress, inside or outside the care system, to whom they could turn when they needed to.

Education and training of young people

There is a clear need to strengthen the binomial support for education + financial support (and housing where necessary). There is strong agreement on the importance of education for improving their situation, that to continue in education they need financial support and the importance of having at least an ESO certificate. They also agree that studying is seen as the only option they have if they cannot find work.

They also agree that it is difficult to increase their inclusion in official post-compulsory education. The young people are adamant however that doing a PQPI at the moment is a waste of time and that they should concentrate directly on obtaining an ESO certificate.

The educators of the residential centres think that the main impediments to obtaining an ESO certificate are of a personal nature (motivation, emotional instability, motivation and ability). The young people think that being older and having had serious difficulty related to lack of education has made them change their mind radically and have a favourable attitude to studying.

Educators are generally less ready to cite social factors or surroundings such as lack of support network, school back-up and resources, and still less the residential environment. But the young people think that despite the refusal to study while they are at the centre there should be more insistence, support and involvement on the part of the care system with a view to them continuing their education.

Assisted housing

Educators and young people agree that being in assisted housing helps them to achieve autonomy, have more opportunities to study, gain responsibilities and thus not enter in a spiral of social exclusion. The young people say it has shown them how to organise themselves, how to manage time and money, to live with other people and learn to do housework and particularly it has meant avoiding having to face adult life alone at the age of 18.

All without exception think assisted housing should continue, most do not even want to imagine what would have happened if they had not had the opportunity, and state they would not have stayed in education.

As regards the main difficulties three matters come up amongst the young people: difficulties living with flat mates, the rules of assisted housing, and the degree of autonomy and/or control. All three matters have their defenders and their detractors amongst the young people in the sample.

The young people agree that going through the housing programme gives them a good preparation for adult life; they value it as a necessary and effective transition process.

Other aspects of the life of young people

In general there is agreement that young people have fewer problems with the courts than is thought in the popular imagination, use their free time like other young people and do not have many health problems. The professionals who work with young people formerly in care see the life of the young people as more normalised than the educators who work in the CRAE.

They have many problems of an economic and employment nature and they are a group which suffers a great deal particularly from unemployment. In fact in the sample hardly any of them were working and this caused them some anguish as they have the impression that their situation may deteriorate in the future. They mentioned the idea of leaving the country to look for work when they finish their studies or their benefits run out. Young foreigners are very worried by the subject of work and residence permits.

Thinking of the present they are proud of studying, of having friends and a roof over their heads. They are noticeably self-confident. None of the girls in the sample has children and this is something they view very positively.

Valuation of the work of the professionals and proposals for improvement

In general all of the young people interviewed view very positively the work done by the educators. Especially in matters such as accompanying them in their progress, advising them, helping them to look for work, becoming organised and taking on responsibilities so as to be able to have a flat. They also value

the emotional support they receive and the fact that they do not let them throw in the towel; they note that the educators concern themselves about them, often ask them how they are and give them support and advice.

The educators say they are quite satisfied with the job they do (more so those in services for 18-21 year-olds than those in the residential centres). They also point however to limitations such as the fact that the young people do not always co-operate or the cuts in benefits and resources for young people, difficulties with residence and work permits, and particularly difficulties with finding employment, in general and very especially those who do not have an ESO certificate. They also think work on emotional control could be improved.

The advice the young people give to professionals working with young people formerly in care above the age of majority is to continue doing what they are doing, and particularly try to prevent cuts to youth resources and professionals.

The educators, both in the centres and the services for 18-21 year olds, make a series of proposals for improvement (set out in section 5.H) and the matter which most stands out is the need to increase support services – housing and others – for young people who do not have access to the current range of ASJTET services.

Conclusions and future challenges

It is a credit in itself that the public authorities, in this case the Catalan authority, has had a service for young people formerly in care since 1994. The figure of more than 6,000 young people helped speaks for itself. It is undoubtedly an exception in Spain and to a large extent also in Europe. The same is true of the fact that data have been gathered systematically since that time which allows us now to reflect on what has worked and what could be improved. And it is also a credit that the network of entities has made possible through its efforts (not always acknowledged or sufficiently rewarded) a wide range of services and programmes for young people leaving the care system. The utility and quality of these services and programmes are recognised by all social agents involved. The fact that the staff of this authority and the entities have jointly promoted a study to assess the process and the results achieved over the years (since 1994) shows a willingness to learn from experience and to improve in the future.

The research carried out has sought to collect the points of view of the persons directly involved in the process – young people and professionals – and a view of historical development has been included. The co-operation of all of the agents referred to has been considerable, which has also facilitated the task.

When the Support Area for Young People in Care and Formerly in Care began its work¹⁹ the persons being helped were mainly young Spaniards of both genders whose main goals were to find accommodation and a job. The decade after 2000 shows the progressive entry into the care system of young immigrants. Many of them, slightly more of who are males, have no family in this country and present significant limitations in terms of academic qualifications. This period also saw a qualitative leap forwards in terms of financial support, legal guidance, flats for young people aged 16-18 and the coverage given by Act 14/2010 on support for young people formerly in care. Finally a small but firm step was taken towards encouraging and giving priority to academic training in the form of the creation of a student residence and study grants²⁰, apart from the educational support effort of member entities.

Young people and educators agree that the socio-economic context has also influenced developments: at the end of the 1990s and well into the decade after 2000 it was possible to enter the labour market with a minimum education. Work was unskilled and not steady but made it possible for young people to start to emancipate themselves in terms of housing and economic independence. In recent years the combination of limited job opportunities for people without minimum official qualifications and a shortage of work (which is even more of a challenge for foreign nationals due to the difficulty of obtaining work permits) has changed the scenario. One of the consequences of this change is the greater importance of education, either to find work in the future or to keep oneself occupied. This situation obviously makes an economic cushion necessary.

This research has helped to dispel certain doubts as to the usefulness of the services:

- The data analysed for the period 1994-2012 show that:
 - More than 6,000 young people have passed through ASJTET, most of whom obtained positive valuations as regards their educational project following closure of their cases.
 - The process of emancipation has mostly been successfully completed.
 - Most young people have been able to live autonomously after passing through ASJTET.
- The young people interviewed and those who took part in the discussion groups have mostly said that:
 - If they had not been helped by ASJTET, particularly in terms of the provision of assisted housing and financial support, they would probably be living badly.
 - Many of them would not have been able to continue with their education.

¹⁹ Under the name *Inter-Departmental Plan for Over-18s*.

²⁰ Programme supported by "La Caixa".

- They would not have had support in finding work.
- It has helped them to learn to live independently.
- The professionals generally agree with these observations and are satisfied with the work which has been done. However both the young people and particularly the professionals have identified areas where improvements should be made and which constitute challenges for the future.

Some challenges for the future. For services for young people formerly in care (16-21)

- 1. Maintain the current programmes offered by ASJTET and its linked entities:** this study shows that (a) the data for 1994-2012 indicate positive results; (b) the young people who use these services have a very positive view of them; and (c) in general the professionals who work in them also have a positive view. This challenge is particularly relevant in the socio-economic context of the second decade of the 21st century, and its scope includes programmes for housing projects, financial support, employment and legal assistance. Continuing to offer these services means above all - in light of the results - investing in autonomy and education for vulnerable young people and hence represent strides towards working efficiently and effectively for their social inclusion.
- 2. Perfect the system of data collection** for it to reflect clearly the results obtained and the type of help received.
- 3. Widen the range of services to enable it to reach more young people coming out of the care system:** The range of services should be widened to include young people formerly in care suffering from disability, mental illness, behavioural problems and other issues; in addition, the supply of flats for young people aged 16-18 should be increased. This diversification of and increase in services refers mainly to the areas of housing, financial support and employment programmes. That is, those taken on by these services view them very positively, but young people with these types of difficulties need resources which are better adapted to their situation so as to be able to face the process of transition to adult life in a way that is satisfactory for them.
- 4. Concentrate on certain areas to stabilise and increase positive results:**
 - a. Prioritise the inclusion of young people in official education. The challenge affects not just ASJTET and its members but also the Department of Education and DGAIA in order to better adapt the education system and the residential environment to the specific needs of children and young people in care. The results show that the binomial support for education + financial support favours the social inclusion of these young people.
 - b. Support the professionals who work with these young people as regards work on emotional control.

For < 18 residential care

Although this was not the main object of the study it was an area examined both quantitatively and qualitatively given its direct relation as the place where most of the young people in ASJTET originate from. The results indicate the following:

1. Work towards the personal and social autonomy of the young people in some centres should be increased to make them more responsible and participative in their own process.
2. The inclusion of young people in compulsory and post-compulsory official education should be prioritised, reducing the high percentages of PQPI, which are also criticised by the young people who do not see them as useful for finding them work.
3. It should be possible to provide more personal attention and create close and stable links between young people and educators. The data also show us that greater stability in residential attention produces better results.

We conclude with a comment by one of the girls interviewed who said that “they should let us fall over and give us the chance to get up”. Avoiding the social exclusion of these young people -heroic in many cases- is the “raison d’être” of these services.

REFERENCES

ASJTET (2008). Study of young residents in DGAIA homes. Support Area for Young People in Care and Formerly in Care (ASJTET), principal resource on leaving. *Butlletí d'Infància*, 21, 2-7.

Casas F. & Montserrat C. (2009). Educational routes of young people formerly in care in Europe. *Inf@ncia. Butlletí dels professionals de la infància i l'adolescència*, 29, 1-6.
<http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num29/index.htm>

Dixon J., Lee J., Wade J., Byford S. & Weatherly H. (2004). *Young People Leaving Care: An Evaluation of Costs and Outcomes*. Report to the Department for Education and Skills. University of New York.

Montserrat C., Casas F., Malo S. & Bertran I. (2012). *Els itineraris educatius del joves extutelats*. Barcelona: Generalitat of Catalonia. Department of Social and Family Welfare.

Montserrat C., González M. & Malo S. (2010). Can we identify any success factors in the care of children and young people in CRAE? *Inf@ncia. Butlletí dels professionals de la infància i l'adolescència*, 41, 1-6.
<http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num41/>

ANNEX

- Interview with young people aged 18-21 currently in ASJTET
- Interview with young people aged over 21 who have been in ASJTET
- Discussion group for professionals working with young people formerly in care
- Discussion group for young people currently in ASJTET
- Discussion group for young people who have been in ASJTET
- Questionnaire for professionals who work with young people aged 16-18
- Questionnaire for professionals who work with young people aged 18-21
- Tables explaining graphics 4 to 12 and 14 to 19

Interview with young people aged 18-21 currently in ASJTET¹³

- The organisation for services for persons over 18 (FEPA), together with DGAIA (ASJTET) and the University of Girona is carrying out a study on young people who have been in residential centres or in foster care and who are currently being helped by a support service for over 18s.
- The aim of the study is to know, based on the support you receive, what helps you prepare to live independently and what is a difficulty or a problem.
- Given that you are the ones most directly involved your points of view and your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement.
- Your active participation in the study may help to improve the situation of young people leaving the care system.

Confidential information

- All of your replies will be dealt with in confidence. Whether your comments are positive or negative all opinions are valid and should be respected and nothing will have any effect on your personal situation. Only the researchers will see and analyse the content of the interview.
- Your name will not be used in any publication but you may use a pseudonym.
- You may stop or conclude the interview whenever you wish without having to explain why, and you are not obliged to answer any questions you do not want to answer.

On your stay at the residential centre

1. What was positive about your stay in the residential centre before you were 18?
2. What was negative about your stay in the residential centre before you were 18?

When you left the centre

3. Were you able to influence the decision on when to leave the centre and where to go? Who helped you to make the decision?
4. Are you still in touch with anyone from the centre you were in?

On family and friends

5. How are your contacts/relations with your family at the moment? Are they different from when you were in the centre? How do they help you? How do they damage you?
6. How are your contacts/relations with your friends? Where are they from (from school, from the centre, from work, etc.)? How do they help you? How do they damage you?
7. Who are the most important people to you at the moment?

On education and work

8. Are you studying at the moment? Do you think it is useful or a waste of time? How is your experience now as a student compared to when you were in the centre?
9. What helps you to continue studying and what hinders you?
10. Are you working at the moment? What do you think of it? What helps you to continue working and what hinders you?

On housing and money

11. Where do you live at the moment? What do you find positive about it? What do you find negative? Did you find it difficult to adapt to it?
12. What is your current economic situation? How do you view it? Do you find it hard handling money?

13 In a service for young people formerly in care (18-21) offered by FEPA members

Interview with young people aged over 21 who have been in ASJTET¹⁴

- The organisation for services for persons over 18 (FEPA), together with DGAIA (ASJTET) and the University of Girona, is carrying out a study on young people who have been helped by a support service for over 18s.
- The aim of the study is to know, based on the support you received, what helped you prepare to live independently and what was a difficulty or a problem.
- Given that you are the ones most directly involved your points of view and your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement.
- Your active participation in the study may help to improve the situation of young people leaving the care system.

Confidential information

- All of your replies will be dealt with in confidence. Whether your comments are positive or negative all opinions are valid and should be respected and nothing will have any effect on your personal situation. Only the researchers will see and analyse the content of the interview.
- Your name will not be used in any publication but you may still use a pseudonym.
- You can stop or conclude the interview when you wish without having to explain why, and you are not obliged to answer any questions you do not want to answer.

On your stay at the residential centre

1. What was positive about your stay in the residential centre before you were 18?
2. What was negative about your stay in the residential centre before you were 18?

When you left the centre

3. Were you able to influence the decision on when to leave the centre and where to go? Who helped you to make the decision?
4. Are you still in touch with anyone from the centre you were in?

On family and friends

5. How are your contacts/relations with your family at the moment? Are they different from when you were in the centre? How do they help you? How do they damage you?
6. How are your contacts/relations with your friends? Where are they from (from school, from the centre, from work, etc.)? How do they help you? How do they damage you?
7. Who are the most important people to you at the moment?

On education and work

8. Are you studying at the moment? Do you think it is useful or a waste of time? How is your experience now as a student compared to when you were in the centre?
9. What helps you to continue studying and what hinders you?
10. Are you working at the moment? What do you think of it? What helps you to continue working and what hinders you?

On housing and money

11. Where do you live at the moment? What do you find positive about it? What do you find negative? Did you find it difficult to adapt to it?
12. What is your current economic situation? How do you view it? Do you find it hard handling money?

14 In a service for young people formerly in care (18-21) offered by FEPA members

Discussion group for professionals working with young people formerly in care¹⁵

- FEPA together with ASJTET and the University of Girona is carrying out a study on young people who have been in residential centres or foster homes and who are currently being helped by a support service for over 18s.
- The aim of the study is to know, based on the support they received, what helps them prepare for and what is an obstacle to adult /independent life.
- Given that you are directly involved in the process your points of view and your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement.
- Your active participation in the study may help to improve the situation of young people leaving the care system.

Confidential information

- Everything you say in the discussion group will be dealt with in confidence. Whether your comments are positive or negative, all opinions are valid and should be respected and nothing will have any effect on your professional situation.
- We would like to record the group discussion in order to analyse your opinions properly.

1. On young people's stays in residential centres

- What was positive for young people about being in a residential centre before the age of 18?
- And what was negative?

2. When they left the centre

- Do you think young people were able to influence the decision on when to leave the centre? Who helped them to take the decision on where to go on leaving the centre? (ASJTET, family, friends, etc.?) To what extent did they choose?
- In general do they maintain any contact with the people from the centre they were in?

3. On family and friends

- Do you think relations with families change when they are not in the residential centre?
- In general terms, is the family a help or a hindrance when they reach the age of majority?
- What would you stress as most important about their friends?
- For young people who have been in care, who are the most important people when they reach 18?

4. On education and work

- In general are the young people you help studying at the moment? Do you think this is useful or a waste of time?
- What helps them to continue studying and what is a hindrance?
- Are they working at the moment? What is your view of this?
- What helps them to continue working and what is a hindrance?

5. On housing and money

- Do you think they are satisfied with their current housing? What do you think is positive?
- What do you think is negative?
- Was it difficult for them to adapt?
- What do you think of their current economic position?
- Do you think they find it difficult to manage money?

15 In a service for young people formerly in care (18-21) offered by FEPA members.

6. On their life now

- What do you think are the main problems they have now?
- What is going well for them?
- What could get better?
- What could get worse?
- Is there anything you would stress about health?
- Is there anything you would stress about free time?
- Is there anything you would stress about justice?

7. On your work with the young people

- What do you think of the work you do with young people?
- Which of your tasks do you think is the most useful to them? Which is least useful?
- What do you need to do that you do not do?
- What would you do if you were in the young people's place?
- Who do you think are the most important people for them at the moment? (not the name, the function)

8. Preparation for adult life

- Do you think in general they are being well prepared for independent/adult life?
- What do they receive most information and/or help/support on?
- What do you think they do not get any help on?
- Who are the people who most help them to prepare?
- What difficulties do you think they will find?
- What do you think will go well for them?
- How do you think they would have done without the support of ASJTET?
- What advice would you give to the boys and girls in centres who are nearing the age of majority?
- What advice would you give to the professionals in the centres?
- What advice would you give to the other professionals of ASJTET?

Discussion group for young people currently in ASJTET¹⁶

- The organisation for services for persons over 18 (FEPA), together with DGAIA (ASJTET) and the University of Girona, is carrying out a study on young people who have been in residential centres or in foster care and who are currently being helped by a support service for over 18s.
- The aim of the study is to know, based on the support you receive, what helps you prepare to live independently and what is a difficulty or a problem.
- Given that you are the ones most directly involved your points of view and your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement.
- Your active participation in the study may help to improve the situation of young people leaving the care system.

Confidential information

- Everything you say in the discussion group will be dealt with in confidence. Whether your comments are positive or negative, all opinions are valid and should be respected and nothing will have any effect on your personal situation. Only the researchers will see and analyse the content of the discussion.
- We would like to record the group discussion in order to analyse your opinions properly.
- Your name will not be used in any publication but you may still use a pseudonym.

Note for group moderators:

Not all of the questions given below need be asked to guide the discussion forward, not necessarily in this order, as there will be some matters which come up before and some after, and do not repeat questions which have come up previously. It is important to talk about the 8 main areas.

1. On your stay in the residential centre

- What is positive about having been in a residential centre before the age of 18?
- And what is negative?

2. When you left the centre

- Do you think in general you were able to influence the decision on when to leave the centre?
- Who helps most to take the decision on where to go on leaving the centre? (educators, family, friends, etc.?) To what extent is it possible to choose?
- Is it important to maintain contact with anyone from the centre?

3. On your family and friends

- Do you think relations with families change when you are not in a residential centre?
- In general terms do you think the family is a help or a hindrance when you reach the age of majority?
- What would you stress as most important about your friends?
- For young people who have been in care who are the most important people when you reach 18?

4. On education and work

- How do you see the question of continuing to study: do you think this is useful or a waste of time?
- What do you think helps to continue studying and what is a hindrance?
- How do you see being able to work?
- What helps at the moment to be able to work and what is a hindrance?

5. On housing and money

- What do you think is positive and what is negative about assisted housing?
- What is most difficult about adapting?
- In general what do you think of the economic position of young people over 18 who have been in care?
- Is it easy managing money?

16 In a service for young people formerly in care (18-21) offered by FEPA members.

6. On your life now

- What do you think are the main problems young people in your position have?
- What are the main advantages?
- What could get better?
- What could get worse?
- Is there anything you would stress about health?
- Anything about free time?
- Anything about justice or legal matters?

7. On the professionals and other people you have contact with

- What do you think of the work they do with young people in your position?
- Which of their tasks do you think is the most useful or necessary? Which is least useful or necessary?
- What do you think they need to do?
- What would you do if you were them?
- Who do you think are the most important people for young people in your position? (not the name, the function)

8. Your preparation for adult life

- Do you think you are being well prepared for independent /adult life?
- What do you receive information and /or help /support on?
- What do you think you do not get any help on?
- Who are the people who most help young people in your position to prepare?
- What difficulties do you think you find?
- What do you think will go well for you?
- How do you think you would have done if you had not had the support of services for persons over 18 (ASJTET)?
- What advice would you give to the boys and girls in centres who are nearing the age of majority?
- What advice would you give to the professionals in the centres?
- What advice would you give to the professionals of ASJTET?

Many thanks for your help!

Discussion group for young people who have been in ASJTET¹⁷

- The organisation for services for persons over 18 (FEPA), together with DGAIA (ASJTET) and the University of Girona, is carrying out a study on young people who have been in residential centres or in foster care and who were then helped by a support service for over 18s.
- The aim of the study is to know, based on the support you received, what helped you prepare to live independently and what was a difficulty or a problem.
- Given that you are the ones most directly involved your points of view and your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement.
- Your active participation in the study may help to improve the situation of young people leaving the care system.

Confidential information

- Everything you say in the discussion group will be dealt with in confidence. Whether your comments are positive or negative all opinions are valid and should be respected and nothing will have any effect on your personal situation. Only the researchers will see and analyse the content of the discussion.
- We would like to record the group discussion in order to analyse your opinions properly.
- Your name will not be used in any publication but you may still use a pseudonym.

Note for group moderators:

Not all of the questions given below need be asked to guide the discussion forward, not necessarily in this order, as there will be some matters which come up before and some after, and do not repeat questions which have come up previously. It is important to talk about the 8 main areas.

1. On your stay in the residential centre

- What is positive about having been in a residential centre before the age of 18?
- And what is negative?

2. When you left the centre

- Do you think in general you were able to influence the decision on when to leave the centre?
- Who helps most to take the decision on where to go on leaving the centre (educators, family, friends, etc.)? To what extent is it possible to choose?
- Is it important to maintain contact with anyone from the centre?

3. On family and friends

- Do you think relations with families change when you are not in a residential centre?
- In general terms do you think the family is a help or a hindrance when you reach the age of majority? Are you a source of help?
- What would you stress as most important about your friends?
- Who is the most important person to you at the moment?

4. On your education and work

- Are you studying?
- How do you see the question of continuing to study: do you think this is useful or a waste of time?
- What do you think helps to continue studying and what is a hindrance?
- How do you see being able to work?
- What helps at the moment to be able to work and what is a hindrance?

5. On housing and money

- Is it easy managing money?
- What would be the most serious problem you could encounter?
- What are you most proud of in your life?

17 In a service for young people formerly in care (18-21) offered by FEPA members

6. On your life now

- Is there anything you would stress about health?
- Anything about free time?
- Anything about justice or legal matters?

7. On the professionals and other people you have contact with

- What do you think of the work they do with young people in your position?
- Which of their tasks do you think is the most useful or necessary? Which is least useful or necessary?
- What do you think they need to do?

8. Your preparation for adult life

- Do you think you were well prepared for adult life?
- How do you think you would have done if you had not had the support of services for persons over 18 (ASJTET)?
- What advice would you give to the boys and girls in centres who are nearing the age of majority?
- What advice would you give to the professionals in the centres?
- What advice would you give to the professionals of ASJTET?

Many thanks for your help!

Questionnaire for professionals working with young people aged 16-18¹⁸

The Federation of Entities with Assistance Projects and Housing (FEPA) together with DGAIA (ASJTET) and the University of Girona is carrying out a study on young people who have been in residential centres or in foster care and who are now being helped by a support service for over 18s.

Your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement and we would be grateful if you would answer this questionnaire given that your centres with 16-18 year olds are involved in this process.

The questions below have been prepared on the basis of information taken from the discussion groups and interviews with young people and educators.

All of the questions are closed questions and at the end you may add any comments you consider appropriate.

NAME OF CRAE:
 YEAR OF BIRTH:
 GENDER:
 PROFESSIONAL TITLE:
 YEARS OF EXPERIENCE WORKING WITH YOUNG PEOPLE:

a) Valuation of aspects of stays in a crae or foster home for young people

Please reply based on the majority of the young people aged between 16-18 you work with.

Their stay at the centre helps them to:		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a1	Achieve autonomy.										
a2	Learn to live with other people.										
a3	Live according to rules.										
a4	Avoid risk situations.										
a5	Have access to services or treatments they would not otherwise have access to.										
a6	Have more opportunities to study.										
a7	Find work.										
a8	Clarify their relation with their biological family.										
a9	Know how to manage money.										
a10	Remain in contact with an educator of the centre when they have left.										

b) On family and friends

How much do you agree with the following statements on the young people you work with aged 16-18:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b1	Most young people decide the type of relation they want to have with their biological family.										
b2	Most young people have a network of friends who give them support.										

b3 Who do you think are their main mentors while they are at your centre?

- Friends.
- Family of origin.
- Foster or associate family.
- Educators.
- Teachers.
- Psychologists.
- In general they do not have any.

18 The questionnaire was circulated on-line

c) education and work

How much do you agree with the following statements on the young people you work with aged 16-18:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c1	I have the impression making them do a PQPI is currently a waste of time.										
c2	It is possible really to increase the inclusion of these young people in job training.										
c3	It is possible really to increase the inclusion of these young people in the baccalaureate and higher studies.										
c4	Having financial benefits is fundamental for them to continue studying.										
c5	Having at least the ESO certificate is fundamental at the moment for finding work.										
c6	The current economic crisis is having an enormous impact on these young people's employment prospects.										

c7 For those who do not have the ESO certificate the main difficulty is due to:

- Lack of ability to study on the part of the young person.
- Lack of suitable resources to do so.
- Lack of school back-up.
- Emotional instability of the young person.
- Lack of motivation to study.
- Lack of an appropriate support network.
- Lack of stability at the residence.

d) aspects of leaving the centre

d1 Approximately what percentage do you usually refer to the ASJTET housing service?

d2. Approximately what percentage go back to their biological family?

d3. Approximately what percentage go with their extended family?

d4. If there is a referral to ASJTET, which programme is the referral usually to?

- Housing service.
- Legal assistance service.
- Employment service.
- Financial benefits.

Reasons for young people being referred to assisted housing

Indicate how much you agree or disagree with the following statements:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d5	Most young people actively participate in the decision to go to assisted housing										
d6	For young people the main reason for wanting to go to assisted housing is the lack of family support.										
d7	For young people the main reason for wanting to go to assisted housing is having a settled plan in life.										
d8	Most young people who go to assisted housing do so due to the guidance and proposals of the educator.										
d9	Young people know quite well the services and benefits they can receive from the age of 18.										

Reasons for young people not being referred to assisted housing

Indicate how much you agree or disagree with the following statements:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d10	Existence of sufficient family support.										
d11	Problems with young person's conduct.										
d12	Lack of official studies on the part of the young person.										
d13	Lack of a settled plan in life on the part of the young person.										
d14	Lack of motivation on the part of the young person to go there.										
d15	Young person decides to become independent on their own account.										
d16	Lack of awareness on the part of the CRAE of access to assisted housing and other ASJTET services.										
d17	Characteristics of young person not compatible with profile required for going to assisted housing.										

e) Other aspects of young people's lives

Based on the majority of the young people aged 16 to 18 you work with, indicate how much you agree or disagree with the following statements:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e1	Most of the young people you work with use their free time in a way similar to other young people.										
e2	They have more health problems than other young people.										
e3	They have more problems with the courts than other young people.										
e4	The persons we work with are increasingly thinking about leaving the country.										

f) evaluation of work of professionals

In your work what you mainly do is:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f1	Help young people find work.										
f2	Help them continue with their studies.										
f3	Help them become organised and assume responsibilities.										
f4	Help them control their emotions.										
f5	Become the young person's mentor.										
f6	Help them achieve a sufficient degree of autonomy to live on their own account.										

The following aspects should be improved:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f7	Increase their levels of autonomy										
f8	Increase the official education (ESO, job training, baccalaureate or higher studies) of young people.										
f9	Increase the supply of assisted housing.										
f10	Design support for those over 18 who do not currently have access to ASJTET.										

Questionnaire for professionals working with young people aged 18-21¹⁹

The Federation of Entities with Assistance Projects and Housing (FEPA) together with DGAIA (ASJTET) and the University of Girona is carrying out a study on young people who have been in residential centres or in foster care and who are now being helped by a support service for over 18s. Your opinions are fundamental for understanding what works and what needs improvement.

Given that most of the young people you work with come from a centre you will see that the questions make reference to this.

The questions below have been prepared on the basis of information taken from the discussion groups and interviews with young people and educators.

All of the questions are closed questions and at the end you may add any comments you consider appropriate.

ENTITY WHERE YOU WORK:

YEAR OF BIRTH:

GENDER:

PROFESSIONAL TITLE:

YEARS OF EXPERIENCE WORKING WITH YOUNG PEOPLE:

a) Valuation of aspects of young people's previous stays in a care or foster home

Please reply based on the majority of the young people you work with.

Their stay at the centre helped them to:		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a1	Achieve autonomy.										
a2	Learn to live with other people.										
a3	Live according to rules.										
a4	Avoid risk situations.										
a5	Have access to services or treatments they would not otherwise have access to.										
a6	Have more opportunities to study.										
a7	Find work.										
a8	Clarify their relation with their biological family.										
a9	Know how to manage money.										
a10	Remain in contact with an educator of the centre when they left.										

b) On young people leaving the centre

How much do you agree with the following statements on the young people you work with, particularly those aged 18-21:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b1	Young people actively participate in the decision to go to assisted housing.										
b2	Young people actively participate in the decision to be helped by the legal assistance service.										
b3	Young people actively participate in the decision to be helped by the employment service.										
b4	Young people actively participate in the decision to be helped by the benefits service.										
b5	For young people the main reason for wanting to go to assisted housing is the lack of family support.										
b6	For young people the main reason for wanting to go to assisted housing is having a settled plan in life.										
b7	Most young people who go to assisted housing do so due to the guidance and proposals of the educator.										
b8	Young people know quite well the services and benefits they can receive from the age of 18.										

19 The questionnaire was circulated on-line

c) On family and friends

How much do you agree with the following statements on the young people you work with, particularly those aged 18-21:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c1	Most young people you work with have closer relations with their family of origin compared to the relation they had when they were minors and were in the centre.										
c2	Most young people have a network of friends who give them support.										

c3 Who do you think are the main mentors of the young people you work with while they are with the service?

- Friends.
- Family of origin.
- Foster or associate family.
- Educators.
- Teachers.
- Psychologists.
- In general they do not have any.

d) Education and work

Indicate how much you agree or disagree with the following statements:

How much do you agree with the following statements on the young people you work with aged 18-21?

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d1	I have the impression making them do a PQPI is currently a waste of time.										
d2	It is possible really to increase the inclusion of these young people in job training.										
d3	It is possible really to increase the inclusion of these young people in the baccalaureate and higher studies.										
d4	Having financial benefits is fundamental for them to continue studying.										
d5	Having at least the ESO certificate is fundamental at the moment for finding work.										
d6	The current economic crisis is having an enormous impact on these young people's employment prospects.										
d7	The current economic crisis and the difficulty in finding work means that most of the young people I work with go back to studying.										

d8 For young people who do not have the ESO certificate the main difficulty in obtaining it after the age of 18 is:

- Lack of ability to study on the part of the young person.
- Lack of suitable resources to do so.
- Lack of school back-up.
- Emotional instability of young person.
- Lack of an appropriate support network.
- Others.

e) Assisted housing and autonomy

How much do you agree with the following statements on the majority of the young people you work with?

Their time in assisted housing helps them to:		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e1	Achieve autonomy.										
e2	Achieve responsibility and maturity.										
e3	Learn to live with other people.										
e4	Live according to rules.										
e5	Avoid risk situations.										
e6	Avoid social exclusion.										
e7	Have access to services or treatments they would not otherwise have access to.										
e8	Have more opportunities to study.										
e9	Clarify their relation with their family.										
e10	Know how to manage money better.										

Main problems in assisted or autonomy housing

Indicate how much you agree or disagree with the following statements:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e11	Problems of co-habitation.										
e12	Problems of adaptation.										
e13	Problems with rules.										
e14	Problems with doing housework.										
e15	Problems managing money.										

f) Other aspects of young people's lives

How much do you agree with the following statements on the majority of the young people you work with?

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f1	The young people you work with use their free time in a way similar to other young people.										
f2	They have more health problems than other young people.										
f3	They have more problems with the courts than other young people.										
f4	The persons you work with are increasingly thinking about leaving the country.										

g) Evaluation of work of professionals

In your work what you mainly do is:

		Strongly disagree					Strongly agree				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g1	Help young people find work.										
g2	Help them continue with their studies.										
g3	Help them become organised and assume responsibilities.										
g4	Help them control their emotions.										
g5	Become the young person's mentor.										
g6	Help them achieve a sufficient degree of autonomy to live on their own account.										

Tables explaining graphics 4 to 12 and 14 to 19

Table a. Reasons for young people leaving ASJTET by type of exit

Type of exit	Reason for leaving						Total	
	Autonomy		Voluntary withdrawal		Process broken off			
	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
Autonomy	1.426	67,4	467	22,1	223	10,5	2.116	47,1
Family	232	28,1	430	52,1	163	19,8	825	18,4
Social services	312	46,2	73	10,8	290	43,0	675	15,0
Others	162	18,5	307	35,0	408	46,5	877	19,5
Total	2.132	47,5	1.277	28,4	1.084	24,1	4.493	100

Statistical significance $\chi^2(6) = 1127,805$, $p > 0,000$

Table b. Final valuation based on the reason for leaving

Final valuation	Reason for leaving						Total	
	End of process		Voluntary withdrawal		Other reasons			
	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
Positive	1.917	89,9	554	43,4	83	7,7	2.554	56,8
Neutral	184	8,6	466	36,5	550	50,7	1.200	26,7
Negative	31	1,5	257	20,1	451	41,6	738	16,4
Total	2.132	100	1.277	100	1084	100	4.493	100

Statistical significance $\chi^2(4) = 2172,312$, $p > 0,000$

Table c. Final valuation by the number of years at ASJTET

Years in ASJTET	Final valuation						Total
	Positive		Neutral		Negative		
	Nom.	%	Nom.	%	Nom.	%	Nom.
0 < 1 years	405	38,8	473	45,3	166	15,9	1.044
1 < 2 years	926	52,9	464	26,5	361	20,6	1.751
2 < 3 years	648	67,6	161	16,8	149	15,6	958
3 < 4 years	349	77,0	63	13,9	41	9,1	453
4 < 5 years	156	77,2	27	13,4	19	9,4	202
5 or more years	70	82,4	12	14,1	3	3,5	85
Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4	4.493

Statistical significance $\chi^2(10) = 406,979$, $p > 0,000$

Table d. **Final valuation by historical periods**

	Final valuation						No.
	Positive		Neutral		Negative		
	No.	%	No.	%	No.	%	
1994 - 2000	621	64,8	160	16,7	177	18,5 %	958
2001 - 2006	949	54,8	505	29,1	279	16,1 %	1.733
2007 - 2012	984	54,6	535	29,7	283	15,7 %	1.802
Total	2.554	56,8	1.200	26,7	739	16,4 %	4.493

Statistical significance $\chi^2(4)= 62,52, p>0,000$

Table e. **Participation in various programmes by year of entering ASJTET**

Programmes:	1994 - 2000		2001 - 2006		2007 - 2012		Total
Housing	407	17,2	851	35,9	1.114	47,0	2.372
Employment	13	1,2	523	47,0	577	51,8	1.113
Legal	2	0,2	157	18,3	700	81,5	859
Economic	71	3,6	532	26,9	1.375	69,5	1.978

Table f. **Participation in the various ASJTET programmes**

Programmes	Valuation			Total
	Negative	Neutral	Positive	
Only housing	24,7%	12,9 %	62,3 %	881
Only economic	8,9 %	31,0 %	60,0 %	503
Only employment	15,9 %	34,9 %	49,2 %	427
Housing + Economic	19,3 %	12,5 %	68,2 %	311
Only Legal Assistance	4,8 %	14,8 %	80,4 %	271
Housing + Employment + Economic	25,5 %	12,5 %	62,0 %	216
Housing + Legal + Economic	17,5 %	13,6 %	68,9 %	206
Housing + Employment	29,7 %	24,3 %	45,9 %	185
Housing + Legal	28,2 %	11,4 %	60,4 %	149
Employment + Economic	9,4 %	20,8 %	69,8 %	96
Economic + Legal	13,3 %	18,3 %	68,3 %	60

Table g. **Reasons for leaving and type of exit based on place of origin**

N=4493	Type of exit ¹				Reason for leaving ²		
	Autonomy	Family	Social Services	Others	End of process	Left voluntarily	Others
Spain	1.162	654	350	447	1108	892	613
Rest of Europe	43	10	5	20	37	19	22
Asia	20	5	5	3	21	7	5
Sub-Saharan Africa	115	7	149	28	223	41	35
Rest of Africa	729	120	154	343	693	284	369
Latin America	42	26	12	28	47	30	31
Others	5	3	0	8	3	4	9
Total	2.116	825	675	877	2.132	1.277	1.084

1 Statistical significance $\chi^2(18) = 527,394$, $p > 0,000$

2 Statistical significance $\chi^2(12) = 184,356$, $p > 0,000$

Table h. **Final valuation according to level of education on entering AS JTET**

On entry was studying or had done courses in:	Valoració final			
	Positive	Neutral	Negative	Total
University	2	0	0	2
Baccalaureate /COU	67	15	7	89
ESO (1)	131	182	271	584
ESO (4) (completed)	138	224	487	849
Job training	106	43	9	158
Occupational training	394	194	121	709
PQPI /PGS /PTT	72	43	26	141
Primary education	329	163	107	599
Special education	18	6	4	28
Adult education	68	15	19	102
No schooling	29	17	19	65
No data	711	298	158	1.167

Statistical significance $\chi^2(30) = 98,38$, $p > 0,000$

1 5 have ESO 2 or 3.

2 Mostly CFGM.

Table i. **Aspects of having been in a centre before 18 valued by professionals**

Their stay at the centre helped them to:	Professionals centres < 18		Professionals Serveis 18 - 21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Have access to services and treatments*	8,15	1,447	8,07	1,528	8,13	1,464
Live according to rules*	7,79	1,549	7,57	1,248	7,74	1,481
Have more opportunity to study	7,65	1,767	7,78	1,858	7,68	1,786
Learn to live with others	7,73	1,499	7,33	1,542	7,63	1,516
Avoid situations of risk	7,30	1,667	6,85	1,742	7,19	1,693
Clarify relations with biological family*	6,96	1,779	6,11	1,734	6,75	1,802
Achieve autonomy*	6,96	1,744	6,07	2,045	6,74	1,859
Know how to manage* money	6,54	1,711	5,91	2,142	6,38	1,842
Have more opportunities to find work*	5,53	1,786	6,15	1,903	5,68	1,830

* Significant difference between the replies of the professionals of the two different groups.

Table j. **Reasons for referring young people to assisted housing**

The main reason young people go to a flat is:	Professionals centres < 18		Professionals services 18 - 21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Lack of family support	7,64	2,249	7,45	1,976	7,59	2,181
Guidance of educator	7,24	2,068	6,87	1,415	7,15	1,927
Having settled life project	6,54	2,117	6,24	1,932	6,46	2,071

Table k. **Main mentors of young people**

	Professionals centres <18	Professionals services 18-21	Total
Educators	90,1 %	81,5 %	88,0 %
Friends	63,6 %	77,8 %	67,1 %
Original family	54,3 %	40,7 %	50,9 %
Foster family	16,7 %	11,1 %	15,3 %
Teachers	10,5 %	9,3 %	10,2 %
None in general	8,0 %	11,1 %	8,8 %
Psychologists	6,2 %	7,4 %	6,5 %

They may choose more than one response hence the total does not add up to 100.

Table l. On the education and training of young people

	Professionals centres < 18		Professionals services 18 - 21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Financial support is fundamental for studying*	8,11	2,003	9,02	2,034	8,75	2,329
Economic crisis means young people go back to studying*	9,00	1,765	7,57	1,876	8,65	1,892
It is fundamental to have ESO to find a job*	8,34	1,877	8,32	1,889	8,33	1,876
It is possible to increase inclusion in job training*	6,36	2,018	7,19	1,781	6,56	1,990
It is possible increase inclusion in the baccalaureate*	4,48	2,361	5,57	2,034	4,75	2,329
Doing a PQPI is a waste of time*	3,90	2,292	3,91	2,087	3,90	2,239

* Significant difference between the responses of the two groups of professionals.

Table m. Valuation of work by professionals

Your work consists principally of:	Professionals centres < 18		Professionals services 18 - 21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Help them organise and assume responsibility	8,85	1,074	8,96	0,823	8,88	1,016
Help them to control emotions	8,66	1,517	8,47	1,280	8,61	1,461
Help them achieve autonomy in order to live on their own account	8,30	1,541	8,76	1,132	8,41	1,460
Help them to continue studying	7,87	1,696	8,28	1,262	7,97	1,605
Become a key reference	7,99	1,573	7,62	1,572	7,90	1,577
Help them find a job	6,56	1,960	6,87	2,065	6,64	1,987

* Diferència significativa entre les respostes dels professionals dels dos col·lectius.

Table n. Satisfaction with work

	Professionals centres < 18		Professionals serveis 18 - 21		Total	
	M	DT	M	DT	M	DT
Satisfaction with the work they do*	7,60	1,980	8,26	1,067	7,76	1,817
Satisfaction with the type of exit of young people	6,07	1,884	-	-	-	-

* Significant difference between the responses of the two groups of professionals.